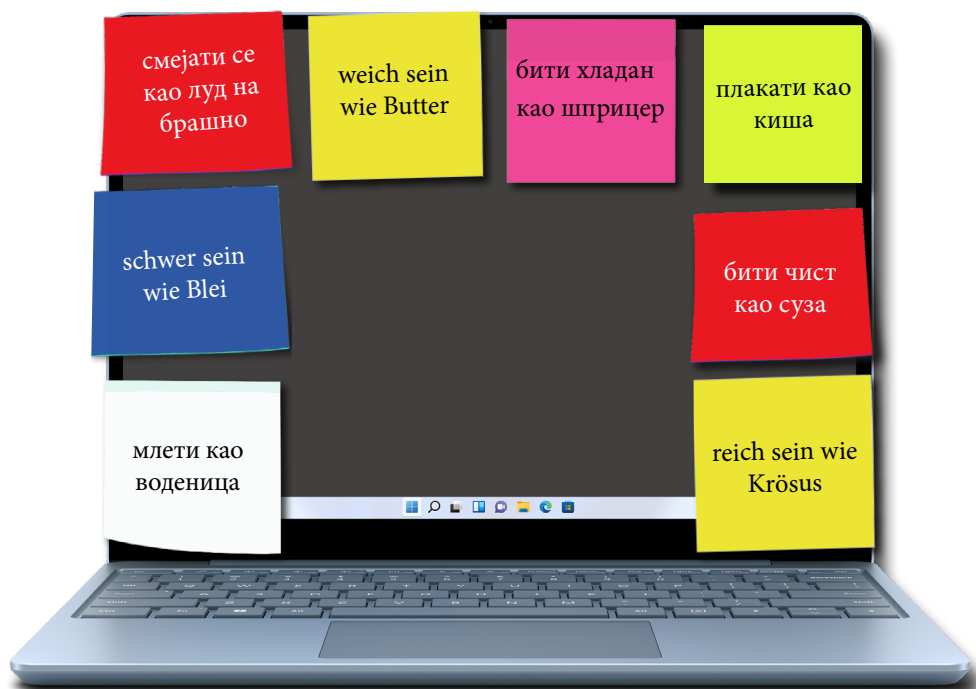

Факултет педагошких наука
Универзитета у Крагујевцу, Јагодина

Марија Станојевић Веселиновић

КОМПАРАТИВНИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ У СРПСКОМ И НЕМАЧКОМ ЈЕЗИКУ

Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина

Едиција
МОНОГРАФИЈЕ

Марија Станојевић Веселиновић

**КОМПАРАТИВНИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ У СРПСКОМ
И НЕМАЧКОМ ЈЕЗИКУ**

Јагодина
2023

Издавач

Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу
Милана Мијалковића 14, Јагодина

За издавача

Проф. др Виолета Јовановић

Уредник

Доц. др Маја Димитријевић

Рецензенти

Проф. др Илијана Чутура
Проф. др Милош Ковачевић
Доц. др Даница Недељковић

Дизајн корица

Проф. Слободан Штетић

Технички уредник

Владан Димитријевић

Лектура и коректура

Мср Марија Ђорђевић

Штампа

Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина

Тираж

50

ISBN 978-86-7604-221-0

Наставно-научно веће Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина, одобрило је објављивање ове монографије одлуком број 01-6011/1 од 9. 12. 2022. године.

© Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	7
1. УВОД	9
1.1. Предмет истраживања	9
1.2. Структура монографије	11
1.3. Циљеви истраживања	12
1.4. Научне методе	12
1.5. Корпус	15
1.6. Значај истраживања	17
2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР	19
2.1. Предмет компаративне фразеологије	19
2.2. Дефиниција и карактеристике компаративних фразеологизама	21
2.2.1. Компаратум и компарандум	22
2.2.2. Компаратор	23
2.2.3. Основ поређења	23
2.3. Оказионални компаративни фразеологизми	23
2.4. Паралелни облици номинације у немачком језику	23
2.5. Класификације компаративних фразеологизама у германистици	24
2.5.1. Структурална класификација	24
2.5.2. Морфолошко-синтаксичка класификација	25
2.5.3. Подела компаративних фразеологизама на основу идиоматичности	26
2.6. Класификације компаративних фразеологизама у србокроатистици	27
2.6.1. Структурална класификација компаративних фразеологизама	28
2.6.1.1. <i>Структурална класификација Жељке Финк-Арсовски</i>	28
2.6.2. Класификације компаративних фразеологизама на основу семантичког критеријума	29
2.6.2.1. <i>Семантичка класификација компаративних фразеологизама Жељке Финк-Арсовски</i>	31
2.6.3. Класификације компаративних фразеологизама према парадигматичности, синтаксичком критеријуму и концептима Жељке Финк-Арсовски	32
2.7. Контрастивна фразеологија	33

2.8. Одређивање контрастивних метода и поређење фразеолошких јединица	35
2.8.1. Појам еквиваленције и кореспонденције	36
2.8.1.1. <i>Тийови еквиваленције йрема Бурйеру</i>	36
2.9. Когнитивна лингвистика	38
2.9.1. Концептуална анализа	38
2.9.1.1. <i>Концеййшуална анализа Лејкофа и Џонсона</i>	39
2.9.2. Извори	41
2.9.3. Мотивација – Добровољски и Пираинен	42
3. ИСТРАЖИВАЧКИ ДЕО	47
3.1. Компаративни фразеологизми који се односе на човека	48
3.1.1. Компаративни фразеологизми који се односе на карактерне особине људи у српском језику и њихови еквиваленти у немачком језику	49
3.1.1.1. <i>Брбљивосй</i>	50
3.1.1.2. <i>Глуйосй</i>	52
3.1.1.3. <i>Верносй</i>	58
3.1.1.4. <i>Добройша</i>	59
3.1.1.5. <i>Дрскосй</i>	62
3.1.1.6. <i>Живахносй</i>	65
3.1.1.7. <i>Злонамерносй</i>	67
3.1.1.8. <i>Лажљивосй</i>	69
3.1.1.9. <i>Лењосй</i>	70
3.1.1.10. <i>Лукавосй</i>	71
3.1.1.11. <i>Марљивосй</i>	73
3.1.1.12. <i>Махнийосй</i>	74
3.1.1.13. <i>Намейљивосй</i>	77
3.1.1.14. <i>Невиносй</i>	79
3.1.1.15. <i>Несйрйљивосй</i>	80
3.1.1.16. <i>Неумереносй</i>	82
3.1.1.17. <i>Обазривосй</i>	87
3.1.1.18. <i>Ошйроумносй</i>	88
3.1.1.19. <i>Плашљивосй</i>	91
3.1.1.20. <i>Преврйљивосй</i>	92
3.1.1.21. <i>Принципйјелносй</i>	94
3.1.1.22. <i>Равнодушносй</i>	96

3.1.1.23. Сїрїїливосїї	99
3.1.1.24. Тачносїї	100
3.1.1.25. Тврдоїлавосїї	101
3.1.1.26. Ћуїїливосїї	103
3.1.1.27. Храбросїї	105
3.1.1.28. Чесїїїїосїї	107
3.1.2. Компаративни фразеологизми који квалификују физичке способности, стања човека и спољашност у српском језику и њихови еквиваленти у немачком језику: контрастивна и концептуална анализа	108
3.1.2.1. Боја коже	109
3.1.2.2. Боја косе и браде	113
3.1.2.3. Боја очију	115
3.1.2.4. Боја зуба	116
3.1.2.5. Брзина	116
3.1.2.6. Глас	121
3.1.2.7. Дебљина	121
3.1.2.8. Држање	124
3.1.2.9. Здравље	127
3.1.2.10. Космаїосїї	129
3.1.2.11. Креїјање	130
3.1.2.12. Лейоїа	132
3.1.2.13. Мршавосїї	136
3.1.2.14. Начин одевача	139
3.1.2.15. Несїїособносїї	143
3.1.2.16. Однос їрема јелу	144
3.1.2.17. Однос їрема їићу	145
3.1.2.18. Однос їрема рагу	148
3.1.2.19. Ружноћа	151
3.1.2.20. Смрїї	155
3.1.2.21. Сїавање	156
3.1.2.22. Сїоросїї	159
3.1.2.23. Сїаросїї	160
3.1.2.24. Тежина	161
3.1.2.25. Умор	163
3.1.2.26. Физичка издржљивосїї	165
3.1.2.27. Физичко їройадање	167

3.1.2.28. Физичка сличносћ	168
3.1.3. Компаративни фразеологизми који квалификују осећања и расположења човека у српском језику и њихови еквиваленти у немачком језику: контрастивна и концептуална анализа	170
3.1.3.1. Бес	170
3.1.3.2. Бесјомоћносћ	173
3.1.3.3. Брија	175
3.1.3.4. Заљубљеносћ	176
3.1.3.5. Зачуђеносћ	176
3.1.3.6. Збуњеносћ	178
3.1.3.7. Љубав	179
3.1.3.8. Љубомора	180
3.1.3.9. Мржња	181
3.1.3.10. Мрзовоља	182
3.1.3.11. Надменосћ	184
3.1.3.12. Најешосћ	187
3.1.3.13. Понос	190
3.1.3.14. Радосћ	191
3.1.3.15. Слобода	194
3.1.3.16. Срам/Сћиг	195
3.1.3.17. Сћрасћ	198
3.1.3.18. Сћрах	199
3.1.3.19. Тескоба	202
3.1.3.20. Туја	204
3.1.3.21. Узрујаносћ	206
3.1.3.22. Хладнокрвносћ	207
4. ЗАКЉУЧАК	211
ИЗВОРИ	219
ЛИТЕРАТУРА	225
БЕЛЕШКА О АУТОРУ	229

ПРЕДГОВОР

Монографија је настала на основу докторске дисертације „Компаративни фразеологизми за језички пар српски–немачки” која је одбрањена у септембру 2018. године на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу пред комисијом коју су чинили проф. др Милош Ковачевић, доц. др Гордана Ристић и доц. др Јулијана Вулетић. Књига представља синтезу и надградњу резултата једног дела докторске дисертације који се бави компаративним фразеологизмима.

Овим путем желим да се захвалим својој менторки, доц. др Даници Недељковић, на подршци, стручним саветима, као и конструктивним коментарима и сугестијама који су ме обликовали као научника.

Посебну захвалност дугујем свом професору и коментору, проф. др Милошу Ковачевићу, на огромној подршци, вери, стручним саветима, помоћи у решавању проблема и речима охрабрења. Захваљујем се такође доц. др Гордани Ристић на конструктивним разговорима и подршци у оцењивању различитих извора литературе, што је позитивно утицало на напредак рада. Уједно се захваљујем и колегиницама и колегама са Факултета педагошких наука на саветима и подршци, посебно колегиници проф. др Илијани Чутури на саветима, вери и труду да ме упуте на прави пут.

Захвалност дугујем и декану Факултета педагошких наука, проф. др Виолети Јовановић, као и проф. др Ивани Ћирковић-Миладиновић и доц. др Вери Савић на топлој добродошлицы у колектив Факултета и подстицајима за завршетак рада. Велику захвалност на професионалности у припреми књиге за штампу и великој подршци дугујем проф. др Маји Димитријевић, Марији Ђорђевић и Владану Димитријевићу. Посебно се захваљујем и колегиницама Милеви Лукић и др Милицы Милојевић Миладиновић на издвојеном времену и помоћи у прикупљању неопходне литературе.

Овом приликом изражавам захвалност и својим родитељима, пријатељима, читавој породици. Највећу захвалност, ипак, дугујем супругу Александру, кћерки Тари и сину Павлу на огромном стрпљењу, подршци, љубави и енергији коју су ми дали да приведем рад крају.

Ауторка

1. УВОД

У монографији ћемо се бавити проучавањем глаголских и придевских компаративних фразеологизама који се односе на домене који се тичу човека у српском језику као језику-извору, и њиховим еквивалентима у немачком језику као језику-циљу. С обзиром на то да до сада компаративни фразеологизми за овај језички пар нису били предмет истраживања из угла контрастивне и концептуалне анализе, истраживање ће представљати значајан допринос компаративној фразеологији у смислу даљег тока испитивања и развоја.

1.1. Предмет истраживања

Предмет рада су контрастивна и концептуална анализа глаголских и придевских компаративних фразеологизама¹ који су издвојени као најфреквентнији у оба језика, али ће у оквиру концептуалне анализе именички компаративни фразеологизми бити поменути без улажења у њихову дубљу анализу. Истраживање ће бити спроведено на лексичком, морфосинтаксичком и семантичком нивоу (Бургер 2010; Корхонен 1992; Флајшер 1997; Шипан 2002), при чему ће бити приказани различити типови еквиваленције компаративних фразеологизама који су потврђени у контролном корпусу српског и немачког језика. Уједно ће речнички корпус бити подвргнут и концептуалној анализи. Притом, одређени број компаративних фразеологизама је идимотизован и не представља семантички провидно поређење, те ћемо у раду приступити постулисању појмовних метафора на основу којих је значење базне синтагме транспоновано у фразеолошко значење (Финк-Арсовски 2002; Доброволскиј, Пираинен 2009; Драгићевић 2007; Лејкоф, Џонсон 1980, Кевечеш 2008).

¹ Бургер (2010: 43) групише фразеологизме, генерално, према функцији коју имају у реченици и разликује именичке, прилошке, глаголске, придевске, конјукционалне и предлошке фразеологизме (2010: 43).

У монографији ћемо анализирати различите аспекте компаративних фразеологизама који се односе на човека, тј. на карактерне особине, физичке способности, стања човека и спољашњост, осећања и расположења, у српском као и у немачком језику. Применом концептуалне анализе биће утврђен семантички талог на основу којег је формирано значење компаративних фразеологизама који приказују културолошке специфичности, баштину и емпирију свакодневице једног народа, при чему је дата контрастивна студија, индикатор сличности и разлика између српске и немачке културе.

Разлог интересовања управо за ову врсту фразеологизама лежи и у великом броју обележја која их издвајају од других врста фразеологизама. У поменутом обележју убраја се њихова специфична форма која их чини веома препознатљивим у фразеологији једног језика и експресивност коју носе са собом. У основи компаративних фразеологизама лежи логичко-семантичка структура поређења која условљава постојање четири основне компоненте. Прва компонента је објекат од којег се полази (*comparandum*), што означава елемент са којим нешто треба да се пореди. Следећа компонента представља објекат поређења (*comparatum*), тј. објекат који се ставља у однос поређења са полазним објектом. Трећа компонента (*tertium comparationis*) означава основ поређења градећи семантички и структурални центар поређења, док последња представља поредбену партикулу (*comparator*) која повезује конфронтиране елементе.

До сада није познато да су компаративни фразеологизми српског и немачког језика анализирани у овом обиму са два аспекта: контрастивно и концептуално. У сербокроатистичкој лингвистици компаративним фразеологизмима бавио се мали број лингвиста чија су се истраживања на овом пољу показала као поуздана (Финк-Арсовски 2002; Мршевић-Радовић 1987). Из угла немачке фразеологије значајни резултати су постигнути у контрастивној фразеологији следећих односа: немачки–руски, немачки–енглески–фински, немачки–угрофински језик (Бургер и др. 1982; Хески 1987; Питулаинен 1992), али су ретки радови на тему компаративних фразеологизама за језички пар српски–немачки. Истакнутије истраживање спровео је Бернхард Бремер (Bernhard Brehmer 2009) који се бавио типовима еквиваленције између компаративних фразеологизама у српском и у немачком језику. Из горепомнутих разлога мотив за наше истраживање јесте, с једне стране, сагледавање компаративних фразеологизама као индикатора за различито схватање света, односно осликавање културноспецифичног опажања и емпирије сваке појединачне говорне заједнице, а са друге допринос досадашњим резултатима истраживања компаративних

фразеологизама српског и немачког језика из угла контрастивне и когнитивне лингвистике.

1.2. Структура монографије

Од две истакнуте целине рада прву чини теоријски део који садржи најзначајније теоријске основе неопходне за упоређивање компаративних фразеологизама. Након излагања о компаративној фразеологији и њеним општим карактеристикама, као и о постулатима контрастивне и концептуалне анализе када је реч о компаративним фразеологизмима, детаљно се анализирају њихове основне карактеристике. У литератури се могу наћи бројни покушаји дефинисања фразеологизама (Бургер 2010; Доброволскиј, Пираинен 2009; Корхонен 1992; Мршевић-Радовић 1987; Финк-Арсовски 2002; Флајшер 1997). Сагласност ипак постоји када је реч о релевантним карактеристикама, које се односе на све фразеологизме и које их одвајају од других језичких израза, а то су вишелексемност, идиоматичност, стабилност и устаљеност. Проблему класификације приступамо из два угла, из угла лингвиста сербословенског језичког простора (Мршевић-Радовић 1987; Финк-Арсовски 2002) и из угла германиста (Бургер 2010; Доброволскиј, Пираинен 2009; Корхонен 1992; Флајшер 1997). Ширу научну област којој наш рад припада јесте фразеологија и њен предмет проучавања је веома хетерогено поље, а за ову област у фразеологији смо се одлучили из разлога што су компаративни фразеологизми поуздан извор за утврђивање истоветности, сличности и разлика између култура српског и немачког народа, те ће резултати монографије указати на бројне културолошке специфичности.

Други део рада представља истраживање. Корпус који се анализира класификован је на основу морфолошког и синтаксичког критеријума и обухвата придевске и глаголске компаративне фразеологизме. На основу семантичког критеријума даље се деле на компаративне фразеологизме који се односе на одређене тематске области блиске човеку. На основу обраде корпуса на лексичком, морфосинтаксичком и семантичком нивоу утврђује се степен еквиваленције, при чему ће концептуална анализа постулисати као средство за дубљу анализу слике, семантичког талога, који је у основи компаративних фразеологизама.

У последњем делу приказани су резултати и изведени закључци, након чега су наведени литература и коришћени извори.

1.3. Циљеви истраживања

Циљеви контрастивне и концептуалне анализе компаративних фразеологизмама су следећи: утврђивање типова еквиваленције између компаративних фразеологизама српског и немачког језика; подела компаративних фразеологизама на основу семантичког критеријума, тј. припадности одређеној тематској области (карактерне особине, физичке особине и сл.); утврђивање на којим лексичким пољима оперишу српска и немачка фразеологија и да ли има слагања; приказивање фразеолошког облика (глаголски, придевски) у којем се у оквиру сваке концептуалне групе најчешће јављају компаративни фразеологизми; утврђивање сличних менталних образаца у концептуализацији света између српског и немачког народа.

1.4. Научне методе

Циљ контрастирања двају или више различитих језика јесте констатовање и описивање карактеристика њихових језичких јединица, при чему се утврђују истоветности и разлике између датих језика. Како наводи Бургер (1982: 290), *контрасџивна методологија* се бави микросистема различитих језика, те њој мора предстојати унутарјезичка анализа јединица микросистема, што значи да у контрастивној анализи доминира индукција. Конкретно, то би значило да се поље истраживања најпре мора *кванџивно џоисаџи* и *квалиџивно оџисаџи*, након чега се контрастирају јединице датих микросистема, тј. следи индивидуална анализа парова језика који се пореде, при чему се узимају у обзир језички и екстралингвистички фактори. Када су јединице које треба упоредити компаративни фразеологизми, најпре се пореде компоненте фразеологизама, потом фразеолошке јединице као целина, а затим се приступа поређењу микросистема.

При квантитативном пописивању корпусног материјала српског и немачког језика на основу *морфолошкој* и *синџаксичкој* критеријума издвојени су придевски и глаголски компаративни фразеологизми. У даљој анализи, на основу *семанџичкој* критеријума, а с посебним освртом на концептуалну анализу, компаративни фразеологизми се деле на одређене подгрупе: они који се односе на карактерне особине; физичке особине; осећања и расположења.

У другом делу истраживања поредимо српске и немачке компаративне фразеологизме. Многи фразеолози разликују „поређење” од „контрастирања” двају или више језика. Према њиховом мишљењу, само се

сродни језици могу поредити, док се контрастирати могу само несродни језици. Досадашња фразеолошка истраживања претежно се баве поређењем више или мање сродних језика. Студије о језицима који нису сродни су малобројне, стога се неће узимати у обзир терминолошка разлика два горе поменућа термина, већ ће се уопштено даље говорити о *контраситивној* фразеологији (Бургер и др. 1982: 289).

С обзиром на то да су фразеологизми секундарни језички знаци који су настали из јединица примарних система (синтакса, морфологија и лексика) и да могу бити схваћени и квалитативно описани једино сложеним поређењем јединица примарног система које су учествовале у њиховом грађењу, при контрастирању се практично увек разликују *лексички*, *структурно-синтаксички* (понекад одвојено *морфолошки*) и *структурно-семантички* аспекти.

Лексички аспект тиче се компонентног састава компаративних фразеологизама. Структурно-синтаксички аспект утврђује склоност језика ка одређеном структуралном типу или трансформационе рестрикције. Претходно поменути структурно-семантички аспект утврђује у којој мери се поклапају српска и немачка компаративна фразеологија када је реч о различитим тематским областима (осећања, карактерне особине, друштво, етика), док су фразеологизми који означавају ствари из сфере неорганске природе, писања, науке и технике изразито ретки. Наведене теме на којима почива велики број фразеологизама спадају у најчешће и најзначајније у људском животу, што се огледа и у томе да ове области показују тенденцију ка грађењу синонима.

Појмови значајни за одређивање метода контрастивне анализе су 'еквиваленција' и 'кореспонденција'. У разграничавању значења ових термина полазимо од Колерове дефиниције која је умногоме разјаснила разлику између ова два за контрастивну фразеологију битна термина. Појам еквиваленције не представља кључни појам само у транслатологији (*Übersetzungswissenschaft*), него и у контрастивној лингвистици. Обе науке за предмет имају поређење језичких јединица различитих врста и структура, односно израза и текстова (Колер 2004: 220), али контрастивна лингвистика и транслатологија имају различите задатке. Транслатологија истражује услове остваривања еквиваленције, описује типове еквиваленције између израза и текстова двају језика, где је основни критеријум преводна еквиваленција. Из овога закључујемо да је транслатологија наука о *parole*. С друге стране, контрастивна лингвистика истражује услове и претпоставке кореспонденције и главни критеријум јесте формална сличност. Она описује кореспондентне структуре и реченице и представља науку о *langue*.

Из наведеног следи да је предмет истраживања контрастивне лингвистике ограничен, будући да се она може бавити само оним једницима у језику-изворнику и језику-циљу које имају исту структуру, што представља критеријум кореспонденције.

Граматички модел који је применљив на оба језика представља Бургеров модел контрастивне анализе који узима у обзир лексички, морфосинтаксички и семантички ниво у класификацији типова еквиваленције (Бургер 2010). Бургер разликује: 1) *йошйуну еквиваленцију* која подразумева подударање у значењу, лексици, сликовитости, стилу и граматичкој структури (нпр.: срп. *биџи бео као снеј* – нем. *weiß sein wie Schnee*); 2) *гелимичну еквиваленцију* коју остварују фразеолошки парови где постоје незнатна одступања, рецимо фразеолошке компоненте се могу разликовати у падежу (нпр.: срп. *йрашйиши кога као сена* – нем. *folgen jemandem wie ein Schatten*); 3) *семанйичку еквиваленцију* која се утврђује на основу истог или приближно истог значења два компаративна фразеологизма, а различито лексичко окружење евоцира различите слике које су у позадини фразеологизма (нпр.: срп. *биџи йо као йишйол* – нем. *arm sein wie eine Kirchenmaus*) и 4) *нулйу еквиваленцију* где је немогуће установити одговарајући фразеолошки еквивалент (нпр.: срп. *смејайи се као луд на брашно* – нем. *grundlos lachen* – „смејати се без разлога“).

У даљој анализи користили смо теоријске и методолошке постулате когнитивне лингвистике, тј. *концеййуалну анализу* која представља утврђивање везе између значења базне синтагме и фразеолошког значења. У примерима где није било могуће приступити анализи са синхроног аспекта, тј. где је мотивисаност одређеног фразеолошког значења затамњена, истраживање је добило и дијахрону димензију. Код компаративних фразеологизма који не представљају семантички провидна поређења у основи семантичке идиоматизације су метафорички или, ређе, метонимијски пренос значења. У концептуалној анализи компаративних фразеологизма који се својим значењем² односе на карактерне особине или на осећања приступили смо постулисању појмовних метафора (Лејкоф, Џонсон 1980; Драгићевић 2007; Финк-Арсовски 2002; Мршевић-Радовић 1987). Лингвисти су сагласни у томе да *йојмовна мейшафора* представља ментални механизам који се заснива на пресликавању структуре једног домена, који је конкретан, на други домен, који је апстрактан. Појмовне метафоре су готово универзалне, разлике су незнатне. Лејкоф и Џонсон (1980: 7–32) деле

² Значења компаративних фразеологизма су наведена под полунаводницима ('), а за дословни превод користимо наводнике („").

метафоре на структурне (*conduit*) метафоре, оријентационе (*orientational*) и онтолошке (*ontological*) метафоре. Структурне метафоре подразумевају да се један метафорички концепт структурише помоћу другог метафоричког концепта (нпр.: ЋУТЉИВОСТ ЈЕ НЕМОГУЋНОСТ ГОВОРА → *бићи нем као риба*). Оријентационе метафоре граде читав систем концепата у односу једних према другима. С обзиром на то да је већина њих заснована на просторним односима (нпр.: СЛОБОДА ЈЕ ГОРЕ → *Осећам се као њица на њани*), онтолошке метафоре се односе на просторно ограничење, тј. све предмете око нас видимо као ентитете са унутрашњошћу и спољашњошћу, ограничене својом површином и обликом. Оне концептуализују наше видно поље као посуду, а оно што видимо као супстанцу, тј. материју или течност (нпр.: ПОНОС ЈЕ СУПСТАНЦА → *бићи њоносан као њаун*). Комбинујући контрастивну и концептуалну анализу испитујемо не само структуре и значење компаративних фразеологизма, већ и начин на који је њихово значење настало у језицима које поредимо.

1.5. Корпус

Корпус који се анализира са контрастивног и когнитивног аспекта представљају компаративни фразеологизми, при чему је полазни језик српски, а немачки језик је циљни језик.

Корпус се састоји од 319 придевских и глаголских компаративних фразеологизама у српском језику и 266³ придевских и глаголских компаративних фразеологизама у немачком језику који су ексцерпирани из општих и фразеолошких речника српског и немачког језика. Из корпуса су затим на основу семантичког критеријума издвојени компаративни фразеологизми који се односе на карактерне особине, физичке особине и осећања човека. Основни облик придевских компаративних фразеологизама наведен је по следећем моделу: придевској компоненти следи глагол *sein* у немачком језику, након чега долази компаратор *wie* и поредбена јединица, док у српском језику глагол *бићи* претходи придевској компоненти. Код глаголских компаративних фразеологизама глаголска компонента претходи поредбеној партикули и поредбеној компоненти. Контролни корпус чине контекстуализовани примери компаративних фразеологизама из језика дневне штампе сербокроатистичког језичког простора, с једне стране, али поједини фразеологизми потврђени су и у текстовима књижевно-уметничког функционалног стила, с друге стране. Због специфичности

³ Варијанте нису убројане у корпус (*њлашљив/сѓѓрашљив као зец*), већ синонимни компаративни фразеологизми (*радићи као коњ // радићи као црнац*).

предмета којим се бавимо у монографији и ради што ефикаснијег и временски економичнијег проналажења потврда компаративних фразеологизама, користили смо оригиналне примере из електронских издања немачке и српске дневне штампе. На овај начин је проверена прагматичка, тј. употребна вредност компаративних фразеологизама. Примери су преузети у оригиналу и уз њих је наведена интернет адреса електронског издања новина, као и датум кад је објављен чланак где је фразеологизам потврђен.

У разматрање су узети и форуми и поједине друштвене странице као поуздани показатељи разговорног функционалног стила, те је корпус допуњен оказионалним компаративним фразеологизмима⁴ који представљају компаративне фразеологизме карактеристичне за савремени језик и који имају велику употребну вредност у говорном језику, иако нису лексикализовани, те ћемо их означавати звездицом (*) (нпр. *навалиши као смрт на бабу).

Општи, етимолошки и фразеолошки једнојезични и двојезични речници српског и немачког језика коришћени у монографији су следећи: *Речник српскога језика* Матице српске (2007); *Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika* Матице српске и Матице хрватске (1990); *Српски рјечник исјумачен њемачкијем и лајтинскијем ријечима*; *Српски рјечник* (1852) I А – П; *Српски рјечник* (1852) II Р – Ш, В. С. Караџића; *Etimologijski rečnik hrvatskog ili srpskog* П. Скока (1972); *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache* Ф. Клугеа (2002); *Велики речник сјраних речи и израза* И. Клајна и М. Шипке (2010); *Мали српски фразеолошки речник* Ђ. Оташевића (2007); *Српско-немачки преводни фразеолошки речник* Божинке Петронијевић (2007); *Дуденов универзални речник Deutsches Universalwörterbuch* (2001); *Дуденов фразеолошки речник Duden 11. Redewendungen: Worterbuch der deutschen Idiomatik* (2008); *Дуденов етимолошки речник Duden 7. Etymologie: Herkunftswörterbuch der deutschen Sprache* (1989); *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik* Ренате Хансен (1988); *Nemačko-srpskohrvatski frazeološki rečnik* П. Мразовића и Р. Приморца (1991); *Njemačko-hrvatski univerzalni rječnik* Ренате Хансен-Кокоруш и др. (2005); *Kleines Wörterbuch der kroatisch-serbischen idiomatischen Redewendungen mit deutschen Entsprechungen* Ј. Петермана и С. Ритгаса (1980); *Deutsches Wörterbuch: mit einem „Lexikon der deutschen Sprachlehre“* Г. Вариха (1991); *Frazeološki rečnik hrvatskoga ili srpskog jezika* (1982) и *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik* (1988) Ј. Матеша; *Enciklopedijski nemačko-srpskohrvatski*

⁴ Оказионалани компаративни фразеологизми (нем. *die okkasionelle Vergleiche*) су нелексикализовани фразеологизми карактеристични за савремени језик и не морају да буду стабилни, тј. *tertium comparationis* може изостати (уп. Бургер 2010: 47).

rečnik I (1963) и *Enciklopedijski nemačko-srpski rečnik: sa srpskom fonetskom oznakom izgovora književnoga nemačkog jezika* (2004) С. Ристића и Ј. Кангрге. У циљу прикупљања корпусног материјала послужили су такође ономасиолошки речници *Synonymwörterbuch der deutschen Redensarten* Х. Шемана (1992), *Kroatisch/Serbisch-Deutsches phraseologisches Wörterbuch: angeordnet nach semantischen Gruppen* Х. Вајнбергепа (2012), као и интернет извори: *Речник немачких фразеолоџизама* (<http://www.redensarten-index.de>), *Фразеолошки речник* (<http://www.phraseo.de>), *Речник идиома* (<http://www.idiome.deacademic.com>), *Дугенов универзални речник* (Duden online. <http://www.duden.de>), *Речник влашкој језика* (<http://www.paundurlic.com>), *Српска слободна енциклопедија* (<http://www.sr.wikipedia.org>), *Слободна енциклопедија на немачком језику* (<http://www.de.wiktionary.org>).

1.6. Значај истраживања

Истраживање има теоријски и практични значај. *Теоријски значај* се огледа у прецизним одређењима компаративних фразеологизама, имајући у виду да компаративни фразеологизми из угла контрастивне и концептуалне анализе до сада нису били предмет истраживања у српској и немачкој лингвистици. Монографија представља велики допринос контрастивној и когнитивној фразеологији, као и подстицај за будућа слична лингвистичка испитивања. Даље се утврђују лексичка поља којима оперишу фразеолошки системи оба језика, преференција ка одређеним структурама, тематске области које повезују фразеологизме српског и немачког језика и симетричности, тј. асиметричности између ова два језика.

Попут других радова који за предмет имају контрастивну анализу микросистема двају или више језика, тако и наше истраживање може имати *ипрактични значај*: најпре у лексикографији, тачније у изради семасиолошких и ономасиолошких речника; затим у настави српског и немачког као страног језика, при чему се могу представити низови синонима у српском и немачком језику уз интеркултурална објашњења која су детаљно одређена концептуалном анализом, стога и употребна ограничења; потом у преводилачкој пракси са српског на немачки језик и обратно у циљу проналажења одговарајућег еквивалента.

2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР

Као што смо навели у уводном делу монографије, предмет нашег истраживања су компаративни фразеологизми у српском и немачком језику који ће бити подвргнути контрастивној и концептуалној анализи. У циљу разграничења компаративне фразеологије од осталих сегмената фразеологије, као и утврђивања постулата који ће бити примењени даље у анализи, најпре ће бити речи о предмету компаративне фразеологије, затим дефиницији и класификацији фразеологизама у сербокроатистици и германистици, као и о постулатима контрастивне фразеологије и когнитивне лингвистике који ће бити примењени у монографији.

2.1. Предмет компаративне фразеологије

Компаративна фразеологија представља науку о компаративним фразеологизмима. Поређења фунгирају као фигуре које имају изражену експресивност, конотативно значење и сликовитост, те су као такве добиле статус устаљених израза и прешле у фразеолошки фонд.

Како наводе Бургер, Бухофер и Сиалм (1982: 303–306), микросистем компаративне фразеологије је био предмет многих радова у којима су представљене сличности и разлике компаративних фразеологизама у структурно-морфолошком и лексичко-семантичком смислу за различите језичке парове (немачки–руски, немачки–енглески, немачки–шведски), при чему су издвојене следеће групе.

1. Идентични компаративни фразеологизми, где се појављују неподударности попут разлика између чланова, предлога, падежа, тачније лексичких разлика, лексичко-синтаксичких разлика, синтаксичких неподударности, морфолошких и структуралних разлика (нпр. лексичке разлике компаративних фразеологизама за језички пар немачки–енглески: нем. *platt wie ein Bügelbrett* – енгл. *as flat as a board*);

2. Семантички идентични компаративни фразеологизми (нпр. нем. *lügen wie der Teufel* – енгл. *to lie like a gas meter*) (Исто: 304);

3. Дескриптивни еквиваленти (нпр. нем. *sitzen wie angegossen* – енгл. *to fit like a glove*).

У пионирска истраживања компаративних фразеологизама спадају *Поредбена фразеологија: њоїлег извана и изнуїтра* Жељке Финк-Арсовски (2002), који је пре свега теоријски усмерено и класификује компаративне фразеологизме са структуралног, семантичког, парадигматског и концептуалног аспекта, као и рад Бернхарда Бремера *Äquivalenztypen zwischen komparativen Phraseologismen im Serbisch und Deutsch* (2009), у коме су приказани типови еквиваленције између компаративних фразеологизама за језички пар српски–немачки и њихов статистички преглед.

У последње време све је више публикација у сербокроатистици које за предмет имају фразеологију и контрастивну фразеологију, од којих издвајамо следеће: *Фразеологија Горскої вијенца: фразеолошки жанрови, културни концепцији, руски преводи* (Пејановић 2010); *Idiomi u srpskom jeziku* (Миленковић 2006); *O problemima identifikacije frazeologizama* (Драгићевић 2009); *Wie viel Phraseologie verträgt der DaF-Unterricht?: eine korpusanalytische Studie zur Thematisierung phraseologischer Einheiten im Fach Deutsch als Fremdsprache* (Вујчић 2012); *Српска фразеологија и религија: линвокултуролошка истраживања* (Вуловић 2015); *Фраземи са лексемом 'образ'* (Шипка 2008); *О еквиваленцији и лажним пријатељима у шћанској и српској фразеологији* (Пејовић 2013); *Конјрасјивна фразеологија шћанској и српској језика* (Пејовић 2015); *Семантичка анализа идиомајских израза с комјоненјом 'глава' у савременом српском и шћанском језику* (Тривић 2013) и *Лексичко-семантичка анализа соматизама у фразеологији савременој шћанској и српској језика: конјрасјивни јрисјуй* (Тривић 2015); *Придевске јоредбе с називима животиња у енїлеском и српском језику* (Стаменковић 2010); *Придевске зоонимске јоредбене фраземи у српском језику и њихови коресјонгенји у француском језику* (Марјановић 2012); *Tipologija frazeološke ekvivalencije na primjeru hrvatskih i slovačkih frazema s ihtionimskom sastavnicom* (Чагаљ, Свиткова 2014); *Konceptualna analiza nemačkih i srpskih somatizama u semantičkom polju 'strah'* (Ристић 2011); *Somatizmi u nemačkoj i srpskoj frazeologiji* (Ристић 2013а); *Frazeologizmi gestovno-mimičke motivacije za izražavanje emocija u nemačkom i srpskom jeziku* (Ристић 2013б); *Комјарајивни фразеолојизми који се односе на карактерне особине човека и њихови коресјонгенји у немачком језику* (Станојевић 2016) и *Придевски комјарајивни фразеолојизми са зоонимом као саставним делом и њихови*

коресјондентџи у немачком језику (Станојевић Веселиновић 2016), *Придевски комјарашивни фразеолојизми у српском језику за концептуално поље 'очигледности'* и њихови еквивалентџи у немачком језику (Станојевић Веселиновић 2020), *Фразеолојизми у књижевним делима за децу на немачком и српском језику* (Станојевић Веселиновић 2022).

2.2. Дефиниција и карактеристике компаративних фразеологизама

Предмет истраживања контрастивне фразеологије и фразеологије уопште најчешће су компаративни фразеологизми. Разлог њихове популарности у фразеолошком истраживању лежи у читавом низу обележја која их издвајају од осталих типова фразеологизама.

Најпре, у та обележја се убраја њихова специфична форма која их чини веома препознатљивим у фразеологији једног језика, потом експресивност коју носе, будући да је у поредбеној јединици сачувана слика (која одговара денотату), која услед погодног окружења у фразеологизму оживљава.

Потом, компаративни фразеологизми су чест предмет истраживања и језичке слике света једне или више језичких заједница, с обзиром на то да поређење објеката, феномена и ситуација у циљу утврђивања истовестности и разлика представља есенцијалну когнитивну операцију у процесу опажања и обликовања света.

Кад је реч о терминологији, напоменућемо да се у монографији употребљава термин *комјарашивни фразеолојизам* (у даљем тексту КФ) који је најприхваћенији у савременој науци. У сербокroatистици су у употреби још и термини *поредбена фразеолошка јединица*, *поредбени фразеолојизам*, *поредбена фразема* (Мршевић-Радовић 1987, 2008; Финк-Арсовски 2002), док у германистици поред термина *komparative Phraseologismen* („компаративни фразеологизми“) наилазимо и на термин *phraseologische Vergleiche* („фразеолошка поређења“) (Флајшер 1997; Бургер 2010; Бремер 2009).

У основи компаративних фразеологизама лежи логичко-семантичка структура поређења, која подразумева постојање четири основне компоненте. Лексеме од којих се састоји компаративни фразеологизам неки лингвисти називају поредбеним компонентама, неки поредбеним јединицама, док неки користе и латинску терминологију кад су у питању структурни делови компаративних фразеологизама: прва компонента је објекат од кога се полази – компарандум (лат. *comparandum*), дакле елемент са којим нешто треба да се пореди; следећа компонента представља објекат поређења – компаратум (лат. *comparatum*), тј. објекат који се ставља у однос поређења

са полазним објектом; трећа компонента (лат. *tertium comparationis*) означава основ поређења и тиме гради семантички и структурални центар поређења; последња компонента јесте поредбена партикула – компаратор (лат. *comparator*), која повезује конфронтиране елементе (Бремер 2009: 141). Последњу поменућу компоненту Бургер назива и *поредбеним сиџналом* („Vergleichssignal”), док Драгана Мршевић-Радовић употребљава термин *речца*. Жељка Финк-Арсовски компоненте фразеологизама назива: А-део (она која се упоређује), Б-део (поредбени везник) и Ц-део (она с којом се упоређује А-део). У српском се уместо партикуле *као* може користити и предлог *йойуџи*, што не доводи до промена на семантичком, већ на морфосинтаксичком нивоу, тачније компаратум је тада у генитиву.

2.2.1. Компаратум и компарандум

Компаратум најчешће служи као интензификатор глагола или придева који су, иначе, употребљени у свом слободном значењу, нпр.:

1) срп. *џиџи љуџи као ђускија* – нем. *dumm sein wie Bohnenstroh* у значењу ‘веома глуп’.

Он може бити и у функцији квалификатора, као у примеру:

2) срп. *сџајаџи као грвена Марија* – нем. *dastehen wie ein Ölgötze*, са значењем ‘круто, неприродно стајати’.

Компарандум или објекат од кога се полази у поређењу конкретизује се актуализацијом компаративног фразеологизма у реченици (или тексту). Одређене лексеме се могу наћи у улози компаратума у различитим концептима који се тичу човека. Тако се у српском језику могу остваривати између човека (компарандум) и *џса* (компаратум) различите основе поређења: *џморан* као *џас*, *џеран* као *џас*, *џаже* као *џас*.

У немачком језику између лексеме *човек* (компарандум) и лексеме *риба* (компаратум) забележене су различите основе поређења: *jmd ist stumm wie ein Fisch*, *kalt wie ein Fisch*, *jmd. fühlt sich wohl wie ein Fisch im Wasser* (Бургер 2010: 47).

Различите основе поређења а исте поредбене јединице граде фразеолошке низове који су неретко настали по аналогiji без постојања јасне унутрашње структуре, тј. везе са мотивационом базом: срп. *џиџи веран као џас*, *џиџи џморан као џас* – нем. *treu sein wie ein Hund*, *müde sein wie ein Hund*.

2.2.2. Компаратор

Поредбена партикула *као* или предлог *йойуѝ* у српском, односно *wie* у немачком језику успоставља синтаксичку везу између компарандума и компаратума. У оба језика, српском и немачком, веома често ту улогу има копула *биѝи*, односно *sein*.

2.2.3. Основа поређења

Tertium comparationis или основа поређења представља аспект који се посматра као заједничко обележје компонената које се пореде. Објекат од којег се полази реализује се у контексту, те се посматра као екстерна валентност компаративног фразеологизма.

Контрастивна анализа компаративних фразеологизама може указивати на културолошке специфичности, што следећи пример и показује. Фразеолошки пар има исту основу поређења, а различите поредбене јединице: *биѝи љуѝ као љускуѝа* – *dumm sein wie Bohnenstroh*.

2.3. Оказионални компаративни фразеологизми

За разлику од компаративних фразеологизама, у којима морају бити лексички реализоване и устаљене компоненте основа поређења и компаратум, код okazaionalних компаративних фразеологизама то није увек случај, што потврђују и следећи контекстуализовани примери:

срп.: „[...] лице му је као сунце” (www.srbijadanas.com, 9. 3. 2016);

нем.: „Du bist wie die Sonne” (Бургер 2010: 47).

Како Флајшер (1997: 65–67) наводи, okazaionalни компаративни фразеологизам представља одређени структурни модел, као што су компаративни фразеологизми, у којем је употребљен неуобичајен лексички материјал, нпр.: **riechen wie eine tote Maus unterm Vertiko* – ‘мирисати као мртав миш испод ормарића’. У наведеном фразеологизму поређење не почива на буквалном схватању стања ‘мртав миш испод ормарића’ него на буђењу асоцијација и сликовитих представа, и на тај начин овај фразеологизам добија на експресивности, идиоматичности и стабилности као битним обележјима фразеологизама с тенденцијом ка лексикализацији.

2.4. Паралелни облици номинације у немачком језику

Постоји тенденција у немачком језику да се од придевских, тј. прилошких компаративних фразеологизама граде придевске сложенице.

У датим случајевима лексички садржај остаје непромењен, само је структура другачија. На пример:

müde wie ein Hund – *hundemüde* (уморан као ђас),
fleißig wie eine Biene – *bienenfleißig* (вредан као ђчела),
steif wie ein Stock – *stocksteif* (крџ као грво),
schlau wie ein Fuchs – *fuchsschlau* (лукав као лисица),
dumm wie Bohnenstroh – *strohdumm* (џлуџ као ћускија) (Флајшер 1997: 170).

Кад је реч о синтаксичким функцијама, компаративни фразеологизми имају углавном предикативну функцију, док је код придевских сложеница подједнако заступљена и атрибутивна функција у реченици, нпр.: „Für die Tochter genügt ein strohdummer, aber stinkreicher Mann.“ (www.abendzeitung-muenchen.de, 29. 12. 2016); „Er schrieb auch sein eigenes Epitaph: 'Weder sehr schlau noch strohdumm / Ich war, was ich war: eine Mischung von Essig und Öl / und Engel und Teufel stecken darin.'“ (www.nzz.ch, 23. 1. 2018).

2.5. Класификације компаративних фразеологизама у германистици

У германистичкој лингвистици компаративни фразеологизми се обрађују као посебни структурни тип фразеологизама, па их тако Бургер сврстава у специјалну класу фразеологизама. Они су као поређење уклопљени у реченицу надовезујући се на један слободан реченични део. Различита може бити лексика, али увек исти структурни модел, те се још називају фразеолошким јединицама са експлицитним структуралним обележјима (Флајшер 1997: 103).

2.5.1. Структурална класификација

Кад је реч о **структурном аспект**у компаративних фразеологизама разликујемо следеће конструкције:

1) *Као* + именица / именичка фраза у српском, односно *wie* + именица / именичка фраза у немачком језику (поређење се надовезује на један глагол или придев/прилог):

изџлегаџи као ђокусио миш – *aussehen wie eine gebadete Maus* – 'потпуно мокар';

безобразан као ђсеџо – *frech wie Oskar* – 'веома дрзак'.

2) *Као* + трпни глаголски придев у српском, односно *wie* + партицип перфекта у немачком језику (поређење се надовезује на глагол или придев/прилог):

гођи као ђоручен – kommen wie gerufen – 'у одговарајућем тренутку'.

3) *Као* + реченица у српском, односно *wie* + реченица у немачком језику (поређење се надовезује на глагол или придев/прилог):

он излѣга као да ни мрава не би зјазио – er sieht aus, als könnte er keiner Fliege etwas antun – 'који је јако добар'.

4) Поређење које се надовезује на именицу, што је веома ретко:

момак ко од сџене одваљен – ein Kerl wie ein Baum – 'велики и јак'.

5) Поређење које је реализовано неком другом структуром уместо са поредбеном партикулом *као* или *wie* надовезује се претежно на глагол или придев/прилог (зависне консекутивне или поредбене реченице):

џако џихо да се муџица није чула – so still, dass man eine Stecknadel zu Boden hören könnte – 'веома тихо'.

6) Могу се наћи и компаративни фразеологизми који имају двочлану структуру и могу комбиновати различите основе поређења:

као у сну – wie im Traum.

7) Компаративни фразеологизми могу настати и од фразеологизама других класа, али се не може увек знати који је облик старији, те да ли је можда компаративни фразеологизам извор фразеологизма неке друге врсте:

некоме фали гаска у љави – 'неко луд, непромишљен' → он се љонаша као да му фали нека гаска у љави;

nicht bis drei zählen können – 'бити глуп' → Er tut, als ob er nicht bis drei zählen könnte.

2.5.2. Морфолошко-синтаксичка класификација

Са аспекта синтаксе, класификације компаративних фразеологизама које су приказане у релевантној литератури базирају се на категоријалном и функционалном обележју КФ, што значи да узимају у обзир врсту речи главне компоненте и улогу фразеологизма као реченичног члана. С тим у вези, издвајају се четири групе компаративних фразеологизама:

- 1) глаголски компаративни фразеологизми;
- 2) именички компаративни фразеологизми;
- 3) придевски компаративни фразеологизми;
- 4) прилошки компаративни фразеологизми.

Притом је важно напоменути да је границу између придевских и глаголских фразеологизама тешко подвући, с обзиром на то да копулативни глагол *бићи* у српском, односно *sein* у немачком језику може да се интерпретира и као компонента унутрашње структуре компаративног фразеологизма. Како наводи Корхонен (1992: 10), у случајевима када фразеологизам може да се употреби атрибутивно ради се о придевским фразеологизмима, а при навођењу придевских фразеологизама мора се навести и копула *бићи*, с обзиром на то да је атрибутивна употреба ограничена. Контекстуализовани примери фразеолошких парова – срп. *бићи* *јо као црквени миш*, односно нем. *arm sein wie eine Kirchenmaus* и срп. *бићи* *пијан као свиња*, односно нем. *blau sein wie ein Veilchen* – потврђују атрибутивну употребу придевских фразеологизама:

1) срп.: „[...] ја сам [...] умјетник, го ко' црквени миш [...]” (www.yugopapir.com, 8. 3. 2016);

нем.: „Die Familie, arm wie eine Kirchenmaus, braucht dringend Hilfe.” (Корхонен 1992: 10);

2) срп.: „[...] видиш тамо неки кум [...] пијан као свиња [...]” (www.medias.rs., 9. 3. 2016);

нем.: „Wir trafen ihn auf der Party blau wie ein Veilchen an” (Корхонен 1992: 10).

Флајшер (1997: 140) такође напомиње да се према фразеолошком значењу не може установити да ли је копулативни глагол *бићи* конститутивна јединица фразеологизма, већ решење треба тражити у синтаксичким средствима. Рецимо, уколико је именички фразеологизам употребљив без промене значења у улози субјекта/објекта, онда глагол *бићи* није облигаторна компонента фразеологизма. Флајшер наведену појаву назива формацијом номинализације (нем. *Nominalisierungsformation*).

2.5.3. Подела компаративних фразеологизама на основу идиоматичности

Према критеријуму идиоматичности Бургер (2010: 47) класификује компаративне фразеологизме у две групе:

- 1) колокације и
- 2) делимичне идиоме.

Када представљају устаљене и чврсте спојеве речи онда се компаративни фразеологизми појављују као колокације или делимични идиоми

(„Teil-Idiome”⁵), зависно од тога колико је прозирна мотивациона база поређења. Колокације представљају чврсте и устаљене спојеве речи који нису или су слабо идиоматични:

срп. *брз као ситрела* (Мразовић, Приморац 1991: 189) – нем. *flink wie ein Wiesel* (Бургер 2010: 47).

У следећем примеру јављају се делимични идиоми, јер једна компонента која је структурни елемент компаративног фразеологизма подлеже семантичкој транспозицији:

срп. *луд као ђускуја* (Финк-Арсовски 2002: 30) – нем. *dumm wie Bohnenstroh* (Бургер 2010: 47).

Није јасна веза фразеологизма са мотивационом базом, тј. због чега су употребљене поредбене јединице *ђускуја* у српском, односно *Bohnenstroh* у немачком језику и у каквој су семантичкој вези са основом поређења *луд* односно *dumm*.

2.6. Класификације компаративних фразеологизама у сербокроатистици

Бургерова подела компаративних фразеологизама на колокације и делимичне идиоме одговара донекле подели компонентних фразеологизама с поредбеном структуром код Д. Мршевић-Радовић на оне где је именичка компонента с ослабљеним предметним значењем (предметно значење именице сужава се на значење доминантне особине) и оне са фразеолошким значењем насталим семантичком транспозицијом (1987: 90–97).

Како наводи Мршевић-Радовић (1987: 33), компаративни фразеологизми спадају у групу компонентних фразеологизама са напоредном структуром. Она се у раду бави само глаголским компаративним фразеологизмима, али разликује у оквирима примарне фразеологизације процесе семантичке природе и структурне (синтаксичке) природе. Стога поделе које су извршене у њеном раду сматрамо релевантним за даљи ток нашег истраживања, као и рад Жељке Финк-Арсовски (2002), која након кратког теоретског дела о основним особинама фразеологизама класификује компаративне фразеологизме на структурном, парадигматском, синтаксичком, семантичком и концептуалном нивоу.

⁵ Д. Мршевић-Радовић (1987: 14) у свом раду помиње компонентне фразеологизме који по дефиницији одговарају термину *Teil-Idiom* који користи Бургер.

2.6.1. Структурална класификација компаративних фразеологизама

На основу настанка компаративног фразеологизма, проширењем структуре или редуковањем структуре, извршена је подела на: а) компаративне фразеологизме настале експанзијом (нпр. *їледа као їшеле* → *їледа као їшеле у шарена враїа*) и б) компаративне фразеологизме настале редукцијом (нпр. *їледа као їшеле у шарена враїа* → *їледа као їшеле*). У случају експанзије запажа се следећи однос: што је апсурднија структура већа је експресивност.

Компаративни фразеологизми могу настати скраћењем поређених реченица (нпр. *биїи лей као шїо је слика лейа* → *биїи лей као слика*).

2.6.1.1. Сїрукїурална класификација комїарашивних фразеолоїзама їрема Жељки Финк-Арсовски

Као категоријално обележје компаративних фразеологизама Финк-Арсовски (2002: 7) наводи **сликовитост** коју имају фразеологизми настали на основу слободног споја речи која се огледа у дубинској (унутрашњој) структури фразеологизама, у тзв. семантичком талогу. Истакнута особина везана је за процес десемантизације (**семантичке претворбе**) која се односи или на све компоненте у фразеологизму (потпуна десемантизација) или на део фразеолошког састава (делимична десемантизација).

За **структурну** анализу компаративних фразеологизама најбитнији је лексички састав и синтаксички главна реч међу њима. На основу структуре А-дела (објекат од којег се полази у поређењу), Б-дела (речца *као* или предлог *їоїуї*) и Ц-дела (објекат с којим се полазни објекат упоређује) постоје два типа:

- 1) трodelни структурни тип (*окреїан као чиїра – flink wie ein Wiesel*),
- 2) дводелни структурни тип (*као у сну – wie im Traum*).

У оквиру трodelног структурног типа разликујемо следеће подгрупе у зависности од тога како је актуализован Ц-део: а) трodelни компаративни фразеологизми са структуром скупа речи (зависно од нуклеуса, тј. главне речи у фрази даље се издвајају глаголски, именички, придевски, прилошки и заменички фразеологизам); б) трodelни компаративни фразеологизми с реченичном структуром (реченична структура може бити: дводелна реченица, крња реченица, безлична реченица), што је осведочено у наредним примерима:

а) срп. *бићи лењ као шрућ* – нем. *faul sein wie eine Drohne*;

б) срп. *излѣгаћи као да ни мрава не би зѣзнуо* – нем. *er sieht aus, als könnte er keiner Fliege etwas antun*.

Када је реч о дводелним компаративним фразеологизмима разликујемо: а) дводелне компаративне фразеологизме са структуром фонетске речи⁶ (именичке, придевске), нпр. *као исцрѣдијан* и б) дводелне компаративне фразеологизме са структуром скупа речи (именичке, прилошке и нумеричке), нпр. *као сѣара баба* (Финк-Арсовски 2002: 19).

2.6.2. Класификације компаративних фразеологизама на основу семантичког критеријума

У фразеолошким поређењима тежи се квалификовању једног појма довођењем у везу са неким познатијим појмом по некој особини по којој је тај други појам општепознат:

срп. *бићи љаган као вук* – нем. *hungrig sein wie ein Wolf* – 'веома гладан'.

Како наводи Мршевић-Радовић (1987: 92), компаративни фразеологизми спадају у компонентне фразеологизме са поредбеном структуром глагол + *као* + именица који се на основу анализе унутрашње фразеолошке структуре деле на:

1) фразеологизме у којима је именичка компонента с ослабљеним предметним значењем;

2) фразеологизме у којима се јавља именичка компонента с фразеолошким значењем насталим семантичком транспозицијом.

Даље, на основу односа компарандум–компаратум фразеологизми у којима је именичка компонента с ослабљеним предметним значењем деле се на:

а) компаративне фразеологизме који настају тако што се предметно значење поредбене јединице сужава на њену доминантну карактеристику, при чему се могу упоређивати истородни појмови, лице са лицем (стварним или измишљеним):

срп. *живећи као мали бој* – нем. *leben wie Gott in Frankreich* – 'живети на високој нози';

⁶ Фонетска реч је заправо акценатска целина коју чине речи које имају своје акценте поред речи које су без икаквог акцента (проклитике и енклитике) (нпр. *као сѣн*), те дати спој речи може имати само један акценат и то је кључни елемент структуре (Стевановић 1964: 161–162).

б) компаративне фразеологизме код којих се могу поредити и неистородни појмови, нпр. поређење се односи на човека а поредбена јединица с којом се човек упоређује означава неки предмет, биљку, животињу или апстрактан појам:

срп. *рагићи као коњ* – нем. *arbeiten wie ein Pferd* – 'много тешко радити';

в) компаративне фразеологизме код којих су у улози поредбеног члана апстрактни појмови, те су потребна додатна објашњења:

срп. *осећаји се као на седмом небу* – нем. *sich fühlen wie im siebten Himmel* – 'који је радостан'.

У фразеолошким поређењима с нејасном унутрашњом структуром, код којих се изгубила веза са мотивационом базом, може доћи до ремотивације, тј. проналажења секундарне мотивационе базе (Мршевић-Радовић 1987: 95), као на пример: *бићи њијан као мајка* (в. 3.1.2.17).

Оне синтагме које се односе на човека а којима су означене природне карактеристике животиња не сматрамо фразеолошким поређењима (нпр. *црркуће као њијица*). У овом примеру реч је о самосталној метафоричној употреби глагола.

Компаративни фразеологизми најчешће настају семантичком транспозицијом базне јединице. Могу настати сликовитим путем, метафором, иронијом, парадоксом, хиперболом и тада имају јачу експресивност него када поређења настају путем метонимије. Наведени фразеологизми се даље деле на основу лексеме која је у улози компаратума на:

а) компаративне фразеологизме чији је поредбени члан именица пражена флектираним атрибутом:

срп. *држаји се као њокисли врабац* – нем. *dastehen wie ein begossener Pudel* – 'држати се покуњено';

б) компаративне фразеологизме чији је поредбени члан предлошко-именичка фраза:

срп. *као из земље* – нем. *wie aus dem Boden* – 'изненада се појавити'.

Компаративни фразеологизми у којима је именичка компонента с фразеолошким значењем насталим семантичком транспозицијом се на основу експресивности могу поделити у следеће поткласе:

а) компаративни фразеологизми са смањеном експресивношћу:

срп. *њознаваји која/нешњо као свој џеј* – нем. *jmdn./etw. kennen wie seine Westentasche* – 'веома добро познавати';

б) компаративни фразеологизми код којих је експресивност именичке компоненте условљена релацијом лексичких значења именичких конституената (синоними, антоними):

срп. *разликоваџи се као небо и земља* – нем. *ein Unterschied wie Tag und Nacht*;

в) компаративни фразеологизми са изузетном експресивношћу, код којих је у основи семантичке транспозиције иронија, парадокс:

срп. *слађаџи се као љас и мачка* – нем. *sich vertragen wie Hund und Katze* – 'не слагати се'.

О наведеном говори и Флајшер (1997: 106) називајући их фразеологизмима са функцијом индиректног негирања:

срп. *љива као секира* – нем. *wie eine bleierne Ente schwimmen* – 'не зна да плива'.

2.6.2.1. Семантичка класификација компаративних фразеологизма Жељке Финк-Арсовски

Са **семантичког** аспекта компаративни фразеологизми су код Ж. Финк-Арсовски (2002: 29–36) подељени на основу степена десемантизације и односа између јединица које се пореде на:

– компаративне фразеологизме са недесемантизираним А-делом (срп. *биџи здрав као грн* – нем. *gesund sein wie ein Fisch im Wasser*);

– компаративне фразеологизме са десемантизираним А-делом (јако мали број) – (срп. *биџи љо као црквени миш* – нем. *blau sein wie ein Veilchen*);

– компаративне фразеологизме са недесемантизираним А-делом и фразеолошким значењем у чијој подлози је антонимни однос лексема у поредбеном, тј. Ц-делу (срп. *разликоваџи се као ноћ и дан* – нем. *ein Unterschied wie Tag und Nacht*);

– компаративне фразеологизме са непостојањем логичне везе између А-дела и Ц-дела (срп. *љиваџи као секира* – нем. *schwimmen wie eine bleierne Ente*).

Компаративни фразеологизми се могу поделити и према полу:

– они који се односе на особе женског пола (*биџи љуђа као љуска*);

– они који се односе на особе мушког пола (*биџи љуђ као во*).

2.6.3. Класификација компаративних фразеологизама према парадигматичности, синтаксичком критеријуму и концептима Жељке Финк-Арсовски

Ако као критеријум за класификацију која следи узмемо **парадигматичност** која је условљена променом облика појединих компонената у фразеологизму у зависности од контекста, те означава формално граматичку категорију и нема утицаја на фразеолошко значење, разликујемо (Финк-Арсовски 2002: 21):

1) компаративне фразеологизме са нултом парадигматичношћу (промене нису могуће):

срп. *као у сну* – нем. *wie im Traum*;

2) компаративне фразеологизме са делимичном парадигматичношћу (компоненте су у облику јединице или множине) и тичу се морфолошких или семантичких фактора:

срп. *мењаџи некоја/нешџо као кошуље* – нем. *jmdn./etwas wie sein Hemd/Hemde wechseln*.

У примеру у немачком језику дозвољен је и облик јединице, а у српском је могућа само множина.

Потпуна парадигматичност компаративних фразеологизама није могућа јер подразумева промену свих граматичких категорија јединица које се пореде.

Уклапањем у реченицу компаративни фразеологизми постају реченични делови, односно добијају одређену синтаксичку функцију. При одређивању могуће функције од пресудног значаја је утврдити категоријално значења фразеологизма које, уз семантички аспект, директно указује на синтаксичку функцију.

Са **синтаксичког** аспекта Ж. Финк-Арсовски издваја:

1. глаголске компаративне фразеологизме (срп. *радиџи као коњ* – нем. *arbeiten wie ein Pferd*);

2. придевске компаративне фразеологизме (срп. *заљубљен као џереб* – нем. *verliebt wie ein Kater*);

3. именичке компаративне фразеологизме (срп. *момак као од сџене одваљен* – нем. *ein Kerl wie ein Baum*);

4. заменичке компаративне фразеологизме (срп. *сама као џрсџ*);

5. прилошке компаративне фразеологизме (нем. *wie aus dem Boden*

gewachsen – ‘изненадно’ (Мразовић, Приморац 1991: 152); срп. *као два њлус два*) (Финк-Арсовски 2002: 26).

Већина фразеологизама настала је метафоричким путем, те су они погодни за стварање концепата у којима су фразеологизми тематски распоређени и тако постављени граде повољне услове за анализу дубинских структура фразеологизама (семанатичких талогa). Ова врста анализе се зове **концептуална анализа**. Ж. Финк-Арсовски на основу семантичког критеријума дели компаративне фразеологизме на оне који се односе *на човека* и оне који се односе *на њредмеше* и даље их класификује унутар датих група на основу одређеног семантичког критеријума. Сличном поделом концепата који се односе само на човека бави се и Горица Томић у свом мастер раду *Инијеркулџуралностџ у фразеолоџији енилеској и срџској* (2012).

На основу побројаних класификација проистекао је модел у монографији, према коме је извршена подела компаративних фразеологизама зависно од тога којим концептима припадају.

2.7. Контрастивна фразеологија

Велики број других наука се бави неким деловима фразеологије, што показује да фразеологија има интердисциплинарни карактер. У првом реду, историјски посматрано, можемо поменути етнологију – науку о народним обичајима и предањима, јер је у основи многих фразеологизама неки обичај који је фосилизован, а који може бити повод за језичке и културноисторијске реконструкције, затим социологију и социолингвистику, јер су фразеологизми творевине једне друштвене групе или друштва са утемељеним стереотипима и уверењима. Даље, можемо се осврнути на психологију и психијатрију чији се почеци интресовања за поље фразеологије везују за истраживања Сигмунда Фројда који је психоанализу проводио на основу фразеолошких специфичности у говору пацијената (Бургер и др. 1982: 9). Питање у ком узрасту деца могу разумети метафоричке фразеологизме од великог је интереса за педагогију, а дугу традицију бављења фразеологизмима има и наука о књижевности, посебно начин имплементирања и значај модификованих фразеологизама у књижевним делима за децу (уп. Станојевић Веселиновић 2022: 179–180).

Контрастивна фразеологија представља део контрастивне лингвистике, чији је предмет интересовања контрастирање фразеологизама различитих појединачних језика. У новије време се у контрастивну анализу укључују нове димензије, на основу којих разликујемо поделе на

интерлингвални (међујезички) и интралингвални (унутарјезички) процес описивања.

Контрастивно истраживање фразеологије у смислу интерлингвалног поређења двају или више језика имало је свој почетак средином 60-их година двадесетог века, али ако се узму у обзир и резултати историјско-упоредне компаративне лингвистике, онда оно датира још од раније (Корхонен 2007: 574).

Када је у питању интралингвално поређење, језик може да се анализира са синхроног и дијахроног аспекта. Дијахронијски се на основу старијих и млађих потврда обрађује развој фразеологизама у временској равни⁷, док се са синхроног аспекта контрастира дијалекат и стандардни језик.

Под контрастивном фразеологијом у ужем смислу подразумева се интерлингвална димензија контрастирања. Као што је у уводном делу већ речено, многи фразеолози праве разлику између термина **поређење**, који се односи само на сродне језике и термина **контрастирање**, који се односи на језике који нису сродни. Како је мали број студија о језицима који нису сродни, у обзир се неће узимати ова терминолошка разлика.

Основни циљ контрастивне фразеологије је утврђивање истоветности, сличности и разлика између фразеологизама двају језика, без обзира на генетску сродност, типолошка или ареална обележја. Осим анализе појединачних фразеологизама, предмет проучавања контрастивне фразеологије су синтаксичка и лексичка типологија, етимологија фразеологизама, концепти које фразеологизми граде, као и значења фразеологизама.

Према Бургеру и сарадницима (1982: 304–305), седамдесетих година двадесетог века је било значајнијих истраживања у овој области, при чему су компаративни фразеологизми анализирани на основу њихове фреквентности у језику и контрастирани на структурно-морфолошком и лексичко-семантичком нивоу за различите језичке парове.

Од великог броја савремених контрастивних истраживања компаративних фразеологизама значајно је скренути пажњу на рад Бернхарда Бремера *Äquivalenztypen zwischen komparativen Phraseologismen im Serbisch und Deutsch* (2009) у коме су приказани типови еквиваленције између компаративних фразеологизама за језички пар српски–немачки и њихов статистички преглед.

⁷ Код већине живих библијских компаративних фразеологизама утврђена је апсолутна синтаксичка и семантичка стабилност, док су малобројни КФ захваћени дијахроним променама које се могу јавити на морфолошком (промена члана, промена поредбене партикуле, субјунктора и промена граматичке категорије броја код именичке компоненте) и лексичком (компонентском) нивоу (Ивановић 2005: 189–190).

Напоменимо на крају да су резултати контрастивне фразеологије веома значајни и за друге лингвистичке дисциплине, као што су типологија језика, компаративна лингвистика, транслатологија, примењена лингвистика и лексикографија.

2.8. Одређивање контрастивних метода и поређење фразеолошких јединица

Границу између контрастивних и типолошких метода одређујемо на следећи начин.

(а) Циљ контрастирања је констатовати и описати карактеристике јединица у чисто језичкој сфери. С друге стране, циљ типологије је типолошка класификација, утврђивање одређених законитости и представљање општих структуралних односа између језика;

(б) Објекат контрастирања јесте одређени језички материјал и језичке јединице исте структуре. У типолошким радовима језички материјал на коме се ради отворен је за допуне, а анализиране јединице нису структурно ограничене;

(в) Код контрастивног поређења споредну улогу игра метајезик, док је он у типологији њен саставни део;

(г) Материјал од којег се полази при контрастирању јесу језичке јединице које чине поље великог интересовања. У типологији изворни материјал представљају резултати контрастирања;

(д) Код контрастивних метода доминира индукција (од појединачног ка општем), код типолошких дедукција (од општег као појединачном) (Бургер и др. 1982: 290).

Пре него што се приступи контрастивној методологији, која се бави микросистемима различитих језика, неопходно је извршити унутарјезичку анализу јединица микросистема, тј. квантитативно истраживање и квалитативно описивање поља истраживања.

Комбинацијом лексикализованих и граматикализованих јединица које представљају јединице примарних система (синтакса, морфологија и лексика) настали су фразеологизми, секундарни језички знаци који могу бити схваћени једино сложеним поређењем јединица примарног система које су учествовале у њиховом грађењу. Дакле, при контрастирању практично се увек разликује лексички, структурно-ситакички (понекад одвојено морфолошки) и структурно-семантички аспект.

2.8.1. Појам еквиваленције и кореспонденције

У вези са одређивањем контрастивних метода јесте и разграничавање појмова еквиваленције и кореспонденције. Као што је у уводном делу монографије већ споменуто (в. 1.4), појам еквиваленције не игра само централну улогу у транслатологији (*Übersetzungswissenschaft*), него и у контрастивној лингвистици. Обе науке подразумевају дескриптивно поређење јединица различитих врста и структура, односно израза и текстова (Колер 2004: 220). Али, контрастивна лингвистика и транслатологија имају различите задатке. Транслатологија истражује услове да би се еквиваленција остварила, описује типове еквиваленције између израза и текстова двају језика, где је основни критеријум *преводна еквиваленција*. Из овога закључујемо да је транслатологија наука о *parole*. С друге стране, контрастивна лингвистика истражује услове и претпоставке кореспонденције и главни критеријум јесте *формална сличност*. Она описује кореспондентне структуре и реченице и представља науку о *langue*. Самим тим је постављено и велико ограничење предмета истраживања контрастивне лингвистике, будући да се она може бавити само оним јединицама које имају исту структуру у језику-изворнику и језику-циљу.

У вези са дефинисањем појма еквиваленције у лингвистици постоје различите класификације, али граматички модел који смо преузели у анализи компаративних фразеологизама јесте Бургеров модел утврђивања типова еквиваленције.

2.8.1.1. Типови еквиваленције према Бурјеру

Контрастивна метода се користи приликом проучавања микросистема различитих језика, што конкретно значи да се поље истраживања мора прво (квантитативно) пописати и (квалитативно) описати да би се језици контрастирали. Јединице се анализирају на основу језичких и изванјезичких фактора, при чему се најпре контрастирају компоненте фразеологизма, па тек онда фразеологизми као целина. Фразеологизми представљају секундарни семиотички систем и могу бити схваћени само ако се повежу или ако је веза очувана са примарним системом знакова, што значи да се при контрастирању увек разликују лексички, структурно-синтаксички и структурно-семантички аспект.

Лексички аспект се односи на лексички састав и као резултат анализе можемо увидети да ли фразеолошки системи двају језика оперишу истом лексиком, тј. да ли је њихова сликовитост (нем. *Bildmaterial*) слична (Бургер и др. 1982: 291).

Анализа структурно-синтаксичког аспекта показује коју улогу у реченици фразеологизми најчешће имају, као и склоност одређених језика ка одређеним структурним моделима.

Структурно-семантички аспект подразумева семантичку организацију у одређене тематске групе или семантичка поља (нпр. осећања, особине, друштвени живот итд.).

Са освртом на наведене аспекте, Бургер разликује следеће типове еквиваленције:

1) Потпуна еквиваленција подразумева подударане у значењу, лексичком саставу, сликовитости (*Bildhaftigkeit*), стилу и у односу на њихову граматичку структуру:

срп. *биџи бесан као бик* – нем. *wütend sein wie ein Stier*.

2) Делимична еквиваленција указује на незнатне разлике између фразеологизама, које могу бити:

а) лексичке, при чему компоненте могу бити семантички удаљене (нпр. *биџи веран као ђас* – *treu sein wie Gold*), могу припадати истом семантичком пољу (нпр. *биџи сџиснуџи као сарџине* – *dichtgedrängt sein wie Heringe*) или се може радити о различитим граматичким категоријама (нпр. *џричаџи као наџиџен* – *reden wie ein Wasserfall*);

б) морфолошке, на пример када компоненте указују на разлике у броју (нпр. *мењаџи као кошуџе* – *wechseln wie das Hemd*);

в) синтаксичке, када се компоненте разликују у падежу (нпр. *џраџиџи (некоџа) као сена* – *folgen (jemandem) wie ein Schatten*);

г) морфосинтаксичке, када компоненте имају другачији редослед (нпр. *живеџи као мачка и ђас* – *leben wie Hund und Katze*);

д) лексичке и морфолошке, када се компоненте разликују на лексичком нивоу, при чему се полазни фразеологизам односи једино на граматичку категорију женског рода (нпр. *биџи џлуџа као џурка* – *dumm sein wie die Nacht*).

3) Семантичка еквиваленција подразумева идентично или приближно исто значење, различит лексемски састав, те самим тим и различиту слику која је у позадини фразеологизама (нпр. *биџи џун као брџ* – *reich sein wie Krösus*).

4) Нулта еквиваленција означава непостојање одговарајућег фразеолошког материјала у језику-циљу (нпр. *биџи гџбар као хлеб* – *herzensgut*). За разлику од семантичких еквивалената, ови преводни еквиваленти имају описну структуру.

2.9. Когнитивна лингвистика

Когнитивна лингвистика као интердисциплинарна наука развила се седамдесетих година двадесетог века и укључује методичке оквири и постулате психологије, неурологије, семантике, социолингвистике и других наука. Предмет истраживања когнитивне лингвистике су когнитивни феномени или процеси, једном речју – људски ум.

На плану садржаја фразеологизам располаже двома компонентама, менталном сликом и лексичким, тј. фигуративним значењем (Доброволскиј, Пираинен 2009: 13). Менталне слике које чине базу фразеологизма могу се у целости разматрати једино у оквирима когнитивне лингвистике, имајући у виду да се, када је реч о фразеологизмима, говори о одређеним обрасцима знања који чине позадину језичких конструкција.

Најзначајнији постулат когнитивне лингвистике и најподеснији за анализу значења фразеологизама јесте концептуална анализа. „У оквиру когнитивне лингвистике значење се изједначава са концептуализацијом – образовањем појмова на основу човековог физичког, чулног, емоционалног и интелектуалног искуства о свету који га окружује. Значењска структура је по својој природи субјективна и садржи конвенционално сликовно представљање, којим се ментално приказује дата ситуација” (Драгићевић 2007: 90).

2.9.1. Концептуална анализа

Концептуална анализа подразумева постулирање појмовних метафора, метонимија и типичних сценарија (Драгићевић 2007: 89) и као таква сматра се најподеснијом у анализи значења фразеологизама јер они имају тенденцију стварања концепата по којима се тематски групишу.

Појмовна метафора представља ментални механизам који се заснива на пресликавању структуре једног домена на други. Пресликавање се одвија од **изворног домена**, који је конкретан, на **циљни домен**, који је апстрактан.

Типични изворни домени су: људско тело, здравље, болест, животињски и биљни свет, зграде, машине, игре, новац, посао, кулинарство, топлота и хладноћа, светлост и тама, силе и кретање, и смер. Типични циљни домени су: емоције, моралне категорије (доброта, поштење, храброст, искреност, част и њихове супротности), мишљење, друштво, политика, привреда, људски односи (пријатељство, љубав, брак), комуникација, време, живот, вера, догађаји и акције (Кликовац 2004: 17–19).

Појмовна мејџонимија представља процес концептуализације где је један појам замењен другим, с којим стоји у логичној вези у истом домену (нпр. Читамо *Толсџоја* – дело називамо по аутору).

Типични сценариј подразумева домен (разумевање значења једне језичке форме само у контексту других когнитивних структура), фрејм (који чини скуп свих домена, тј. конфигурацију културно утемељеног, конвенционализованог знања) и схему (пресликавање и уопштавање тих физичких искустава на апстрактније домене) (Драгићевић 2007: 89–95).

Истраживања која се баве концептуалном анализом компаративних фразеологизама веома су ретка. У сербокроатистици је од посебног значаја рад Ж. Финк-Арсовски *Поредбена фразеологија: њојлед извана и изнуџра* (2002), у којем је концептуална анализа представљена као анализа дубинских структура фразеологизама (семантичких талогa), тј. компоненте компаративних фразеологизама су анализиране са аспекта лексике, етимологије, фолклора. Компаративни фразеологизми су у монографији најпре подељени на основу семантичког критеријума на оне који се односе на човека, затим класификовани унутар групе на основу одређеног семантичког критеријума.

2.9.1.1. Концептуална анализа Лејкофа и Џонсона

Концептуална анализа Лејкофа и Џонсона представља постулисање појмовних метафора. Метафорички концепт је систематичан, што значи да је и језик који употребљавамо систематичан (Лејкоф, Џонсон 1980: 7–8). Наведено потврђује следећи пример.

Метафорички концепти ВРЕМЕ ЈЕ НОВАЦ, ВРЕМЕ ЈЕ ОГРАНИЧЕН ИЗВОР, ВРЕМЕ ЈЕ ВРЕДНА СТВАР граде јединствен систем заснован на супкатегоризацији, пошто је у друштву новац ограничено средство, а ограничена средства су вредна средства.

Кохерентан систем метафоричких концепата НОВАЦ, ОГРАНИЧЕН ИЗВОР, ВРЕДНА СТВАР који концептуализују ВРЕМЕ		
ВРЕМЕ ЈЕ НОВАЦ =	ВРЕМЕ ЈЕ ОГРАНИЧЕН ИЗВОР =	ВРЕМЕ ЈЕ ВРЕДНА СТВАР =
Кохерентан систем метафоричких израза		
Трошити време на некога/нешто Уложити време у некога/нешто Коштати времена	Искористити време за нешто Истећи (време) Имати довољно времена за некога/нешто	Поклонити време некоме/ нечему Захвалити се за време Изгубити време на некога/ нешто

Појмовне метафоре су готово универзалне, разлике су незнатне и када се препознају обично представљају културолошке разлике.

Лејкоф и Џонсон деле метафоре на структурне (*conduit*), оријентационе (*orientational*) и онтолошке (*ontological*) метафоре.

Под **структурним метафорама** подразумевамо да се један метафорички концепт структурише помоћу другог метафоричког концепта (нпр. схватање аспекта вођења дискусије или расправе у смислу вођења борбе), при чему нужно долази до губљења из вида других аспеката тог метафоричког концепта (нпр. у жару расправе, када бранимо свој став, губи се из вида концепт кооперативности).

Како наводе Лејкоф и Џонсон (1980: 10), структурне метафоре су комплексне метафоре (*conduit metaphor*) које структурирају наш језик о језику (нпр. ИДЕЈЕ (МИШЉЕЊА) СУ ОБЈЕКТИ – *Дала сам ти идеју*; ЛИНГВИСТИЧКИ ИЗРАЗИ СУ ПОСУДЕ (CONTAINERS) – Његове речи су *у празне*; КОМУНИКАЦИЈА ЈЕ СЛАЊЕ – Атанасијеве речи су *дојрле* до нас). *Conduit* дословно значи „канал”, тј. говорник ставља идеје (објекте) у речи (посуде) и шаље их (дуж канала) слушаоцу.

Оријентационе метафоре међусобно граде читав систем концепата. С обзиром на то да је већина њих заснована на просторним односима, разликујемо следеће врсте оријентационих метафора: ГОРЕ–ДОЛЕ, УНУТРА–СПОЉА, НАПРЕД–ПОЗАДИ, ДУБОКО–ПЛИТКО, ЦЕНТРАЛНО–ПЕРИФЕРНО (нпр. СЛОБОДА ЈЕ ГОРЕ → *Осећам се као њишца на ирани*).

Метафоре су укоренење у културолошкој емпирији једне језичке заједнице, тако да оне могу варирати од културе до културе.

Кад је реч о схватању емоција, идеја, активности као објеката и супстанци, говоримо о **онтолошким метафорама**. Њихова сврха је многострука. Оне имају референцијалну функцију, заправо квантификују и класификују наша искуства.

Онтолошке метафоре се односе на просторно ограничење, тј. на посматрање предмета око нас као ентитета са унутрашњошћу и спољашњошћу, ограничених својом површином и обликом. Оне концептуализују наше видно поље као посуду и концептуализују оно што видимо као супстанцу/материју или течност.

Онтолошке метафоре користимо такође у процесу разумевања догађаја, радњи, активности и стања, при чему се догађаји и радње концептуализују као објекти, активности као супстанце или течности и стања као посуде (нпр. Да ли си гледао трку? – ТРКА ЈЕ ОБЈЕКАТ; Испао је из трке. – ТРКА ЈЕ ПОСУДА).

Метафора је начин разумевања структуре једног појма на основу структуре другог и примарна функција јесте разумевање, док метонимија има примарно референцијалну функцију. Метонимија нам дозвољава да уместо једног ентитета стоји неки други, који је са њим у конкретної логичкој вези или некој која је конвенционално прихваћена као таква (па-метне главе – интелигентни људи). Метонимијски концепти (као ДЕО ЗА ЦЕЛИНУ) део су нашег свакодневног мишљења, понашања и говорења.

Дати модел концептуалне анализе, погодан за фразеологизме који квалификују осећања и расположења човека, примењен је у докторској дисертацији Гордане Ристић *Соматизми у немачкој и српској фразеологији* (2013). Наведени рад представља један од ретких у којем је контрастивна и концептуална анализа проведена постулисањем појмовних метафора фразеологизама.

2.9.2. Извори

Од посебног значаја за концептуалну анализу јесте извор настанка фразеологизма, будући да је веза са мотивационом базом неретко затамњена, те дата анализа фразеологизма са синхроног аспекта нужно добија и дијахрону димензију⁸.

Ако као критеријум за класификацију фразеолошких јединица узимамо извор њиховог настанка, разликујемо (Мршевић-Радовић 1987: 25–27):

- фразеологизме чији је извор човекова природна средина, свакодневни живот⁹;
- фразеологизме који су настали културним наслеђем;
- фразеологизме чији је извор популарна средњовековна литература;
- фразеологизме који су настали под утицајем басни;
- фразеологизме чији је извор Библија.

Хронолошки гледано, фразеологизми се могу сврстати у три тематске групе које конципирају друштвене прилике (Флајшер 1997: 182–184):

⁸ Б. Ивановић (2012: 4, 72) у својој докторској дисертацији, између осталог, бави се дијахроним или културно-историјском класификацијом немачких фразеологизама у оквиру које се разликују опсолетни фразеологизми, који су постојали у одређеној старијој епохи у развоју језика, а који се сматрају изумрлим у синхронијском пресеку неке од млађих епоха, и живи фразеологизми, који су присутни у млађој језичкој епохи. За разлику од опсолетних, код живих фразеологизама постоји могућност утврђивања евентуалних рецесивних обележја и времена њиховог настанка, као и извора, што је од посебног значаја за наше истраживање.

⁹ Веома продуктивним тематским групама, кад је реч о продуктивности фразеологизама, сматрају се 'људско тело', 'одећа' и 'кухиња, домаћинство'.

- 1) доба витештва и феудално доба
schreien wie am Spieß – 'викати као на колцу'
- 2) доба технике у 19. веку
венџил за бес (џражиџи) – *ein Ventil für seine Wut (suchen)* – 'ослободити се беса'
- 3) доба телекомуникационих средстава, путовање у свемир
као ракеџа – *wie eine Rakete* – 'веома брзо'

2.9.3. Мотивација – Доброволскиј и Пираинен

Доброволскиј и Пираинен сматрају сликовитост категоријалном фразеолошком особином и баве се мотивацијом, различитим типовима мотивације, као и улогом мотивације у семантици фразеологизама.

У остваривању фразеолошког значења централни елемент јесте мотивација. Поред дословног значења фразеологизам може имати и фигуративно (лексикализовано или актуално) значење (Доброволскиј, Пираинен 2009: 11). Разлика или концептуални мост између дословног и фигуративног значења је сликовитост. Ментална слика која лежи у основи фразеолошког лексикализованог значења евоцирана је лексичким окружењем у фразеологизму и представља део когнитивне структуре. Стога се мотивација фразеологизама може закључити на основу односа обеју концептуалних равни: лексичког (фигуративног) значења и слике коју оно носи у позадини, а која је на основу лексичког окружења оживела.

Кад је реч о мотивисаности фразеологизама, разликујемо фразеологизме који су са синхроног аспекта јасно мотивисани, тачније концептуалне везе између лексичког значења и слике која се налази у основи значења непосредно су препознатљиве, и фразеологизме са затамњеном унутрашњом структуром, при чему анализа добија и дијахрону димензију¹⁰.

У вези са мотивисаношћу фразеологизама, Доброволскиј и Пираинен употребљавају термин *семантичка мотивација* и деле је на (2009: 14–41):

- 1) метафоричку мотивацију која обухвата:
 - а) концептуалне метафоре;

¹⁰ Д. Мршевић-Радовић (1987: 65) такође наводи да анализи фразеологизационих процеса подлежу фразеологизми са живом унутрашњом структуром, тј. фразеологизми са јасном везом са мотивационом базом и двоструким семантичким планом (дословно значење које се односи на примарни систем знакова и пренесено значење које се односи на секундарни систем, на фразеолошку јединицу).

б) фрејм-метафоре (нем. *framebasierte Metaphern*);

в) посебне групе метафоричке мотивације:

– кинеграме,

– узуализовану игру речи;

2) симболичку мотивацију;

3) интертекстуалну мотивацију;

4) индексалну мотивацију;

5) *blending*.

Термин *метафорички* користи се за такву врсту мотивације где постоји сличност између дословног значења и фразеолошког значења.

1) **Метафоричка мотивација** се везује за изворни (*source concept*) и циљни концепт (*target concept*). Ова концепција се ослања на когнитивну теорију метафора Лејкофа и Џонсона (1980)¹¹.

а) Концептуална метафора се базира на заједничким концептуалним апстрактним сличностима између изворног и циљног домена, на основу чега се могу градити метафорички модели. Тако на конкретној равни постоје низови фразеологизама са различитом сликом, који само привидно немају ништа заједничко, као у следећим примерима где фразеологизми почивају на метафорама ЗНАЊЕ ЈЕ ВИДЕТИ, односно ЗНАЊЕ ЈЕ СВЕТЛО:

(1) *изнеиши шио на свейло гана* – *etwas ans Licht bringen* – 'дати јавности на увид, обелоданити';

(2) *ујалила се коме ламја* – *jmdm. ist ein Licht aufgegangen* – 'неко на једном разуме нешто'.

б) За разлику од концептуалне метафоре, метафоре засноване на фрејму захтевају различите инструменте и термине у анализи. Адекватна интерпретација многих фразеологизама на нивоу слике није могућа без осврта на обрасце знања који су везани за културу, ванјезичко знање које се односи на фрејм-метафоре, као у примеру:

ћреврнући/ћокренући небо и земљу – *Himmel und Hölle in Bewegung setzen* – 'уложити велики напор да нешто постигнете'.

¹¹ Лејкоф и Џонсон (1980: 3–9) у свом раду анализирају изворни домен који се тиче конкретног значења и циљни домен који се тиче пренесеног значења фразеологизама, те се може приметити подударње у функцији и значењу са двоструким семантичким планом фразеологизама код Мршевић-Радовић. Бургер (2010: 62) говори о двоструком семантичком плану и употребљава термин *Lesart* који се односи на могуће семантичке реализације устаљеног споја речи.

в) У оквиру посебне групе метафоричке мотивације разликујемо:

– кинеграме који почивају на невербалном понашању као што су гестови и мимика. Поред свог фразеолошког значења, истовремено указују на невербално понашање:

слеїнуїи раменима – die Achseln zucken – ‘бити равнодушан’.

– игре речима (*usualisiertes Wortspiel*) које се односе на фразеологизме који се не могу интерпретирати на основу метафоричке базе, већ на основу игре речи која може почивати на фонолошком, морфосинтаксичком, семантичком нивоу. Постоје два типа узуализованих игара речи:

(1) самостални фразеологизам (*eigenständige wortspielerische Phrase-me*) у чијој основи лежи модел који представља игру са два значења једне од компонената фразеологизма:

биїи хлаган као лег – kalt sein wie Eis – ‘бити равнодушан’ (хладан у смислу ‘ниске температуре’ и хладан у смислу ‘без емоција’);

(2) фразеологизми који су настали модификовањем фразеологизма који већ постоји (*Modifikation eines bestehenden Phrasems*), при чему фразеологизам добија шаљиву конотацију, нпр. од немачког фразеологизма *fix und fertig*:

fix und foxi – ‘потпуно исцрпљен’.

2) **Симболичка мотивација** је мотивација настала на основу симбола културе, тј. на основу знања о значењу симбола који се налази у културном наслеђу једне језичке заједнице. Симболичка мотивација се односи на једну компоненту која указује на семантички релативно аутономно (симболичко) значење. Симболи почивају на одређеним конвенцијама које су условљене одређеном културом. Кад је о овом типу мотивације реч, од посебног значаја је активирање знања која су везана за културу одређене језичке заједнице у циљу разумевања концептуално-семантичких веза између форме и значења. На пример:

биїи веран као љас – treu sein wie Gold.

3) **Интертекстуална мотивација** се односи на фразеологизме који у својој мотивационој бази имају метафоричке или симболичке елементе, који се могу повезати са већ познатим текстом. То су цитати, сажимања неког текста, пословице и афоризми:

срп. бориїи се са веїрењачама – нем. gegen/mit Windmühlen kämpfen (Сервантес, *Дон Кихот*).

4) **Индексална мотивација** указује на основу одређених фонолошких или прагматичких елемената фразеологизма на његово фразеолошко значење. На пример, име Улрих у немачком језику је на фонолошком нивоу слично звуку који настаје услед повраћања, те представља ономотопеју тог звука и шаљивог је карактера:

den heiligen Ulrich anrufen – дословно „позвати Светог Улриха”.

У српском језику у основи фразеологизма *оџићи у џандарију* у значењу 'нестати, пропасти' јесте индексална мотивација, при чему *џандара* означава узвик ономотопејског порекла (разбијање стакленог предмета) који је мотивисао значење 'пропасти'.

5) **Blending** се односи на интеракцију различитих типова мотивације у једном истом фразеологизму. У следећем примеру фразеологизам је мотивисан концептуалном метафором (СРЕЋА ЈЕ ГОРЕ), фрејм-метафором (знање о небу као месту среће спада у колективну емпирију света), симболом (број *седам* представља симбол нечег бољег и вишег у многим културама) и текстом (везано за ранохришћанске апокрифе у којима се наводи да Бог и његови анђели живе на седмом небу):

биџи на седмом небу – *im siebten Himmel sein* – 'бити веома срећан'.

3. ИСТРАЖИВАЧКИ ДЕО

Предмет проучавања су придевски и глаголски компаративни фразеологизми, превасходно због своје заступљености у језику. Фразеологизми чије је реално постојање осведочено писаном потврдом у језику подвргнути су контрастивној анализи.

Као што је већ у уводном делу споменуто (в. 1.5), корпус се састоји од 605 компаративних фразеологизама, и то 339 српских и 266 немачких компаративних фразеологизама, који су ексцерпирани из општих и фразеолошких речника српског и немачког језика.¹² Даље су на основу семантичког критеријума издвојени компаративни фразеологизми који се односе на карактерне и физичке особине, као и на осећања човека. Контролни корпус садржи контекстуализоване примере компаративних фразеологизама из језика писаног медија и из језика књижевних дела и дат је у виду паралелног корпуса. У контролном корпусу су потврђена 152 глаголска и 131 придевски компаративни фразеологизам у српском језику, док је у немачком језику писаном потврдом осведочено 117 глаголских КФ и 102 придевска КФ. У циљу што прецизнијег и јаснијег описа као и инвентарисања компаративних фразеологизама следили смо следеће принципе:

(1) Компаративни фразеологизми морају бити упоредиви, при чему је полазиште *tertium comparationis* (најчешће се појављује у денотативном значењу, а не у метафоричкој функцији и од њега зависи и улога квалификатора) и поређење мора бити у структури фразеологизама који се упоређују;

(2) Граматички модел који је применљив на оба језика представља Бургеров модел контрастивне анализе, при чему се најпре анализирају јединице фразеологизма на одређеним нивоима, а потом фразеологизми као целина. Тип еквиваленције се одређује на основу (не)подударности на

¹² Многи КФ у српском и у немачком језику су полисемни, што је илустровано материјалом из контролног корпуса.

лексичком, морфосинтаксичком, семантичком нивоу и у менталној слици која је у подлози фразеологизама, те разликујемо потпуну еквиваленцију (ПЕ) која се односи на фразеологизме који се поклапају на свим нивоима, делимичну еквиваленцију (ДЕ) која означава фразеологизме који имају разлике на лексичком нивоу (ДЕЛ), морфосинтаксичком (ДЕМС), синтаксичком (ДЕС), морфолошком (ДЕМ), лексичком и морфолошком нивоу (ДЕЛМ), лексичком и морфосинтаксичком нивоу (ДЕЛМС), семантичку еквиваленцију (СЕ) која се односи на фразеологизме који имају разлике на лексичком, морфосинтаксичком нивоу, у стилу и у слици, али имају исто или приближно исто значење (ПСЕ) и напослетку нулту еквиваленцију (НЕ) која означава да у језику-циљу не постоји одговарајући фразеолошки материјал у односу на полазни компаративни фразеологизам;

(3) Као модел концептуалне анализе послужио нам је модел Жељке Финк-Арсовски као и когнитивни модел Лејкофа и Џонсона. Постулисањем појмовних метафора, концептуална анализа се може применити код делимично идиоматизованих компаративних фразеологизама (нпр. *бићи бесан као бик* – *wütend sein wie ein Stier*, где је бик концептуализован онтолошком метафором БИК ЈЕ ПОСУДА, а БЕС ЈЕ СУПСТАНЦА У ПОСУДИ), док се постулисање појмовних метафора код компаративних фразеологизама који означавају семантички провидна поређења не може извршити (као у примеру: *бићи ђрав као сѓрела* – *gerade sein wie eine Kerze*).

Истраживачки део рада обухвата три поглавља која се односе на човека. Компаративни фразеологизми у првом поглављу (3.1) квалификују *карактерне особине човека*, док се у наредном поглављу (3.2) фразеологизми односе на *физичке способности, стања и склоњашњости човека* и на крају фразеологизми (3.3) који квалификују *осећања и расположења*. Концепти у оквиру датих поглавља су наведени азбучним редом. Компаративни фразеологизми у српском и у немачком језику су најпре наведени курзивом у свом основном облику, а затим су приказани и контекстуализовани примери, након чега следи детаљна контрастивна анализа и концептуална анализа најпре придевских, а потом глаголских компаративних фразеологизама. Контрастивна анализа се врши једносмерно, тј. српски језик је језик-изворник, а немачки језик је језик-циљ.

3.1. Компаративни фразеологизми који се односе на човека

Највећи број компаративних фразеологизама се односи на човека, тј. на његове различите аспекте. Сам човек представља центар света симбола. Како наводе Шевалије и Гербран (2004: 127), човек је описан као

синтеза света, смањен модел универзума у многим предањима почевши од најпримитивнијих.

Ово поглавље је подељено на три потпоглавља, у оквиру којих су на основу одређеног семантичког критеријума КФ даље класификовани. Први део (3.1.1) се односи на фразеологизме из домена *карактерних особина* („добар”, „зао”, „храбар”, „плашљив”, „горд”, „глуп” итд.), други (3.1.2) на фразеологизме који означавају *физички изглед, физичке способности и стања човека* („дебео”, „мршав”, „леп”, „ружан” итд.). Највећи број КФ припада наведеним групама фразеологизама. Последњи део (3.1.3) групише компаративне фразеологизме који квалификују *осећања и расположења* („бес”, „умор”, „љубав” итд.).

3.1.1. Компаративни фразеологизми који се односе на карактерне особине људи у српском језику и њихови еквиваленти у немачком језику: контрастивна и концептуална анализа

Карактерне особине су изразите, битне и сталне психичке и интелектуалне особине човека или народа које се огледају у понашању људи (РСЈ 2007: 523). Човек та искуства отеловљује у језику поредећи их са већ познатим стварима. У овом поглављу КФ ће најпре бити груписани у одређене концепте, тј. према одређеној карактерној особини, да би се потом утврдио тип еквиваленције између одговарајућих компаративних фразеологизама и извршила концептуална анализа. У зависности од прозирности мотивационе базе одређеног фразеологизма наведена је и појмовна метафора помоћу које је концептуализована карактерна особина човека.

Крајњи исход концептуалне анализе треба да пружи одговор на питање зашто се у компаративним фразеологизмима дате карактерне особине људи пореде управо са одређеним поређеним компонентама, при чему се утврђује и низ синонимних компаративних фразеологизама истих и различитих регистара у српском језику и у немачком језику.

У оквиру ове групе ексцерпирана су 44 глаголска компаративна фразеологизма у српском, од којих је 37 КФ потврђено у контролном корпусу, док је из речничког корпуса у немачком језику забележено 38 глаголских компаративних фразеологизама, од којих само осам КФ није осведочено писаном потврдом у језику. За разлику од глаголских компаративних фразеологизама, број придевских компаративних фразеологизама је нешто већи, тј. у српским речницима је регистровано 56 компаративних фразеологизама, од којих је 39 КФ потврђено у контролном корпусу, док је од 52 придевска компаративна фразеологизма у немачком језику 38 КФ осведочено у писаном језику.

Надаље, као што је поменуто, према одређеној карактерној особини издвајамо следеће групе фразеологизама: оне који се односе на брбљивост, верност, глупост, доброту, дрскост, живахност, злонамерност, лажљивост, лењост, лукавост, марљивост, махнитост, наметљивост, невиност, нестрпљивост, неумереност, обазривост, оштроумност, плашљивост, превртљивост, принципијелност, равнодушност, стрпљивост, тачност, тврдоглавост, ћутљивост, храброст, честитост. При анализирању фразеологизама полазни језик је српски језик, а циљни језик је немачки, те ћемо наводити најпре примере који су потврђени у српском језику, а потом у немачком језику.

3.1.1.1. Брбљивост

Именица *брбљивост* је изведена од придева *брбљив* са значењем 'који прича много и без смисла' (РСЈ 2007: 109), те се у оквиру концепта *Брбљивост* могу наћи КФ који се односе на особе а) које причају много, без прекида и б) које причају много и бесмислено. У српском језику забележена су три примера глаголских компаративних фразеологизама који су потврђени у језику писаног медија. Поред тога, у оквиру концептуалне анализе биће наведен и окасионализам који има велику употребну вредност у језику свакодневнице. С друге стране, у немачком језику су од четири примера глаголских компаративних фразеологизама, ексцерпираних из фразеолошког речника Павице Мразовић и Ружице Приморац, потврђена два КФ.

У српском језику су у писаном језику осведочени следећи компаративни фразеологизми у значењу а) *млећи као воденица*, *йричаји као навијен* и један КФ у значењу б) *лујаји као Максим йо дивизији*:

1) „Ali, budite pažljivi – dok je uvek lepo zabavljati se sa nekim ko je harizmatičan i ume sa rečima, sasvim druga stvar je kada неко melje kao vodenica.” (www.arhiva.24sata.rs, 23. 2. 2014)

2) „Nakon godina izgubljenog vremena Beti kaže da priča kao navijena, a planira i da peva za vreme praznika.” (www.b92.net. 4. 1. 2012)

3) „Krajnje je vreme da se poznata izreka 'lupa ko Maksim po diviziji' u skladu sa aktuelnim trendovima promeni u – lupa ko Vulin po medijima. Prosto je za ne verovati odakle tom čoveku toliko inspiracije da nas neprekidno obasipa najluđim mogućim umotvorinama.” (www.naslovi.net, 28. 5. 2015)

Анализом контролног корпуса у немачком језику забележени су једино фразеологизми у значењу а): *reden wie ein Wasserfall* – „причати као водопад”, *reden wie aufgezogen* – „причати као навијен”. Њихове потврде су пронађене у језику публицистичког стила:

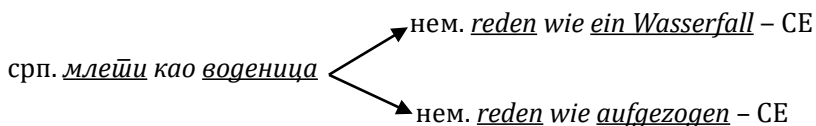
1) „Natürlich und unbekümmert tritt sie auf, redet wie ein Wasserfall. Sie tröstet Seelen, sammelt Spenden für kranke Kinder und Arme, lobt ein [...]” (www.berliner-kurier.de, 5. 10. 2015)

2) „Er redet wie aufgezogen, sein Englisch ist makellos und vollgestopft mit Fachwörtern.” (www.spiegel.de, 4. 11. 2013)

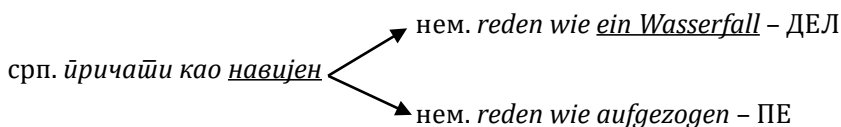
У првом примеру у српском језику као основа поређења је употребљен глагол *млеџи* у пренесеном значењу 'говорити много, неумерено, без престанка, најчешће једнолично' (PCJ 2007: 720), док је у немачком језику у оба случаја употребљен глагол *reden* – „причати”, који је у свом основном значењу. Друга поредбена компонента датих фразеологизама је у функцији интензификатора и квалификатора, *воденица* у српском, односно *ein Wasserfall* – „водопад” или партицип перфекта *aufgezogen* – „навијен” у немачком језику. Поредбене компоненте су у функцији квалификатора и интензификатора, будући да носи семе 'непрекидно', и 'много' које су у основи фразеолошког значења.

Брбљивост се изражава и у поређењима са придевом *навијен* у српском, односно *aufgezogen* у немачком језику, који имају значење 'ставити у покрет, укључити' и имплицирају *неки механизам* (нпр. навијена лутка, која понавља изнова једну те исту радњу, без прекида).

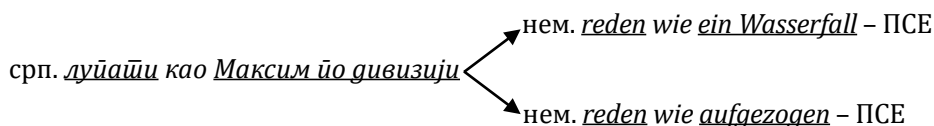
Између КФ у српском и у немачком језику утврђене разлике указују на еквиваленцију на семантичком нивоу:

Полазећи од компаративног фразеологизма *причајџи као навијен* установљена је разлика на лексичком нивоу у односу на први пример у немачком језику, тј. компаратум је трпни глаголски придев *навијен* у српском, односно именица *ein Wasserfall* – „водопад” у немачком језику, те се у првом случају ради о делимичној еквиваленцији на лексичком нивоу. За разлику од претходног, други компаративни фразеологизам у немачком језику је потпуни еквивалент у односу на полазни фразеологизам, с обзиром на то да су контрастирањем компоненти датих фразеологизама утврђена слагања на лексичком, семантичком и морфосинтаксичком нивоу и слици:

Компаративни фразеологизам *луџаџи као Маским њо дивизији* има значење 'који прича много и без пуно смисла' (PCJ 2007: 672). Глагол *луџаџи* у полазном КФ значи 'говорити бесмислице', а у подлози фразеолошког значења лежи знање о врсти митраљеца који је назван по свом конструктору Хајраму Стивесу Максиму, коришћеном у Првом светском рату, који је испаливао 200 метака у минути (www.sr.wikipedia.org, 12. 5. 2016). С обзиром на то да је глагол *луџаџи* употребљен у пренесеном значењу 'говорити бесмислице', поређење као *Максим њо дивизији* интензивира и квалификује значење глагола у смислу 'много и непрекидно', те можемо закључити да полазни КФ нема апсолутни еквивалент у немачком језику, док са потврђеним КФ гради однос парцијалне семантичке еквиваленције, будући да су подударни у значењу 'веома много причати', али нису међусобно заменииви у свим контекстима:

У немачком језику се брбљивост изражава још и фразеологизмима *reden wie ein Blinder von der Farbe* у значењу 'причати којешта' и *reden wie ein Mühlrad* – 'причати пуно, без прекида, досадно', именичким компаративним фразеологизмом *eine Fresse wie ein Maschinengewehr haben*, али нису и потврђени у контролном корпусу, те нисмо улазили у њихову дубљу анализу.

У српском језику је забележен оказионализам који се често користи на форумима и у жаргону, **џракџаџи као свраке на буњишћу*, који има пејоративно значење 'говорити без смисла, непрекидно и јако причати'.

3.1.1.2. Глупост

Људска особина *џлуџосџ* означава 1) некога ко је умно ограничен, непросвећен и примитиван, 2) некога ко нема дара, способности за нешто и 3) некога ко одаје умну ограниченост својим понашањем (PCJ 2007: 203). На основу семантичких релација које има реч *џлуџосџ* подељени су и компаративни фразеологизми који оперишу на тим семантичким пољима.

У српском језику су потврђена четири компаративна фразеологизма, а у немачком језику три примера компаративних фразеологизама са значењем 'који је умно ограничен'. У српском су то *џиџи џлуџ као сом*, *џиџи џлуџа као ћурка*, *џиџи џлуџ као ноћ*, *џиџи џлуџ као ћускија*:

1) „Обично се каже 'глуп као сом', али је то велика заблуда, јер ову веома укусну, а богам и скупу ribu, није тако лако uloviti..." (www.naslovi.net, 12.8.2006)

2) „Sve ove što misle da imam neku taktiku, glupe su ko ćurke! Nisam ušla sa taktikom, dodala je: 'Okej, ja sam ćurka', zaključila je pevačica.” (www.naslovi.net. 4. 10. 2015)

3) „Није он глуп као ноћ, него из принципа ништа не схвата.” (www.politika.rs, 6. 5. 2011)

4) „[...] vas olajavati po gradu i da ćete iznenada dobiti čitav niz negativnih karakteristika tipa [...] 'smrdi mu iz usta', 'glup je ko ćuskiја', itd.” (www.b92.net, 19. 12. 2011)

Фразеологизми у немачком језику су *dumm sein wie die sechs Ochsen* – „бити глуп као шест волова”, *dumm sein wie die Nacht* – „бити глуп као ноћ”, *dumm sein wie Bohnenstroh* – „бити глуп као слама од љусака грашка”:

1) „Denn Martin, obwohl im übrigen dumm wie sechs Ochsen, ist das Zeitgenie der Anstalt [...]” (Мразовић, Приморац 1991: 217).

2) „Wie dumm dürfen Mitarbeiter des Bundesnachrichtendienstes (BND) sein? Dumm wie die Nacht?” (www.stern.de, 31. 1. 2009)

3) „Er ist dumm wie Bohnenstroh und haut auf den Putz.” (www.spiegel.de, 21. 2. 1977)

Особина *Љуџосѝ* у значењу 'који нема способности за нешто' изражена је у једном глаголском компаративном фразеологизму у српском – *разумети се у нешто као маџарац у канџар*, односно *verstehen wie eine Kuh vom Radfahren* у немачком језику, у дословном значењу „разумети се као крава у вожњу бициклом”. Контекстуализовани примери у српском језику су:

1) „Ova voštana dama se razume u muziku kao magarac u kantar.” (www.kurir.rs, 17. 12. 2016); „Vi se, gospodine, razumijete u život kao magarac u kantar! – dere se Asim Kilo” (Вајнбергер 2012: 132).

Немачки компаративни фразеологизам је потврђен у следећем контексту:

1) „Der Mann versteht von Ökonomie kaum mehr als 'ne Kuh vom Radfahren.” (www.spiegel.de, 19. 8. 2013).

Квантитативном анализом контролног корпуса потврђен је један глаголски компаративни фразеологизам у српском и два у немачком језику који означавају 'особу која својим понашањем одаје умну ограниченост'. То је у српском *Љегаџи као шеле у шарена враџа*, односно *dastehen wie eine Kuh vorm Scheunentor // wie eine Kuh vorm Himmelstor* – „стојати као крава испред капије амбара // као крава испред небеске капије” у немачком језику. Контекстуализован пример у српском језику је следећи:

1) „Ali, onda su ga počeli analizirati prorežimski [...], koji su u to novo kapitalističko čudo zurili očarano kao tele u šarena vrata.“ (www.naslovi.net, 20. 10. 2011)

Контекстуализовани примери у немачком језику:

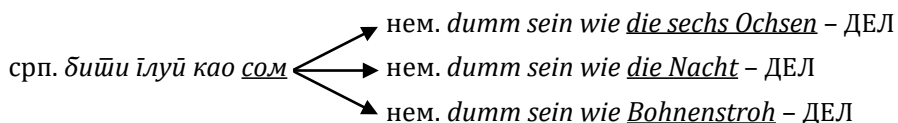
1) „Sibylle weiß, 'wo der Hase begraben ist', und wenn sie etwas nicht weiß, dann steht sie da 'wie die Kuh vorm Himmelstor'.“ (www.spiegel.de, 27. 4. 2005);

2) „Wer beim nächsten Computerkauf nicht wie die Kuh vorm Scheunentor stehen will, der sollte wissen, welche Neuheiten wirklich etwas taugen.“ (www.news.de, 17. 1. 2010)

У српском језику су потврђена четири компаративна фразеологизма који припадају категорији придева у реченици, док су у немачком језику потврђена три придевска КФ. Сви примери придевских компаративних фразеологизма се односе на особину *ľluyosć*, али у значењу 'који је умно ограничен'.

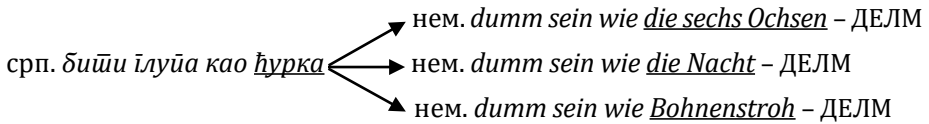
На почетку анализе се може констатовати да сви примери у свом саставу имају као *tertium comparationis* у српском језику придев *ľluy*, односно придев *dumm* у немачком језику, док се квалификатори разликују чинећи на тај начин низ синонима у српском, као и у немачком језику.

Полазни компаративни фразеологизам је *бићи ľluy као сом* који се у односу на први КФ у језику-циљу разликује на лексичком нивоу, тачније у различитој именичкој компоненти: у српском *сом*, односно *die sechs Ochsen* у немачком језику. Реч је о зоонимима, који са собом носе различите слике на основу којих су мотивисани дати фразеологизми. Узимајући у обзир да су и у друга два компаративна фразеологизма у немачком језику компаратуми различити (*die Nacht* – „ноћ“, *Bohnenstroh* у дословном значењу „слама од љусака грашка“), установљене су такође разлике на лексичком нивоу које неоспорно вуку са собом различитости у сликама датих фразеологизма:

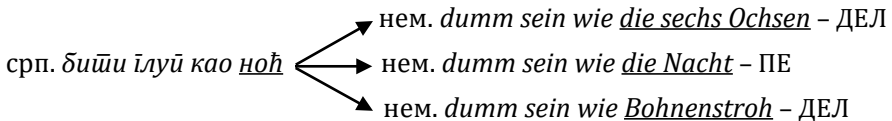

У другом случају полазни фразеологизам *бићи ľluyа као ћурка* односи се само на особе женског пола, што можемо закључити на основу морфолошких својстава основе поређења *ľluyа*. У немачком језику придев не разликује род, кад је у предикативној функцији, стога је контрастирањем јединица компаративног фразеологизма у српском и у немачком језику (у српском основ поређења *ľluyа*, односно *dumm* – „глуп“ у немачком језику, и

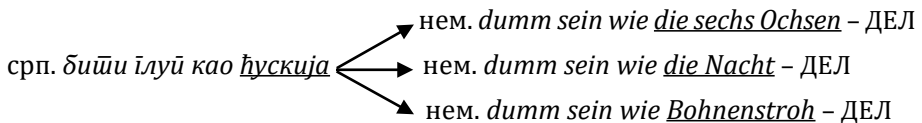
компаратум *ћурка*, односно *die sechs Ochsen* – „шест волова” или *die Nacht* – „ноћ” или *Bohnenstroh* – „слама од љусака”) утврђена делимична еквиваленција са разликама на морфолошком и лексичком нивоу (ДЕМЛ):

Анализа компонената полазног фразеологизма *дији ллуј као ноћ* и компонената КФ у немачком језику указује на то да су у првом и трећем КФ у немачком језику употребљене различите именичке компоненте (*die sechs Ochsen* и *Bohnenstroh*), док су у другом компаративном фразеологизму утврђена поклапања на лексичком, морфосинтаксичком и семантичком нивоу, као и у слици са полазним фразеологизмом:

У четвртм примеру за сваки пар контрастираних фразеологизама утврђен је тип делимичне еквиваленције са разликом на лексичком нивоу у поредбеном делу, тј. у српском *ћускија*, односно *sechs Ochsen* – „шест волова“, *die Nacht* – „ноћ“, *Bohnenstroh* – „слама од љусака“ у немачком језику:

У српском, као и у немачком језику, забележена су два компаративна фразеологизма који као основ поређења имају глагол, те спадају у глаголске компаративне фразеологизме. Као што је већ споменуто (в. 3.1.1.2), они означавају 'особу која није способна за нешто' и 'особу која својим понашањем одаје умну ограниченост'.

Компаративни фразеологизам *разумейти се као мајарац у канџар* значи 'не разумети ништа, бити незналица', априори супротно од онога што значи управни глагол, те се може констатовати да је у основи семантичке транспозиције иронија:

срп. разумејти се у нешто као мајарац у канџар → нем. verstehen von
etwas wie eine Kuh vom Radfahren – ДЕЛМС

У наведеном примеру реч је о делимичним еквивалентима са разликама на лексичком и морфосинтаксичком нивоу. С једне стране, разлике су установљене у предлошкој рекцији, тј. у српском језику основ поређења је повратни глагол *разумећи се* који регира предлог у у реченици, док је у немачком језику глагол *verstehen* – „разумети” који захтева предлог *von* – „од”. С друге стране, различите су поредбене јединице које чине другу компоненту фразеологизма, а то су *маћарац у канџар* и *eine Kuh vom Radfahren* – „крава у вожњу бициклом”.

У следећем примеру компаративни фразеологизми поред тога што означавају ’особу која је збуњена’ означавају и ’особу која својим понашањем одаје умну ограниченост, глупост’:

срп. *лѣгаџи/зуриџи у нешџо/некоја као џеле у шарена враџа* → нем. *dastehen vor etwas/jmdm. wie die Kuh vor dem Himmelstor/ vorm Scheunentor* – СЕ.

У контрастираном фразеолошком пару постоје лексичке разлике у односу на основ поређења у српском, *лѣгаџи/зуриџи*, односно *dastehen* – „стајати” у немачком језику и компаратум *џеле у шарена враџа*, односно *die Kuh vorm Scheunentor* – „крава испред врата амбара”, као и разлике на морфосинтаксичком нивоу, тј. разлике у различитој глаголској рекцији, у српском у *шарена враџа*, која представља директивну допуну глагола *разумећи се* / *лѣгаџи* / *зуриџи*, односно ситуативну допуну *vor dem Himmelstor / vorm Scheunentor* – „испред небеске капије или врата амбара” глагола *dastehen* у немачком језику.

Концепт *лџујосџ* садржи више фразеолошких значења: а) придевским компаративним фразеологизмима се изражава значење ’особе која је умно ограничена’, б) глаголски компаративни фразеологизми имају значење ’неко није способан, подобан за нешто’ и ’који одаје умну ограниченост својим понашањем’.

У речницима српског језика се поред компаративног фразеологизма *биџи лџуј као сом* могу наћи и *биџи лџуј као во//коњ//маћаре*, али нису потврђени у језику писаног медија. Као што се може приметити, многобројни су КФ са зоонимом као саставном компонентом којима се изражава особина *лџујосџ*, будући да су животиње одувек важиле за симбол кроткости, блакости и стечених навика и да их је човек у потпуности подредио себи и својим захтевима живота. То знање је део колективне емпирије. Дакле, немогућност свесног размишљања и недостатак разума управо је асоцијативно-конотативни потенцијал на основу којег су настали дати компаративни фразеологизми, тако да је појмовна метафора којом су они

концептуализовани ГЛУПОСТ је НЕМОГУЋНОСТ СВЕСНОГ РАЗМИШЉАЊА / НЕДОСТАТАК РАЗУМА.

Компаративни фразеологизми у оквиру датог концепта су, поред свега, веома продуктивни, те граде okazaционализме који су посебно заступљени на блоговима и другим друштвеним страницама, нпр. **биџи љуј као вран вејар* (<http://blog.b92.rs>, 17. 4. 2016).

Даље, за поређење човекове глупости користи се лексема *ноћ* (*биџи љуј као ноћ* – *dumm sein wie die Nacht*). Ограниченост било какве активности и свесног размишљања човека током ноћи јесте мотивациона база датог фразеолошког значења, што представља део колективне емпирије. Појмовна метафора којом је изражена особина *љујосџ* је НЕМОГУЋНОСТ АКТИВНОГ ДЕЛОВАЊА И СВЕСНОГ РАЗМИШЉАЊА / НЕДОСТАТАК РАЗУМА.

У следећем скупу фразеологизама концепта *љујосџ* укључени су као поредбене компоненте артефакти *ђускија*, *секира*, *џој*, *џоцило*, *џочак*, *цејаница*, те се у српском језику јавља низ синонимних фразеологизама са артефактом као саставном компонентом (*биџи љуј као ђускија//секира//џој//џоцило//џочак//цејаница*).¹³

С обзиром на то да предмет *ђускија* означава врсту гвозденог алата који се користи за прављење рупа у земљи, за подизање терета (РСЈ 2007: 1358), представља ентитет који је ограничен својом површином и функцијом, док је *ein Bohnenstroh* у немачком језику ентитет ограничен својом површином, обликом и функцијом, те је глупост концептуализована метафором ГЛУПОСТ је ОГРАНИЧЕНОСТ. Низ okazaционалних компаративних фразеологизама је забележен такође са значењем 'бити умно ограничен' – **биџи љуј као ојанак*, **биџи ојраничен као џераса//фиока*, **биџи љуј као вран вејар*, **биџи шујал као црквено звоно*. На пример, фразеологизам **биџи љуј као ојанак* представља okazaционални компаративни фразеологизам који је потврђен на форуму:

„Vucic jeste hrabar, ali je glup ko opanak – ko je ogoljele prevarante ikada preveo zedne preko vode? Srbija je faktor [...]” (www.forum.vidovdan.org, 3. 7. 2016)

С друге стране, у немачком језику веома велику употребну вредност има okazaционални компаративни фразеологизам **dumm sein wie Brot* у дословном значењу „бити глуп као хлеб” и потврђен је у примеру :

„Ich mag ihn nicht. Er denkt, er sei der Größte. Das Problem ist, dass wir anderen ihn glauben lassen, dass er intelligent sei. Aber er ist dumm wie

¹³ Осим фразеологизма *биџи љуј као ђускија*, КФ нису потврђени и у језику писаног медија, иако постоје у говорном језику и регистровани су у речницима српског језика.

Brot’, sagte der 62-Jährige der französischen Sportzeitung ‘L’Equipe.’” (www.morgenpost.de, 28. 4. 2015)

У значењу ‘неко није подобан, способан за нешто’ потврђени су компаративни фразеологизми у српском *разумеји се у нешто као маћарац у канићар*, у немачком језику *verstehen wie eine Kuh vom Radfahren*.

Глупост је у овим КФ исказана појмовном метафором ГЛУПОСТ је НЕЗНАЊЕ. У центру семантичких транспозиција лежи иронија. Фразеологизми значе управо супротно глаголу који је основ поређења. У српском језику зооним маћарац означава умно ограниченог човека (РСЈ 2007: 665), у немачком језику је то зооним *eine Kuh* – „крава”, што представља културолошку специфичност. У немачком језику постоји и синониман компаративни фразеологизам *verstehen von etwas wie ein Hahn vom Eierlegen* (Флајшер 1997: 106) који није потврђен у језику штампе.

Кад је реч о значењу ‘неко ко одаје умну ограниченост својим понашањем’, говоримо о глаголским компаративним фразеологизмима у српском *ілегаји/зурији као ітеле у шарена враћа*, односно *dastehen wie eine Kuh vom Scheunentor* – „као крава испред врата амбара” у немачком језику. Уколико се пође од претпоставке да се лексема *шарено* можда односи на површину на којој је нешто написано, а лексема *ітеле* на човека, односно *eine Kuh* у немачком језику, долази се до закључка да је у подлози наведених фразеологизама слика необразованог, неписменог човека, те је појмовна метафора која концептуализује глупост ГЛУПОСТ ЈЕ НЕЗНАЊЕ.

3.1.1.3. Верност

У оквиру наведеног концепта забележен је један компаративни фразеологизам са значењем ‘који је постојан, одан и привржен у пријатељству као и у љубави’ (РСЈ 2007: 139). У српском то је *бији веран као іас*, а у немачком језику *treu sein wie Gold* – „бити веран као злато”:

„On smatra da je njegov naslednik na mestu ministra unutrašnjih poslova Zoran Sokolović ‘uradio svakakve prljave poslove’ za Miloševića, kao i da je bio velika kukavica, a pri tom veran kao pas.” (www.blic.rs, 18. 3. 2010)

„Treu wie Gold – das versprechen Eheringe, manchmal vergeblich.” (www.welt.de, 25. 11. 2003)

Компаративни фразеологизми у својој структури имају основ поређења који указује на слагања на семантичком и лексичком нивоу (у српском придев *веран*, односно *treu* – „веран” у немачком језику), док су разлике установљене у различитој употреби компаратума (у српском зооним *іас*,

односно артефакт *Gold* – „злато“ у немачком језику). На основу утврђене разлике на лексичком нивоу констатована је делимична еквиваленција за дати фразеолошки пар:

срп. *бићи веран као ђас* → нем. *treu sein wie Gold* – ДЕЛ

Приврженост пса свом газди и слика пса који одано чува кућу је ментална слика која евоцира фразеолошко значење, те је фразеологизам *бићи веран као ђас* у српском језику мотивисан тзв. фрејм-метафором ВЕРНОСТ ЈЕ БЕСКРАЈНА И БЕЗУСЛОВНА ПРИВРЖЕНОСТ. С друге стране, верност је у немачком језику изражена фразеологизмом *treu sein wie Gold*, у којем се заправо поредбена компонента *Gold* – „злато“ односи на симбол златног прстена којим се чин венчања крунише, стога је у основи фразеолошког значења симболичка мотивација.

3.1.1.4. Доброта

Карактерна особина *доброћа* се односи на особу која је племенита и узорна, благе нарави, човечна (2.а), особу која је морално исправна у понашању и поступцима (2.б), која пожртвовано испуњава дужности према некоме (2.в), која је фина, љубазна, предусретљива, благонаклона у понашању (2.г) (РСЈ 2007: 290). Узимајући у обзир наведене семантичке релације које има лексема *доброћа*, издвојили смо следеће КФ из речничког корпуса у српском језику који су потврђени у контролном корпусу: *бићи добар као хлеб, бићи љићом као јајње, бићи добар као анђео, изгледа као да ни мжава не би могао зазићи*:

1) „Bio je dobar kao хлеб, porodičan čovek, honorarno je radio kao konobar da bi prehranio porodicu.” (www.blic.rs, 11. 1. 2016)

2) „Videli smo se u društvu njegove trudne Balerine i bio je pitom kao јажње.” (www.blic.rs, 7. 12. 2015)

3) „Kada za neko dete kažu da je dobar kao анђео, pomislite [...] 'kakva sreća, sigurno je prava dobrica.'” (www.novosti.rs, 17. 10. 2011)

4) „Na izložbi njenih radova u galeriji 'Sači' mogu se videti još i mladi Mao Ce Tung, Sadam Husein, Staljin, Čaušesku i drugi tirani, koji ovoga puta izgledaju kao da ni mrava ne bi zgzazili.” (www.blic.rs, 29. 6. 2013)

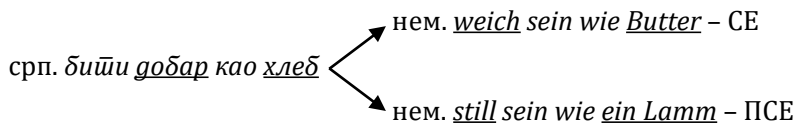
У фразеолошком речнику немачког језика регистровани су следећи КФ: *weich sein wie Butter* – „бити мек као путер”, *sanft/still sein wie ein Lamm* – „бити благ, миран као јагње” и *er sieht aus, als könnte er keiner Fliege etwas antun* – „изгледа као да не би могао да науди ни муви”:

1) „Janker, schon öfter durch markige Sprüche aufgefallen, warf in seiner Rede Eltern, Pfarrern, Politikern, Lehrern und 'bisweilen schon Offizieren' vor, auf Autorität und Führung zu verzichten und 'weich wie Butter zu sein'.” (www.spiegel.de, 2. 8. 1982)

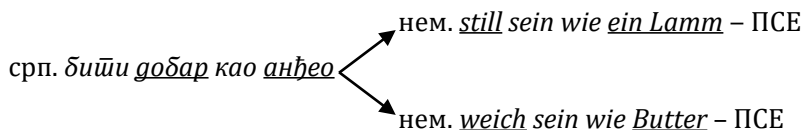
2) „Das Konfirmandenmädchen stand still wie ein Lamm, sein Mund war halb offen, wehrlos und voll angst.” (Мразовић, Приморац 1991: 515)

3) „Haye sieht aus [...] und guckt, als könne er keiner Fliege etwas antun.” (www.spiegel.de, 27. 6. 2011); „Der junge Mann sieht aus, als ob er keiner Fliege etwas antun könnte.” (www.fupa.de, 11. 10. 2016)

Придевски компаративни фразеологизам *биџи добар као хлеб* има значење 'који предано и пожртвовано испуњава дужности према неком' (PCJ 2007: 290, 2.в), те се на семантичком нивоу потпуно поклапа са фразеологизмом у немачком језику *weich sein wie Butter*, иако су разлике утврђене на осталим нивоима. За разлику од претходног примера, други придевски компаративни фразеологизам у немачком језику указује на одређене разлике на семантичком нивоу, будући да означава некога 'ко је племенит и узоран, благе нарави', али се такође односи на карактерну особину *доброша*, стога фунгира као парцијални семантички еквивалент:

У следећем случају полазни компаративни фразеологизам остварује у својој структури основ поређења *добар* и компаратум *анђео* и значи 'који је морално исправан у понашању и поступцима' (PCJ 2007: 290, 2.б), те је према делимичним разликама у значењу као и различитом лексичком окружењу фразеологизама у немачком језику утврђен тип парцијалне семантичке еквиваленције:

Доброша је изражена у фразеологизмима српског језика, иако нису сви потврђени у језику писаног медија: *биџи добар као душа*, *биџи добар као хлеб*, *биџи добар као анђео*, *биџи њишом као јајње*, *биџи мекан као њамук*¹⁴,

¹⁴ Компаративни фразеологизам *биџи мекан као њамук* у значењу 'доброћудног човека, благог у опхођењу и понашању' (PCJ 2007: 909) може се односити и на мекоћу предмета

изгледа као да ни мрава не би зјазио. У фразеологизмима чије су поредбене компоненте *хлеб*, *јајње*, *анђео*, *душа*, које носе семе 'чистота' и 'благородно дејство које имају на друге људе и ствари', интерагују различити типови мотивације: најпре, будући да поредбена компонента *хлеб* у српском фразеологизму симболично представља тело Христово, *анђео* симболизује доброту у хришћанству, *јајње* сина Божијег, а *душа* најсветији део човека, установљена је симболичка мотивација, а потом, на основу дате слике коју фразеологизми садрже у мотивационој бази, доброта је концептуализована оријентационом метафором ДОБРОТА ЈЕ ГОРЕ.

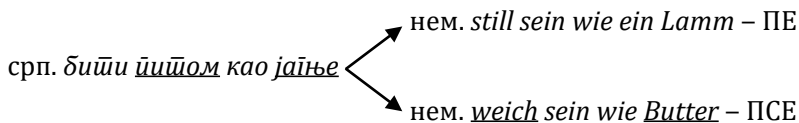
У српском језику је забележен такође КФ *бићи добар као добар дан*, али у значењу 'повољан, срећан, оно што чини човека срећним', тј. означава релације човека према стварима и дешавањима, али није потврђен у писаном језику.

Као што је већ наведено, у оба језика се у улози компаратума јављају лексеме које припадају семантичком пољу 'хране или кухиње', као у фразеологизмима *бићи добар као хлеб* у српском, односно *weich sein wie Butter* у немачком језику, те су семантички јако блиски, иако је слика донекле измењена: *хлеб* односно *Butter* – „путер”. У српском КФ присутна је, дакле, библијска симболика, док је у немачком КФ ДОБРОТА концептуализована као МЕКОЋА, будући да се структура изворног домена пресликава на циљни домен, тачније мекоћа путера се пореди са мекоћом човековог срца. Део немачких компаративних фразеологизама има такође извор у Библији, те се доброта изражава фразеологизмима *still sein wie ein Lamm* и *gütig sein wie ein Engel* (Duden 11: 463).¹⁵ С обзиром на то да се при поређењу доброг човека користе лексеме *ein Lamm* и *ein Engel* које представљају симболе доброте и благиости, као и у српском језику, у основи фразеологизама је интеракција симболичке мотивације и концептуалне метафоре ДОБРОТА ЈЕ ГОРЕ.

Наредни контрастирани фразеолошки пар има следеће компоненте: основ поређења у српском *йићом*, односно *still* у немачком језику, компаратум *јајње*, односно *ein Lamm*, и показује истоветности на лексичком, морфосинтаксичком и семантичком нивоу и у слици која је базирана на садржају из Библије, те је између њих утврђена потпуна еквиваленција, док је у односу на други придевски КФ у немачком језику (*weich sein wie Butter*) утврђен тип семантичке еквиваленције, с обзиром на то да се значења делимично поклапају, али постоје такође разлике у слици и лексици (основ поређења *йићом*, односно *weich*; компаратум *јајње*, односно *Butter*):

и у том значењу је једино потврђен у контролном корпусу (в. 3.2.11.2).

¹⁵ Компаративни фразеологизам није осведочен одговарајућом писаном потврдом у језику.

За разлику од придевских компаративних фразеологизама који су забележени у виду троделне структуре, глаголски КФ је дат у виду реченичне структуре. Основа поређења је у српском глагол *излѣгајџи*, односно *aussehen* – „изгледати” у немачком језику, док су поредбени делови у оба језика реализовани као компаративне реченице у којима су установљене разлике са становишта лексике, на пример: *мрав* односно *eine Fliege* – „мува”, *зјазијџи* односно *antun* – „наудити”. Различита глаголска компонента у компаративним реченицама утицала је на различите реченичне планове, те су разлике утврђене и на морфосинтаксичком нивоу:

срп. *излѣга као да ни мрава не би зјазио* → нем. *er sieht aus, als könnte er keiner Fliege etwas antun* – ДЕЛМС

Глаголски компаративни фразеологизми *излѣга као да ни мрава не би зјазио* у српском, односно *er sieht aus, als könnte er keiner Fliege etwas antun* у немачком језику имају значење ‘који ниједном живом бићу не чини зло, не жели наудити’, те је концептуална метафора која мотивише настанак датих фразеологизама ДОБРОТА ЈЕ НЕ ЧИНITI ЗЛО.

Компоненте са којима се пореди добар човек у српском и немачком језику су делимично исте, што значи да фразеолошки системи оба језика оперишу на приближно идентичним лексичким пољима, њихова сликовитост је слична.

3.1.1.5. Дрскост

У српском језику ексцерпирани су следећи компаративни фразеологизми са значењем ‘који се понаша грубо, неуљудно и безобразно’ (РСЈ 2007: 324), а који су потврђени у језику публицистичког стила: *бићи безобразан као ђеџо, ђеџи као кочијаш*:

1) „[...] on je samo jako jako nekulturan i bezobrazan kao bijesno pseto.” (www.vijesti.ba, 16. 5. 2016)

2) „MILOŠEVIĆ PSUJE KAO KOČIJAS I VREĐA ALIJU IZETBEGOVIĆA!” (www.telegraf.rs, 15. 1. 2016)

Анализом контролног корпуса у немачком језику забележено је седам компаративних фразеологизама: *frech sein wie Oskar* – „бити дрзак као Оскар”, *frech sein wie ein Rohrspatz* – „бити дрзак као трстењак”, *fluchen wie*

ein Fuhrmann – „клети/псовати као кочијаш“, *fluchen wie ein Bierkutscher* – „клети/псовати као кочијаш једне пиваре“, *fluchen wie ein Droschkenkutscher* – „клети/псовати као возач дрошке или фијакера“, *schimpfen wie ein Fischweib* – „псовати као жена која продаје рибу“, *schimpfen wie ein Rohrspatz* – „псовати као трстењак“:

1) „Die SPD hatte nur mehr mit sich selbst zu tun – bis einer, frech wie Oskar, die Lage veränderte.“ (www.spiegel.de, 1. 1. 1996)

2) „Die Fränz, frech wie ein Rohrspatz, ruft mir noch nach: 'Suchst gewiß jemand, der mit Erdschollen wirft. Ha ha ha, dir fallen noch die Sterne vom Himmel.'“ (Беч, www.gutenberg.spiegel.de, 9. 1. 2017)

3) „Als ich in die Garage kam, fluchte Vater wie ein Landsknecht. Ein Hinterrad war kaputt. Haß, Abscheu vor dem Weib ließen ihn fluchen wie ein Fuhrmann.“ (Зола, www.gutenberg.spiegel.de, 9. 1. 2017)

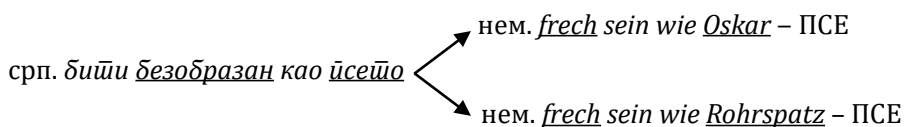
4) „Selbständiger Unternehmer bin ich und bleibe es, knurrt er, der ständig umhertigert und fluchen kann wie ein Bierkutscher und gefährlich mit dem Augen rollt, wenn er erzählt, stets eine Zigarette im Mundwinkel.“ (www.landbote.ch, 7. 4. 2017)

5) „So wie es ja auch zu Berlin gehört, hin und wieder zu fluchen wie ein Droschkenkutscher.“ (www.sueddeutsche.de, 3. 5. 2016)

6) „Derselbe Mann, der wie ein Fischweib schimpfen konnte, er konnte auch weich sein, wie eine zarte Jungfrau.“ (www.jungewelt.de, 27. 10. 2017)

7) „Im Training kann er dagegen schimpfen wie ein Rohrspatz, seine Spieler werden dann klein mit Hut.“ (www.eurosport.de, 24. 3. 2016)

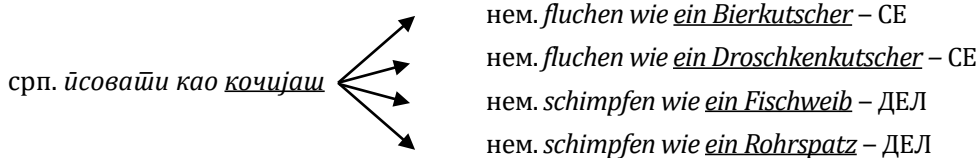
За разлику од придевског компаративног фразеологизма забележеног у српском *биџи безобразан као ѿсејѿо* (Мразовић, Приморац 1991: 295), у немачком језику су у значењу 'веома дрске особе' регистрована два придевска компаративна фразеологизма. Контрастирањем придевских компонената, у српском придева *безобразан* и придева *frech* – „дрзак“ у немачком језику, утврђено је да придев *безобразан* поред сема 'дрзак, неоте-сан' поседује и сему 'некултивисан, неваспитан', док контрастивна анализа именичких компоненти, *ѿсејѿо* односно *Oskar* и зооним *ein Rohrspatz* – „велики трстењак“ у немачком језику, показује одређене разлике на лексичком нивоу, које имплицирају различитости у слици:

У српском језику је забележен један контекстуализован пример глаголског компаративног фразеологизма, док је у немачком језику потврђено пет глаголских КФ у значењу 'много и ружно, простачки псовати, вређати'. Глагол *fluchen* има додатне семе у односу на глагол *ïсовати* у српском: 'много', 'употреба погрднијих речи' и 'тренутно'. За први контрастирани фразеолошки пар утврђена је, дакле, делимична еквиваленција на лексичком нивоу. Разлике су утврђене у основи поређења, док су поредбене компоненте идентичне. Поредбена компонента *кочијаш* квалификује глагол *ïсовати* у смислу 'много и погрдно', те су фразеологизми такође семантички идентични:

срп. *ïсовати* као *кочијаш* → нем. *fluchen wie ein Fuhrmann* – ДЕЛ

У наредним КФ у немачком језику употребљени су глаголи *schimpfen* и *fluchen*, а у улози компаратума су именичке компоненте *ein Bierkutscher* – „кочијаш једне пиваре”, *ein Droschkenkutscher* – „возач дрошке или фијакера”, *ein Fischweib* – „жена која се бави продајом рибе на пијаци” и *ein Rohrspatz* – „велики трстењак”, стога контрастивна анализа указује на следеће типове еквиваленције:

У српском језику се дразак човек пореди са животињом *ïсеио*. У нашем народу се за зооним *ïас* везују веома различита схватања, што се и одражава у његовим многобројним употребама у улози компаратума у различитим примерима компаративних фразеологизама. У српском паганизму пас је био презрена животиња, нечист, одвратан у свакој прилици: „откини псу реп, пас те пас” (Чајкановић 1994: 247). Наспурот оваквом схватању постоје и докази о извесном поштовању према њему. Чајкановић (1994: 249) тврди да је ствар „веома проста: оваква супротна схватања о једној животињи, по којима је она час света час погана баш најбоље и доказују њену демонску природу”.¹⁶

Речници немачког језика бележе компаративни фразеологизам *grob sein wie Bohnenstroh* – „бити груб као љуске од грашка” који је једино потврђен у примеру: „Aber um Gottes willen ihn nur nichts hiervon merken lassen!

¹⁶ Упор. нпр. случај са свињом, која је код Јевреја и у исламу важила за погану животињу, али која је, у исти мах, могла бити и света животиња.

Da zehntausendmal lieber doch alles Rauhe nach außen kehren und im Nothfall so grob wie Bohnenstroh sein!" (Пабе, www.gutenberg.spiegel.de, 9. 1. 2017). Наведени пример потиче из 19. века, што се види и по начину писања (нпр. *Nothfall*), те дати КФ треба сматрати архаичним.

Осим тога, у немачком језику се дрзак човек пореди са Оскаром (*Oskar*), чије је значење нејасно и не зна се да ли је то име неке одређене особе или је то у народу настало од јеврејског „ossoker” – дрска особа (Дуден 11, 2008: 240).

У немачком језику је приказан низ синонимних глаголских КФ – *fluchen wie ein Fuhrmann*, *fluchen wie ein Bierkutscher*, *fluchen wie ein Droschkenkutscher*, *schimpfen wie ein Fischweib* и *schimpfen wie ein Rohrspatz*, док се у српском језику употребљава фразеологизам *џоваџи* као *кочијаш*. Лексема *кочијаш* у српском, односно лексема *ein Fuhrmann*, *ein Bierkutscher*, *ein Droschkenkutscher*, *ein Fischweib* у немачком језику су постале синоним за човека који много и страшно псује. Мотивисаност циљног КФ са поредбеном компонентом *ein Rohrspatz* је прозирна, с обзиром на то да постоји врста птица сличних нашем врапцу које се називају велики трстењаци (*Acrocephalus arundinaceus*), односно *Rohrspatzen* у немачком језику, које посебно кад се осећају угроженим испуштају звукове који сличе псовању или свађи (Станојевић-Веселиновић 2016: 37). Дрскост је концептуализована у оба језика као ПРИМИТИВНОСТ / НЕПРИЈАТАН ЗВУК.

У говорном језику се може чути и казационални компаративни фразеологизам **биџи* *џруб* као *ојанак* који је забележен и у писаним формама дискусија (блог, форуми итд.). У овом случају у основи фразеолошког значења је метонимија, с обзиром на то да се *ојанак* односи на сељака у смислу 'неваспитаног, некултивисаног, примитивног човека' (РСЈ 2007: 1212).¹⁷

3.1.1.6. Живахност

Живахност карактерише људе који су пуни живота, активни, динамични и чили. У српском језику потврђена су два компаративна фразеологизма: *биџи* *окрећан* као *чиџра*, *врџеџи* се као *чиџра*:

1) „Osamnaestogodišnji Roberto Piles, naizgled nekaj, ali okretan kao čigra, posvetio je jednu borbu publici i bacio kapu.” (www.novosti.rs, 26. 11. 2015)

¹⁷ У српском језику постоји израз *необрађена сировина* који се односи на примитивног човека, што иде у прилог томе да се полазни КФ *биџи* *џруб* као *ојанак*, односно КФ *grob sein wie Bohnenstroh* у немачком језику потпуно поклапају на семантичком нивоу, а и сликовитост наведених КФ је блиска, стога граде тип делимичне еквиваленције са разликом на лексичком нивоу.

2) „Hajde, majmune, igraј, igraј, vrti se kao čigra! Hajde, skači, даћу ti pet banki, hajde, patulјče ćelavi, ofarbani! – vikao је Firči i nastavio sa teškim uvredama.” (www.blic.rs, 26. 5. 2010)

Анализом корпуса у немачком језику потврђен је КФ *munter sein wie ein Fisch im Wasser* – „бити ведар, живахан као риба у води”:

1) „Dem wollte die DLRG nicht nachstehen: 'Munter wie ein Fisch im Wasser' nahmen sie am Umzug teil, gefolgt vom DRK-Kindergarten und dem großen Wagen des Preußen-Fanclubs 'Gerties Adler'.” (www.wn.de, 27. 2. 2017)

Придевски компаративни фразеологизам *биџи окреџан као чиџра* најпре изражава значење 'који је брз' (в. 3.1.2.5), а потом и квалификацију 'који је жив, чио' (Матешић, 1982: 64). Циљни фразеологизам има значење 'gesund und munter, vergnügt sein' (Дуден 11 2008: 533), дословно „бити здрав, ведар и задовољан”. У улози основе поређења употребљен је придев *munter* у значењу 'heiter, gut gelaunt, aufgeweckt und lebhaft' (Дуден 2001: 1107), дословно „бити ведар, добро расположен, пробуђен и живахан”, док се као компаратум у функцији интензификатора и квалификатора појављује именичка фраза *ein Fisch im Wasser*. Контрастивном анализом утврђено је делимично поклапање на семантичком нивоу, што се огледа у сем-структурама контрастираних фразеологизама. Притом су забележене разлике на лексичком нивоу, као и у менталним сликама које су евоциране различитим лексичким окружењем, те су остварени следећи типови еквиваленције:

срп. *биџи окреџан као чиџра* – нем. *munter sein wie ein Fisch im Wasser* – ПСЕ

Будући да за глаголски КФ у језику-изворнику *врџеџи се као чиџра* са значењем 'брз, вредан, бити окретан' не постоји одговарајући глаголски компаративни фразеологизам у језику-циљу, говоримо о нултој еквиваленцији, а оптимални лексички или функцијско-комуникативни еквивалент у немачком језику је фраза *schnell und flink sein* – „бити брз и окретан”. Даље, поредбена компонента *чиџра* представља артефакт (дечја играчка која се врти), чије се објективно својство „врти се веома брзо” налази у подлози датог фразеологизма. С друге стране, у немачком КФ *munter sein wie ein Fisch im Wasser* као компаратум је употребљена именичка фраза чији је нуклеус зооним *ein Fisch*, будући да је риба у води симбол здравља, будности и живости. Стога је појмовна метафора којом су концептуализовани дати компаративни фразеологизми ЖИВАХНОСТ ЈЕ ПОКРЕТЉИВОСТ/КРЕТАЊЕ.

Живахност је изражена и српским фразеологизмом *бићи жив као чиков*, где је *чиков* врста слатководне рибе.¹⁸ Симболика рибе је често коришћена да изрази људске особине. Притом морамо додати да човек раније није имао прилику да види болесне рибе, за разлику од данас, тако да се утисак живости и животне снаге урезао у обрасце знања о риби (Станојевић-Веселиновић 2016: 38).

У српском и у немачком језику појављују се компаративни фразеологизми *бићи здрав као риба*, односно *gesund sein wie ein Fisch im Wasser* који су полисемни и поред свог основног значења 'бити одличног здравља' имају и значење 'бити чио' (РСЈ 2007: 1166), те се односе и на карактерну особину *живахносћ*, али дати фразеологизми у контролном корпусу нису потврђени у значењу 'бити чио', тако да ће више речи о њима бити у поглављу 3.1.2.9.

3.1.1.7. Злонамерност

У оквиру датог концепта постоје следећа фразеолошка значења: 'који је зао и жели да учини, нанесе некоме зло', и 'који је подмукао, има рђаве намере' (РСЈ 2007: 437). Фразеологизми који се односе на прво значење су *бићи ошрован као змија*, док је у другом значењу забележен један придевски КФ у српском језику, *бићи покварен као мућак*:

1) „Da su zlo Balkana, nomadske vucibatine, malobrojni narod, ali otrovan kao mala zmija, s neukrotivim razbojničkim i pljačkaškim nagonom u sebi.” (www.novosti.rs, 6. 8. 2016)

2) „Истовремено се у 'Седмом небу' појављује француски ђак из програма размене који је, разуме се, покварен ко мућак, а уз то и пушач.” (www.politika.rs, 16. 6. 2007)

У немачком језику ексцерпиран је и потврђен у контролном корпусу један придевски компаративни фразеологизам, *falsch sein wie ein Galgenholz* – „покварен као вешала”, који се остварује у значењу 'који је подмукао, злобан' (www.deacademic.com, 12. 12. 2017):

1) „Ich will ihr sonst nichts nachsagen, aber falsch ist sie, falsch wie Galgenholz.” (Мразовић, Приморац 1991: 262)

У полазном компаративном фразеологизму употребљен је придев *ошрован* са значењем 'опак, зао, пакостан, заједљив, пун горчине' (РСЈ 2007: 901), који је изведен од глагола *ошроваћи*, односно придев *falsch* у значењу

¹⁸ КФ није потврђен у контролном корпусу, иако се у говорном језику често може чути.

‘лажан, покварен’ (Дуден, 2001: 517) у немачком језику, док као поредбе-на компонента у српском фунгира зооним *змија*, а у немачком језику *ein Galgenholz* – „вешала”, те је утврђено потпуно различито лексичко окружење и делимично подударане када је реч о сем-структурама наведених КФ:

срп. *биџи ошћрован као змија* → нем. *falsch sein wie ein Galgenholz* – ПСЕ

Узимајући у обзир да је фразеологизам *биџи ошћрован као змија* библијског порекла, а змија обележава ђавола, владара подземног света, злонамерност је концептуализована оријентационом метафором ЗЛОНАМЕРНОСТ ЈЕ ДОЛЕ.

Наредни КФ у српском језику садржи сему ‘бити подмукао’. Основу поређења у српском језику чини придев *џокварен* са значењем ‘лош, неморалан’ (РСЈ 2007: 960), који је изведен од глагола *џоквариџи*, а притом се и компаратуми разликују са становишта лексике, што указује на то да су дати придевски компартивни фразеологизми парцијални семантички еквиваленти:

срп. *биџи џокварен као мућак* → нем. *falsch sein wie ein Galgenholz* – ПСЕ

У српском језику се зао човек пореди са *мућком* (поквареним јајетом) у фразеологизму *биџи џокварен као мућак*, стога је зло концептуализовано као ЗЛО ЈЕ ПРИКРИВЕНО/УНУТРА. У српском језику се неретко употребљава и окازیонализам **биџи кваран као шуџаљ зуб*.

За подмуклог, злог човека се у немачком језику употребљавају фразеологизми *falsch sein wie Katze* – „лажан као мачка”, *falsch sein wie Bohnenstroh* – „лажан као сено од љусака” (настао по аналогiji са фразеологизмом *dumm sein wie Bohnenstroh, grob sein wie Bohnenstroh*) и *falsch sein wie ein Galgenholz* – „лажан као вешала”¹⁹. Могуће објашњење за употребу зоонима *мачка* у фразеологизму није дато ни у једном речнику, те претпостављамо да у подлози датог фразеологизма можда лежи специфично, притворно понашање. За разлику од претходног случаја, кад је реч о именичкој компоненти *ein Galgenholz* – „вешала”, веза са мотивационом базом је очувана и мотивисаност је прозирна, с обзиром на то да је поредбена компонента раније имала погрдно значење, што је и забележено у хроници града Хесе-на 1414. године:

„Den Hessen auch das bracht ein Freud,
Daß sie fingen in selbem Streit

¹⁹ Само је потоњи КФ осведочен писаном потврдом у језику.

Fritz Galgenholz, ein reisigen Knecht,
Der ein geborner Hesse recht
Und des Grafen Kundschafter war
Von dem das Land leidet groß gefahr." (www.idiome.deacademic.com)

3.1.1.8. Лажљивост

У погледу наведене особине *лажљивост* издвојени су компаративни фразеологизми у значењу 'који је неискрен, говори неистине, обично свесно, са одређеним циљем' (PCJ 2007: 623). Анализом контролног корпуса у српском језику потврђена су два компаративна фразеологизма: *лајаџи као ѓас/кер*, *лајаџи као Минхаузен*:

1) „Miličić: Poštujem Dudu, iako laže kao pas." (www.novosti.rs, 14. 11. 2011)

2) „Многи су говорили, па ништа. Окривљени пред судом може да се брани како му падне на памет, да конструише, измишља, показује своје илузије као стварност. Да лаже као барон Минхаузен." (www.politika.rs. 19. 5. 2014)

У немачком језику је у оквиру наведеног концепта потврђен компаративни фразеологизам *lügen wie gedruckt* у дословном преводу „лагати као штампа“:

1) „Ihr Roman beschreibt ein Panoptikum der Tricks und des Wahnsinns der Antragsteller, die lügen wie gedruckt, um, von gesinnungsethisch getriebenen Sozialarbeitern flankiert, am Ende durchzukommen." (www.welt.de, 23. 6. 2016)

Основ поређења полазних фразеологизама је глагол *лајаџи*, односно *lügen* – „лагати“ у немачком језику, док се као компаратуми у српском појављују лично име *Минхаузен* или зооним *ѓас/кер*, а у немачком језику *gedruckt* (партицип перфекта глагола *drucken* – „штампати“). На основу утврђених разлика на лексичком нивоу, контрастирани фразеолошки парови представљају делимичне еквиваленте:

срп. *лајаџи као ѓас/кер* → нем. *lügen wie gedruckt* – ДЕЛ
срп. *лајаџи као Минхаузен* →

Човек који говори неистине се упоређује са животињом *ѓас/кер*, у српском фразеологизму *лајаџи као ѓас/кер*, који је у српској митологији важио за погану али и за свету животињу, што је већ поменуто раније (в. 3.1.1.5). Стога се може рећи да се двојако схватање одразило у српској компаративној фразеологији.

За разлику од претходног фразеологизма, мотивисаност фразеологизма *лајаџи као Минхаузен* је јасна. Минхаузен је стварна личност, рођен у Немачкој у 18. веку, познат по томе што је измишљао разне приче и преувеличавао дешавања из рата (www.sr.wikipedia.org, 15. 6. 2017). У немачком језику је такође лексикализован компаративни фразеологизам *lügen wie Münchhausen*, али није и потврђен у контролном корпусу. С друге стране, компаративни фразеологизам *lügen wie gedruckt* има велику употребну вредност у немачком језику. Уколико претпоставимо да је фразеологизам настао у време настанка првих новина, у основи фразеолошког значења је неповерење људи у писану реч, будући да су до тада знали само за усмену реч.

3.1.1.9. Лењост

У језику-изворнику и језику-циљу забележени су придевски компаративни фразеологизми са значењем 'који не воли да ради, који је нерадан, тром' (PCJ 2007: 635). У српском језику је издвојен компаративни фразеологизам *биџи лењ као џруџ*:

1) „Postoji narodna izreka: 'Lenj kao trut'. Šta nas navodi na zaključak da trutovi u košnici ne rade ništa. Ali da li je to zaista tako?" (www.zdravasrbija.com, 23. 9. 2013)

Компаративни фразеологизам у немачком језику је *faul sein wie die Sünde* у дословном значењу „бити лењ као грех”:

1) „In der Schule noch 'faul wie die Sünde' (O-Ton Gustav Kräussl) wurde hier schnell klar, dass die Touristikbranche sein Metier werden sollte. (www.lokalkompass.de, 28. 10. 2016)

Основ поређења у полазном КФ је придев *лењ*, односно *faul* – „лењ” у циљном КФ и у значењу 'који не воли да ради'. За разлику од слагања придевских компоненти и идентичног значења, именичке компоненте у поредбеним деловима у примеру зоонима *џруџ* у српском, односно *die Sünde* – „грех” у немачком језику указују на лексичке разлике, те су у овом случају установљени делимични еквиваленти са разликом на лексичком нивоу:

срп. *биџи лењ као џруџ* → нем. *faul sein wie die Sünde* – ДЕЛ

У српском су експерцирани, али не и потврђени у контролном корпусу, придевски компаративни фразеологизми *биџи лењ као дуба*, *биџи лењ као смргидуба*, а у немачком језику *faul sein wie ein Dachs* у дословном значењу „бити лењ као јазавац”, *faul sein wie eine Drohne* – „бити лењ као трут”.

У оба језика лењост се изражава зоонимима: у српском *буба*, *смордибуба*, *џруџ*, односно *ein Dachs* – „јазавац“, *eine Drohne* – „трут“ у немачком језику. „У немачкој култури концепт лењости приписује се животињама које већи део времена проводе непокретне, мирујући, лежећи, спавајући. Зато и зооним *ein Dachs* – *јазавац* алтернира са лексемом *eine Drohne* – *џруџ*“ (Станојевић-Веселиновић 2016: 40, 41). Стога је ЛЕЊОСТ у немачком језику концептуализована као НЕРАД/НЕКРЕТАЊЕ. С друге стране, поређење са трутом у српском језику упућује на човека који је лењивац и нерадник, будући да трутови служе да оплоде матицу, али нису способни сами да се хране и воде бригу о себи, док фразеологизам у којем је поредбена компонента *смордибуба* карактерише човека који је лењ, нерадан и рђав. За разлику од пчела које су посебно значајне за живот људи, *бубе*, *смордибубе* и *џруџови* немају тако значајну сврху, те је ЛЕЊОСТ у датим фразеологизмима концептуализована као БЕСКОРИСНОСТ, с обзиром и на то да је рад 'свесна људска активност чији је циљ постизање корисног учинка' (РСЈ 2007: 1102).

Напослетку, у немачком фразеологизму *faul sein wie die Sünde*, као што видимо, концепт лењости се везује и за лексему *die Sünde* – „грех“ која је у функцији интензификатора. Према Библији, Бог је одредио човека да ради, па је лењост априори грех, што је асоцијативно-конотативни потенцијал на којем је базиран дати фразеологизам.

3.1.1.10. Лукавост

Компаративни фразеологизми, који су ексцерпирани из речничког корпуса и чија је употребна вредност у језику потврђена контекстуализованим примером, односе се својим значењем на човека 'који вешто прикрива своје мисли и осећања с намером да надмудри, кога није лако преварити, досетљив и препреден, довитљив' (РСЈ 2007: 657). То су два придевска КФ у српском језику, *биџи лукав као лисица*, *биџи лукав као змија*:

1) „Basnu o Vučiću, lavu i lisici napisao je Makijaveli. Naime, ovaj renesansni filozof politike poznat je po ideji da vladar mora biti lukav kao lisica i hrabar kao lav, te da mora držati zadatu reč samo onda kada mu se to isplati.“ (www.naslovi.net, 26. 12. 2012); „Tako je omiljeni junak starog ruskog folklora, glupi Ivanuška, koga braća smatraju slaboumnim tupavcem, u stvari lukav kao lisica i potpuno pokvaren u svim svojim postupcima, jedna nepesnička i neprijatna figura, oličenje potuljene lukavosti koja trijumfuje nad velikim i jakim.“ (www.e-novine.com, 26. 3. 2015); „Ne kaže se tek tako da svuda pa i u sportu čovek ponekad mora da bude lukav kao lisica.“ (www.naslovi.net, 20. 9. 2013)

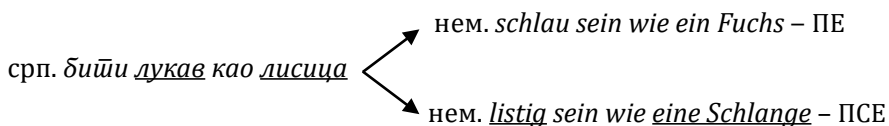
2) „Међу njима нема разлике [...] Они су само Јевреји [...] Јевреји су представници безбоштва. Дакле, непријатељ је lukav kao zmija [...]” (www.dnevno.hr, 27. 11. 2016)

У немачком језику издвојени су следећи КФ: *schlau sein wie ein Fuchs* – „бити лукав као лисица” и *listig sein wie eine Schlange* – „бити лукав као змија”:

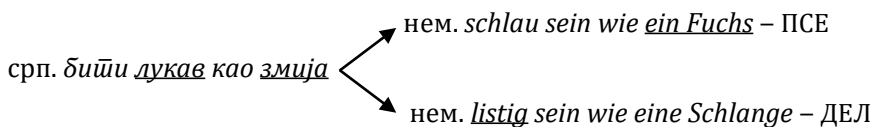
1) „Schlau wie ein Fuchs und vorausschauend wie ein Adler, entmachtete Erdogan das einst so mächtige türkische Militär und ging dabei alles andere als zimperlich vor.” (www.huffingtonpost.de, 17. 7. 2016)

2) „Als vermeintlich abgeschossene Piloten führt eine 16-Jährige die SS-Männer am 25 [...] Seid tapfer wie die Löwen und listig wie die Schlangen.” (www.faz.net, 30. 4. 2015); „Bist du stark und mutig wie ein Löwe? Klug und besonnen wie ein Adler? Listig und flink wie eine Schlange? Oder fleißig und bodenständig wie ein Dachs?” (www.radiohamburg.de, 24. 9. 2016)

С обзиром на то да је основа поређења фразеологизма у српском придев *лукав*, односно *schlau* – „лукав” у немачком језику, док су у поредбеном делу употребљени зооними *лисица*, односно *ein Fuchs* – „лисица”, контрастивном анализом датих фразеологизама је утврђено потпуно поклапање на лексичком, семантичком и морфосинтаксичком нивоу. За разлику од претходног случаја, анализом наредног КФ у немачком језику основа поређења *listig* у односу на придев *лукав* има додатну сему ‘погрдно’, такође је установљена разлика у употреби именичке компоненте *Schlange* – „змија” која са собом носи негативну конотацију, будући да она у библијском смислу симболизује ђавола, стога су поред лексичких установљене и делимичне разлике са становишта семантике:

Контрастирањем компонената компаративног фразеологизма *биџи лукав као змија* са компонентама КФ у немачком језику, утврђене су разлике на лексичком нивоу у погледу именичке компоненте *ein Fuchs* у првом циљном КФ, као и разлике у сем-структури фразеологизама, јер именичка компонента *змија* носи негативну конотацију, док је у другом случају установљен тип делимичне еквиваленције, будући да се компоненте *лукав* и *listig* незнатно семантички разликују због додатне семе ‘погрдно’ која је у склопу семеме придева *listig*, али именичка компонента *змија* носи у својој сем-структури негативну конотацију, те можемо рећи да су фразеолошка значења иста, али су разлике на лексичком нивоу:

Кад је реч о лукавом човеку у оба језика, он се, у првом реду, може упоредити са животињом означеном зоонимом *лисица*, односно *ein Fuchs*, као у фразеологизмима *бићи лукав као лисица* / *schlau sein wie ein Fuchs*, будући да лисица важи за симбол лукавства, и то знање је првенствено засновано на баснама и спада у семе колективне емпирије, док се, у другом реду, лукав човек пореди са животињом означеном зоонимом *змија*, односно *eine Schlange*, као у фразеологизмима *бићи лукав као змија* / *listig sein wie eine Schlange*, с обзиром на то да змија симболизује злу лукавост, а фразеологизми су библијског порекла, где је змија отеловљење ђавола. У том случају је лукавост концептуализована оријентационом метафором ЛУКАВОСТ ЈЕ ДОЛЕ.

3.1.1.11. Марљивост

У оквиру датог концепта приказани су фразеологизми који се односе на човека 'који ради с вољом и из љубави, који је вредан и ревностан' (РСЈ 2007: 680). Анализом српског контролног корпуса потврђена су три компаративна фразеологизма који се односе на карактерну особину марљивости – *бићи вредан као мрав*, *бићи вредан као њела*, *радићи као мрав*:

1) „Razbarušen, veseo, neuhvatljiv, vredan kao mrav.” (www.blic.rs, 31. 3. 2009);

2) „Krajnji proizvod je med, prirodni antibiotik, koji ubija bakterije. Eto otkud narodna izreka – vredan kao pčela!” (www.rtvplus.com, 20. 10. 2013)

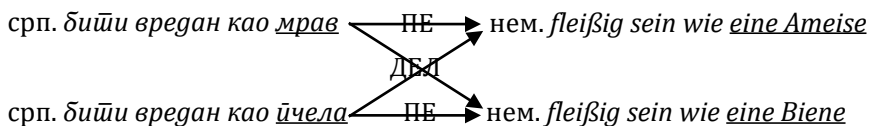
3) „Pražina je sudbina da radi kao mrav, a zapravo prođe kao cvrčak iz basne.” (www.blic.rs, 27. 5. 2008)

У немачком језику су потврђена два компаративна фразеологизма са идентичним значењем: *fleißig sein wie eine Ameise* – „бити вредан као мрав”, *fleißig sein wie eine Biene* – „бити вредан као пчела”:

1) „50 Jahre fleißig wie eine Biene” (www.nordkurier.de, 31. 8. 2016)

2) „Wie in einem Ameisenhaufen sah es an jenem Sonnabend auf dem Geländer der Johanniter-Kita in Güsen aus, und fleißig wie die Ameisen wurde auch gearbeitet und entsprechend viel geschafft.” (www.volksstimme.de, 7. 5. 2015)

У полазном КФ употребљен је придев *вредан*, односно придев *fleißig* – „вредан” у циљном фразеологизму. У погледу на наведене придеве алтернирају у српском зооними *мрав* и *йчела*, односно *die Ameise* и *die Biene* у немачком језику, те међусобно граде и однос потпуне и однос делимичне еквиваленције:

Марљивост је изражена фразеологизмима *биџи вредан као мрав*// *йчела* у српском, односно *fleißig sein wie eine Ameise* // *eine Biene* у немачком језику. Марљив човек се пореди са животињама које представљају еталоне вредноће и ревносног рада, што спада у семе колективне емпирије, те је у мотивационој бази наведених фразеологизама метафора МАРЉИВОСТ ЈЕ РАД/СВРСИСХОДНОСТ.

За глаголски компаративни фразеологизам *рагиџи као мрав* који се односи на човека 'који је марљив и неуморно ради' не постоји одговарајући еквивалент у језику-циљу, те је предлог глаголска фраза *fleißig und unermüdlich arbeiten* – „вредно и неуморно радити”.

Глаголски компаративни фразеологизам *рагиџи као мрав*, поред тога што означава марљивост, изражава и начин рада, у овом случају истрајност у раду. У српском језику су поред наведеног глаголског компаративног фразеологизма из речника ексцерпирани још *рагиџи као крџица* и *рагиџи као црв* који нису и потврђени у језику писаног медија, док је у немачком језику забележен пример *wühlen wie ein Maulwurf* – „копати као кртица” са значењем 'вредно, неуморно радити', који није забележен у контролном корпусу.

3.1.1.12. Махнитост

У оквиру концепта *махниџосџ* разликују се компаративни фразеологизми који се односе на особу 1. која се понаша као да је изгубила присебност, разум, 2. која је занета, опседнута љубављу (PCJ 2007: 686) и то су *биџи луд као сџруја*, *биџи заљубљен као џеџреџ*, *смејаџи се као луд на брашно*:

1) „Mirko je lud kao struja.” (www.blic.rs, 3. 12. 2007)

2) „U Servisu za radoznale proveramo zašto se каже zaljubljen kao tetreb?” (www.rts.rs, 10. 3. 2011)

3) „URNEBESNO – Ovo se zove ‘Smeje se ko lud na brašno’.” (www.alo.rs, 8. 2. 2016)

У језику-циљу су забележени компаративни фразеологизми *verrückt sein wie ein Märzhase* – „бити луд као зец у марту” и *verliebt sein wie ein Kater* – у дословном преводу „бити заљубљен као мачак”:

1) „Denn offenerzig erschien zweifellos, was Wilhelm II. jenem Diplomaten in den Block diktierte: Mit ihrem ewigen Misstrauen gegen ihn und seine Flottenpolitik seien die Engländer ganz verrückt geworden – so verrückt wie Märzhasen.” (www.welt.de, 28. 10. 2008)

2) „Möglicherweise ist das aber auch so: ‘Zu Ende des 18. Jahrhunderts wurde nämlich die Redensart ‘besoffen wie ein Kater’ verwendet, – eine Anlehnung an ‘verliebt wie ein Kater’. Außerdem sprach der angeheiterte Student zu Zeiten Goethes gerne auch vom Kotzen-Jammer”. (www.kurier.at, 30. 12. 2016)

Кад је реч о карактерној особини *махниџосџ*, може се говорити о умоболности неке особе на основу њеног понашања, при чему та особа изгледа као да је изгубила прибраност. Узимајући у обзир различите семантичке релације које реч *махниџ* има, поделили смо и ексцерпирани фразеологизме.

Основа поређења у полазном КФ је придев *луд*, односно *verrückt* – „луд” у циљном фразеологизму, док су компаратуми *сџруја*, односно *ein Märzhase* – „зец у марту”, што указује на то да су разлике присутне у лексици, самим тим и у слици, при чему фразеологизми имају идентично значење ‘који је умно поремећен, понаша се као да је изгубио присебност, разум’:

срп. *биџи луд као сџруја* → нем. *verrückt sein wie ein Märzhase* – ДЕЛ

Махнит човек се, дакле, пореди у српском са *сџрујом*, а у немачком језику са *ein Märzhase*. Слика особе која је претрпела струјни удар, а и чињеница да су почетком двадесетог века умоболни људи лечени електрошоковима, јесте асоцијативно-конотативни потенцијал који мотивише фразеолошко значење. У српском језику умоболан човек се још пореди и са *фебруарским мачком* у компаративном фразеологизму *биџи луд као фебруарски мачак* (Матешић 1988: 272), али компаративни фразеологизам није потврђен у језику писаног медија, док је компаративни фразеологизам *verrückt sein wie ein Märzhase* са идентичним значењем потврђен у језику немачког писаног медија, а забележен је први пут у дипломатској депеши енглеској власти од стране цара Немачке Вилхелма Другог (www.welt.de, 28. 10. 2008). Мотивисаност наведених фразеологизама је базирана на

знању да се мачке у фебруару а зечеви у марту специфично понашају, будући да је тада њихов циклус парења.

Даље, у значењу 'особе која је опседнута љубављу, која је занета' забележени су КФ *биџи заљубљен као џеџреџ* у српском, односно *verliebt sein wie ein Kater* у немачком језику.

Махнит човек се пореди у полазном КФ са птицом *џеџреџ*, будући да тетреџ спада у ред кока које се специфично понашају током периода парења²⁰. У немачком КФ такав човек се пореди са мачком – *ein Kater*, која квалификује основу поређења такође у смислу специфичности које се дешавају током циклуса парења, те је у датим фразеологизмима МАХНИТОСТ концептуализована као ГУБИТАК РАЗУМА. Фразеолошки пар има значење 'који је јако заљубљен, занесен, изгубио разум због заљубљености'. У фразеологизму из српског језика употребљен је придев *заљубљен*, а из немачког језика *verliebt*, те су утврђене истоветности у погледу основе поређења контрастираних фразеологизама, док различите именичке компоненте у поредбеном делу, у српском *џеџреџ*, односно *ein Kater* у немачком језику, указују на лексичке разлике:

срп. *биџи заљубљен као џеџреџ* → нем. *verliebt sein wie ein Kater* – ДЕЛ

Глаголски компаративни фразеологизам *смејати се као луг на брашно* у српском језику означава човека 'који се понаша као да је изгубио присебност, разум' и нема одговарајући еквивалент у немачком језику, стога је предлог описни еквивалент *grundlos lachen* – „смејати се без разлога". Фразеологизам *смејати се као луг на брашно* се својим значењем односи на особу која се претерано смеје, без повода и разлога, те другима делује као да није присебна и нормална. Драгана Мршевић-Радовић (2008: 54) сматра да овај фразеологизам има корене у веровању народа античке Грчке да божанства морају умрети сваке године да би се у пролеће поново родила, те су на карневалима људи били маскирани у разне ликове, а како су се „лакрдјаши" посипали брашном да би били бели као мртваци, тако се у фразеологији фосилизовао тај део обичаја и пренео и на наш језик. Поред тога, Љубинко Раденковић (1996: 127) указује на то да је израз могао настати на основу македонског обреда, у којем се читала молитва тешко болеснима и душевним болесницима над брашном од ког се након тога правио хлеб и делио рођацима и суседима.

²⁰ Тетреџ већ у зору почиње своју свадбену песму, а сматра се да, док пева, долази до анатомских промена, као што су затварање ушних дупљи и очних капака, тј. не види и не чује (www.artnit.net, 12. 3. 2015).

3.1.1.13. Наметљивост

У оквиру овог концепта су приказана четири српска компаративна фразеологизма са значењем 'који узнемирава и наноси непријатности, неугодна и несносна особа' (РСЈ 2007: 777). То су *бићи досадан као сџеница*, *залейићи се / закачићи се као чичак*, *лејићи се као фласџер*, *йрајићи као сена*:

1) „Lagan kao leptir, protivničkim odbranama dosadan kao stenica, smrt za golmane, iz utakmice u utakmicu koristi šansu i sve više umesto džokera postaje adut trenera Vladimira Vermezovića.” (www.blic.rs, 24. 9. 2004)

2) „Baš kao što se svi u komadu čude, čak i zgražavaju od tog nezvanog gosta, ljubavi, koji im se ušunjaо u kuću i zalepio za njih kao čičak, pa se ne da otresti.” (www.blic.rs, 5. 11. 2008)

3) „Postala je opsednuta strahom da će nekoga napasti, a u vreme dok je još sisao govorila mu da je 'agresivan' i da se 'lepi kao flaster.'” (www.blic.rs, 26. 5. 2015)

4) „Тај човек ме прати као сена, а не знам због чега. Свашта ми пада на памет, али и даље не могу да повежем због чега ме уходи.” (www.novosti.rs, 22. 3. 2015)

Анализом немачког контролног корпуса потврђени су следећи компаративни фразеологизми: *lästig sein wie eine Scheißhausfliege* – „бити напоран као клозетска мува”, *lästig sein wie die Wanzen* – „бити напоран као стенице”, *sich wie eine Klette an j-n hängen/kleben* – „закачити се / залепити се као чичак”, *folgen wie ein Schatten* – „пратити као сенка”:

1) „Ich war lästig wie eine Scheißhausfliege. Da haben sie manchmal hinter vorgehaltener Hand gesagt: 'Jetzt kommt der lästige Drachenflieger'. Ich habe so getan, als ob ich nichts höre, war ja auch egal.” (www.mdr.de, 21. 4. 2016)

2) „Ins gleiche Horn stieß das Duo Matthias Braun und Manfred Reistle, das ihre Eigenkomposition zum Abend-Thema in einer Welturaufführung vorstellten: 'Am liebsten ist mir die Verwandtschaft, wenn ich sie von hinten seh', weil sie mir so lästig ist, wie'd Wanzen hinter'm Kanapee.'” (www.augsburger-allgemeine.de, 26. 2. 2017)

3) „Er ist ihr Eigentum, sie gibt ihn nimmer frei. Sie hängt sich an ihn wie eine Klette!” (Линдај, www.gutenberg.spiegel.de, 8. 1. 2017)

4) „Das ist jemand, den man während eines Erholungsaufenthaltes, einer Kur, kennenlernt. Man versteht sich, unternimmt mehr und mehr gemeinsam. Jetzt kommt der Knackpunkt: entweder es wird immer angenehmer oder eben

unangenehm. Schnell kann dann aus dem treuen Schatten jemand werden, der einem wie sein Schatten folgt, aufdringlich, immer in der Nähe ist." (www.dw.com, 18. 9. 2013)

Основ поређења полазног КФ је придев *gocagan* у значењу 'који изазива досаду, незанимљив, монотон', односно *lästig* – „напоран, неугодан, који узнемирава” у циљном фразеологизму. Именичка компонента у српском језику, зооним *сџеница*, квалификује придев у смислу 'узнемиравајуће, несносно', док *eine Scheißhausfliege* – „клозетска мува” интензификује значење придева *lästig* тако да су фразеологизми семантички идентични. Са становишта контрастивне анализе утврђене су разлике на лексичком нивоу:

срп. *биџи gocagan* као *сџеница* → нем. *lästig sein wie eine Scheißhausfliege*
– СЕ

Анализа речничког корпуса указује на компаративни фразеологизам *lästig sein wie die Wanzen* – „бити досадан као стеница”. Контрастирањем полазног придевског компаративног фразеологизма утврђена је и разлика на морфолошком нивоу (одступање у броју именичких компонената које су у улози компаратума – у српском *сџеница* (једнина), односно *die Wanzen* (множина) у немачком језику), док су на лексичком и синтаксичком нивоу, те у слици која је у подлози датих фразеологизама потпуно подударни:

срп. *биџи gocagan* као *сџеница* → нем. *lästig sein wie die Wanzen* – ДЕЛМ

Наметљивост је изражена фразеологизмима *биџи gocagan* као *сџеница*, односно *lästig sein wie die Wanzen* // *eine Scheißhausfliege* – „клозетска мува”. Досадан човек се, како видимо, пореди у српском са *сџеницом*, а у немачком језику са *die Wanzen* или *eine Scheißhausfliege*. У основи семантичке транспозиције датих фразеологизама лежи знање да је стеница или клозетска мува ситан паразит, штеточина. То је знање целе језичке заједнице и спада у тзв. обрасце знања који су део културе.

Глаголски компаративни фразеологизми у оба језика имају значење 'који се понаша наметљиво, досадно'. У полазном КФ употребљен је глагол *закачиџи се*, односно *sich hängen* – „закачити се” у немачком КФ, а у поредбеном делу су у српском именичка компонента *чичак*, односно *eine Klette* – „чичак” у немачком језику, те је установљен тип потпуне еквиваленције за дати пар, будући да је анализом компонената фразеологизама у српском и у немачком језику утврђено да је реч о слагањима на свим нивоима:

срп. *закачиџи се* као *чичак за некоја* → нем. *sich wie eine Klette an j-n hängen/kleben* – ПЕ

Глаголски компаративни фразеологизми имају значење 'бити досадан, наметљив' (PCJ 2007: 1519); у њима се за поређење досадног човека користи лексема *чичак*, односно *eine Klette* – „чичак”, при чему је његово референтно значење сведено на значење његове доминантне особине. Дати КФ представљају потпуне еквиваленте јер се односе на ствари из непосредног окружења човека које се одражавају на сличан начин у српском и у немачком језику.

Следећи пар глаголских КФ представља пар делимичних еквивалената, с обзиром на то да је основа поређења у српском глагол *праћити* а у немачком језику *folgen*, који имају делимично различит реченични план, тачније у реченичном плану глагола *праћити* налази се субјекатска допуна и допуна у акузативу насупрот глаголу *folgen* који регира поред субјекатске допуне и допуну у дативу, те су разлике утврђене на морфосинтаксичком нивоу. Лексика и значење су идентични:

срп. (*неко*) *праћити* (*некога*) као сена → нем. (*jd.*) *folgen* (*jmdm*) wie ein Schatten – ДЕМС

У основи фразеолошких значења је осликан принцип природе који спада у законитост физике, а то је да се сенка или сена појављује увек иза предмета или људи који су осветљени.

3.1.1.14. Невиност

У оба језика ексцерпирани су компаративни фразеологизми који се односе на особу 'која је неискварена, чедна, наивна, безазлена, безопасна' (PCJ 2007: 808). То су *бићи безазлен као голуб* и *ићи као јагње на клање*:

1) „Eto, ja vas šaljem kao ovce među vukove: budite dakle mudri kao zmiје i bezazleni kao golubovi.” (Исаија 53.7, biblija on-line, www.yu.com)

2) „Mučen bi i zlostavljen, ali ne otvori usta svojih; kao jagnje na zaklanje vođen bi i kao ovca nema pred onim koji je striže ne otvori usta svojih.” (Матеј 10, biblija on-line, www.yu.com)

Компаративни фразеологизми у немачком језику су *arglos sein wie die Tauben* – „бити безазлен као голубови” и *wie ein Lamm zur Schlachtbank gehen* – „ићи као јагње у кланицу”:

1) „Seht, ich sende euch wie Schafe mitten unter die Wölfe; seid daher klug wie die Schlangen und arglos wie die Tauben!” (www.die-bibel.de)

2) „Da er gestraft und gemartert ward, tat er seinen Mund nicht auf wie ein Lamm, das zur Schlachtbank geführt wird, und wie ein Schaf, das verstummt vor seinem Scherer und seinen Mund nicht auftut.” (www.die-bibel.de)

Будући да су фразеологизми пореклом из Библије, контексти где се они могу потврдити су (приближно) идентични. Кад је реч о граматичкој категорији броја, могући су облици и једнине и множине у оба језика. У полазном КФ се као основа поређења појављује придев *безазлен/безазлени*, односно *arglos* у циљном КФ, док као компаратуми функционирају *јолуб/јолубови*, односно *die Taube / die Tauben*:

срп. *бићи безазлен/безазлени као јолуб/јолубови* → нем. *arglos sein wie die Taube / die Tauben* – ПЕ

У оба језика невин човек се пореди са животињама означеним зоонимима *јолуб* и *die Taube*, *јајње* и *ein Lamm*, будући да је јагње света животиња у хришћанству која симболизује самог Христа, сина Божијег, док голуб симболизује анђела.

Глаголски компаративни фразеологизам у свом саставу садржи у језику-изворнику глагол *ићи*, односно *gehen* – „ићи” у језику-циљу, док се као компаратуми појављују у српском *јајње на клање*, односно *ein Lamm zur Schlachtbank* – „јагње у кланицу” у немачком језику, који указују на разлике на лексичком нивоу (*клање* односно *Schlachtbank*):

срп. *ићи као јајње на клање* → нем. *gehen wie ein Lamm zur Schlachtbank* – ДЕЛ

Компаративни фразеологизми *бићи безазлени као јолубови* односно *arglos sein wie die Tauben* и *ићи као јајње на клање* односно *gehen wie ein Lamm zur Schlachtbank* имају корене у Библији. Уколико пођемо од представе да је рај на небу, онда је невиност концептуализована оријентационом метафором НЕВИНОСТ ЈЕ ГОРЕ.

У немачком језику невиност се такође везује за љиљан, у фразеологизму *keusch sein wie eine Lilie* – „бити невин као љиљан”, али КФ није осведочен у језику писаном потврдом.

3.1.1.15. Нестрпљивост

Кад је реч о компаративним фразеологизмима који означавају особу ‘која није способна да чека и то подноси као нешто мучно и непријатно’ (РСЈ 2007: 830), у српском језику издвојени су следећи: *седећи као на ила-ма* и *седећи као на шрњу*:

1) „*Sedeo sam* na ivici stolice *kao na iglama*, jedva čekajući da baka odreši novčanik koji je držala u rukama i izbroji mi nešto sitnine.” (www.b92.net, 19. 9. 2007)

2) „Prode u iščekivanju i tih nekoliko dana. Ja – kao na trnju.” (Михаиловић 2003: 41)

Анализом немачког контролног корпуса издвојени су КФ *sitzen wie auf Nadeln* – „седети као на иглама” и *sitzen wie auf Kohlen* – „седети као на жеравици, угљу”:

1) „Mittlerweile sitzt man sowohl im Autobaugebiet von Ontario als auch in Regierungskreisen in Ottawa wie auf Nadeln, derweil klare Umrisse einer allenfalls gegen Nafta bzw. Kanada gerichteten Politik des neuen US-Präsident vorderhand nicht erkenntlich sind.” (www.nzz.ch, 11. 1. 2017)

2) „Dennoch sitzt bereits so mancher Fans wie auf Kohlen und zählt ungeduldig die Tage.” (www.sumikai.com, 8. 1. 2017)

Установљене су писане потврде компаративних фразеологизама са управним глаголом *segešiti* односно *sitzen* – „седети”. У оба језика у датим фразеологизмима алтернирају компаратуми *на иџлама* и *на џрњу*, односно *auf Nadeln* – „на иглама” и *auf Kohlen* – „на угљу, жеравици”. Контрастирањем полазног КФ са првим циљним фразеологизмом утврђена су поклапања на лексичком, морфосинтаксичком и семантичком нивоу:

срп. *segešiti као на иџлама* → нем. *sitzen wie auf Nadeln* – ПЕ

За разлику од претходног случаја, у поредбеним деловима следећих КФ су употребљене различите компоненте (*на иџлама* односно *auf Kohlen*), те говоримо о делимичним еквивалентима са разликом на лексичком нивоу:

срп. *segešiti као на иџлама* → нем. *sitzen wie auf Kohlen* – ДЕЛ

У следећем случају, анализом компонената фразеологизама, установљени су различито употребљени компаратуми, у српском *на џрњу* и *auf Nadeln* и *auf Kohlen* у немачком језику, тако да је реч о делимичним еквивалентима са лексичким разликама у језику-циљу:

срп. *segešiti као на џрњу* нем. *sitzen wie auf Nadeln* – ДЕЛ
нем. *sitzen wie auf Kohlen* – ДЕЛ

У фразеологизмима је употребљен глагол *segešiti* у српском, односно *sitzen* у немачком језику у значењу 'трошити време бескорисно, не радећи, дангубити' (РСЈ 2007: 2.а. 1209), док су у поредбеном делу забележене ситуативне допуне *на иџлама*, *на џрњу*, односно *auf Nadeln* – „на иглама” и *auf Kohlen* – „на угљу, жеравици”, које квалификују управни глагол у смислу

‘мучних и непријатних ситуација за човека’, те је појмовна метафора у основи фразеолошког значења НЕСТРПЉИВОСТ ЈЕ НЕПРИЈАТНОСТ/БОЛ. У српском језику се још може рећи *седећи као на жеравици*, а у немачком језику *sitzen wie auf Nesseln* – „седети као на копривама”, али ови примери нису потврђени у контролном корпусу.

3.1.1.16. (Не)умереност

У концепту (не)умерености разликују се компаративни фразеологизми са значењем ‘који неумерено пије’ (PCJ 2007: 1248), фразеологизми са значењем ‘који много пуши’ (PCJ 2007: 1353), фразеологизми који се односе на човека ‘који једе претерано’ (PCJ 2007: 705) и фразеологизми са значењем ‘који претерано мало једе’ (PCJ 2007: 509). У српском језику су забележени следећи компаративни фразеологизми: *пијећи као смук*, *пијећи / напијећи се као земља*, *пијећи / напијећи се као свиња*, *јушићи као смук*, *јушићи као локомоћива*, *јушићи као Турчин*, *јесћи као ала*, *јесћи као свиња*, *јесћи као мећава*, *јесћи као проваљен*, *јесћи као врабац*:

1) „Аутентични говор Ниша из 19. века забележио је Stevan Sremac у својим književnim delima, а Riki сматра да отуда потичу и садашње фразе ‘пије као смук’ и ‘гладан као курјак’, алудирајући на Sremčev приказ Kalčinih пајташа из ‘Ivkove slave.’” (www.blic.rs, 9. 2. 2006)

2) „И за њена боловања ни капи пића не окуси, али чим се она придиже, оде и напи се као земља.” (Станковић 2014: 17)

3) „Те ноћи Inge и Arnea склоних на спаванје, па остадох сам у кухинји и напи се као свинја.” (Михаиловић 2003: 115)

4) „Dženifer Aniston počela је да пуши ко локомотива како би се изборила са stresom након raskida са Bredom Pitom. Dženifer је, navodno, počela да ‘jede’ cigarete када је открила да се Bred забавља са Andželinom Žoli. Један пријатељ познате глумице је рекао: ‘Dženifer је раније обично пушила једну до две cigarete дневно. Сада пуши као Турчин, grize nokte и показује све simptome особе која се бори са unutrašnjim nemirom.’” (www.blic.rs, 7. 5. 2005)

5) „Njegov život је pun kontradiktornosti, а највећа од њих је да глумач води здрав начин живота, pazi на своју ishranu, vredно trenira, proveo је три godine и као savetnik за fizičku kondiciju и sport, али ипак највећу radost pronalazi у tome да пуши као смук.” (www.blic.rs, 27. 6. 2015)

6) „Ne izgleda tako al’ jede ko ala!” (www.telegraf.rs, 14. 11. 2014)

7) „Manolo, sin познате глумице Sofije Vergare, чију фигуру sanjaju milioni žena на свету, napravio је snimak у коме otkriva tajnu njenog dobrog izgleda,

tvrdeći da njegova majka zapravo jede kao prava svinja.” (www.blic.rs, 3. 5. 2012)

8) „Tom Staniford ima 23 godine, jede kao mećava, a ne može da se ugoji!” (www.naslovi.net, 18. 6. 2013)

9) „Naime, ovaj maleni fudbaler (u odnosu na većinu svojih reprezentativnih saigrača) od 1.70 metara i samo 56 kilograma, jede 'kao provaljen'!” (www.sportske.net, 10. 2. 2014)

10) „Anđelina Džoli jede kao vrabac. Oduvek je volela zdravu hranu, ali sada je možda malo preterala. Slavna glumica živi samo na semenkama i vodi.” (www.naslovi.net, 11. 2. 2014)

У немачком језику КФ су издвојени у нешто мањем броју: *saufen wie ein Loch* – „локати као рупа”, *saufen wie ein Igel* – „локати као јеж”, *saufen wie ein Bürstenbinder* – „локати као четкар”, *rauchen wie ein Schlot* – „пушити као димњак”, *fressen wie ein Scheunendrescher* – „ждерати као земљорадник”, *essen/fressen wie ein Schwein* – „јести/ждерати као свиња”, *essen wie ein Spatz* – „јести као врабац”:

1) „Wenn Sie nach Amerika reisen, dann rate ich Ihnen: Essen Sie Schweinefleisch und saufen Sie wie ein Loch. Es minimiert die Gefahr, als ein Taliban angesehen zu werden.” (www.spiegel.de, 2. 9. 2014)

2) „[...] und auch sonst ein übler Geselle, da er bekanntlich wie ein Igel säuft.” (Оствалд, www.gutenberg.spiegel.de, 21. 4. 2016)

3) „Daraus entstand die Redensart 'Saufen wie ein Bürstenbinder'. Bis heute ist sie gebräuchlich.” (www.tagblatt.ch, 22. 3. 2013)

4) „Winona Ryder, Uma Thurman, Julia Roberts oder Cameron Diaz rauchen auf der Leinwand wie die Schlote, jedenfalls bedeutend mehr als die Durchschnittsamerikanerin.” (www.spiegel.de, 13. 3. 2000)

5) „Er stellte richtigerweise schon zu einem frühen Zeitpunkt in meinem Leben fest, ich würde 'fressen wie ein Scheunendrescher'.” (www.abendblatt.de, 14. 5. 2016)

6) „Mit 15 aß sie mehr, dann hieß es seitens ihres strengen Vaters: 'Du isst wie ein Schwein'.” (www.tt.com, 22. 12. 2016)

7) „Ein Stück weit ist es eine Frage des Typs: Das eine Kind isst gerne, viel und alles – das andere ist wählerisch und isst wie ein Spatz, erklärt Gerth.” (www.welt.de, 2. 11. 2011)

У следећем примеру анализирани су глаголски компаративни фразеологизми са значењем 'који неумерено много пије' (PCJ 2007: 1248). Као

основ поређења употребљен је глагол *йиџи* / *найиџи се* у српском, односно *saufen* у немачком језику који дословно значи „обилно пити, локати”, док се у улози компаратума појављују лексеме *смук*, *свиња*, *земља*, односно *ein Loch* – „рупа”, *ein Igel* – „јеж”, *ein Bürstenbinder* – „четкар”. Контрастивна анализа показује разлике у различитој употреби именичке компоненте у поредбеном делу фразеологизама, као и разлике у конотацији (наиме, глагол *йиџи* спада у стилски немаркирану, а глагол *saufen* у стилски маркирану лексичку јединицу која, када се односи на човека, припада нижем стилском слоју), стога је реч о семантичким еквивалентима у језику-циљу:

срп. *йиџи* као *смук*//*свиња*//*земља* → нем. *saufen wie ein Loch*// *ein Igel*// *ein Bürstenbinder* – СЕ

Део компаративних фразеологизама (*йиџи* као *смук*, *йиџи* / *найиџи се* као *земља*//*свиња* односно *saufen wie ein Loch* // *ein Igel* // *ein Bürstenbinder*) који се односи на неумереност као карактерну особину човека има значење ‘неумерено пити’. Човек неумерен у пићу се у српском језику пореди са животињом означеном зоонимом *смук*, змијом која није отровница, будући да у народу постоји веровање да она може допрети до вимена краве и пити млеко у великим количинама (Финк-Арсовски 2002: 50), док је у подлози фразеологизма *йиџи* / *найиџи се* као *земља* објективно својство *земље* да може упити течност. Кад је реч о фразеологизму *йиџи* / *найиџи се* као *свиња*, понашање пијаног човека мотивише настанак датог КФ. Стање пијанства се у српском језику може изразити и фразеологизмом *йиџи* као *дуја* за које се нису могле издвојити потврде из контролног корпуса. О фразеологизмима *йиџи* као *смук* и *йиџи* као *дуја* подробније говори Мршевић-Радовић (2008: 159) објашњавајући да се паралелизам у њиховој мотивацији може образложити на основу запажања Н. Толстоја да у појединим дијалектима украјинског и белоруског лексема „цмик” и „смик” (*смук*) служи као назив за дугу (2008: 159).

У немачком језику се, са друге стране, неумереност човека изражава се најпре лексемом *ein Loch* – „рупа”, с обзиром на то да рупа увек пропусти течност, што квалификује значење управног глагола на начин ‘незасито пити’, потом лексемама *ein Bürstenbinder* – „четкар”, и *ein Igel* – „јеж”. Кад је реч о поредбеној компоненти *ein Bürstenbinder* – „четкар”, веза фразеолошког значења са мотивационом базом је затамњена, али на основу дубље анализе на фонолошком нивоу могу се уочити сличности првог дела дате сложенице (*Bürsten* + *binder*) са глаголом *bürsten* који значи и ‘бекријати, пијанчити’, те је у подлози датог компаративног фразеологизма заправо посебна врста метафоричке мотивације, тзв. игра речи, док је

компаративни фразеологизам *saufen wie ein Igel* – „пити као јеж” настао као последица погрешног разумевања компаративног фразеологизма *saufen wie ein (Blut-) Egel* – „пити као пијавица”, будући да су речи *ein Igel* односно *ein Egel* фонолошки јако сличне (www.idiome.deacademic.com, 14. 1. 2017).

У другом случају анализирани су фразеологизми са управним глаголом *йушиџи* односно *rauchen*, који се односе на неумерену конзумацију дувана. У српском се неумереност у конзумирању дувана може изразити артефактом *локомоџива*, зоонимом *смук* и именом припадника једног народа, тј. етнонимом *Турчин*, док је у немачком језику забележен само један компаративни фразеологизам са компаратумом *Schlot* – „димањак”²¹. Контрастивна анализа полазних фразеологизама и циљног фразеологизма указује на то да је фразеологизам у језику-циљу делимични еквивалент са лексичким разликама у односу на синонимне КФ у српском језику:

срп. <i>йушиџи</i> као <i>локомоџива</i>	→	нем. <i>rauchen wie ein Schlot</i> – ДЕЛ
срп. <i>йушиџи</i> као <i>смук</i>		
срп. <i>йушиџи</i> као <i>Турчин</i>		

Када поменемо дуван прва асоцијација је Турчин са наргилом у облацима дима. Насупрот таквој слици, историјске прилике указују на другачији ток приче о дувану. Дуван је, наиме, увезен из Америке у Европу крајем 16. и почетком 17. века. Одмах је изазвао велико противљење у Турској и његово конзумирање је строго кажњавано (www.istorijskabiblioteka.com, 14. 1. 2017). У српском језику се човек који је неумерен у конзумирању дувана пореди још са *локомоџивом* и *смуком*. У фразеологизму са артефактом *локомоџива* слика парне локомотиве мотивише фразеолошко значење, док је компаративни фразеологизам *йушиџи као смук* настао највероватније по аналогiji са компаративним фразеологизмом *йиџи као смук*.

Кад је реч о неумерености у јелу, забележени су фразеологизми који у свом саставу као основу поређења имају глагол *јесџи* у свом основном значењу у српском, односно *fressen* у немачком језику са значењем 'жедрати (односи се на животиње, док у односу на човека има негативну конотацију, као и глагол *saufen*)', те су утврђене делимичне семантичке разлике у погледу на основу поређења наведених фразеологизама. С друге стране се као компаратуми у српском појављују именичке компоненте *ала*, *међава*, *свиња* и трпни глаголски придев *йроваљен*, а у немачком језику *ein Scheunendrescher* – „земљорадник” и *ein Schwein* – „свиња”, што указује

²¹ Артефакт *Schlot* представља колоквијализам у односу на лексему *Schornstein* – „димњак”.

на различито лексичко окружење фразеологизама, те је установљен тип семантичке еквиваленције јер семе поредбених компоненети квалификују основу поређења у српском КФ у смислу 'прождрљиво као животиња'.

срп. *јесџи* као *ала//свиња//мећава//ћроваљен* → нем. *fressen wie ein Scheunendrescher* – СЕ

срп. *јесџи* као *ала//мећава//ћроваљен* → нем. *fressen wie ein Schwein* – СЕ

У случају фразеологизма са поредбеном компонентом *свиња* установљен је делимични еквивалент на лексичком нивоу у немачком језику *fressen wie ein Schwein*, јер глагол *јесџи* квалификује поредбена компонента *свиња* семом 'прождрљиво и пуно', те нема разлика на семантичком нивоу, чак је и сликовитост фразеологизама иста. Једина разлика је делимично различита лексичка јединица у основи поређења контрастираних фразеологизама.

Српски фразеологизам *јесџи као ала* почива на народском веровању да „Ала упропашћује, гута летину ('ала несита)'” (Булат, Чајкановић 2007: 19), те зооним *ала* квалификује значење глагола *јесџи* у смислу 'много и халапљиво'. Даље, у српском фразеологизму *јесџи као свиња* и немачком *fressen wie ein Schwein* као компаратум се употребљава зооним који означава животињу чије је објективно својство да халапљиво, брзо и много једе. Глагол *fressen* у свом значењу има сему 'прождрљиво', 'много', тако да је компаратум *ein Schwein* у функцији интензификатора. Кад је реч о фразеологизму *јесџи као мећава*, компаратум *мећава* мотивише настанак датог фразеологизма сликом снежне олује и јаке вејавице која носи све пред собом. За разлику од претходних КФ који у свом поредбеном делу имају именице, фразеологизам *јесџи као ћроваљен* садржи поименичени придев изведен од глагола *ћровалиџи* са значењем 'начинити, створити отвор, рупу у чему' (РСЈ 2007: 1056), што је асоцијативно-конотативни потенцијал у подлози компаративног фразеологизма.

У немачком језику се као компаратум употребљава и лексема *ein Scheunendrescher* – „земљорадник, радник на фарми”, те је наведени компаративни фразеологизам настао на основу ванјезичког искуства, а то је да је земљораднички рад јако тежак (посебно без машина за рад) те да је човеку за снагу потребно више хране.

С обзиром на наведене слике у основама приказаних компаративних фразеологизма у језику-изворнику и језику-циљу, неумереност је концептуализована као НЕУМЕРЕНОСТ ЈЕ ПОРОК.

Глаголски компаративни фразеологизми су фреквентнији у оквиру наведеног концепта. Анализом корпуса забележен је један компаративни фразеологизам са значењем 'човек који веома мало једе'. Утврђено је да се у оба језика таква особа пореди са животињама означеним зоонимима, у српском *врабац*, а у немачком језику *ein Spatz* – „врабац”. Поређењем компонената датих компаративних фразеологизама могу се констатовати потпуни еквиваленти за наведени фразеолошки пар:

срп. *јесџи као врабац* → нем. *essen wie ein Spatz* – ПЕ

Човек који слабо једе пореди се са зоонимом *врабац* првенствено због његове величине, а потом и због малог уноса хране.

3.1.1.17. Обазривост

У оба језика забележен је по један глаголски компаративни фразеологизам у значењу 'који све узима у обзир и опрезан је, који води рачуна да предупреди могуће опасности' (РСЈ 2007: 844). Српски контролни корпус региструје КФ *ићи као ђо јајума*:

1) „Vaši saradnici oko vas hodaju kao po jajima.” (www.blic.rs, 1. 3. 2010)

Анализом контролног корпуса у немачком језику потврђен је следећи КФ: *gehen wie auf Eiern* – „ићи као по јајима”:

1) „Wir scheinen alle wie auf Eiern zu gehen, um ja niemanden zu beleidigen.” (www.wienerzeitung.at, 21. 6. 2016)

Основ поређења је глагол *ићи* у српском, односно глагол *gehen* – „ићи” у немачком фразеологизму, док су компаратуми предлошке фразе *ђо јајума*, односно *auf Eiern*, те је са становишта лексике, морфосинтаксе и семантике установљен тип потпуне еквиваленције:

срп. *ићи као ђо јајума* → нем. *gehen wie auf Eiern* – ПЕ

Обазривост се у оба језика изражава компаративним фразеологизмима *ићи/ходаји као ђо јајума*, односно *gehen wie auf Eiern* који су потпуни еквиваленти. У датим компаративним фразеологизмима лексичко окружење евоцира слику 'јако обазривог човека, који се труди на све замисливе начине да избегне могућу несрећу или непријатност', те је ОБАЗРИВОСТ концептуализована као ИЗБЕГАВАЊЕ НЕПРИЈАТНОСТИ.

3.1.1.18. Оштроумност

У контролном корпусу српског и немачког језика потврђена су два компаративна фразеологизма чији је основ поређења придев, као и два компаративна фразеологизма који у својој троделној структури као основ поређења имају глагол. Придевски компаративни фразеологизми имају значење 'који је јако интелигентан и мудар', док се глаголски КФ односе на 'некога ко брзо и лако схвата' и 'особу која поседује књишко знање' (РСЈ 2007: 905, 909). У српском језику то су *биџи љамеџан као љчела/љчелица, биџи мудри као змије, иде као од шале, љовориџи као из књије*:

1) „Svilanovic je zaista pametan kao pcela.” (www.b92.rs, 4. 1. 2017);

2) „Besede Patrijarha Pavla nešto je što nam može pomoći i u najtežim životnim trenucima. Dobro zapamtite ove reči! A to je: da budemo mudri kao zmiје i bezazleni kao golubovi. Mudrost će nas sačuvati da ne postanemo plen, da nas vuci ne raskinu, odnosno da nas neprijatelji ne onemoguće. A bezazlenost i dobrota će nas sačuvati da mi ne postanemo vuci.” (www.kurir.rs, 14. 9. 2016)

3) „Ovu zagonetku deca rešavaju ko od šale!” (www.blic.rs, 29.04.2016)

4) „Он је и сам говорио као да из књиге чита слободно, и кретао се без хвалисања у том свету славних имена и великих идеја, док сам ја дрхтао од узбуђења, од сујете, стидећи се великана међу које улазим и страхујући од света који сам напољу оставио и у који ми се ваља вратити.” (Андрић 2014: 15)

У немачком језику издвојени су следећи фразеологизми: *klug sein wie Salomon* – „бити паметан као Соломон”, *klug sein wie die Schlangen* – „бити паметан као змија, *es geht wie Mus* – „иде као каша”, *reden wie ein Buch* – „говорити као књига”:

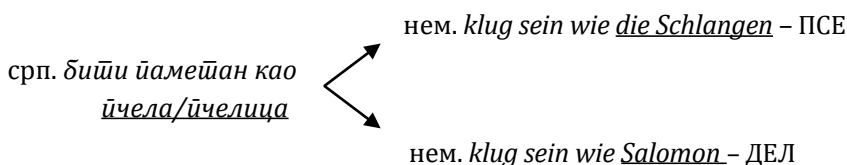
1) „Und im stillen Kreise, bin ich doch so weise, klug wie Salomon.” (Гете, www.gutenberg.spiegel.de, 4. 1. 2017)

2) „Christen müssten Jesu Aufforderung 'Seid klug wie die Schlangen und arglos wie die Tauben' beherzigen, forderte Franziskus in seiner Predigt.” (www.welt.de, 6. 1. 2014)

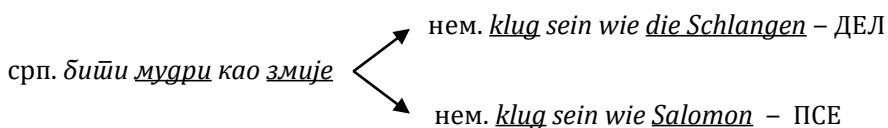
3) „Aber alle sogenannten natürlichen Dinge gehen uns ja ein wie Mus.” (Мразовић, Приморац 1991: 233)

4) „Ich will reden wie ein Buch, wenn ich mich vorbereitet habe, und wie ein Tor, wenn ich bei guter Laune bin.” (Гете, www.gutenberg.spiegel.de, 21. 1. 2017)

Кад је реч о структури и придевској компоненти која је употребљена у основи поређења датих фразеологизмама, у српском *џамеџан* односно *klug* у немачком језику, фразеологизми се потпуно поклапају, док се именичке компоненте у поредбеним деловима потпуно разликују: у полазном фразеологизму зооним *џчела/џчелица* односно *die Schlangen* – „змије” у првом, и *Salomon* – „Соломон” у другом примеру у немачком језику. Фразеологизам *klug sein wie die Schlangen* је библијског порекла и у свом значењу поред сема 'интелигентан', 'мудар' поседује и сему 'опасно', те су у првом случају поред лексичких забележене и делимичне семантичке разлике и разлике у стилу, будући да се контрастирани фразеологизми остварују у различитим контекстима, тј. КФ немачког језика је типичан за текстове религиозног садржаја. На основу анализе утврђени су следећи типови еквиваленције:

Контрастивном анализом наредног полазног компаративног фразеологизма са фразеологизмима у језику-циљу, утврђене су делимичне лексичке разлике у погледу на придевску компоненту, у српском *мудри* односно *klug* у немачким КФ, као и семантичке разлике јер придев *мудри* садржи у својој сем-структури и додатну сему 'искуство'. У поредбеном делу су у првом случају употребљене потпуно идентичне именичке компоненте, у српском *змије* односно *die Schlangen* у немачком језику, из разлога што оба фразеологизма²² потичу из Библије. У другом случају установљено је различито лексичко окружење и разлике у семантици, као и различитој употребној вредности фразеологизама, те је реч о парцијалним семантичким еквивалентима:

У контекстуализованом примеру у српском језику приказана је варијанта фразеологизма *иде као од шале*, у којој је употребљен глагол *решаваџи*. На лексичком нивоу постоје следећа неслагања између компонената компаративних фразеологизама у српском и у немачком језику: реализовани

²² Дати фразеологизми могу се наћи у облику једине и множине.

основ поређења је глагол *решаваћи*, односно *es geht* у немачком језику, док је компаратум у српском *од шале*, односно *Mus* – „каша” у циљном фразеологизму, те су стога установљени семантички еквиваленти:

срп. *решаваћи* као *од шале* → нем. *es geht wie Mus* – СЕ

За разлику од варијантног КФ, фразеологизам *уге као од шале*, осим утврђених дистинкција на лексичком нивоу, подудара се на семантичком и морфосинтаксичком нивоу са КФ у језику-циљу, те је за следећи фразеолошки пар утврђен тип делимичне еквиваленције на лексичком нивоу:

срп. *уге као од шале* → нем. *es geht wie Mus* – ДЕЛ

У контекстуализованом примеру потврђена је варијанта фразеологизма *ћоворићи као из књије*, која уједно сведочи о настанку датог КФ (редукцијом сложенијих реченичних структура: „говори као да из књиге чита” => *ћоворићи као из књије*). Са аспекта лексике, у примеру је утврђено слагање у погледу глаголске компоненте која је у основи поређења контрастираних фразеологизама *ћоворићи* односно *reden* – „говорити, причати”, док компаратуми указују на разлике, будући да је различита граматичка категорија поредбених компонената, у српском предлошка фраза *из књије*, односно именичка фраза *ein Buch* – „књига” у језику-циљу:

срп. *ћоворићи као из књије* – нем. *reden wie ein Buch* – ДЕМС

У концептуално поље *ошћроумносћ* укључени су фразеологизми који из различитих аспеката карактеришу оштроумље: од Библије до значења доминантних особина животиња.

Особа која је оштроумна у српском језику пореди се са *ћчелом/ћчелицом* у фразеологизму *бићи ћамећан као ћчела/ћчелица*, с обзиром на то да је пчела симбол организованости, вредноће и мудрости. Својим понашањем, тј. покретима, она је у стању да пренесе другим пчелама тачно место где се налази цвет, што представља знање утемељено на ванјезичкој емпирији света. Сужавањем њеног предметног значења на значење једне од њених доминантних особина настаје фразеолошко значење. У српском језику паметан човек се још може поредити са историјском личношћу *Соломон* (јеврејски краљ познат у светској историји по својој мудрости): *бићи мудар као Соломон*. КФ није потврђен у српском контролном корпусу, док је, с друге стране, у немачком језику потврђен КФ *klug sein wie Salomon*.

Фразеологизми *бићи мугри као змије* односно *klug sein wie die Schlangen* имају заједнички извор, Библију, на основу чега се могу објаснити велике сличности између њих. Змије су познате по својој мудрости, али оне уносе и једну негативну ноту у значење, будући да је познато да је змија у Библији

имала заводничку улогу у случају греха, тако да је поистовећена са злим и са ђаволом (Шевалије, Гербран 2003: 803).

Оштроумност се такође изражава немачким компаративним фразеологизмом *klug sein wie eine Eule* – „бити паметан као сова“, који није потврђен у контролном корпусу. Вероватно због способности сове да види у мраку, која представља и полазиште за настанак фразеологизма, многе културе је виде као чувара древних знања и симбол мудрости.

Фразеологизми *ићи као од шале* односно *es geht wie Mus* значе 'нешто урадити и схватити лако и брзо'. Компаратум у српском *од шале* носи са собом семе 'без притиска', 'забавно', док је у немачком језику употребљен компаратум *Mus* – „каша“, будући да каша представља житко јело од изгњеченог куваног воћа или кромпира, те је нагласак на заједничком својству контрастираних фразеологизама 'без муке'.

Оштроумност се, као што је наведено, може изразити и фразеологизмима *говорићи као из књије* у српском, односно *reden wie ein Buch* у немачком језику, који означавају 'пуно и паметно, учено говорити', при чему је у основи семантичке транспозиције симболика *књије*, тј. *књија* је одувек важила за симбол знања и памети, те је памет концептуализована као ПА-МЕТ/ОШТРОУМНОСТ ЈЕ СПОСОБНОСТ/ЗНАЊЕ, као и у претходним КФ.

У српском језику забележен је такође казационални глаголски компаративни фразеологизам **уијајати као сунђер* у значењу 'брзо и добро разумети, бити оштроуман'. С обзиром на то да је објективно својство предмета *сунђер* да добро и брзо упија течност, говоримо о онтолошким метафорама: ЧОВЕК ЈЕ СУЊЊЕР, СУЊЊЕР ЈЕ ПОСУДА, ЗНАЊЕ ЈЕ ТЕЧНОСТ, а ОШТРОУМНОСТ ЈЕ СПОСОБНОСТ САЗНАВАЊА.

„Као 'sundjer' tada upija nova saznanja i roditelje opseda mnoštom pitanja.” (www.naslovi.net, 17. 2. 2014)

3.1.1.19. Плашљивост

Анализом контролног корпуса у српском језику потврђена су два придевска компаративна фразеологизма са значењем 'који се свега плаше, боје, који се снебивају и веома су несигурни' (РСЈ 2007: 933): *бићи илашљив као зец* и *бићи илах као срна*:

1) „Капитал је плашљив као зец. Опрезан је, тежи да минимизира ризике и максимизира добитке.” (www.politika.rs, 12. 4. 2016)

2) „[...] за njega bi, u opštoj tugomori, i 'veština' mržnje bila dovoljan razlog za nadu ('Vojnik plah kao srna'). Dok trpe ili čine zlo, junaci samo liče na [...]” (www.blic.rs, 24. 10. 2006)

Немачки речници региструју следеће компаративне фразеологизме, али њихова употребна вредност у језику није доказана: *furchtsam sein wie ein Hase* – „бити плашљив као зец” и *scheu sein wie ein Reh* – „бити плах као срна”.

С обзиром на то да компаративни фразеологизми у немачком језику немају исту употребну вредност као компаративни фразеологизми у српском језику, у овом случају не постоји одговарајући компаративни фразеологизам у језику-циљу, те је утврђена нулта еквиваленција. Као оптимални лексички еквиваленти утврђени су следећи фразеологизми који су потврђени у контролном корпусу: *ein Hasenherz haben* – „имати зечије срце” и *einscheues Reh sein* – „бити срна”:

1) „Das Hasenherz passt nicht zu einem Fußballprofi?” (www.spiegel.de, 28. 6. 2006)

2) „Kapital ist ein scheues Reh und flüchtig wie eine Gazelle: So lautete in den neoliberalen Nullerjahren eine beliebte steuerpolitische Phrase, [...]” (www.spiegel.de, 6. 9. 2016)

Плашљивост је изражена кроз фразеологизме *биџи љлашљив као зец*, *биџи љлах као срна*, односно *ein Hasenherz haben*, *ein scheues Reh sein*. Из наведеног закључујемо да се плашљив човек у српском пореди са *зецом* и *срном*, а у немачком језику са *ein Hase* и *ein Reh*, будући да они представљају еталоне или меру за брзину, али у исто време важе и за веома плашљиве животиње (Мршевић-Радовић 2008: 189). „Ово је део униварзалног знања или колективне емпирије, тј. нешто што се зна и што је објективна особина *зеца* и *срне*” (Станојевић-Веселиновић 2016: 45) Стога је ПЛАШЉИВОСТ концептуализована као БРЗО УДАЉАВАЊЕ ИЗБЕГАВАЊЕМ МОГУЋЕ ОПАСНОСТИ.

3.1.1.20. Превртљивост

У оквиру датог концепта евидентирани су следећи компаративни фразеологизми у српском језику: *биџи љиџав као јеџуља*, *џревијаџи се као црв*, *меџаџи (некоја/нешџо) као кошуље*:

1) „Ha ha, znam da ti je tesko, ali ti si ljigav kao jegulja, preziveces ti to.” (www.vesti-online.com, 5. 7. 2015)

2) „Gospodine, nisam dostojan – stenje Cekinar i klanja se do zemlje pred tetkom Juvaninom i previja se kao crv u blatu.” (Бајнбереп 2012: 104)

3) „Kako političari u Srbiji menjaju afere kao košulje, pitanje je da li je afera 'Neda' poslala aferu 'Janjušević-Kolesar' u zaborav?” (www.b92.net, 23. 9. 2003)

Анализом контролног корпуса издвојени су следећи компаративни фразеологизми у немачком језику: *glatt sein wie ein Aal* – „гладак/љигав као јегуља“, *sich winden wie ein Aal* – „превијати се као јегуља“, *jmdn/etwas wechseln wie ein Hemd/ Hemden* – „мењати као кошуљу/кошуље”:

1) „Jedes Memory-Pärchen spielt freilich auf eine angebliche negative Eigenschaft von Faymann an (‘Kronen Zeitung’, EU-Flagge oder ein Aal – weil Faymann ‘glatt wie ein Aal’ sein soll).“ (www.diepresse.co, 20. 9. 2008)

2) „Blöd nur, wenn man sich schon beim Aussprechen des Problems winden muß wie ein Aal, weil man bisher gewohnt war, die Tatsachen und jeden, der sie beim Namen genannt hat, als „rassistisch“ zu denunzieren.“ (www.jungfreiheit.de, 10. 10. 2016)

3) „Wenn man saubere Ideen haben will, soll man sie so oft wechseln wie ein Hemd, hat er 1921 sein Reinheitsgebot formuliert.“ (www.welt.de, 20. 6. 2016)

Наредни фразеолошки пар се својим значењем односи на човека који лако мења своја убеђења. Основ поређења у српском је придев *љигава* који се у пренесеном значењу односи на 'особу која нема чврст карактер, која лако мења своје мишљење, назоре, погледе и ставове, препредена, бескарактерна, недостојанствена особа, способна да се извуче из безизлазне ситуације, покварена и дволична' (PCJ 2007: 660), а у немачком језику *glatt* са значењем 'eine Oberfläche aufweisend, die keinen Halt bietet; rutschig, glitschig' (срп. површина која је веома глатка, слузава). У поредбеном делу употребљен је зооним *јеђуља* који интензификује значење придева, док у немачком језику лексема *ein Aal* – „јегуља“ квалификује значење придева и носилац је фразеолошког значења. Варијантни фразеологизам са придевом *glatt* представља делимични еквивалент на лексичком нивоу у језику-циљу:

срп. *биџи љигава као јеђуља* → нем. *glatt sein wie ein Aal* – ДЕЛ

У оба језика је регистрован по један глаголски фразеологизам који је компаративно структуриран, где је основа поређења глагол и фразеолошко значење се односи на човека који је покварен и лицемеран. Основа поређења је глагол *превијајти се* у српском, односно *sich winden* – „превијати се“ у немачком језику, док се у поредбеном делу у српском употребљава зооним *црв*, односно *ein Aal* – „јегуља“ у језику-циљу, те су у питању делимични еквиваленти са разликом на лексичком нивоу:

срп. *превијајти се као црв* → нем. *sich winden wie ein Aal* – ДЕЛ

Поредбена компонента *црв* се јавља у фразеологизму с обзиром на то да симболише живот који настаје из трулежи и мртвог, увија се брзо, јако и

лако се измигољи, што представља конотативни потенцијал на којем је базирано фразеолошко значење, а може се односити на особу која је понизна, улизица и полтрон (Шевалије, Гербран 2003: 79).

За бескарактерног човека се вежу компаративни фразеологизми чији је нуклеус глагол *мењати* у српском, односно у немачком *wechseln* са значењем 'одступати од ранијег, напуштати, замењујући нечим другим'. Компаратум у српском *кошуље*, односно *das Hemd / die Hemden* у немачком језику квалификује значење глагола у смислу да такав човек 'лако, брзо, стално, без много размишљања и муке мења мишљења, ставове, партнере'. У поредбеном делу је артефакт *кошуље*, односно *das Hemd / die Hemden* – „кошуља/кошуље”. Контрастивном анализом компонената датих фразеологизама утврђена је разлика у граматичкој категорији броја именичке компоненте у немачком језику, будући да су оба броја дозвољена (једнина и множина). На основу утврђене разлике у броју у контекстуализованом примеру компаративни фразеологизми остварују тип делимичне еквиваленције са разликом на морфолошком нивоу:

срп. *мењати* као *кошуље* → нем. *wechseln wie das Hemd* – ДЕМ

И у српском и у немачком језику се дати компаративни фразеологизми односе и на ствари и на особе, што је потврђено у контекстуализованим примерима²³. Кад је реч о значењу 'стално мењати партнере', у српском језику се издваја окасионални компаративни фразеологизам **мењати* као *чараје* који има велику употребну вредност и у говорном језику, а потврђен је и у језику писаног медија:

„NEMA S KIM NISU BILE: Menjaju frajere ko čarape!” (www.kurir.rs, 17. 11. 2016)

3.1.1.21. Принципијелност

У оквиру датог концепта потврђени су следећи компаративни фразеологизми у српском језику који се односе на особу 'која је доследна себи и својим принципима, не колеба се, која је стална у својим навикама и особинама' (РСЈ 2007: 1045): *бити* *тврдо* као *камен* и *бити* *чврсто* као *смена*:

1) „Као аманет, речи ујака Ђоле упамтио сам за цео живот. [...] Тврдо као камен, постојан и снажан у својој вери и оданости саборцу и другу, [...]” (www.politika.rs, 1. 10. 2016)

²³ Бремер (2009: 15) тврди да се наведени КФ у српском језику односи једино на значење 'стално мењати партнере'.

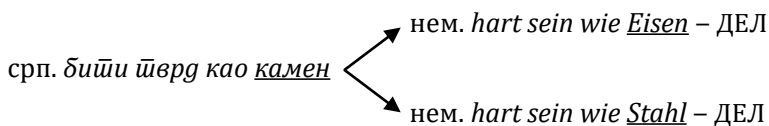
2) „[...] ljubav među ljudima pobedi zlo i među njima, u svima nama, fizički krhak borac za dobro, ali u toj borbi protiv zla – moralno čvrst kao stena.” (www.novosti.rs, 11. 9. 2013)

Компаративни фразеологизми који су потврђени у немачком контролном корпусу су *hart sein wie Eisen* – „бити тврд као гвожђе”, *hart sein wie Stahl* – „бити тврд као челик”:

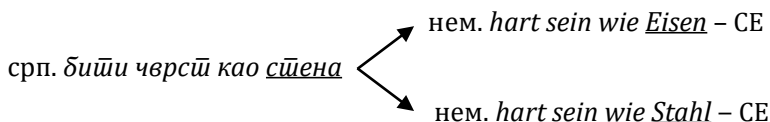
1) „Ich weine nie. Ich bin hart wie Eisen. Ein Oscar für Brad Pitt? Die Chancen für den 45-Jährigen stehen nicht schlecht.” (www.nachrichten.at, 16. 1. 2017)

2) „Zäh wie Gabaliers Lederne und hart wie Stahl nach dem Linz-Donawitz-Verfahren habe er sich eigentlich gefühlt, aber bei so einem Gott in [...]” (www.derstandard.at, 10. 9. 2016)

Основа поређења датих фразеологизама је придев, у српском *тврђ* а у немачком језику *hart*, који се потпуно поклапају и имају значење 'који се не колеба у мишљењу, ставу, непоколебљив, постојан', док су компаратуми у полазном КФ *камен*, односно *Eisen* – „гвожђе” и *Stahl* – „челик” у циљним фразеологизмима, те су разлике установљене са становишта лексике:

Полазећи од другог компаративног фразеологизма у српском језику, утврђује се различита придевска компонента. Разлике су незнатне, будући да су придеви у односу синонимије, *чврст* односно *hart* (срп. тврд). У поредбеним деловима су различите именичке компоненте, у српском *сћена*, односно *Eisen* и *Stahl* у немачком језику. Сликовитост и значење фразеологизама су идентични, те су установљени семантички еквиваленти:

Духовно јак, чврстог карактера и постојан човек се у српском изражава лексемом *камен* и *сћена*, односно *Eisen* – „гвожђе” и *Stahl* – „челик” у немачком језику, с обзиром на њихово заједничко својство, тврдоћу, издржљивост, те је ПРИНЦИПИЈЕЛНОСТ концептуализована као ТВРДОЋА.

3.1.1.22. Равнодушност

Компаративни фразеологизми који су потврђени у оквиру датог концепта односе се на човека 'који је хладан, незаинтересован, који нема одређени став и емоције према некоме или нечему, који се не узбуђује у некој ситуацији' (PCJ 2007: 1101). У српском језику забележени су *бићи хладан као сџена*, *бићи хладан као лег*, *бићи хладан као шприцер*:

1) „За mnoge ste hladni kao stena.” (www.kurir.rs, 3. 6. 2015)

2) „Nešto kasnije Obama i Putin su ipak nazdravili, ali kako se može videti na fotografijama, američki predsednik je bio 'hladan kao led’.” (www.blic.rs, 28. 9. 2015)

3) „Međutim, jedan košarkaš Zvezde je ipak bio hladan kao špricer. Boriša Simanić, koji nije bio u konkurenciji za tim. I on se našao na parketu [...]” (www.telegraf.rs, 14. 1. 2017)

У немачком контролном корпусу потврђени су *kalt sein wie ein Fisch* – „бити хладан као риба”, *kalt sein wie eine Hundeschnauze* – „бити хладан као псећа њушка”, *hart sein wie ein Stein* – „бити тврд као камен”, *kalt sein wie Eis* – „бити хладан као лед”:

1) „Maria Herings (28): Herz ist nicht mehr kalt wie ein Fisch.” (www.bild.de, 22. 11. 2016)

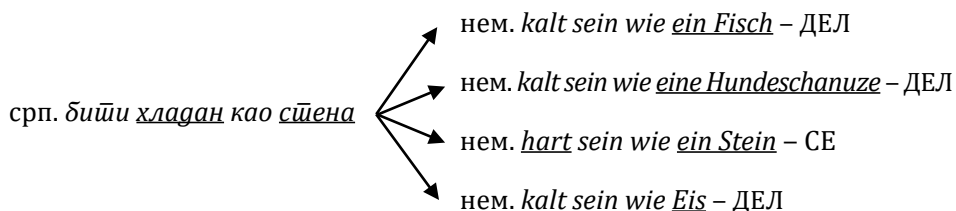
2) „Sean Erten ist ohne Zweifel ein sehr guter Fußballer, ein brillanter Techiker und meistens auch vor dem Tor kalt wie eine Hundeschnauze.” (www.fupa.net, 24. 12. 2016); „Sie haben wirklich keine Angst vor 'Freitag, den 13'. Da ist die Senatorengegemeinschaft 'Die Bernhardiner' eben kalt wie eine Hundeschnauze.” (www.wp.de, 18. 1. 2017)

3) „Hart wie Stein ist sein Herz, das spüren die Kinder im Storystage-Theater schnell. Nun ist Torsten Kleemann ein erfahrener Schauspieler [...]” (www.mein-echo.de, 23. 12. 2016)

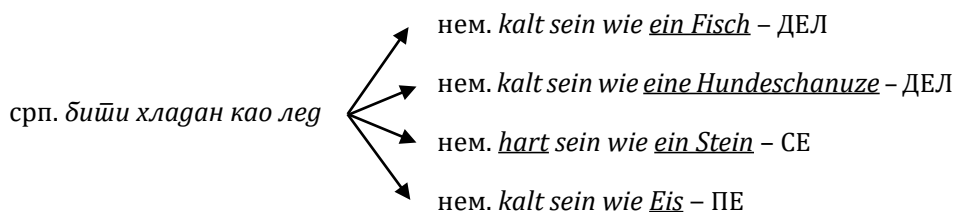
4) „Kalt wie Eis bestraft Rosberg den Fehler von Hamilton und startet das WM-Duell ganz neu.” (www.spiegel.de, 5. 9. 2016)

Кад је реч о равнодушности, у компаративним фразеологизмима како српског тако и немачког језика као основа поређења је употребљен придев, те говоримо о придевским компаративним фразеологизмима. Основа поређења у српском језику је придев *хладан* у значењу 'равнодушан, неосетљив' (PCJ 2007: 1466, 3.8), а у немачком придеви *kalt* – 'ohne jedes Mitgefühl' – „без икаквог саосећања” (Дуден 2001: 868, 2.8) и *hart* – „тврд” у значењу 'ohne Mitgefühl; unbarmherzig, streng' (Дуден 2001: 717, 3), у дословном

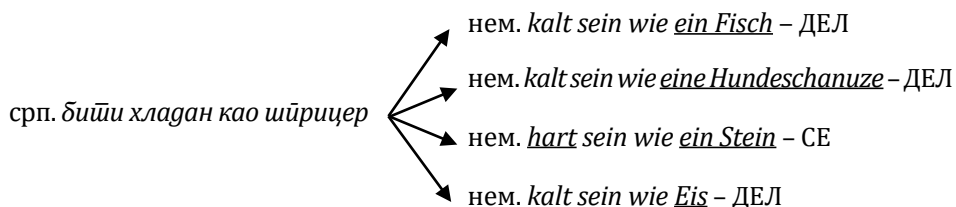
преводу „без саосећања, немилосрдан, строг”. Именичке компоненте које алтернирају у улози компаратума у српском су лексеме *лег*, *сјена*, *шјрицер*, односно *ein Fisch* – „риба”, *eine Hundeschnauze* – „псећа њушка”, *ein Stein* – „камен”, *ein Eis* – „лед” у немачком језику. Наведени КФ који у основи поређења садрже придев, у српском *хлаган* односно *kalt* у немачком језику, могу се остваривати и у значењу 'који има ниску температуру тела, који је хладан', док се циљни КФ са придевом *hart* може појавити и у значењу 'који је тврд', стога је реч о полисемним КФ. У односу на први полазни КФ *бићи хлаган као сјена*, утврђене су разлике у употреби именичке компоненте у односу на већину циљних фразеологизма, док је у КФ *hart sein wie ein Stein* фразеолошко значење реализовано потпуно различитим лексичким саставом, те је и ментална слика у подлози датих фразеологизама различита. Према томе, остварени су следећи типови еквиваленције:

Контрастирањем компонената наредног српског КФ са компонентама циљних фразеологизама, утврђене су у првом и другом случају лексичке разлике у поредбеним деловима, у српском *лег* односно *ein Fisch* и *eine Hundeschnauze* у немачком језику, док су у претпоследњем циљном компаративном фразеологизму установљене потпуне разлике на лексичком нивоу (у придевској компоненти: *хлаган* односно *hart*; у именичкој компоненти: *лег* односно *ein Stein*) и у сликовитости контрастираних фразеологизама, те је реч о семантичким еквивалентима. За разлику од претходних контрастираних фразеолошких парова, у последњем примеру реч је о потпуним еквивалентима, будући да се поред слагања на лексичком нивоу (основа поређења: *хлаган* односно *kalt*; компаратум: *лег* односно *Eis*) дати компаративни фразеологизми слажу на морфосинтаксичком и семантичком нивоу у потпуности. Стога су утврђени следећи типови еквиваленције:

Полазећи од последњег наведеног КФ у српском језику, установљене су разлике са становишта лексике у различито употребљеној именичкој компоненти у поредбеним деловима: у српском *шџрицер* односно *ein Fisch*, *eine Hundeschnauze* и *Eis* у немачком језику, док је фразеологизам *hart sein wie ein Stein* његов семантички еквивалент, с обзиром на то да поседује потпуно другачији лексички садржај и слику у основи фразеолошког значења:

Анализа корпуса је показала да се равнодушност изражава у српским компаративним фразеологизмима *биџи хладан као сџена//лед//шџрицер*. Хладнокрвност се, дакле изражава лексемама *сџена*, *лед* и *шџрицер*. Стена и лед су артефакти, нежива природа, коју карактерише одсуство емоција, што је конотативно-асоцијативни потенцијал у основи фразеолошких значења. Осим тога, кад је реч о фразеологизмима *биџи хладан као лед* односно *kalt sein wie Eis*, говоримо о специфичној врсти метафоричке мотивације, игри речи, будући да придевска компонента *хладан* односно *kalt* означава у првом реду 'ниску температуру тела', а у другом се односи на човека 'који нема емоције, који је равнодушан' која интерагује са концептуалном метафором РАВНОДУШНОСТ ЈЕ ХЛАДНОЋА. Поредбена компонента *шџрицер* са значењем 'хладно пиће, коктел од белог вина и сода-воде' мотивише фразеолошко значење семом 'хладно'. У српском се за хладнокрвног човека такође може рећи *биџи хладан као змија*, али пример није потврђен у језику писаног медија. Појмовне метафоре којима су концептуализовани полазни КФ су РАВНОДУШНОСТ ЈЕ ХЛАДНОЋА / ОДСУСТВО ЕМОЦИЈА.

Као што је поменуто, равнодушност се у немачком језику изражава у компаративним фразеологизмима *kalt sein wie ein Fisch* – „бити хладан као риба“, *kalt sein wie eine Hundeschnauze* – „бити хладан као псећа њушка“, *hart sein wie ein Stein* – „бити тврд као камен“. Лексема *ein Fisch* је неретко у поредбеном делу компаративних фразеологизама због своје немости, живости, а у овом случају због своје хладнокрвности (ниске температуре тела), као и лексема *eine Hundeschnauze*, што представља асоцијативно-конотативни потенцијал на којем су базирани фразеологизми. Отуда је појмовна метафора којом су концептуализовани наведени фразеологизми РАВНОДУШНОСТ ЈЕ ХЛАДНОЋА.

За разлику од пређашњег објашњења, у КФ *hart sein wie ein Stein* изворни домен који је конкретан и односи се на тврдоћу камена пресликан је на циљни домен који је апстрактан и односи се на тврдоћу људског срца. Према датој анализи, може се констатовати да је РАВНОДУШНОСТ концептуализована као ТВРДОЋА. Притом, како је већ наведено, наведени КФ потврђен је у два значења: 'који је тврд' и 'који је равнодушан', те је у основи фразеологизма интеракција симболичке мотивације, игре речима („Wortspiel“) и концептуалне метафоре. Треба напоменути и да наведени КФ стоји у односу антонимије са КФ *weich sein wie Butter*, што потврђује и концептуална анализа, РАВНОДУШНОСТ ЈЕ ТВРДОЋА, НАСУПРОТ ДОБРОТА ЈЕ МЕКОЋА (в. 3.1.1.4).

Напоследку, напоменућемо да су забележени још немачки КФ *kalt sein wie eine Made* – „бити хладан као црв“, *kalt sein wie ein Frosch* – „бити хладан као жаба“, али нису потврђени у контролном корпусу.

3.1.1.23. Стрпљивост

Премда је анализом речничког корпуса евидентирано више компаративних фразеологизама, у контролном корпусу је потврђен једино глаголски КФ *ragiћи као мрав* који поред свог основног значења 'који је способан да ради дуго и упорно' означава и човека 'који истрајава у нечему':

1) „То значи да је читав свој политички живот радио као мрав и био важан за политику, али, он сам никада није био битан. Елем, и њему је дозлогрдило да буде мрав, а цврчци добијају функције, па се побунио.“ (www.nasenovine.net, 14. 11. 2017)

У немачком језику забележен је фразеологизам *geduldig sein wie ein Lamm* – „бити стрпљив као јагње“:

1) „Wenn Du kommst, will ich mit Dir, geduldig wie ein Lamm heimreisen, sofern sich nicht inzwischen der Schrimbs oder Peppel noch findet, wozu freilich wenig [...]“ (Имерман, www.gutenberg.spiegel.de, 19. 1. 2017)

Глаголски компаративни фразеологизам *ragiћи као мрав* поред тога што означава 'марљивост' означава и 'начин рада' и само из тог аспекта се може говорити о особини да 'неко стрпљиво, тј. истрајно и упорно ради'. Немачки речници не региструју глаголске фразеологизме у оквиру наведеног концепта, те као оптимални лексички еквивалент наводимо глаголску фразу:

срп. *ragiћи као мрав* → нем. *standhaft und unermüdlich arbeiten* – „истрајно и неуморно радити“ – НЕ

У језику-циљу потврђен је придевски компаративни фразеологизам *geduldig sein wie ein Lamm*, док фразеолошки речник српског језика региструје идентичан КФ *биџи стрпљив као јање*, за који не постоји потврда употребне вредности у језику, што повлачи са собом сумњу да је он тек пуки превод из другог страног језика.

Компаративни фразеологизам *радиџи као мрав* има значење 'упорно и вредно радити', те се делимично односи и на концепт стрпљивости. За разлику од српског, у немачком фразеологизму *geduldig sein wie ein Lamm* стрпљив човек се пореди са животињом означеном лексемом *ein Lamm* – „јање” у смислу 'безграничне стрпљивости Божијег сина према људима', будући да је компаративни фразеологизам библијског порекла. Према томе, стрпљивост је концептуализована оријентационом метафором: СТРПЉИВОСТ ЈЕ ГОРЕ.²⁴

3.1.1.24. Тачност

На овом пољу оперишу компаративни фразеологизми са значењем 'који испуњава своје обавезе на време, који никада не касни' (РСЈ 2007: 1304). У српском језику забележен је придевски компаративни фразеологизам *биџи џачан као швајцарски сај*:

1) „Za mene važi pravilo da umem da rasporedim vreme i da sam tačan kao švajcarski sat i to je bilo presudno da postignem i obaveze na poslu i obavezne izlaske.” (www.blic.rs, 7. 10. 2007)

У немачком контролном корпусу издвојен је контекстуализован пример за компаративни фразеологизам *pünktlich sein wie ein Maurer* – „бити тачан као зидар”:

1) „Trotzdem traf mich bei jeder kleinsten Verfehlung der Zorn der Chefin. Wenn ich 'pünktlich wie die Maurer' – also ganz normal um 17 Uhr – nach Hause ging, reichte das schon für sie, um von der netten Volksvertreterin zur wilden Furie zu werden und mich als 'unsolidarisch' zu bezeichnen.” (www.derwesten.de, 19. 8. 2016)

Основа поређења у датим фразеологизмима је придев, у српском *џачан* односно *pünktlich* – „тачан” у немачком језику, док су у поређеном

²⁴ Забележени су и именички компаративни фразеологизми *имаџи живце као конојце* у српском, односно *Nerven wie Drahtseile haben* у немачком језику, који представљају делимичне еквиваленте и веома су фреквентни у језику:

„S druge strane, imate i strpljenja i upornosti, živce kao konopce u nekim iritirajućim [...]” (www.b92.net, 8. 2. 2016); „Erzieher müssen Nerven wie Drahtseile haben.” (www.adlershof.de, 2. 1. 2017)

1) „Ein schwäbisches Wirtspaar ist so störrisch wie ihre Esel – und sitzt deshalb jetzt auf der Anklagebank des Stuttgarter Landgerichts.“ (www.bild.de, 10. 1. 2017)

2) „Es gibt schon sowas wie einen Merkel-Malus, der die CDU belastet“, so Lindner. [...] Stur wie ein Panzer hält sie an ihrer unsäglichen Flüchtlingspolitik fest.“ (www.focus.de, 18. 1. 2017)

Хајнрих Хајне (2014: 39) је написао: „Бог је створио магарца да би човек имао с ким да се пореди“. Тврдоглав човек се у фразеологизмима *биџи ѿвргоїлав као мазїа/маїарац* и *störrisch sein wie ein Esel* пореди са животињама *мазїа* и *маїарац* односно *ein Esel* у немачком језику. Компаративни фразеологизми почивају на објективном ванјезичком искуству.

У основи поређења полазног КФ употребљен је придев *ѿвргоїлав* односно *störrisch* у првом циљном фразеологизму, док у поредбеном делу у српском алтернирају именичке компоненте *маїарац* и *мазїа*, односно *ein Esel* – „магарац“ у немачком језику. У случају варијанте фразеологизма са лексемом *мазїа* утврђен је делимични еквивалент у језику-циљу, с обзиром на то да мазга представља товарну животињу насталу укрштањем коња и магарца, те је у односу на поредбену јединицу *ein Esel* – „магарац“ у немачком језику слика незнатно измењена:

срп. *биџи ѿвргоїлав као мазїа* → нем. *störrisch sein wie ein Esel* – ДЕЛ

С друге стране, за фразеологизам у којем је у улози компаратума лексема *маїарац* постоји потпуни еквивалент у језику-циљу:

срп. *биџи ѿвргоїлав као маїарац* → нем. *störrisch sein wie ein Esel* – ПЕ

Тврдоглавост се у немачком језику може изразити и компаративним фразеологизмом *stur sein wie ein Panzer* у значењу 'stur / beharrlich / starrsinnig / uneinsichtig / kompromisslos sein; sich gegen jeden Einwand sperren' (срп. тврдоглав / непопустљив / бескомпромисан / који се одупи-ре сваком приговору) (www.redensarten-index.de, 9. 6. 2022). Лексема *ein Panzer* – „панцир“ односи се на грудни оклоп од челика и гвожђа који је јако тежак, што представља мотивациону базу за настанак наведеног фразеологизма. Насупрот претходном случају, контрастирани фразеолошки пар представља семантичке еквиваленте, при чему је утврђено потпуно различито лексичко окружење (као основа поређења у српском *ѿвргоїлав* односно *stur* у немачком језику; као компаратум у српском *мазїа/маїарац* односно *ein Panzer* у немачком КФ):

срп. *биџи ѿвргоїлав као мазїа/маїарац* → нем. *stur sein wie ein Panzer* – СЕ

Као основа поређења у наредним случајевима појављује се придев *шежак* у значењу 'који је по својим негативним особинама изнад просечног, код којег су негативне особине изражене' (PCJ 2007: 1307), односно у немачком језику *störrisch* са значењем 'sich eigensinnig, starrsinnig widersetzend oder eine entsprechende Haltung erkennen lassend' (срп. тврдоглаво / који се опије тврдоглаво / који показује такав став) и придев *stur* – 'nicht imstande, nicht willens, sich auf jemanden, etwas einzustellen, etwas einzusehen, eigensinnig an seinen Vorstellungen oder Ähnliches festhaltend' (срп. који се не може или неће прилагодити некоме или нечему / који се тврдоглаво држи својих идеја). Поред уочљивих семантичких разлика код употребљених придева, у језику-изворнику у улози компаратума употребљене су различите именичке компоненте (срп. *Трејча* и *шуч*, односно *ein Esel* и *ein Panzer* у језику-циљу). Неприкладљив човек са тешким карактером може се поредити са рудником *Трејча*, из ког се ваде тешки метали, цинк и олово, док је у другом компаративном фразеологизму у поредбеном делу *шуч*, што се односи на тешку 'легуру бакра и калаја, бронзе' (PCJ 2007: 1354).

На основу наведених разлика на лексичком, семантичком нивоу и у сликовитости контрастираних фразеологизама, установљени су следећи семантички еквиваленти:

срп. *биџи шежак* као *Трејча/шуч* → нем. *störrisch sein wie ein Esel* – СЕ; нем. *stur sein wie ein Panzer* – СЕ

У оквиру датог концепта нису регистровани глаголски компаративни фразеологизми у немачком језику, док је у српском језику један пример забележен и потврђен: *гржаџи се као њијан њлоџа*. С обзиром на то да није утврђен одговарајући компаративни фразеологизам, у овом случају је констатован тип нулте еквиваленције, а оптимални лексички еквивалент је глаголска фраза *sich stur an jemanden, etwas halten* – „круто се држати некога или нечега“ (Вајнбергер 2012: 224). Глаголски компаративни фразеологизам *гржаџи се (нечеја) као њијан њлоџа* на шаљив начин осликава човека 'који остаје упорно при свом мишљењу или ставу' поредећи га са пијанцем који се упорно држи плота, врсте ограде од прућа и дасака, претече тараба' (PCJ 2007: 936).

3.1.1.26. Ћутљивост

Евидентирана су три компаративна фразеологизма у српском језику са значењем 'који се уздржава од говора, прећуткује нешто' (PCJ 2007:

1358): *биџи нем као риба, ђуџаџи као риба, ђуџаџи као заливен*:

1) „O ulogama Glogovca novinari mogu da ispituju do mile volje, ali kada se povede reč o njegovom privatnom životu, glumac postaje nem kao riba.” (www.vesti-online.com, 17. 8. 2016)

2) „Pozivajući se na policijski izvor, list piše da Milenković od hapšenja 'ćuti kao riba o slučaju Djindić', a da je u vezi sa svojim boravkom u Grčkoj [...]” (www.b92.net, 13. 8. 2004)

3) „I dok se slikama sa venčanja hvalila na sva zvona, Dara Bubamara o navodnom razvodu od supruga Milana Kesića ćuti kao zalivena.” (www.vesti-online.com, 17. 8. 2016); „Ćuti kao zaliven. Kremlj ćuti kao zaliven.” (www.blic.rs, 17. 6. 2016)

Следећи примери у немачком писаном медију потврђују употребну вредност компаративних фразеологизама *stumm sein wie ein Fisch* – „бити нем као риба”, *verschwiegen sein wie ein Grab* – „бити ђутљив као гроб”, *schweigen wie ein Grab* – „ђутати као гроб”:

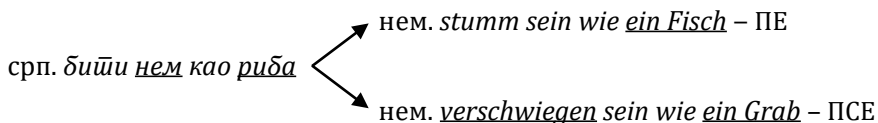
1) „Normalerweise wären solche Ermittlungen ein gefundenes Fressen für Grillo, um traditionelle Parteien anzugreifen – diesmal ist der Genueser Ex-Komiker stumm wie ein Fisch.” (www.tagesspiegel.de, 19. 12. 2016)

2) „Er ist tiefgründig, rätselhaft und verschwiegen wie ein Grab.” (www.frauenzimmer.de, 20. 12. 2016)

3) „Jedoch ist zu bezweifeln, dass der 36-Jährige Auskunft geben würde. Kushner kann schweigen wie ein Grab.” (www.wp.de, 11. 1. 2017)

Као што је наведено, у српском језику потврђен је један придевски компаративни фразеологизам који се односи на човека који је ђутљив, док су у немачком језику забележена и потврђена два КФ.

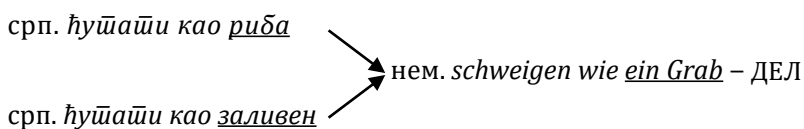
Основа поређења полазног фразеологизма је придев *нем*, односно *stumm* – „нем” и *verschwiegen* – „ђутљив” у немачким фразеологизмима, док су као компаратуми употребљене именичке компоненте *риба* у српском, односно *ein Fisch* – „риба” и *ein Grab* – „гроб” у немачком језику, те је у првом случају остварен тип потпуне еквиваленције. Придев *нем* са значењем 'који нема способности, моћи говора' (РСЈ 2007: 816) и придев *verschwiegen* – 'zuverlässig im Bewahren eines Geheimnisses; nicht geschwätzig' (срп. поуздан у чувању тајне; који није причљив) (www.duden.de, 9. 6. 2022) указују на одређену семантичку дискрепанцу између фразеологизама, стога је у том случају реч о парцијалним семантичким еквивалентима:

Многобројни су фразеологизми којима се изражава ћутљивост. Ћутљив се човек пореди са *рибом*, будући да је она симбол ћутљивости, који почива на њеној неспособности да чује и говори под водом. „Људи чују звук звучним вибрацијама ваздуха, а рибе осећају осцилације воде. Зооним је концептуализован појмовном метафором – РИБА ЈЕ ЧОВЕК, а ЋУТЉИВОСТ ЈЕ ОДСУСТВО ГОВОРА” (Станојевић-Веселиновић 2016: 44).

У српском су потврђена два компаративна фразеологизма са глаголом као нуклеусом фразеологизма, док је у немачком језику потврђен само један.

Управни глагол у полазним фразеологизмима је *ћушати*, односно *schweigen* – „ћутати” у циљном фразеологизму. Као компаратуми појављују се у српском зооним *риба* и трпни глаголски придев *заливен*, односно *ein Grab* – „гроб” у немачком језику. Поименичени придев *заливен* изведен је од глагола *залићи* са значењем ‘причврстити лемљењем, затворити растопљеним (оловом)’ (РСЈ 2007: 5.а., 400), што је у мотивационој бази фразеолошког значења ‘који ћути као да су му уста заливена оловом’. У мотивационој бази фразеолошког значења у немачком језику присутна је метонимијска веза, јер се поредбена компонента *гроб* односи се на преминулу особу. У оба случаја полазни компаративни фразеологизам у односу на циљни компаративни фразеологизам остварује тип делимичне еквиваленције са разликама на лексичком нивоу:

3.1.1.27. Храброст

Забележена су два компаративна фразеологизма у српском језику са значењем ‘који је неустрашив и прибран пред опасношћу, смео, одважан’ (РСЈ 2007: 1471): *бићи храбар као лав*, *борићи се као лав*:

1) „Basnu o Vučiću, lavu i lisici napisao je Makijaveli. Naime, ovaj renesansni filozof politike poznat je po ideji da vladar mora biti lukav kao lisica i hrabar kao lav, te da mora držati zadatu reč samo onda kada mu se to isplati.” (www.naslovi.net, 26. 12. 2012)

2) „Ipak, znam da Ljajić može mnogo bolje. Moram da pohvalim i Belotija koji se borio kao lav i pokazao da veliki igrači odlučuju ovakve utakmice – poručio je trener Torina.” (www.novosti.rs, 23. 12. 2016)

У немачком језику регистровани су следећи компаративни фразеологизми; *tapfer sein wie ein Löwe* – „бити храбар као лав” и *kämpfen wie ein Löwe* – „борити се као лав”:

1) „Als vermeintlich abgeschossene Piloten führt eine 16-Jährige die SS-Männer am 25 [...] Seid tapfer wie die Löwen und listig wie die Schlangen.” (www.faz.net, 30. 4. 2015);

2) „Brad Pitt hat wie ein Löwe um seine Ehe mit Angelina Jolie gekämpft.” (www.bunte.de 27. 9. 2016); „Mit einem Geburtsgewicht von gerade mal 370 Gramm ist Léonard auf die Welt gekommen und kämpfte sich tapfer und stark wie ein Löwe ins Leben. Dramatische Momente für die Familie waren im steten Wechsel mit glücklichen Augenblicken.” (www.spitexkinder.ch, 3. 5. 2016); „So ist unser Etat immer weiter gestiegen, wir haben keine Schulden und stehen auch nicht vor der Insolvenz’, betont Dittrich, aber er sagt auch: ‘Wir haben unsere Hausaufgaben weiter zu erledigen, um das Etatloch zu schließen’. Der DSC müsse kämpfen wie ein Löwe.” (www.sz-online.de, 13. 1. 2017)

Придевски фразеологизми са значењем ‘који је храбар’ као основу поређења садрже у српском придев *храбар*, а у немачком језику *tapfer* – „храбар”, док се у поредбеним деловима употребљавају зооним *лав*, односно *ein Löwe* – „лав”. На основу анализе компонената утврђен је тип потпуне еквиваленције:

срп. *биџи храбар као лав* → нем. *tapfer sein wie ein Löwe* – ПЕ

У српском као и у немачком језику забележен је само један глаголски компаративни фразеологизам. У полазном фразеологизму употребљен је повратни глагол *бориџи се*, односно *kämpfen* – „борити се” у немачком језику, док су именичке компоненте у улози компаратума идентичне, у српском *лав* односно *ein Löwe* у немачком језику. Будући да рефлексивност спада у морфолошка својства глагола, разлика је утврђена на морфолошком нивоу:

срп. *бориџи се као лав* → нем. *kämpfen wie ein Löwe* – ДЕМ

Храброст је изражена и придевским и глаголским компаративним фразеологизмима у оба језика, *биџи храбар као лав* односно *tapfer sein wie ein Löwe* и *бориџи се као лав* односно *kämpfen wie ein Löwe*. Храбар човек се

поређи са *лавом* односно *ein Löwe*, што је базирано на колективној емпирији, будући да је лав одувек био симбол јачине, моћи и снаге. И у српском и у немачком језику се лаву приписује храброст и неустрашивост. На основу позитивне конотације као што је храброст, настале секундарним својствима зоонима *лав*, настало је и значење овог фразеологизма. Особина храбрости је овде концептуализована метафором ХРАБРОСТ ЈЕ МОЋ / ФИЗИЧКА СИЛА (Станојевић 2016: 150).

3.1.1.28. Честитост

Компаративни фразеологизми у оквиру датог концепта се односе на човека 'који истинито изражава своје мисли и осећања и који је морално исправан' (PCJ 2007: 510). Анализом српског контролног корпуса потврђена су два придевска компаративна фразеологизма: *биџи чист* као *суза*, *биџи чист* као *Сунце*:

1) „Bilo kako bilo, Armstrongu nikada nije dokazana krivica i on je otišao u legendu čist kao suza.” (www.b92.net, 7. 9. 2007)

2) „Moj obraz je čist kao sunce, za razliku od nekih drugih! Nemam čega da se stidim. Moje kazne su sitnice.” (www.alo.rs, 11. 3. 2017)

У немачком језику издвојен је компаративни фразеологизам *echt sein wie Gold* у дословном преводу „бити прави као злато”:

1) „Der Hans ist echt wie Gold, ein solider Mensch, das spürt sie genau.” (Мразовић, Приморац 1991: 222)

Основа поређења полазног фразеологизма је придев *чист* односно *echt* – „прави” у циљном фразеологизму, који стоје у односу синонимије, будући да се придев *чист* односи на особу 'која је морално беспрекорна, која у себи не садржи никакве лажи, преваре, поштен, частан човек' (PCJ 2007: 994, 2.б), док се придев *echt* – „прави” односи на човека 'који је поштен, честит' (Дуден 2001: 417). У односу на хипероним *честити* они граде однос кохипонимије. У улози компаратума употребљене су различите именичке компоненте, у српском *суза* односно *Gold* – „злато” у немачком језику, што такође указује на разлике на лексичком нивоу. У погледу различите лексике фразеологизама, различите су и слике евоциране том лексиком, стога је у питању тип семантичких еквивалената:

срп. *биџи чист* као *суза* → нем. *echt sein wie Gold* – СЕ

У другом случају такође је реч о потпуно различитом лексичком окружењу фразеологизама, различитој придевској, у српском *чист* односно

echt у немачком језику и различитој именичкој компоненти *Сунце* односно *Gold*, те фразеологизми почивају на другачијим менталним сликама:

срп. *бићи чист* као *Сунце* → нем. *echt sein wie Gold* – СЕ

У фразеологизмима *бићи чист* као *суза*//*Сунце* ЧЕСТИТОСТ ЈЕ концептуализована као ЧИСТОТА. Лексема *суза* је употребљена у поредбеном делу првог фразеологизма, с обзиром на то да је често упоређивана са бисерима и ћилибаром. Бисер се сматра ретким, драгоценим и чистим, нечим што нема недостатака, док се ћилибар према Псеудо-Дионисију Ареопажиту тумачи као део небеских есенција јер спаја у себи одлике злата и сребра, симболизује истовремено непокварљиву, неисцрпну, непролазну и недокхватљиву чистоћу злата и светлости, блистав и небески сјај сребра (Шевалије, Гербран 2004: 66, 135, 908), па се зато и човекова карактерна особина честитости пореди са *сузом*. Поред тога, дати фразеологизам је полисемичан јер може имати и значење 'јасно, очигледно' (Станојевић Веселиновић 2020: 176). У другом случају честит човек се пореди са *Сунцем*, будући да *Сунце* представља извор светлости, на којој је све видљиво и јасно, што је конотативно-асоцијативни потенцијал који мотивише настанак датог фразеологизма.

Честитост се у немачком језику изражава, као што је наведено, компаративним фразеологизмом *echt sein wie Gold*. У првом реду говоримо о лексеми *Gold* – „злато” као скупоченом металу који се користи као мерило вредности, док је у другом реч о племенитом металу који симболизује, пре свега, унутрашње вредности човека. Сам процес топљења злата и процес проверавања степена чистоте злата наводи, дакле, на представу, мисао о чистоти и чувању. Појмовна метафора којом је концептуализована честитост у оба језика је ЧЕСТИТОСТ ЈЕ ЧИСТОТА.

3.1.2. Компаративни фразеологизми који квалификују физичке способности, стања човека и спољашњост у српском језику и њихови еквиваленти у немачком језику: контрастивна и концептуална анализа

У овом поглављу биће речи о компаративним фразеологизмима који се односе на човекове физичке способности, стања и спољашњост, који ће бити подвргнути контрастивној и концептуалној анализи. Под физичким способностима подразумевамо, у ширем смислу те речи, способности које се односе на тело, брзину, спорост, физичку издржљивост, глас, на физичка стања човека попут здравља, болести, смрти, те односа према јелу и пићу као и према раду који се врши снагом мишића, потом на спољашњост

човека у погледу на његову лепоту, ружноћу, држање, кретање, пливање, дебљину, мршавост, тежину, боју коже и косе, косматост, старост. У оквиру датог концепта забележена су 83 придевска компаративна фразеологизма од којих је у српском контролном корпусу потврђено 67 КФ, док је у речницима српског језика ексцерпирано 39 глаголских КФ, а писане потврде бељеже 35. Речници немачког језика региструју 54 придевска и 38 глаголских компаративних фразеологизама, а анализа немачког контролног корпуса показује да је једино осам придевских и осам глаголских КФ непотврђено.

3.1.2.1. Боја коже

Боја коже може зависити од различитих фактора: од природе човека, преко изложености спољним утицајима (сунцу, радним условима), до страха или болести. У наведеном концепту најпре ће бити речи о фразеологизмима са значењем 'који је упадљиво блед, има нездраву боју лица' (РСЈ 2007: 93), а потом о фразеологизмима са значењем 'који има црну боју коже' (РСЈ 2007: 1497) и напослетку о фразеологизмима са значењем 'који има црвену боју коже' (РСЈ 2007: 1495). Српски контролни корпус броји следеће контекстуализоване примере: *биџи блед као крџа*, *биџи блед као креч*, *биџи блед као мрџвац*, *јосивеџи као земља*, *јребледеџи као мрџвац*, *јребледеџи као смрџ*, *биџи црн као ујаљ*, *биџи црн као Цијанин*, *биџи црвен као рак*, *биџи црвен као крв*:

1) „До касарне, регрут је био трезан, блед као крпа и слуђен јер је знао да га чека сусрет са суровим десетарима, амбициозним поручницима и креветима које неће намештати мама, у доба када поштен свет хрче.” (www.politika.rs, 25. 9. 2016)

2) „Sevale je u finišu ispred gola Crvene zvezde, toliko da je tadašnji predsednik Stojković izašao pred novinare bled kao kreč.” (www.mozzartsport.com, 12. 7. 2016)

3) „Нису ми биле пуне четири године кад сам уснио да ми је са иконе сишао један светац, блијед и окружен цвећем као мртвац, и предао распело које је њему дотежало.” (Андрић 2014а: 47)

4) „Била би сувише румена, као што само могу бити Енглези и нико више, затим би без икаква разлога пребледела, посивела би као земља, те је изгледало да ће се сад онесвестити.” (Мопасан 2014: 52)

5) „Шумар пребледе као мртвац и викну: 'Нањушио га је! И он је био са мном кад сам га убио.'” (Мопасан 2014: 23)

6) „On preblede kao smrt.” (Михаиловић 2003: 45)

7) „On pobele kao kreč i kleče na kolena. I tako, s otvorenim ustima, brekće kao kuće na vrućini.” (Михаиловић 2003: 72)

8) „Старица то учини, али колико се само уплашила кад је из воде извукла шаку црну као угаљ.” (Гете 2014: 14)

9) „Čovek to beše ogorio od sunca, crn kao Ciganin. Mi se počnemo smeјati gledajući ga, i razgovarati: šta da činimo s njim? Najbolje je, rekосmo [...]” (www. vesti.rs, 29. 5. 2008)

10) „Bio sam crven kao rak od kopaoničkog јulskog sunca [...]” (www.blic.rs, 31. 7. 2010)

11) „Kraljičina ćerka imala je lice belo kao снег, usne crvene kao krv i kosu crnu kao drvo abonosa. (Грим 2012: 9)

У немачком језику потврђени су компаративни фразеологизми: *weiß sein wie Schnee* – „бити бео као снег”, *bleich sein wie der Tod* – „бити блед као смрт”, *bleich sein wie die Wand* – „бити блед као зид”, *schwarz sein wie Kohle* – „бити црн као угаљ”, *schwarz sein wie die Nacht* – „бити црн као ноћ”, *rot sein wie Krebs* – „бити црвен као рак”, *rot sein wie Blut* – „бити црвен као крв”:

1) „[...] frisiert die Haare, die Haut so weiß wie Schnee – allerdings aus Marmor, [...] Sie demonstrieren, wie sich die Damen der Elite im alten Rom [...]” (www.aachener-zeitung.de, 14. 1. 2017)

2) „Korallenbleiche: Korallen, so bleich wie der Tod. Steinkorallen sind bunt. Zerbricht aber die Symbiose von Korallen und Algen, bleibt nur ihr [...] (www.zeit.de, 1. 6. 2016); „Seit der Eröffnung der Elbphilharmonie sieht man auf Münchens Straßen viele Menschen, die gesenkten Hauptes und bleich wie der Tod [...]” (www.sueddeutsche.de, 13. 1. 2017)

3) „Aber die Pferde waren inzwischen an den Fuß der Wand gelangt, worauf die [...] Da lag er bleich wie die Wand und sah ihr zum erstenmal wieder in die Augen.” (Музил, www.gutenberg.spiegel.de, 28. 1. 2017)

4) „Schwarz wie Kohle bis zur Sohle ist der Neger Jim.” (www.volksliederarchiv.de, 3. 2. 1942)0

5) „Schornsteinfeger bringen Glück. Daran glauben die Menschen in hiesigen Breiten seit dem Mittelalter (siehe Extra). Das kann auch heute noch zu kuriosen Situationen führen. Schornsteinfegerin Anja Düren erzählt lachend: 'Ich war schwarz wie die Nacht, und trotzdem kam eine Mutter mit kleinem Kind auf mich zu' und sagte: 'Halten Sie doch mal das Kind fest, damit das Glück überspringt.'" (www.volksfreund.de, 28. 11. 2016)

6) „Die reichen 'Datschniki' haben solche Probleme nicht. Sie heizen, schlagen sich mit Birkenzweigen, bis sie rot sind wie ein Krebs, und stürzen

sich dann in den Schnee am Seeufer, um anschließend mit Schampanskoje nachzuspülen." (www.programm.ard.de, 27. 1. 2017)

7) „Die Stafikids sind intensiv am Proben für ihr neues Stück. Ihre Haut so weiss wie Schnee, ihre Lippen so rot wie Blut, ihr Haar so [...]“ (www.nfz.ch, 15. 11. 2016)

Основа поређења полазних фразеологизама је придев *блед*, уз који у поредбеном делу алтернирају лексеме *крџа*, *креч* и *мрџвац*, док је у циљним фразеологизмима употребљен придев *bleich* – „блед“, а у поредбеном делу појављују се лексеме *der Tod* – „смрт“ и *die Wand* – „зид“. Лексичке разлике, установљене у поредбеном делу датих компаративних фразеологизама, указују на то да је реч о делимичним еквивалентима:

срп. <i>биџи блед као креч</i>	→	нем. <i>bleich sein wie <u>der Tod</u></i> – ДЕЛ
срп. <i>биџи блед као крџа</i>	→	нем. <i>bleich sein wie <u>die Wand</u></i> – ДЕЛ
срп. <i>биџи блед као мрџвац</i>	→	нем. <i>bleich sein wie <u>die Wand</u></i> – ДЕЛ

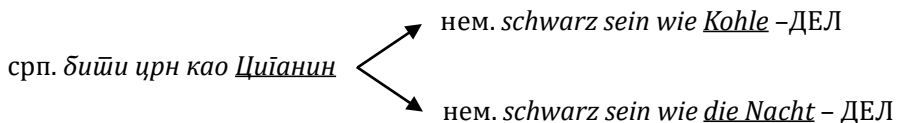
Значење 'који има порцелански тен' изражено је у наредним примерима. Идентичан лексички састав (основа поређења *део* односно *weiß*, компаратум *снеј* односно *der Schnee*), морфосинтаксичка структура и семантика указују на то да су у питању потпуни еквиваленти:

срп. *биџи део као снеј* → нем. *weiß sein wie Schnee* – ПЕ

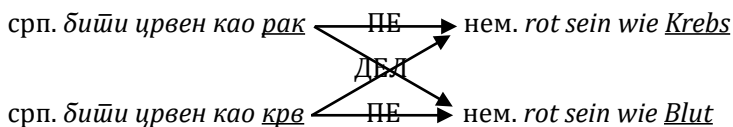
У српском језику појављују се и глаголски компаративни фразеологизми *јосивеји као земља*, *јреблегеји као мрџвац*, *јреблегеји као смрџ* са значењем 'постати упадљиво блед', док одговарајући фразеолошки материјал није утврђен у језику-циљу, стога је установљен тип нулте еквиваленције. Као оптимални лексички еквивалент у немачком језику фунгира глаголска фраза *blass werden* – „постати блед“.

При поређењу човека који има црну пребојеност коже или чија је боја коже природно црна у српском се језику употребљавају лексеме *ујаљ* и *Цијанин*, док је у основи поређења употребљен придев *црн* односно придев *schwarz* у немачком језику, са именичким компонентама у поредбеном делу: лексемама *die Kohle* – „угаљ“ и *die Nacht* – „ноћ“. За разлику од првог случаја, где је контрастивном анализом установљен тип потпуне и делимичне еквиваленције, у другом случају су утврђени једино делимични еквиваленти у језику-циљу са разликом на лексичком нивоу:

срп. <i>биџи црн као ујаљ</i>	→	нем. <i>schwarz sein wie Kohle</i> – ПЕ
	→	нем. <i>schwarz sein wie <u>die Nacht</u></i> – ДЕЛ

Црвена боја коже, настала под утицајем спољних фактора или природно црвена, изражена је фразеологизмима који у основи поређења имају придев *црвен* у српском, односно *rot* у немачком језику, док се у поредбеном делу појављују у језику-извору зооним *рак* или лексема *крв*, односно *der Krebs* – „рак” или *das Blut* – „крв” у језику-циљу, стога су контрастивном анализом утврђени следећи типови еквиваленције:

Приметно је да су бројни компаративни фразеологизми који се односе на боју коже. Бео и аристократски тен човека пореди се са сјајем и белином снега у фразеологизмима *биџи бео као снеј*, односно *weiß sein wie Schnee*. Упадљиво бледа и нездрава боја коже код људи се изражава компаративним фразеологизмима у српском *биџи бео као креч*//*крџа*//*мршвац*, односно *bleich sein wie der Tod* // *die Wand* у немачком језику. Именичке компоненте у поредбеним деловима фразеологизама у оба језика повезује карактеристична бела боја (будући да су зидови углавном у белој боји, да је крпа обично бела и испрана, да је креч бео, а мртвац има белосиву боју коже), што представља конотативно-асоцијативни потенцијал који се налази у основи наведених фразеологизама.

Приликом поређења бледог човека користе се лексеме *смрш*, *мршвац* и *земља* у фразеологизмима *јосивеџи као земља*, *јребледеџи као мршвац* // *смрш*. Фразеологизам са саставницом *мршвац* представља семантички провидно поређење, док је у основи семантичке транспозиције именичких компонената *смрш* и *земља* метонимија, тј. обе се односе на преминулу особу.

Човек који има црну боју коже квалификује се фразеологизмима *биџи црн као ујал*//*Цијанин* у српском, односно *schwarz sein wie Kohle* // *die Nacht* у немачком језику. Поред етнонима *Цијанин*, који се првенствено односи на људе који имају природно тамнију боју коже, предметно значење и других поредбених компонената је сужено на њихову доминантну особину, црну боју. У српском језику се црна боја коже изражава и компаративним фразеологизмом *биџи црн као ноћ*, а у немачком језику фразеологизмима *schwarz sein wie nasse Erde* – „бити црн као влажна земља”, *schwarz sein wie*

ein Schornstein – „бити црн као димњак”, који нису потврђени у контролном корпусу.

Даље, у фразеологизмима *биџи црвен као рак*//*крв* односно *rot sein wie Krebs*//*Blut* који означавају црвену боју коже човека, насталу под утицајем сунца или других спољашњих утицаја, у поредбеном делу употребљен је зооним *рак* односно *Krebs* или лексема *крв* односно *Blut*. Објективно својство поредбених јединица је њихова црвена боја, што је у подлози датих фразеологизама.

3.1.2.2. Боја косе и браде

У ексцерпираним фразеологизмима изражене су једино црна и бела боја косе или браде. Анализом српског контролног корпуса потврђено је пет придевских компаративних фразеологизама који се односе на боју косе и само један који се односи на боју браде: (*коса*) *биџи црна као каџран*, *биџи црна као уљен*, *биџи црна као дрво абоноса*, *биџи бео као овца*, *биџи бела ђоџућ снеја*, (*брага*) *биџи црна као каџран*:

1) „Ljudi iz tog plemena su imali bronzanu put od vreline sunca, koje je tu zarilo cele godine, као катран црну косу од црнла земље по којој су [...]” (www.b92.net, 8. 4. 2013)

2) „[...] kosa mu црна као угљен [...]” (www.vesti-online.com, 16. 7. 2012)

3) „Kraljičina ćerka imala je lice belo kao снег, usne crvene kao крв i косу црну као дрво абоноса.” (Грим 2012: 9)

4) „Обрастао у кратку густу и као катран црну браду, имао је румено лице и женски бијеле и пуне руке, што је чудно одударало од његова дубоког гласа и увијек зажарених строгих очију.” (Андрић 2014б: 19)

5) „I ranije je bio sed, a sad, čini mi se, бео као овца. I lice mu nekako belo, као okrečeno, i podnadulo.” (Михаиловић 2003: 43)

6) „Kosa pod Seokovim perom dobija sivu nijansu, a bore su sve uočljivije. Žena na kraju prerasta u staricu, sa kosom belom poput снега [...]” (www.vesti-online.com, 19. 9. 2014)

У немачком језику забележена су два придевска компаративна фразеологизма која означавају боју косе, *schwarz sein wie Ebenholz* – „црна као дрво абоноса”, *weiß sein wie Schnee* – „бела као снег”:

1) „Wie die Amerikanerin Taryn Simon die Welt sieht, zeigt sie in ihren [...] mit Haaren, so schwarz wie Ebenholz, kann erklären, wie die Welt der [...]” (www.sz-online.de, 9. 11. 2016)

2) „Haare so weiß wie Schnee” (www.infranken.de, 14. 1. 2014)

У основи поређења полазних КФ употребљен је придев *црн* односно *schwarz* у циљном фразеологизму, док у поредбеном делу алтернирају у српском лексеме *кајџран*, *уљен* и *дрво адоноса*, односно *Ebenholz* у немачком језику. Поредбене компоненте су у служби интензификатора. Лексичке разлике у овим примерима изражене су различитом употребом поредбених јединица, те је установљена делимична еквиваленција за први и други контрастирани фразеолошки пар, док је у последњем пару утврђена разлика у морфосинтакси (у српском именичка фраза *дрво адоноса*, односно детерминативна сложеница *Ebenholz* у немачком језику):

срп. <i>биџи црна као кајџран</i> ДЕЛ	→	нем. <i>schwarz sein wie</i>
срп. <i>биџи црна као уљен</i> ДЕЛ	→	<i>Ebenholz</i>
срп. <i>биџи црна као дрво адоноса</i> ДЕМС	→	

За компаративни фразеологизам који се односи на црну боју браде *биџи црна као кајџран* у немачком језику не постоји одговарајућа потврда у писаном језику, стога је установљена нулта еквиваленција.

Човек који има белу косу пореди се са *овцом* у српском фразеологизму, те се у односу на немачки КФ уочава разлика у именичкој компоненти која је у улози компарандума, у српском *човек* односно *Haare* у немачком језику, што је потврђено у контекстуализованим примерима. Са становишта лексике, установљене су и различите именичке компоненте у функцији компаратума, у српском зооним *овца* односно артефакт *der Schnee* – „снег” у немачком језику. Разлике су установљене и у сем-структурама контрастираних фразеологизма, будући да поредбена јединица *овца* модификује значење фразеологизма у подругљивом смислу, тако да КФ нису заменљиви у свим контекстима и остварују тип парцијалне семантичке еквиваленције:

срп. *биџи (човек) бео као овца* → нем. *(Haare) weiß sein wie Schnee* – ПСЕ

Следећи контрастирани пар компаративних фразеологизама указује на идентично лексичко окружење, будући да је основа поређења придев *бео* односно *weiß* у немачком језику и као компаратуми се појављују лексеме *снеї* односно *Schnee*. За разлику од слагања на лексичком, утврђене су разлике на морфосинтаксичком нивоу, с обзиром на то да предлог *йойуї* регира именичку компоненту у генитиву:

срп. *биџи бела йойуї снеїа* → нем. *weiß sein wie Schnee* – ДЕМС

Црна боја косе или браде се у српском језику изражава фразеологизмима *биџи црн као каџран/уљен*. Објективно својство поредбених компонента *каџран* и *уљен* је њихова црна боја, што лежи у мотивационој бази датих фразеологизама. Фразеологизми *биџи црна као дрво абонеса* односно *schwarz sein wie Ebenholz* потичу из бајки. Човек беле косе се може поредити са *овцом*, као у фразеологизму *биџи бео као овца*, док је КФ *биџи бео као снеј/џојџи снеја* у српском односно *weiß sein wie Schnee* у немачком језику интернационалног карактера, семантички „провидно поређење с устањеним и препознатљивим стереотипима у основи” (Мршевић-Радовић 2008: 194). У подлози фразеологизама је слика снега који се бели и сјаји.

3.1.2.3. Боја очију

Писане потврде налазимо за следеће компаративне фразеологизме *биџи црне џојџи уљена*, *биџи џлаве као небо*:

1) „[...] krhki svećenik, krupnih, izrazito crnih očiju i kose poput ugljena.” (www.jutarnji.hr, 30. 1. 2017)

2) „Ja volim tvoje oči kako su plave kao nebo’, glasi samo deo ove poruke u kojoj je mala Monika opisala koliko je mama čini srećnom.” (www.story.rs, 18. 5. 2016)

Компаративни фразеологизми који се односе на црну и плаву боју очију у немачком језику су *schwarz sein wie Kohle* – „бити црне као угаљ” и *blau sein wie das Meer* – „бити плаве као море”:

1) „Meine Augen sind groß und schwarz wie Kohle [...]” (www.schwaebische.de, 2. 12. 2016)

2) „Und nicht nur sie erfuhr dann auch, dass 'Lubuschka' lange schwarze Zöpfe und Augen so blau wie das Meer hat.” (www.kreiszeitung.de, 21. 3. 2017)

Контрастивна анализа фразеологизама показује разлике на морфосинтаксичком нивоу, будући да је у српском фразеологизму у улози компаратора предлог *џојџи* који регира именицу у генитиву. Дати компаративни фразеологизми су лексички идентични и слика која је у основи фразеологизама је иста:

срп. *биџи црна џојџи уљена* → нем. *schwarz sein wie Kohle* – ДЕМС

Лексичке разлике, установљене за следећи фразеолошки пар, изражене су у различитој употреби именичке компоненте, у српском *небо* односно

das Meer – „море” у немачком језику, те се може констатовати тип делимичних еквивалената:

срп. *биџи њлаве као небо* → нем. *blau sein wie das Meer* – ДЕЛ

Црна боја очију се, дакле, изражава фразеологизмима *биџи црн као уљен* односно *schwarz sein wie Kohle*. Компаративни фразеологизам (*очи*) *црне њоуџи уљена* потврђен је у писаном медију хрватског дијалекта, за који је карактеристичнија употреба предлога *њоуџи*.

Заједничко својство контрастираних лексема *небо* и *das Meer* – „море” јесте њихова плава боја, што је асоцијативно-конотативни потенцијал у основи фразеолошког значења. Различита употреба поредбених јединица представља културолошку специфичност.

3.1.2.4. Боја зуба

У српском језику потврђен је један придевски компаративни фразеологизам који се односе на белину зуба, *биџи бели као снеј*:

1) „Ako hoćete da imate zaista blistav osmeh, jedite ove namirnice i zubi će vam biti beli kao sneg.” (www.vesti-online.com, 26. 12. 2015),

а у немачком језику *weiß sein wie Schnee* – „бити бели као снег”:

1) „Weiß wie Schnee sollen die Zähne sein und sich wie Perlen lückenlos aneinanderreihen.” (www.welt.de, 5. 4. 2015)

Компаративни фразеологизми се поклапају на лексичком, семантичком и морфосинтаксичком нивоу, те представљају потпуне еквиваленте:

срп. *биџи бели као снеј* → нем. *weiß sein wie Schnee* – ПЕ

Белина зуба се упоређује са белином снега – *биџи бели као снеј* у српском, односно *weiß sein wie Schnee* у немачком фразеологизму.

3.1.2.5. Брзина

Врло велики број компаративних фразеологизама са значењем ‘који одређени пут прелази за краће време’ (РСЈ 2007: 110, 1.а) и један КФ у значењу ‘који обавља неки посао за краће време, хитар’ (РСЈ 2007: 110, 1.б) инвентарисани су из речника и потврђени у језику писаног медија. У српском језику потврђено је седам придевских компаративних фразеологизама у првом наведеном значењу: *биџи брз као око*, *биџи брз као зец*, *биџи брз као вештар*, *биџи брз као мешак*, *биџи брз као муња*, *биџи брз као сирела* и КФ *биџи окрећан као чира*:

1) „Pele je igrao u vreme kada nije bilo žutog kartona kao kazne [...]. Bio je brz kao oko, čvrst kao stena, trčao je 100 metara za 11,2 [...]” (www.novosti.rs, 30. 11. 2016)

2) „Tako se danas 'na tapetu' našao desni bek crno-belih Ivan Bandalovski, kome je trener Filipović skrenuo pažnju da bi trebalo da bude 'brz kao zec.'” (www.sportske.net, 27. 1. 2016)

3) „Kristijano Ronaldo bio je čovek odluke na poslednjem madridskom derbiju ali je pokazao i da je 'brz kao vetar.'” (www.b92.net, 3. 12. 2012)

4) „Brz kao metak – Rišairo Živković zadivio nestvarnim trkom i golom!” (www.sportske.net, 22. 9. 2016)

5) „Знало се да је нападач из Габона Пјер Емерик Обемејанг (24), који је рођен у Француској, брз као муња, што се каже, а ономад се сазнало да је бржи од атлетичара с Јамајке Јусеина Болта (26), светског рекордера и у дисциплини која је краљица 'краљице спорта' – 100 м. Како то?” (www.politika.rs, 23. 7. 2013)

6) „Johan je uvek bio ispred svog vremena, fenomenalan igrač, jedan od najboljih. Brz kao strela, prodoran, prgav, teško ga je bilo zaustaviti – priča o holandskoj zvezdi Dragan Džajić.” (www.novosti.rs, 24. 3. 2016)

7) „Osamnaestogodišnji Roberto Piles, naizgled nejak, ali okretan kao čigra, posvetio je jednu borbu publici i bacio kapu.” (www.novosti.rs, 26. 11. 2015)

Контролни корпус немачког језика региструје следеће компаративне фразеологизме у значењу 'mit hoher, großer Geschwindigkeit; nicht langsam', дословно „кретати се великом брзином, не полако”: *schnell sein wie ein Pfeil* – „бити брз као стрела”, *schnell sein wie der Blitz* – „бити брз као муња”, *schnell sein wie der Wind* – „бити брз као ветар” (Дуден, 2001: 1395, 1.а), док се последња два КФ појављују у значењу '(in Bezug auf eine Tätigkeit) innerhalb kurzer Zeit, nur wenig Zeit in Anspruch nehmend' (Дуден, 2001: 1395, 1.б), у дословном значењу „(у односу на неку делатност) за кратко време обавити нешто”: *flink sein wie ein Eichhörnchen* – „бити хитар као веверица”, *flink sein wie ein Wiesel* – „бити хитар као лисица”.

1) „Schnell wie ein Pfeil – Valentin Pfeil ist schon wieder gut drauf. Bei seinem Marathon-Debüt in Wien vor zwei Wochen verfehlte der 27-jährige Steyrer mit 2:16:37 Stunden zwar die angepeilte Zeit von 2:14.” (www.kurier.at, 24. 4. 2016)

2) „Usain Bolt – schnell wie der Blitz. Er will das Triple Triple bei den Spielen. Schritt eins ist getan, die 100 Meter hat Usain Bolt in Rio gewonnen.” (www.dw.com, 15. 8. 2016)

3) „Einige Snowkiter tummelten sich vergangene Woche beim Gubel. Sie nutzen die guten Bedingungen aus. Denn so schnell wie der Wind gekommen ist, so schnell verschwindet er auch wieder.“ (www.luzernerzeitung.ch, 19. 1. 2017)

4) „Währenddessen wird auf einem Gerüst eine Leiter aufgestellt, flink wie Eichhörnchen steigen die Männer mit Schläuchen bewaffnet empor.“ (www.badische-zeitung.de, 13. 7. 2015)

5) „Doch das Bild des Jammers bekam bald Sprünge: Mielke bestand auf einem Rollstuhl, war in unbeobachteten Momenten jedoch 'flink wie ein Wiesel' (so erinnert sich seine Krankengymnastin).“ (www.spiegel.de, 22. 12. 1997); „Uschi ist leicht und flink, wie ein Wiesel. Es besitzt ein Elektro-Gehirn, sieht mit seinen Ultraschallsensoren und läuft auf drei Rädern.“ (www.spiegel.de, 5. 10. 2013)

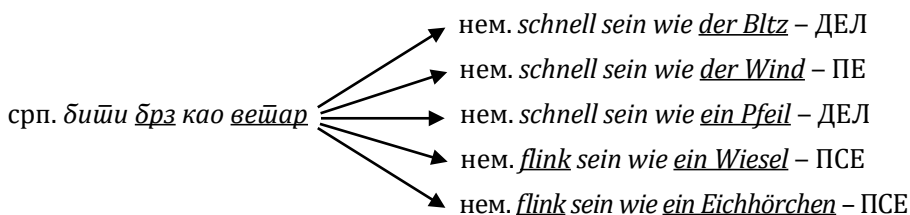
Сви наведени фразеологизми, у српском, као и у немачком језику, имају троделну структуру у чијој основи поређења лежи придев. Полазећи од првог наведеног компаративног фразеологизма у српском језику, уочавамо у поредбеном делу соматизам *око*, који у односу на компаративне фразеологизме у немачком језику са поредбеним јединицама *der Blitz* – „муња“, *der Wind* – „ветар“, *der Pfeil* – „стрела“ гради тип делимичне еквиваленције са разликама на лексичком нивоу. За разлику од претходних случајева, циљни фразеологизми са придевом *flink* као основом поређења и именичким компонентама у поредбеном делу *ein Wiesel* или *ein Eichhörnchen* изражавају значење 'који брзо и хитро обавља неку радњу', те су поред лексичких утврђене и семантичке разлике. Основе поређења *брз* у српском, односно *flink* „хитар“ у немачком језику, стоје у односу хипероним–хипоним и компаратуми нису у директној семантичкој вези, те се у овом случају ради о парцијалним семантичким еквивалентима:

срп. *б_ии_и брз* као *око* → нем. *schnell sein wie der Blitz // der Wind // ein Pfeil* – ДЕЛ; нем. *flink sein wie ein Wiesel // ein Eichhörnchen* – ПСЕ

У поредбеном делу следећег компаративног фразеологизма у српском језику употребљен је зооним *зец*, а у немачким фразеологизмима *der Blitz*, *der Wind*, *der Pfeil*, *ein Wiesel* и *ein Eichhörnchen*, те је установљена разлика на лексичком нивоу, која је уједно и индикатор за различиту сликовитост компаративних фразеологизама. Иако је сликовитост полазног фразеологизма приближна слици последња два компаративна фразеологизма у немачком језику, будући да су у поредбеним деловима зооними *ein Wiesel* – „ласица“ и *ein Eichhörnchen* – „веверица“ ипак је, с једне стране, реч о различитим зоонимима, а с друге стране, с обзиром на то да циљни КФ садрже и сему 'брз у раду' изражене су и делимичне семантичке разлике, тако да су у питању парцијални семантички еквиваленти:

срп. *биџи брз као зец* → нем. *schnell sein wie der Blitz // der Wind // ein Pfeil* – ДЕЛ; нем. *flink sein wie ein Wiesel // ein Eichhörnchen* – ПСЕ

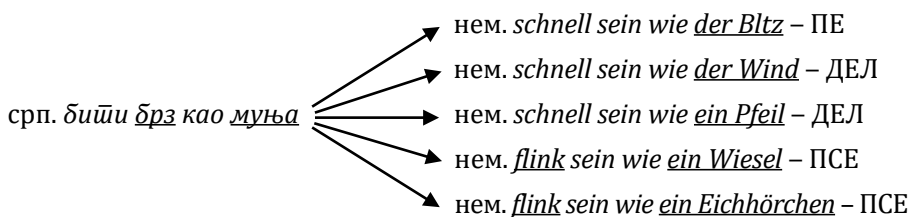
За компаративни фразеологизам *биџи брз као веџар* постоји еквивалент у језику-циљу – *schnell sein wie der Wind*, са којим се потпуно подудара на лексичком, морфосинтаксичком, семантичком нивоу, као и у слици. Са становишта лексике, утврђени су делимични еквиваленти у случају циљних фразеологизама са именичким компонентама које су у улози компаратума *der Blitz* и *der Pfeil*, док су у случају фразеологизама са зоонимима *ein Wiesel* и *ein Eichhörnchen* установљени парцијални семантички еквиваленти:

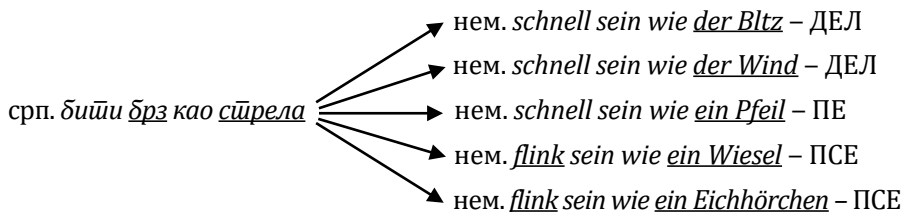
Као компаратум полазног КФ у наредном случају појављује се артефакт *меџак*, при чему је сликовитост полазног фразеологизма донекле идентична у односу на фразеологизам са саставницом *der Pfeil*, будући да је такође реч о артефакту, тачније врсти муниције за оружје. Последња два компаративна фразеологизма у немачком језику, с обзиром на то да поред различитог лексичког окружења показују и делимичне семантичке разлике, представљају парцијалне семантичке еквиваленте:

срп. *биџи брз као меџак* → нем. *schnell sein wie der Blitz // der Wind // ein Pfeil* – ДЕЛ; нем. *flink sein wie ein Wiesel // ein Eichhörnchen* – ПСЕ

Српски компаративни фразеологизам *биџи брз као муња* на лексичком, морфосинтаксичком и семантичком нивоу потпуно се подудара са немачким фразеологизмом *schnell sein wie der Blitz*. У односу на друге компаративне фразеологизме у немачком језику, остварује однос делимичне еквиваленције и парцијалне семантичке еквиваленције на основу различитог лексичког састава и менталне слике која је у подлози датих КФ, као у примерима:

У следећем примеру уз основу поређења *брз* у поредбеном делу употребљен је артефакт *сїрела*, те је установљен потпуни еквивалент са немачким *schnell sein wie der Pfeil*. У осталим случајевима утврђена је разлика на лексичком нивоу јер су у поредбеном делу различите именичке компоненте, док је потпуна диференција у лексици и сликовитости, као и делимичне разлике у сем-структурама установљена у односу на фразеологизме чији су компаратуми *ein Wiesel* и *ein Eichhörnchen*, као и у претходним случајевима:

Када је реч о брзини, у српском се може употребити и фразеологизам *биџи окреџан као чиџа* који је полисеман, будући да је потврђен у оквиру концепта *Живахност* (3.1.1.6). Придеви *окреџан* у српском, са значењем 'који је брз и вешт у покретима, у раду, спретан, живахан' (PCJ 2007: 871) и *flink* у немачком језику, са значењем 'sich rasch und geschickt bewegend od. arbeitend' (Дуден 2001: 555), дословно „брзо и спретно се кретати или радити“, граде однос кохипонимије, док контрастирани пар придева *окреџан* односно *schnell* – „брз“, који се јавља у свом основном значењу, успостављају однос хипоним–хипероним. Будући да придев *окреџан* поседује семе 'брз', 'живахан', 'спретан у покретима и раду', утврђена је разлика у сем-структурама контрастираних придевских компонената, те се контрастирани КФ делимично поклапају на семантичком нивоу. Разлике су установљене и на лексичком нивоу у употреби лексема у поредбеном делу. Сходно томе, реч је о различитим сликама које су у позадини датих фразеологизама:

срп. биџи *окреџан* као *чиџа* → нем. *schnell sein wie der Blitz // der Wind // ein Pfeil* – ПСЕ; нем. *flink sein wie ein Wiesel // ein Eichhörnchen* – СЕ

Поред зоонима *зец* који је еталон за брзину у српском језику, као поредбене компоненте се појављују лексеме *око*, *муња*, *меџак*, *сїрела*, *веџар*, *чиџа*. Сваки од наведених појмова карактерише брзина кретања, на основу које су мотивисани дати фразеологизми *биџи брз као зец*//*око*//*муња*//*меџак*//*сїрела*//*веџар* // *окреџан као чиџа*. У немачком језику брз се човек пореди са муњом – *der Blitz*, веџром – *der Wind*, *сїрелом* – *der Pfeil*, као и са *вигром* – *ein Wiesel*, *веверицом* – *ein Eichhörnchen*, за које важи да су веома

брзе и окретне. Поред наведених, у речнику је регистрован и глаголски компаративни фразеологизам који није потврђен у контролном корпусу: *laufen wie ein Bürstenbinder* – „трчати као четкар“, настао највероватније по аналогiji са *trinken wie Bürstenbinder* – „пити као четкар“.

С когнитивне тачке гледишта и у српском и у немачком језику брзина је концептуализована појмовном метафором БРЗИНА ЈЕ ПРЕЛАЖЕЊЕ ОДРЕЂЕНОГ ПУТА ИЛИ ОБАВЉАЊЕ ОДРЕЂЕНОГ ПОСЛА ЗА КРАЋЕ ВРЕМЕ.

3.1.2.6. Глас

Када се говори о лепом гласу, из српског контролног корпуса издвојен је један глаголски компаративни фразеологизам са значењем 'који лепо пева', *певајући као славуј*:

1) „Kažemo 'ponovo' jer je poznato da Radulovićeva peva kao slavuj, ali i da se baš tokom jednog nastupa upoznala sa Lečićem.” (www.blic.rs, 20. 12. 2016)

У немачком језику забележен је компаративни фразеологизам *singen wie eine Heidelerche*:

1) „Der singt wie eine Heidelerche.” (www.wissen.de, 9. 6. 2013)

Контрастирањем јединица датих фразеологизама утврђен је однос делимичних еквивалената. Лексичке разлике су установљене употребом различитих поредбених компонената, у српском *славуј* а у немачком језику *eine Heidelerche* = die Heide + die Lerche – „горска шева“. С обзиром на то да се ради о другачијим врстама птица, разлике у слици су незнатне:

срп. *певајући као славуј* → нем. *singen wie eine Heidelerche* – ДЕЛ

Као што се из наведених примера може приметити, у српском језику се човек који лепо пева пореди са птицом *славуј* а у немачком језику са *eine Heidelerche*, што представља специфичности које спадају у обрасце знања који су везани за одређену културу и изванјезичко знање.

3.1.2.7. Дебљина

Дебљина представља физичко стање човека који је гојазан и чији је вишак килограма приметан и изражена је следећим компаративним фразеологизмима у српском језику: *бићи дебео као свиња*, *ујојићи се / најојићи се као ђрасе*, *расћи као квасац*, *надући се као жаба*:

1) „Mogao bih da pobedim Vladimira i da sam teži i debeo kao svinja. Ne moram da budem u formi, rekao je Fjuri.” (www.b92.net, 27. 4. 2016)

2) „KIM SE NAGOJIJO KAO PRASE: Severnokorejski lider se udebljao 40 kilograma i ne prestaje da jede!” (www.kurir.rs, 3. 7. 2016)

3) „Ukoliko je vaš dečko počeo da raste ko kvasac, vreme je da zaustavite neželjen proces i da ga naterate da se reši viška kilograma.” (www.telegraf.rs, 17. 11. 2013)

4) „Kad god sam pio samo vodu uvek sam malaksao i naduo se kao žaba.” (www.blic.rs, 7. 8. 2015)

За разлику од српског контролног корпуса, немачки бележи компаративне фразеологизме у нешто мањем броју: *dick sein wie ein Fass* – „бити дебео као бачва”, *aufgehen wie eine Dampfnudel* – у дословном преводу „надути се као кувано тесто”:

1) „Das Mädchen ging davon aus, dass Erwachsene ihre ganze Erscheinung wählten wie Kleider. Wieso sonst wären sie erwachsen? Ob dick wie ein Fass, ob Knollennase mit Warze – sie hatten sich dafür entschieden.” (www.derbund.ch, 14. 8. 2016)

2) „Mein Bruder ist seit seiner Heirat aufgegangen wie eine Dampfnudel.” (Мразовић, Приморац 1991: 70)

Контрастивна анализа показује разлике на лексичком нивоу у употреби различитих поредбених јединица придевских компаративних фразеологизама – у српском *свиња*, односно *ein Fass* – „бачва” у немачком језику. Слика у позадини фразеологизама није у потпуности иста, али је значење идентично:

срп. *бићи дебео као свиња* → нем. *dick sein wie ein Fass* – ДЕЛ

Кад је реч о концепту дебљине, глаголски компаративни фразеологизми су учесталији у српском језику. У контекстуализованом примеру је забележена варијанта са управним глаголом *најојити се*, 'добро се хранећи постати дебео' (РСЈ 2007: 1369), а као компаратум је употребљен зооним *џрасе*. Контрастивном анализом утврђене су лексичке разлике, тачније различити глаголи: *ујојити се* односно *aufgehen* – „расти, нарасти”, различити компаратуми: у српском *џрасе* односно *eine Dampfnudel* – „кувано тесто” у немачком језику, што имплицира различиту слику у основи датих фразеологизама, али се фразеологизми поклапају на семантичком нивоу:

срп. *најојити се / ујојити се као џрасе* → нем. *aufgehen wie eine Dampfnudel* – СЕ

У следећем случају глаголске компоненте наведених фразеологизама лексички се поклапају, *расићи* односно *aufgehen* – „расти, нарасти”, док

су у поређеном делу употребљене лексеме које се односе на идентичну тематску област, веома блиску човеку, тј. кулинарство, у српском *квасац* односно *eine Dampfnudel* у немачком језику, те су дати компаративни фразеологизми семантички јако блиски, а треба напоменути и то да полазни КФ квалификује и карактерну особину човека *Нагменосић*.²⁵ Са незнатним разликама на лексичком нивоу установљен је тип делимичне еквиваленције:

срп. *расићи као квасац* → нем. *aufgehen wie eine Dampfnudel* – ДЕЛ

Компаративни фразеологизам *нагуићи се као жаба* у српском језику има два значења: 1) бити надмен, уобразити се; 2) угојити се. У немачком језику појављује се компаративни фразеологизам *sich aufblasen wie ein Frosch* који је идентичан на лексичком нивоу са полазним КФ, али једино у значењу 'који је надмен', те говоримо о асиметричној полисемији²⁶. У језику-циљу је потврђен семантички еквивалент, као и у претходним примерима, фразеологизам *aufgehen wie eine Dampfnudel*, са различитим лексичким саставом и незнатним семантичким разликама:

срп. *нагуићи се као жаба* → нем. *aufgehen wie eine Dampfnudel* – СЕ

Дебео човек се у српском језику пореди са животињама *свиња* и *џра-се*. Очигледно је да су у основи фразеолошког значења објективна својства употребљених зоонима, 'велика маса, дебљина'. У речнику српског језика регистрован је и компаративни фразеологизам *дићи гедео као бачва* који има потпуни еквивалент у језику-циљу, *dick sein wie ein Fass*, али није и потврђен у контролном корпусу, те се доводи у питање његова употребна вредност у језику.

Процес гојења означен је у фразеологизмима *расићи као квасац*, *нагуићи се као жаба*, односно *aufgehen wie eine Dampfnudel* – „нарасти као тесто”, при чему је ДЕБЕО ЧОВЕК концептуализован у српском језику као КВАСАЦ, будући да квасац служи као средство за подизање теста, односно ГОЈЕЊЕ ЈЕ ТЕСТО КОЈЕ НАДОЛАЗИ.

²⁵ Ова појава је означена у литератури као диверзификација, где се обим значења контрастираних лексичких јединица неретко разликује (Петронијевић 2002: 19).

²⁶ Асиметрична полисемија представља семантичку особину која се јавља у случајевима када идиом језика-изворника има више значења, док идиом у језику-циљу има само једно значење (Доброволскиј, Пиаринен 2009: 147)

3.1.2.8. Држање

Држање човека може много рећи о понашању и односу према другим људима, али првенствено се односи на положај тела човека. У српском језику потврђени су следећи компаративни фразеологизми: *бићи љав као сљера, бићи љављен као кифла, бићи искривљен као љавља, бићи сљав као сардине, сљави као дрвена Марија, сљави/сљави као киф, сљави као љављен*:

1) „Elegantan, прав као стрела i sa potpuno sedom kosom deluje kao penzionisani profesor ili upravnik pošte, napisao je na osnovu jakih utisaka Endru Hosken, novinar Bi-Bi-Sija.” (www.rts.rs, 19. 5. 2016)

2) „U većini slučajeva, dete je pogrbljeno kao kifla (kifoza).” (www.kurir.rs, 15. 10. 2015);

3) „Samo jaki mišići mogu da zadrže kičmu u pravilnom položaju, a danas se živi tako da ćemo uskoro svi hodati iskrivljeni kao paragrafi.” (www.b92.net, 15. 11. 2010)

4) „Putnici koji su u subotu putovali iz Zagreba prema Vinkovcima, tri i pol sata vozili su se u dva vagona, kažu, stisnuti kao sardine.” (www.24sata.hr, 29. 10. 2016)

5) „DEJAN ANĐUS: BASTA JE KONJIĆ GRBONJIĆ, SELEKTOR ĆURČIĆ LIČI NA LEGIJU, A STOJI KO DRVENA MARIJA!” (www.vesti.rs, 1. 4. 2015)

6) „Ја сам брзо схватила да је тамо хаос у производњи, а да према раднику немају ни трунку поштовања. У њиховој радној филозофији само је важно да радник на радном месту стоји као киф [...]” (www.vranjske.co.rs, 13. 7. 2016)

7) „Али одједном стаје као прикован, јер га нешто зауставља и вуче натраг.” (Андрић 2014в: 43)

Анализом контролног корпуса у немачком језику забележени су следећи компаративни фразеологизми: *gerade sein wie eine Kerze* – „бити прав као свећа”, *krumm sein wie ein Fiedelbogen* – „бити крив као гудало”, *dichtgedrängt sein wie die Heringe* – „бити стиснути као сардине”, *stehen wie ein Ölgötze* – „стојати као светац”, *stehen wie eine Säule* – „стојати као стуб”, *stehen wie angenagelt* – „стојати као прикован”:

1) „Für ihren großen Auftritt beim Eröffnungsabend am Dienstag erhielt sie viel Lob. ‘Gerade wie eine Kerze’ sei die CDU-Politikerin die schwierige Formation geritten, schwärmt Axel Brockmann, Chef des niedersächsischen Landgestüts in Celle.” (www.focus.de, 14. 8. 2015)

2) „[...] eines Abends also begann dieses Mädchen, statt ein Buch zur Hand zu nehmen, ehe sie einschlief, krumm wie ein Fiedelbogen auf der linken Seite liegend, die Geschichte zu schreiben, die sie versprochen hatte.” (www.zeit.de, 14. 11. 1969)

3) „Dichtgedrängt wie die Heringe: Ist der Bus wirklich überfüllt oder hätten mehr Kinder Platz, wenn sie sich nur richtig verteilten?” (www.muehlackertagblatt.de, 19. 7. 2007)

4) „Die Gischt spritzt bis in die Kabine, doch Díaz steht da wie ein Ölgötze mit Hornbrille. 'Passiert nichts', lächelt er mit seemännischer Ruhe.” (www.salzburg.com, 21. 1. 2013)

5) „Ich stehe wie eine Säule da und zehn Schritte vor mir das Tier und sieht mich an.” (Мразовић, Приморац 1991: 191)

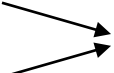
6) „Die sechs Männer und zwei Frauen stehen auf der Bühne wie angenagelt, nur die Köpfe bewegen sich zuweilen im Takt.” (www.swp.de, 18. 12. 2016); „Zuerst stand ich wie angenagelt auf der Bühne und konzentrierte mich mit geschlossenen Augen aufs Singen.” (www.presse.de, 30. 9. 2016)

Усправан положај човека изражава се придевским компаративним фразеологизмима, у којима је као основа поређења у српском употребљен придев *урав* а у немачком језику придев *gerade* – „прав”, док компаративни *сирела* односно *eine Kerze* – „свећа” указују на лексичку разлику, те се у овом случају ради о делимичним еквивалентима:

срп. *бићи урав као сирела* → нем. *gerade sein wie eine Kerze* – ДЕЛ

Усправно држање човека у српском језику се може изразити и фразеологизмима *бићи свећа*//*јаблан*//*уруи*, али КФ нису потврђени у контролном корпусу. Праволинијски облик именичких компонената, које су употребљене у поредбеним деловима фразеологизама у оба језика, мотивише фразеолошко значење.

У српском, као и у немачком језику, придевским компаративним фразеологизмима се изражава и искривљен положај тела. Као основе поређења полазних фразеологизама функционирају трпни глаголски придеви, у првом случају *уорбљен*, који представља дериват глагола *уордићи се*, док је у другом придев *искривљен*, дериват глагола *искривићи се*, односно придев *krumm* – „крив” у немачком фразеологизму. Поменути придеви стоје у односу синонимије. С обзиром на то да се у првом КФ у поредбеном делу појављује именичка компонента *кифла*, док је у другом употребљена именица *уараираф* односно *ein Fiedelbogen* – „гудало” у немачком језику, могу се уочити и делимичне разлике на лексичком нивоу, као и у слици:

срп. *биџи* њојрбљен као *кифла* СЕ нем. *krumm sein wie ein Fiedelbogen*

срп. *биџи* искривљен као *џараџаф* СЕ

За разлику од претходних фразеологизама, у наредном фразеолошком пару *биџи* *сџиснуџи* као *сардине* односно *durchgedrängt sein wie die Heringe* реч је о фразеологизмима са значењем 'који је притиснут са свих страна, у неугодном положају' (РСЈ 2007: 1271). С обзиром на то да је реч о различитим врстама риба у поредбеним деловима фразеологизама, у питању су занемарљиве разлике у сликовитости фразеологизама. Ипак, са становишта лексике, утврђене су разлике у поредбеном делу фразеологизама, у српском *сардине* односно *die Heringe* – „харинге” у немачком језику, те су установљени делимични еквиваленти:

срп. *биџи* *сџиснуџи* као *сардине* → нем. *dichtgedrängt sein wie die Heringe* – ДЕЛ

Компаративни фразеологизми приказани у следећем случају, који се поред значења 'који је укочен, збуњен' односе и на усправан положај тела, спадају у глаголске компаративне фразеологизме са глаголима *сџојаџи* односно *stehen* – „стојати”. У њиховом поредбеном делу уочене су лексичке разлике у употреби именичких компонената, *дрвена Марија* и *Ölgötze*, те је установљен делимичан еквивалент у језику-циљу:

срп. *сџојаџи* као *дрвена Марија* → нем. *stehen wie ein Ölgötze* – ДЕЛ

Као што се може приметити, у поредбеном делу у српском употребљена је именичка фраза *дрвена Марија*, која представља дрвену фигуру Свете Марије, а у немачком сложеница *Ölgötze* (*das Öl* „уље” + *der Götze* „идол или светац”) која се односи на дрвену фигурицу свеца која је премазана уљаном бојом (www.redensarten-index.de, 17. 7. 2017). Очигледна је семантичка блискост поредбених јединица датих компаративних фразеологизама и веза између мотивационе базе и фразеолошког значења, будући да је реч о дрвеним фигурицама чија је објективна особина непомићност или немогућност кретања.

Кад је реч о укоченом положају човека, издвојени су и фразеологизми *сџојаџи* као *киџ* односно *stehen wie eine Säule*, с тим што је фразеологизам у немачком језику потврђен у књижевном делу с почетка 20. века, те се може рећи да је у питању архаизам, за разлику од српског КФ *сџојаџи* као *киџ* који је забележен у писаном медију данашњице. Објективно својство поредбених јединица датих фразеологизама, *киџ* односно *eine Säule* – „стуб”, јесте да су направљени од бетона, те непомићни, што је

конотативни потенцијал за настанак фразеолошког значења. Фразеологизми се не морају искључиво односити на усправан положај тела, већ и на укочено држање. Контрастивном анализом утврђен је однос делимичне еквиваленције на лексичком нивоу, будући да су у улози компаратума различите именичке компоненте, *киј* у српском, односно *eine Säule* – „стуб“ у немачком језику:

срп. *сјојајти* као *киј* → нем. *stehen wie eine Säule* – ДЕЛ

У наредном примеру контрастирани фразеологизми имају значење 'који је укочен', и потпуно се слажу на семантичком нивоу. Поред тога, установљене су истоветности у погледу глаголске компоненте у основи поређења, у српском *сјојајти* односно *stehen* – „стојати“ у немачком, као и поредбених делова наведених фразеологизама, у српском трпни глаголски придев *прикован*, изведен од глагола *приковајти*, односно партицип перфекта *angenagelt* – „прикован“, од глагола *annageln* – „приковати“. Контрастивном анализом фразеологизама на лексичком, семантичком и морфосинтаксичком нивоу можемо констатовати тип потпуне еквиваленције:

срп. *сјојајти* као *прикован* → нем. *stehen wie angenagelt* – ПЕ

Фразеологизмима се могу исказати значења 'који је укочен' и 'који је уплашен'. У оквиру датог концепта наведени фразеологизми потврђени су у контролном корпусу и односе се на положај тела као такав. Поредбене компоненте *прикован* односно *angenagelt* имају значење 'који је учвршћен ексерима, да не може да се помера' (PCJ 2007: 1041), што је у подлози датих фразеологизама.

3.1.2.9. Здравље

У оквиру датог концепта забележени су компаративни фразеологизми који се односе на физичко стање човека чије се животне функције нормално обављају. Компаративни фразеологизми у српском језику су *бијти здрав као дрен*, *бијти здрав као риба*, *бијти румен као јабука*:

1) „I pod teretom teškog života ovaj prekaljeni borac ostao je čvrst kao stena i zdrav kao dren.” (www.b92.net, 22. 4. 2015)

2) „Plava riba: štit za kardiovaskularni sistem – Zdrav kao riba! Ova narodna mudrost danas ima i čvrstu naučnu podlogu.” (www.b92.co.rs, 10. 2. 2010)

3) „Neki simboličan poklončić, u vidu jabuke, oraha, medenjaka, to sve da bi bili rumeni kao jabuka, tvrdi kao orah, [...]” (www.b92.net, 25. 12. 2016)

У немачком језику фразеологизам је *gesund sein wie ein Fisch im Wasser* – „бити здрав као риба у води”:

1) „Doch der fühlt sich noch gesund wie ein Fisch im Wasser und will 90 Jahre alt werden.” (www.nwzonline.de, 19. 1. 2017)

У оба језика забележени су фразеологизми, *бићи здрав као риба* односно *gesund sein wie ein Fisch im Wasser*, који се уопштено односе на добар осећај који човек има у свом телу, благостање. Риба је симбол плодности и живота, али и симбол који се може пренети и на духовни план, као симбол хришћанства (Шевалије, Гербран 2004: 781). Такође, према веровању српског народа, риба може да прими са човека болест и однесе је другоме (Булат, Чајкановић 2007: 131). У речницима немачког језика забележен је и придевски компаративни фразеологизам *gesund sein wie eine Eichel* – „бити здрав као храст”, за који не постоји потврда у контролном корпусу. Здрав човек се може поредити и са дрветом *грен* у српском фразеологизму *бићи здрав као грен*. У фразеологизму је употребљена поредбена компонента *грен*, а један од разлога свакако је несаломивост и јачина дрена, због чега се он раније користио за израду копља, док је, с друге стране, на Блиском истоку дрен представљао снагу крви и благотворне утицаје (Шевалије, Гербран 2004: 302).

Анализом српског контролног корпуса издвојени су једино придевски компаративни фразеологизми за наведени концепт. Као основа поређења полазних фразеологизама појављује се придев *здрав*, односно *gesund* – „здрав” у немачком језику, док су у поредбеном делу употребљене именичке компоненте у српском *грен* и *риба*, а у немачком језику *ein Fisch im Wasser* – „риба у води”. С једне стране, полазећи од првог КФ у српском језику, контрастивна анализа показује лексичке разлике у поредбеним деловима (*грен* односно *ein Fisch im Wasser*), док је код другог контрастираног фразеолошког пара утврђена лексичка разлика настала услед експанзије (*im Wasser*) у немачком компаративном фразеологизму, а која је имплицирана у значењу фразеологизма у српском језику:

срп. <i>бићи здрав као <u>грен</u></i>	→	нем. <i>gesund sein wie <u>ein</u></i>
срп. <i>бићи здрав као <u>риба</u></i>	→	<i><u>Fisch im Wasser</u></i> – ДЕЛ

Здравље се изражава и компаративним фразеологизмом *бићи румен као јабука*. Здрав се човек, дакле, пореди са *јабуком*, будући да је јабука плод који одржава младост и симбол је обнове и трајне свежине (Шевалије, Гербран 2004: 301).

Анализа фразеологизма показала је потпуне разлике у лексичком окружењу које условљавају другачију сликовитост фразеологизма. Као основа поређења у српском се јавља придев *румен* а у немачком *gesund*, док су у поредбеним деловима фразеологизама установљене различите именичке компоненте, *јабука* односно *ein Fisch im Wasser*. Поред наведених разлика, незнатна су одступања и у семантици контрастираних фразеологизама, будући да српски компаративни фразеологизам имплицира значење 'који је леп, свеж, здрав' (Матеших, 1982: 208) и потврђен је и у оквиру концепта *Лейоша* (3.1.2.12), док немачки КФ има значење 'völlig gesund sein' (Дуден 11, 2008: 282), у дословном преводу „бити потпуно здрав“, те је установљен тип парцијалне семантичке еквиваленције:

срп. *биџи румен као јабука* → нем. *gesund sein wie ein Fisch im Wasser*
– ПСЕ

За разлику од српског, у немачком језику у оквиру датог поља оперишу и глаголски компаративни фразеологизми *aussehen wie das blühende Leben*, у дословном значењу „изгледати као у цвету живота“, и *aussehen wie Milch und Blut* – „изгледати као млеко и крв“.

3.1.2.10. Косматост

Потврђени компаративни фразеологизми се односе на човека који је длакав по целом телу. У српском језику то је *биџи длакав као мајмун*:

1) „DLAKAV KAO MAJMON! Nije čovek kriv, ali pogled na njegovo dlakavo telo ni malo nije ugodan prizor.“ (www.vesti.rs, 9. 7. 2011)

У немачком језику потврђен је компаративни фразеологизам *behaart sein wie ein Affe* – „бити длакав као мајмун“:

1) „Behaart wie ein Affe. Er war überall behaart, vorne und hinten, wie ein Affe.“ (www.focus.de, 14. 9. 2015)

Основа поређења полазног фразеологизма је придев *длакав*, односно *behaart* у циљном фразеологизму, који је партицип перфекта у функцији придева и изведен је од глагола *sich behaaren*. Придевске компоненте имају идентична значења, али се разликују у творби. У улози компаратума су зооними *мајмун* односно *ein Affe* – „мајмун“. Контрастирајући јединице датих фразеологизама утврђено је да се фразеологизми лексички и семантички не разликују, али је на морфолошком нивоу забележена разлика, те је у питању тип делимичне еквиваленције:

срп. *биџи длакав као мајмун* → нем. *behaart sein wie ein Affe* – ДЕМ

Као што се из контрастивне анализе може приметити, објективно својство *гласавоси* поредбених компонената *мајмун* односно *ein Affe* у је основи семантичке транспозиције фразеологизама.

3.1.2.11. Кретање

Кад је реч о кретању човека, потврђени су глаголски компаративни фразеологизми који се, с једне стране, односе на брзо и хаотично кретање, а с друге стране на укочено, опрезно кретање. У српском језику се у првом значењу јавља КФ *шрчаши као мува без главе*, а у другом *ходаши као ђо шрњу*, *ходаши као ђо јајима*:

1) „Trči ko muva bez glave u sobu da bi video da sa detetom je sve u redu [...]” (www.dnevno.rs, 3. 1. 2017); „Ovako izgledaju žene za kojima muškarci trče ko muve bez glave [...] Svakom muškarcu barem jednom je zapela za oko opasna devojka [...]” (www.zdravljeipriroda.net, 18. 2. 2016)

2) „Pesaci su kao po trnju hodali trotoarima koji su bili skoro potpuno prekriveni ledom.” (www.blic.rs, 19. 5. 2008).

3) „[...] po dvorištima su hodali sa strahom i doslovce kao po jajima.” (www.lokalni.vecernji.hr, 27. 10. 2016)

У немачком контролном корпусу такође се јављају глаголски компаративни фразеологизми у значењима 'брзо и хаотично кретање човека' и 'укочено, опрезно кретање'. У првом значењу јавља се КФ *rennen wie eine gesengte Sau* – „трчати као опрљена свиња”, док су у другом значењу забележени *gehen wie ein Storch im Salat* – „ходати као рода у салати”, *gehen / sich bewegen wie auf Eiern* – „ходати као по јајима”:

1) „Faul seien die Sauen ebenfalls nicht, 'sie können unglaublich schnell rennen'. Wer einmal versucht habe, eine Sau einzufangen, weiß, wovon ich spreche, meint Frau Hepfer. – 'Der rennt wie eine gesengte Sau', ist dann wohl endlich mal ein richtiges Sprichwort. Nach dem Rundgang im Museumsdorf, bei dem die Borstentiere gerne mitgehen, legen sie sich allerdings am liebsten gemütlich nieder, um auszuruhen.” (www.stuttgarter-zeitung.de, 2. 6. 2016)

2) „Um ein Gefühl für die Höhe zu gewinnen, fangen die Stelzenschülerinnen mit 45 Zentimeter an, wenn sie sicher sind, kommen die Stelzen mit 90 Zentimeter an die Beine. 'Wie ein Storch im Salat' sollen sie gehen, dann ist es richtig.” (www.stimmt.de, 29. 8. 2014)

3) „Passanten bewegen sich sprichwörtlich wie auf Eiern. Die Beispiele stehen stellvertretend für viele Gehwege in der Stadt, besonders vor [...]” (www.sz-online.de, 24. 1. 2017)

Брзо и хаотично кретање човека се у српском изражава фразеологизмом *ћрчаћи као мува без главе*, односно *rennen wie eine gesengte Sau* у немачком језику. У датом случају реч је о семантички провидним поређењима на основу слике која је у подлози датих фразеологизама, што је у вези са људском емпиријом.

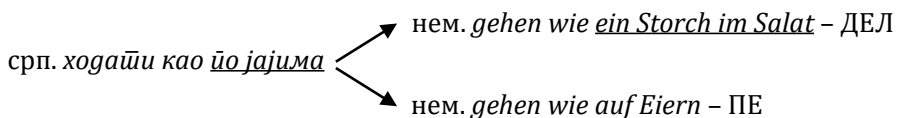
Као основа поређења забележен је глагол *ћрчаћи*, односно *rennen* – „трчати“, док се као компаратум у српском употребљава именичка фраза *мува без главе*, а у немачком језику *eine gesengte Sau* – „опрљена свиња“. Полазни КФ има значење ‘у великој брзини, безглавој журби, сметено ићи, трчати’ (РСЈ 2007:740), а КФ у језику-циљу ‘веома брзо, у великој брзини и лудо се кретати’ (www.redensarten-index.de, 25. 11. 2017), тако да се наведени фразеологизми потпуно поклапају на семантичком нивоу, једино су утврђене разлике на лексичком нивоу кад је реч о поређеним компонентама:

срп. *ћрчаћи као мува без главе* → нем. *rennen wie eine gesengte Sau* – ДЕЛ

Следећи пар компаративних фразеологизама значи ‘ићи врло опрезно’ (Матешић 1982: 703). Као основа поређења фунгира глагол *ходаћи* у српском, односно *gehen* – „ходати, ићи“ или *sich bewegen* – „кретати се“ у немачком језику, док су у поређеном делу употребљене фразе *ћо ћрњу* односно *ein Storch im Salat* – „рода кроз салату“ у првом случају и *auf Eiern* – „по јајима“ у другом циљном фразеологизму, што указује на то да је слика различита као и лексички састав, те се говорио делимичним еквивалентима на лексичком нивоу:

срп. *ходаћи као ћо ћрњу* → нем. *gehen wie ein Storch im Salat* – ДЕЛ
 нем. *gehen / sich bewegen wie auf Eiern* – ДЕЛ

Последњи контекстуализовани пример у српском језику потврђује употребну вредност глаголског компаративног фразеологизма у значењу ‘пажљиво ходати’ (Матешић 1982: 209), који у односу на први фразеологизам у језику-циљу остварује однос делимичне еквиваленције због утврђених лексичких разлика у поређеним деловима фразеологизама, у српском *ћо јајима* односно *ein Storch im Salat* у немачком језику, при чему је утврђена различитост у менталној слици, али се на семантичком нивоу они потпуно поклапају, док је у односу на циљни фразеологизам *gehen wie auf Eiern* у погледу лексичког састава, значења и морфосинтаксичке структуре установљен тип потпуне еквиваленције, као у датој шеми:

Опрезно кретање се у српском језику изражава, дакле, компаративним фразеологизмима *ходайи као бос ђо ђрњу* // *ђо јајума*, док се у немачком језику употребљавају фразеологизми *gehen wie ein Storch im Salat* // *auf Eiern*.²⁷ Компоненте које су употребљене у поредбеним деловима фразеологизма квалификују управни глагол у смислу 'опрезно'.

Напоследку, физичка неспретност се може изразити и фразеологизмима *ђонашайи се као слон у сѿакларској радњи*, односно *sich benehmen wie ein Elefant im Porzellanladen*, за које нису пронађене потврде у оквиру датог концепта у контролном корпусу.

3.1.2.12. Лепота

Лепо је оно што је очима човека пријатно, оно што очима годи. С тим у вези, у оквиру датог концепта су у српском језику издвојени следећи компаративни фразеологизми: *ђиђи леј као сан*, *ђиђи леј као анђео*, *ђиђи леј као Ајолон*, *ђиђи леј као слика*, *ђиђи леј као ујисан*, *ђиђи леј као луђка*, *ђиђи румен као јабука*, *изљегайи као вила*:

1) „Ошацијем ја тамо једну ribu лепу као сан – visoka, duga plava kosa, lepa glava, šiljate siskice, noga kao salivena.” (Михаиловић 2003: 33)

2) „Nina је лепа као анђео. Ima duge ruke, duge noge [...] Sve је прошло savršeno – bila је kratka i jasna, dok је prvi put u životu umor prihvatila као nešto lepo i dozvoljeno.” (www.story.rs, 12. 2. 2012)

3) „Lep као Apolon [...], govorio је за njega Radomir Stević Ras, u čijem је pozorištu Đurić napravio prve glumačke korake, dodajući да mu је било tesno u svakoj košulji i svakoj ulozi.” (www.novosti.rs, 18. 12. 2016)

4) „Bio је lep као слика, prepametan, trenirao је boks. Neko mi је kazao да је i otac bio u kući kad се tragedija dogodila.” (www.blic.rs, 9. 1. 2017)

5) „Iz bolje куће, lep као upisan, školovan, načitan, uredan, не pije, не пуши, brkove i bradu brije, lepo се носи – milina jedna!” (www.danas.rs, 9. 2. 2008); „Lep као upisan, не samo zgodan poput recimo holivudske zvezda Klunija već u svakom smislu, по mišljenju за то zadužene му okoline [...]” (www.b92.net, 20. 9. 2013)

²⁷ Потоњи пример *ходайи као ђо јајума* односно *gehen wie auf Eiern* односи се и на карактерну особину *обазривосй*, чије је постојање осведочено у оба језика (в. 3.1.1.17).

6) „Bio je lep kao lutka, poslušan, vredan, vaspitan – u neverici su jutros dečaka žalili Zlatiborci i o njemu pričali sve najbolje.” (www.blic.rs, 23. 10. 2016)

7) „Neki simboličan poklončić, u vidu jabuke, oraha, medenjaka, to sve da bi bili rumeni kao jabuka, tvrdi kao orah [...]” (www.b92.net, 25. 12. 2016)

8) „Lepa glumica zaista izgleda kao prava aristokratkinja. [...] U romantičnoj Armani haljini izgleda kao prava vila.” (www.lepotaizdravlje.rs, 9. 1. 2017)

Немачки компаративни фразеологизми којима се изражава лепота су следећи: *schön sein wie ein Engel* – „бити леп као анђео”, *schön sein wie die Sünde* – „бити леп као грех”, *schön sein wie Adonis* – „бити леп као Адонис”, *aussehen wie eine Pfingstrose* – „изгледати као божур”, *aussehen wie das blühende Leben* – „изгледати као у цвету живота”:

1) „Schön wie ein Engel: Mika wird für die Ukraine ins Rennen geschickt.” (www.t-online.de, 20. 9. 2016)

2) „Wie, Marie, du bist schön wie die Sünde – kann die Totsünde so schön sein?” (Бихнер, www.gutenberg.spiegel.de, 3. 2. 2017)

3) „Schön wie Adonis [...]: Viele unserer Begriffe und geflügelten Worte entstammen der griechischen Mythologie.” (www.wienerzeitung.at, 11. 7. 2015)

4) „Aber sie sei doch so blaß im Gesicht? 'Muß auch nit eine jede aussehen wie eine Pfingstrose.’” (Шперл, www.gutenberg.spiegel.de, 28. 1. 2017)

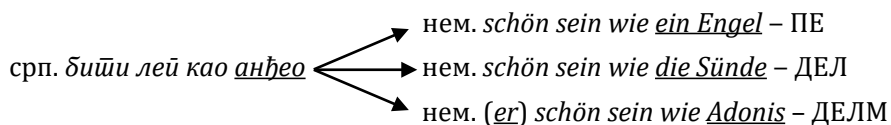
5) „Sie sieht aus wie das blühende Leben. Und Lebensfreude versprühte Maria Fleißner mit einer natürlichen Herzlichkeit auch am 80. Geburtstag. Im Haus in der Waldstraße ging es am Mittwoch zu wie in einem Taubenschlag.” (www.onetz.de, 15. 6. 2007)

Лепота човека се изражава углавном придевским компаративним фразеологизмима, *биџи лей као сан/слика/ујисан/анђео/лујка/Ајолон* и *биџи румен као јабuka*. Поред њих забележен је и један глаголски КФ, *изіледајџи као вила*. Поредбене компоненте датих фразеологизама важе као еталони лепоте у српском језику и све су повезане семом 'леп и угодан осећај'. Лексема *сан* у свом значењу садржи сему 'делотворно дејство на човека, обнавља му и даје енергију' (РСЈ 2007: 1191). Поред тога, *сан* представља и улепшању стварност, те се осећај угодности који је изазван сном пореди са осећајем који човек има када гледа нешто лепо. Кад је реч о употреби лексеме *слика* или лексеме *ујисан* у поредбеном делу, мотивисаност је јасна, с обзиром на то да се трпни глаголски придев *ујисан*, изведен од глагола *ујисаџи се*, односи, заправо, на особу која је насликана или фотографисана (Караџић 1986б: 810), и да фотографисање или сликање значи

верно, детаљно описивање нечега (прослава) или некога (вољених особа), што обично изазива угодна и лепа осећања код човека који гледа.

Анализа корпуса указује на то да се придевски компаративни фразеологизми којима се изражава лепота човека учесталије користе у српском језику од глаголских компаративних фразеологизама. Основа поређења полазних фразеологизама је придев *леп*, а као компаративи употребљене су лексеме *сан*, *анђео*, *слика*, *уљисан* и *лујка*. Фразеологизми се односе на особе и женског и мушког пола, осим фразеологизма са поредбеном јединицом *Ајолон* који се односи искључиво на мушки пол. Из немачког контролног корпуса издвојен је нешто мањи број придевских компаративних фразеологизама који се односе на лепоту човека, у којима је употребљен придев *schön* – „леп“, док у поредбеном делу алтернирају лексеме *ein Engel* – „анђео“, *die Sünde* – „грех“ и могу се односити на оба пола, за разлику од фразеологизма са поредбеном јединицом *Adonis* – „Адонис“ који означава само лепоту мушкарца. У немачком језику фразеологизам *schön sein wie die Sünde* – „бити леп као грех“ садржи сему ‘заводљиво’, будући да нешто што је забрањено буди радозналост код људи и односи се управо на заводљивост греха.

Као што је наведено, леп се човек пореди са *анђелом*, божанским бићем, и односи се на лепоту која није овоземаљска, као и на особу која зрачи лепотом изнутра. Фразеологизам има корене у хришћанској представи о анђелима, што објашњава постојање потпуне еквиваленције у односу на немачки КФ *schön sein wie ein Engel*. Према утврђеним (не)подударацима, за први полазни КФ постоје делимични еквиваленти са лексичким разликама израженим у различитој употреби поредбених јединица, с тим што је у циљном фразеологизму са поредбеном компонентом *Adonis* утврђена и морфолошка разлика, с обзиром на то да се дати фразеологизам односи једино на граматичку категорију мушког рода:

За разлику од претходног случаја, фразеологизам са лексемом *лујка* односи се на спољашњу лепоту човека и она квалификује значење придева у смислу ‘савршено лепог’. Наредни фразеолошки парови се лексички разликују у употреби компаратума, а у последњем пару и на морфолошком нивоу, као што је у претходном случају споменуто:

биџи леј као сан//слика²⁸//ујисан//луџка → *schön sein wie ein Engel* – ДЕЛ
 → *schön sein wie die Sünde* – ДЕЛ
 → *(er) schön sein wie Adonis* – ДЕЛМ

У српском језику леп мушкарац се може поредити и са *Ајолоном*, богом лепоте, вечне младости и племенитости у грчкој митологији (Петровић 2000: 80), док се немачки фразеологизам *schön sein wie Adonis* односи на *Агониса*, бога вегетације, плодности, који је у грчкој митологији приказан као прелеп младић и љубавник богиње Афродите (www.de.wikipedia.org, 3. 2. 2017). Српски речници региструју и фразеологизме попут *биџи леја као Венера* и *биџи леја као звезда Даница*, који се односе само на особе женског пола, али њихова употребна вредност није потврђена у контролном корпусу.

Можемо закључити да се полазни фразеологизам са именичком компонентом *Ајолон* разликује од прва два фразеологизма у језику-циљу у лексици, као и у граматичкој категорији рода:

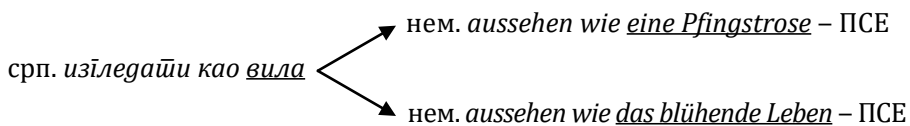
срп. *биџи леј као Ајолон* → нем. *schön sein wie ein Engel* – ДЕМЛ
 → нем. *schön sein wie die Sünde* – ДЕМЛ
 → нем. *(er) schön sein wie Adonis* – ДЕЛ

У српском језику леп и здрав изглед се може изразити придевским фразеологизмом који у свом саставу има придевску компоненту *румен* и именичку компоненту *јабука*. Полазни КФ има значење 'који је леп, свеж, здрав' (Матешић 1982: 208), о чему је раније било речи (в. 3.1.2.9), док се немачки КФ односе на човека који је изузетно леп. Сходно томе, поред лексичких разлика, утврђене су делимичне разлике на семантичком нивоу, будући да је у сем-структури полазног КФ присутна и сема 'здрав'. Слика у подлози контрастираних КФ је потпуно другачија, те је остварен тип парцијалне семантичке еквиваленције:

срп. *биџи румен као јабука* → нем. *schön sein wie ein Engel* – ПСЕ
 → нем. *schön sein wie die Sünde* – ПСЕ
 → нем. *schön sein wie Adonis* – ПСЕ

²⁸ У немачком језику се чешће употребљавају придевске сложенице, настале од придевских компаративних фразеологизама, нпр. придев *bildschön* (*das Bild* „слика” + *schön* „леп”) са значењем 'бити леп као слика' који је осведочен у језику писаног медија: „Sie ist *bildschön*, sie weiß, was sie will, sie ist aus Straubing: Jennifer Rottmeier ist die amtierende Miss Bayern” (www.idowa.de, 27. 1. 2017).

У основи поређења последњег потврђеног фразеологизма у српском језику употребљен је глагол *изгледа̑и*, док је у поредбеном делу лексема *вила*. Поредбена компонента *вила* је носилац семантичке транспозиције у смислу 'натпросечно лепо изгледати'. У корист тог објашњења сведоче и белешке Вука Караџића (Петровић 2000: 346): „Виле живе по великим планинама и по камењацима око вода. Вила је свака млада, лијепа, у бијелу хаљину обучена, и дугачке, низ леђа и прси распуштене косе. Виле ником неће зла учинити докле их ко не увриједи [...], а кад их ко увриједи, онда га различно наказе: устријеле га у ногу или руку, у обје ноге или у обје руке, или у срце, те одмах умре“. С друге стране, у немачком језику лепота, као и здравље човека, изражени су глаголским компаративним фразеологизмима са управним глаголом *aussehen* – „изгледати“, док се у поредбеном делу употребљавају лексеме *die Pfingstrose* – „божур“ и *das blühende Leben*, у дословном значењу „у цвету живота“. Поредбене компоненте *eine Pfingstrose* – „божур“ и *das blühende Leben* – „живот који цвета“ симболизују лепоту, раскош и развој човека, те у том смислу и квалификују управни глагол. Контрастирањем наведених глаголских компаративних фразеологизма утврђено је делимично поклапање на семантичком нивоу, будући да циљни фразеологизми у свом значењу садрже и додатну сему 'здрав', а утврђене су и разлике на лексичком нивоу, те су у питању парцијални семантички еквиваленти:

На основу спроведене анализе контрастираних фразеологизма можемо закључити да је ЛЕПОТА концептуализована као УГОДАН И ЛЕПО СЕЋАЊ.

3.1.2.13. Мршавост

У оквиру датог концепта забележени су компаративни фразеологизми са значењем 'који нема довољно мишићног ткива, нема облина, који изгледа као неухрањен' (РСЈ 2007: 740) и у српском језику то су: *би̑и мршав као сара̑а*, *би̑и гу̑ачак као љри̑ка*, *би̑и равна као гаска*:

1) „Prelepa je i izgleda zdravo i jedro i nije sasušena i mršava ko saraga.“ (www.rts.rs, 17. 4. 2016); „Kao da je nešto sramotno uradio pa uniformu treba sakriti. Mršav ko saraga. Štrči adamova jabučica, štrče kosti jagodične [...]“ (www.soinfo.org, 22. 6. 2014)

2) „[...] drzak, bogati Velobor, drzak, a nema ga šaka jada, dugačak ko pritka.” (www.nspm.rs, 28. 6. 2012)

3) „MALE, ALI PALE: 28 razloga zašto je super biti ravna ko daska!” (www.telegraf.rs, 9. 6. 2015); „Imam mnogo pametnije stvari na šta bih potrošila pare, pa makar me i sto puta više prozivali da sam ravna kao daska, rekla je bivša učesnica [...]” (www.kurir.rs, 2. 5. 2016)

Компаративни фразеологизми у језику-циљу су *dünn sein wie ein Hering* – „бити мршав као харинга”, *platt sein wie ein Bügelbrett* – „бити равна као даска за пеглање”, *lang sein wie eine Bohnenstange* – „бити дугачак као притка за грашак”:

1) „Meine Laufbahn ist etwas exotisch. Am Anfang stand mein eigener Körper. Ich war ein kränkliches, schwächliches Kind. Dünn wie ein Hering.” (www.bazonline.ch, 30. 6. 2016)

2) „Trotz allem, was sie durchgemacht hat, gibt sich diese betrogene Mutter [...] Ich bin platt wie ein Bügelbrett, oben rum ein Wrack.” (www.boulevard-buende.de, 28. 1. 2017)

3) „Peter ist lang wie eine Bohnenstange geworden – größer als sein Vater. Eine photographische Linse, die entsprechend geformt ist, kann das gleiche ausrichten wie ein Spiegel. Sie wird einen kurzen, fetten Mann vertikal strecken und ihn horizontal zusammendrücken, so daß er lang und dünn wie eine Bohnenstange aussieht. Eine andere Linse wird diese Verzerrung wieder korrigieren.” (www.spiegel.de, 25. 2. 1953)

Дакле, када је реч о мршавости човека, издвојени су следећи компаративни фразеологизми: у српском *бићи мршав као сараја*, *бићи равна као гаска*, *бићи гујачак као ђуришка*, а у немачком језику *dünn sein wie ein Hering*, *lang sein wie eine Bohnenstange*, *platt sein wie ein Bügelbrett*. Мршав човек се у српском језику пореди са *сарајом*, врстом ситне слатководне рибе, док је у немачком језику употребљена лексема *ein Hering*, која представља врсту ситне морске рибе. Зооним *ein Hering* важи као симбол нечег што слабо вреди, нечег малог, што нам потврђује пословица *Er brät den Hering um den Rogen* у значењу ‘мучи се за мало, низашта’, која потиче из језика риболоваца (www.idiome.deacademic.com, 27. 2. 2015), а употребљава се и за јако мршавог човека. Поредбене јединице представљају само другачије врсте риба, те се слика може сматрати готово истоветном, будући да је семантичко-асоцијативни потенцијал зоонима идентичан.

У основи поређења контрастираних фразеологизама употребљен је придев *мршав* односно *dünn* – „мршав”, док су у поредбеном делу изражене

незнатне лексичке разлике:

срп. *биџи мршав као сараја* → нем. *dünn sein wie ein Hering* – ДЕЛ

Други пар компаративних фразеологизама односи се на женску особу 'која је мршава и која нема изражене груди, која је без облина' (РСЈ 2007: 245). За разлику од претходних фразеологизама који се могу односити на мушки и на женски пол, фразеологизмима са саставницама *гаска* односно *Bügelbrett* изражава се једино мршавост код жена.²⁹ Основа поређења у српском је придев *равна* односно *platt* – „равна” у немачком језику, док именичке компоненте у улози компаратума указују на лексичку разлику, тј. у српском се користи реч општијег значења (хипероним), а то је симплекс *гаска*, док је у немачком језику употребљена сложеница *ein Bügelbrett* (= *bügeln* „пеглати” + *das Brett* „даска”):

срп. *биџи равна као гаска* → нем. *platt sein wie ein Bügelbrett* – ДЕЛ

Мршав и висок човек се у српском може поредити и са лексемом *џриџка*, односно *eine Bohnenstange* у немачком језику, при чему обе означавају мотку, тј. подупирач за раст биљака, с тим што је у немачком језику спецификовано о којој врсти биљке је реч. У српском језику употребљен је придев *гуџачак* а у немачком језику *lang* – „дугачак”, док су у поредбеним деловима лексема *џриџка* односно *eine Bohnenstange* – „притка за грашак”, између којих је такође установљена разлика на нивоу хипероним-хипоним, те се ради о делимичним еквивалентима:

срп. *биџи гуџачак као џриџка* → нем. *lang sein wie eine Bohnenstange* – ДЕЛ

У српском речничком корпусу издвојени су такође фразеологизми *мршав/сув као бакалар*//*шџука*//*џлисџа*//*раја* који нису потврђени у контролном корпусу, док су то у немачком језику *dünn sein wie ein Faden* – „бити мршав као конач”, *dürr sein wie ein Span* – „бити сув као ивер”, *dürr sein wie eine Hopfenstange* – „бити сув као притка за хмељ”. Поређења која се односе на мршавост доводе се у везу с тим да је неко јако смршао, пропао, те значење фразеологизама у смислу 'пропадати (падати – кретати се брзо на доле)' указује на то да је физичка особина човека *мршавост* концептуализована оријентационом појмовном метафором МРШАВОСТ ЈЕ ДОЛЕ.

²⁹ Детаљније о концептуалној анализи компаративног фразеологизма *биџи равна као гаска* в. Жељка Финк-Арсовски (2002: 38).

3.1.2.14. Начин одевања

Кад је реч о начину одевања, у првом реду говоримо о компаративним фразеологизмима са значењем 'који је неукусно одевен, претерано дотеран' (РСЈ 2007: 771), а у другом са значењем 'који је одмерено и лепо обучен' (РСЈ 2007: 1186). У српском језику то су: *биџи шарен као ђајајај, биџи шарен/накићурен као крискиндла, биџи накинћурен као божићна јелка, обући се као јелка и стиојајџи као саливено*:

1) „Idemo na teren bez uniforme, šareni kao papagaji, ali ni to nam nije problem. U Hitnoj pomoći rade ljudi iz ljubavi, pravi profesionalci, spremni [...]” (www.blic.rs, 1. 4. 2015)

2) „Ja sam svojevremeno imala dvojicu profesora-daltonista. Jedan je uvek bio šaren ko kriskindla, a drugi je nosio isključivo crna odela i bele košulje.” (www.blic.rs, 15. 12. 2012)

3) „Накинћурене као божићне јелке! Нова година се полако приближава и, поред одабира савршеног места за прославу, једнако је важно пронаћи и идеалну одевну комбинацију. Модни стручњаци су на примерима дама из светског шоу-бизниса, попут Мадоне, Ријане, Лејди Гаге, указали на могуће странпутице које воде ка кичу.” (www.rts.rs, 24. 12. 2012).

4) „Folkerka se obukla kao jelka! Ivana Selakov zapanjila prisutne kada se na snimanju prazničnog izdanja Granda pojavila u haljini [...]” (www.vesti.rs, 31. 12. 2015)

5) „Vidi kao soko: Vid me, hvala Bogu, besprekorno služi, još bez naočara mogu da udenem konac u iglu i prepoznam svaki moj štep, čim pogledam mušteriju odmah znam šta mu treba i šta mu stoji kao saliveno, ne volim mnogo da merim i crtam, niti da kopiram modele iz modnih prospekata i novina, sve odmah okom snimim i najčešće odmah počinjem posao, ne pamtim da sam nekada omašio, rezultat je to velikog iskustva i šezdesetogodišnjeg druženja sa makazama, singericom i peglom – naglašava ovaj krojač.” (www.vesti-online.rs, 8. 12. 2016)

Анализом немачког контролног корпуса потврђени су следећи компаративни фразеологизми: *bunt sein wie ein Papagei* – „бити шарен као папагај”, *geschmückt sein wie ein Pfingstochse* – „бити окићен, украшен као во за празник Духови”, *aussehen wie ein Christbaum* – „изгледати као божићна јелка”, *aussehen wie ein Pfingstochse* – „изгледати као во за празник Духови”, *passen wie angegossen* – „одговарати као саливено”:

1) „Ein so auffällig drapierter Pilot – hieß das Gegenargument – habe nach Absprung oder Notlandung in Feindgebiet keine Hoffnung, 'bunt wie ein Papagei'

sich nach Hause durchschlagen zu können: 'Wir würden eine Gefahr gegen die andere einkaufen.'" (www.spiegel.de, 17. 4. 2016)

2) „Himmel und Volk beim Almagtrieb in Jerzens. Zunächst passierte eine Schafherde den Ort. Es folgten Haflinger Pferde, flankiert von hübschen Madeln. Dann die Peitschenknaller. Schon der Nachwuchs übte sich. Schließlich näherte sich das Tiroler Grauvieh. Ob sich die Kühe über ihren wuchtigen Kopfschmuck und der Glocke am Hals auch freuten? Tradition soll aber nicht sterben. Auf Menschen bezogen: 'Geschmückt wie ein Pfingstochse.'" (www.nnz-online.de, 15. 9. 2016); „Sie war geschmückt wie ein Pfingstochse“, sagt er. " (www.thueringer-allgemeine.de, 24. 7. 2015); „Seit 2006 hat sich viel geändert, die Zuschauer sind geschmückt wie die Pfingstochsen und ohne Sachverstand, das ist nicht meine Welt." (www.giessener-anzeiger.de, 21. 2. 2015)

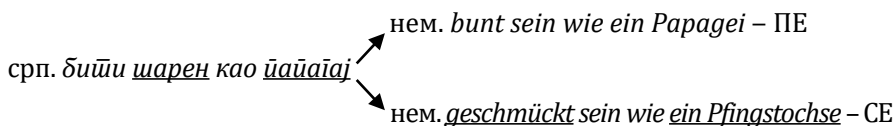
3) „Man kann frech als Stilelement einen Reißverschluss einbauen. Die Linien sind klarer, alles ist reduzierter, nicht mehr so überverziert. Und man muss sich fragen: Was will ich rausarbeiten? Taille, Busen, Beine, Dekolleté? Das kann man dann mit Verzierung betonen, anderes dann etwas zurücknehmen. Also wenn man Rüschchen macht oder der Rock schön bestickt ist, sollte der Rest dann schlichter sein, sonst sieht man aus wie ein Christbaum oder Pfingstochse." (www.abendzeitung-muenchen.de, 28. 9. 2015); „Ich hab' nen neuen Anzug an. Sehe darin wahrscheinlich wie Pfingstochse aus." (Мразовић, Приморац 1991: 89)

4) „Doch so schlank wie heute war der 38-Jährige früher nicht. [...] Seine Anzüge passen ihm wie angegossen und lassen eine schlanke und gut trainierte Figur darunter erahnen." (www.promipool.de, 28. 1. 2017)

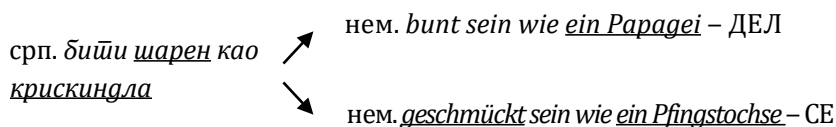
Подударности контрастираних фразеологизама везаних за неукусно облачење се могу извести јер су у питању семантички прозирна поређења и интернационалног су карактера. Као што је речено, за претерано до-тераног човека се у српском језику користи лексема *крискингла*, која се односи на Исуса у облику детета. Фразеолошко значење почива на католичком обичају прерушавања у костим Исуса и дељења поклона деци за Божић (Дуден 7 1989: 337). Употребна вредност фразеологизма везује се за део Војводине, која је раније била део велике Аустроугарске, те отуда и објашњење за специфичан лексички састав датог фразеологизма. У односу на компаративне фразеологизме у немачком језику није утврђен потпуни еквивалент, иако фразеологизам са компаратумом *eine Pfingstochse* указује на паралелизам у мотивисаности за настанак датих фразеологизама, будући да је обичај Јужне Немачке, који потиче из паганског периода, био да се на црквени празник *Духови* изводе окићена говеда на пашу (Дуден 11

2008: 677). Осим тога, у мотивационој бази фразеологизама са поређеним компонентама *јелка* односно *ein Christbaum* такође се налази обичај украшавања јелке или Божићног дрвета.

Компаративни фразеологизми са значењем 'који је обукао одевне делове различитих, шарених боја, неукусно обучен' (PCJ 2007: 1531) у основи поређења имају придев *шарен* у српском односно *bunt* – „шарен” у немачком језику, док се у функцији компаратума употребљавају зооними *йаујај* односно *ein Papagei*, те су у првом случају са становишта контрастивне анализе установљени потпуни еквиваленти. С друге стране, анализом компонената другог циљног фразеологизма утврђене су разлике у придевској (*geschmückt* – „накинђурен”) и именичкој компоненти (*Pfingstochse* – „во за време празника Духови”) у поређењу са полазним фразеологизмом, те је због различитог лексичког окружења и сликовитости датих фразеологизама установљен тип семантичке еквиваленције:

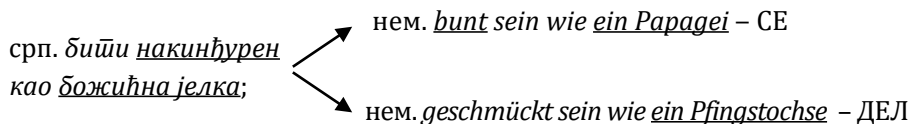

У следећем примеру се као основа поређења појављује придев *шарен*, а у поређеном делу је лексема *крискиндла* која представља позајмљеницу пореклом из немачког језика, *das Christkindlein* – „Исус као дете”. Са лексичког становишта, утврђене су разлике у првом контрастираном фразеолошком пару у погледу именичке компоненте *крискиндла* односно *ein Papagei*, те је реч о делимичним еквивалентима, док су у другом случају разлике установљене у придевској компоненти *шарен* односно *geschmückt*, као и именичкој компоненти *крискиндла* односно *ein Pfingstochse*. С обзиром на то да је поред потпуно различитог лексичког састава присутна и разлика у сликовитости фразеологизама, у другом случају реч је о семантичким еквивалентима:

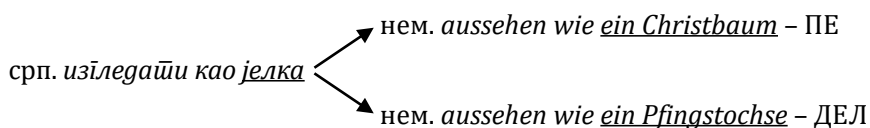

У наредном примеру, лексичке разлике у односу на први наведени компаративни фразеологизам у немачком језику изражене су у различитој употреби придевске компоненте *накинђурен* односно *bunt*, као и именичке компоненте *Божићна јелка* односно *ein Papagei*. Слика у подлози датих фразеологизама је потпуно различита, али је семантика блиска, те су у

питању семантички еквиваленти, док је у односу на други фразеологизам лексичка разлика утврђена у поредбеном делу *божићна јелка* односно *ein Pfingstochse*, али обе лексеме спадају у семантичко поље 'обичаји за време празника', те је значење идентично:

Као основа поређења у наредном примеру појављује се глагол *излегаји* у српском односно *aussehen* – „изгледати” у немачком језику, док су у улози компаратума у полазном КФ именичка фраза (*божићна*) *јелка* односно *ein Christbaum* – „божићно дрво, јелка” и *ein Pfingstochse* у језику-циљу, те је у односу на први контрастирани фразеолошки пар установљена потпуна еквиваленција, док је у другом случају реч о делимичним еквивалентима са разликом на лексичком нивоу:

У немачком језику претерана дотераност се такође може изразити фразеологизмом *aussehen wie ein Palmesel*, у дословном преводу „изгледати као магарац од палминог дрвета”. Фразеологизам је потекао из Беча, где се на Цветну недељу у литији носи велики дрвени магарац окићен цвећем и палминим границама (Мразовић, Приморац 1991: 638).³⁰

Кад је реч о одмереном и добром стилу облачења, говоримо о компаративним фразеологизмима који у основи поређења садрже глаголе *присјајати/сјајати* у српском односно *passen* – „пристајати” у немачком језику, док је у поредбеном делу трпни глаголски придев *саливен* односно *angepossen* – „саливено” који представља партицип перфекта у функцији придева. Контрастивна анализа показује да су у питању потпуни еквиваленти:

срп. *присјајати/сјајати* као *саливено* → нем. *passen wie angepossen*
– ПЕ

Поредбене компоненте представљају изведенице од глагола *саливати*, односно *angießen* – „саливати”, које Вук Стефановић Караџић у *Српском*

³⁰ Реално постојање компаративног фразеологизма није осведочено писаном потврдом у језику.

рјечнику II (1852: 905) објашњава као „саљевати звона, топове, свјеће, gießen”, што указује на то да је одело концептуализовано као КАЛУП у који се салива човечије тело, а то је, заправо, онтолошка метафора ТЕЛО ЈЕ СУП-СТАНЦА, ОДЕЛО ЈЕ ПОСУДА.

3.1.2.15. Неспособност

Људска особина *несћособносћ* означава човека 'који није способан или не уме да уради неку физичку радњу' (РСЈ 2007: 829), с тим што се у овом случају фразеологизми односе искључиво на (не)способност пливања. У српском језику то је *ћливаћи као секира*, као у примеру:

1) „Bauljam po tavanu i zaptivam pukotine u krovu kesama, krpama, iznošenim majicama, napuštenim golubijim gnezdima, nema se para za tonu hidroizolacionog materijala, katran, silikon, smole i pur pene, kamoli za novu ćeramidu. Ni kredit mi se nešto ne diže. Dinar pliva ko sekira, pa ne bih da natovaren rata i sam postanem davljenik.” (www.politika.rs, 22. 5. 2010)

2) „Остаје анегдота да је Блажа својевремено тренирао ватерполо је-дан једини дан. Тренер на Ташмајданском базену је наводно изјавио: 'Па овај плива као секира!'" (Вајнбергер 2012: 137)

У немачком језику потврђен је компаративни фразеологизам *schwimmen wie eine bleierne Ente* – „пливати као оловна патка”, као у примеру:

1) „Sie fühlen sich beim Schwimmen wie eine bleierne Ente? Vielleicht, weil Sie nach längerer Pause wieder einsteigen? Hier kommen drei Tipps, [...]” (www.welt.de, 8. 7. 2017)

Компаративни фразеологизам *ћливаћи као секира* у српском језику означава 'особу која не уме да плива', супротно од онога што означава управни глагол. Основа поређења је глагол *ћливаћи*, а компаратум артефакт *секира*. У језику-циљу је утврђен делимични еквивалент *schwimmen wie eine bleierne Ente* у дословном значењу „пливати као оловна патка”. Компаратуми *секира* у српском односно *eine bleierne Ente* – „оловна патка” у немачком језику су у функцији квалификатора и представљају разлику на лексичком нивоу:

срп. *ћливаћи као секира* → нем. *schwimmen wie eine bleierne Ente* – ДЕЛ

У мотивационој бази датих фразеологизама лежи иронија. У српском језику човек који не може да плива пореди се са *секиром*, предметом који се састоји од метала и дрвета, док се у немачком пореди са оловном патком. Може се приметити да је атрибут *bleierne* – „оловна” обавезан у фразеолошкој структури јер мотивише фразеолошко значење и није садржан у

значењу именице уз коју стоји, што значи да је атрибут носилац семантичке транспозиције.

3.1.2.16. Однос према јелу

За концепт *Однос према јелу* потврђени су компаративни фразеологизми који означавају човека 'који је јако гладан' (PCJ 2007: 197). У српском језику то су *биџи љадан као вук* и *биџи љадан као ѓас*:

1) „Kad je gladan kao vuk, Nenad Marinković Gastoz ne bira šta jede, ali ni iz čije ruke. Tako je dopustio da ga nahrani Natalija iz grupe Trix FX dok je pored njega sedela njegova devojka Zorica Dukić.” (www.kurir.rs, 15. 10. 2016)

2) „Ko iskreno i strasno ljubi Istinu, Slobodu i Otadžbinu, slobodan je i neustrašiv kao Bog, a prezren i gladan kao pas, riječi su Petra Kočića iz socijalno-političke satire 'Jazavac pred sudom', isklesane na spomeniku velikog pisca u centru Banjaluke.” (www.nezavisne.com, 17. 4. 2015)

Анализа контролног корпуса у немачком језику указује на следеће компаративне фразеологизме: *hungrig sein wie ein Wolf* – „бити гладан као вук” и *hungrig sein wie ein Bär* – „бити гладан као медвед”:

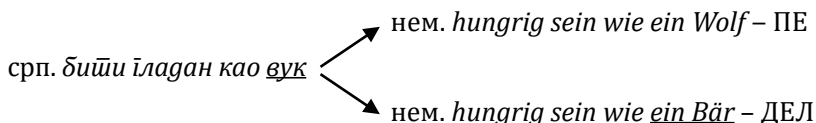
1) „Kardinal Andreas von Hohenzollern-Sigmaringen, Sondergesandter des Papstes zur Aufklärung pädophiler Umtriebe in der katholischen Kirche und Erzbischof von São Paulo, ist hungrig wie ein Wolf.” (www.spiegel.de, 21. 3. 2015)

2) „Erdinc wirkt hungrig wie ein Bär, der mit Kraft nach Beute jagt. Aber er bekommt sein Futter nicht.” (www.neuepresse.de, 22. 7. 2015)

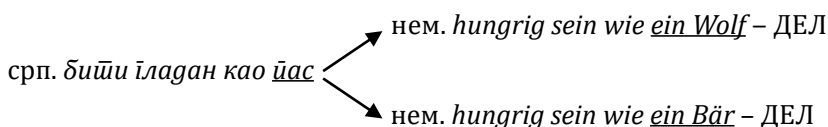
Контрастивном анализом утврђени су једино придевски компаративни фразеологизми са значењем 'јако гладан' у српском као и у немачком језику у оквиру наведеног концепта. Као основа поређења употребљени су придеви *љадан* у српском односно *hungrig* у немачком језику који представљају потпуне еквиваленте, док је као друга поредбена компонента утврђен зооним *вук* односно *ein Wolf* – „вук”, који уједно интензивирају значење придева семама 'веома неутољива глад'. Са зоонимом *вук* у српском језику алтернира зооним *ѓас*, док је немачком језику то зооним *ein Bär* – „медвед”, који у истој мери интензивирају значење придева *љадан*, иако је сликовитост фразеологизама различитошћу поредбених јединица донекле измењена.³¹ Након контрастирања компонената фразеологиза-

³¹ Компаративни фразеологизам *hungrig sein wie ein Bär* тежи синтаксичкој транспозицији у сложеницу *bärenhungrig*, као што се у контекстуализованом примеру може видети: „Der durch eine Glaswand abgetrennte Bereich ist keine Raucherlounge, sondern die eigentliche

ма можемо закључити да се у првом контрастираном фразеолошком пару ради о потпуним еквивалентима, док су у другом приказани делимични еквиваленти са разликом на лексичком нивоу:

За компаративни фразеологизам са поредбеном јединицом *љас* утврђени су делимични еквиваленти у језику-циљу:

Дакле, гладан човек се у српском језику пореди са животињама *љас* или *вуц*, док се у немачком језику поред зоонима *ein Wolf* – „вук” употређљава и зооним *ein Bär* – „медвед”. Асоцијативно-конотативни потенцијал који је у основи фразеолошког значења заснован је на уверењима и представама целе језичке заједнице и представља семе колективне експресије.

3.1.2.17. Однос према пићу

У концепт *Однос љрема љићу* укључени су компаративни фразеологизми са значењем ‘бити веома пијан’. У српском језику потврђена су три придевска компаративна фразеологизма: *биџи љијан као мајка*, *биџи љијан као свиња*, *биџи љијан као чеј*:

1) „Pijani ‘*kao majke*’ igrali fudbal.” (www.mondo.rs, 22. 11. 2016)

2) „[...] kad sam u novinama pročitao da si bio *pijan kao svinja*. – U kojim novinama? – zadržta Milan Zrak celim bićem svojim.” (www.vesti-online.com, 15. 6. 2014)

3) „Policajci su je međutim, ubrzo sustigli i kada su je zamolili da je testiraju na alkohol, ispostavilo se da je *pijana kao čep*.” (www.novosti.rs, 8. 8. 2015)

Из контролног корпуса у немачком језику издвојена су два придевска

‘Lachbar’; dort gibt es Gesellschaftsspiele und Bücher zu leihen – das kann auch helfen, Wartezeit zu überbrücken, wenn das Zweierteam wie heute alle Hände voll zu tun hat. Mein mittlerweile *bärenhungrig* gewordener Begleiter wirkt zunächst enttäuscht, als seine ‘Rote-Bete-Ravioli in Orangen-Meerrettich-Soße mit Pistazien’ (9,50 Euro) kommen” (www.haz.de, 2. 11. 2011). У контекстуализованим примерима се може приметити да је компаративни фразеологизам употребљен адвербијално, док је сложеница *bärenhungrig* употребљена атрибутивно, што потврђује Флајшерову (1997: 169, 167) тврдњу да су компаративни фразеологизми чешће у адвербијалној функцији, а сложене у атрибутивној функцији

компаративна фразеологизма: *blau sein wie ein Veilchen* у дословном значењу „бити плав као љубичица” и *besoffen sein wie ein Schwein* – „бити пијан као свиња”:

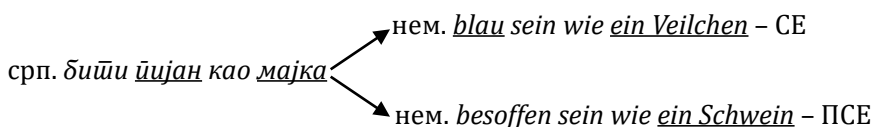
1) „Die Stimmung war schon gut bevor die Räuber auf die Bühne kamen. Der erste Song 'Die Rose' wurde direkt vom zahlreichen Publikum mitgesungen und als Zugabe sang das Publikum A-cappella: 'Ich war blau wie ein Veilchen, da hat Rosi mich verführt und aus Dank mir die Rose auf den Hintern tätowiert.’” (www.ww-kurier.de, 16. 4. 2016)

2) „Er war besoffen wie ein Schwein und hatte gekifft.” (www.watson.ch, 18. 4. 2016)

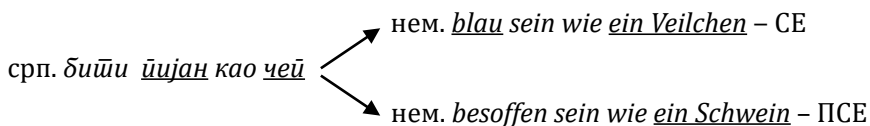
Стање пијанства се у српском језику може изразити фразеологизмима *бићи пијан као мајка земља* // *чей*. У основи мотивисаности за настанак датих фразеологизама је чињеница да *земља* као и *чей* могу упити течност и бити натопљени њоме, тачније, „значење је мотивисано засићеношћу” (Мршевић-Радовић 2008: 160), што представља примарну мотивациону базу, са којом је у првом случају изгубљена веза услед чега је фразеологизам ремотивисан народским веровањем да су због јаких болова породиљама некада давали алкохол да би им мало умирили болове. За разлику од фразеологизама у српском језику где су поредбене компоненте носиоци семантичке транспозиције датих фразеолошких значења, у немачком фразеологизму *blau sein wie ein Veilchen* то је придев *блав*. Компаративни фразеологизам је шаљивог карактера, значење ‘који је пијан’ почива на осећају вртоглавице коју човек има кад је припит, тачније осећају да је плави вео пред очима, будући да се раније говорило *es wird mir blau vor den Augen*, у дословном преводу „постаје ми плаво пред очима” (Дуден 11 2008: 126). У основи фразеолошког значења је специфична метафоричка мотивација, тј. игра речи („Wortspiel”), с обзиром на то да придев означава боју, као и пијаног човека, где именица у функцији компаратума *ein Veilchen* – „љубичица” интензификује боју, тј. у садејству је са првим значењем придева.

Контрастивна анализа придевских компаративних фразеологизама је спроведена полазећи од првог наведеног компаративног фразеологизма у српском језику, при чему морамо напоменути да је у контекстуализованом примеру реч о редукованој варијанти фразеологизма *пијан бићи као мајка земља*. Основа поређења је придев *пијан* односно *blau* – „плав” у немачком језику, док су у поредбеним деловима употребљене именичке компоненте *мајка земља* односно *ein Veilchen* – „љубичица”. Контрастирањем јединица датих фразеологизама може се закључити да се ради о семантичким еквивалентима на основу различитих слика које су у позадини фразеологизама

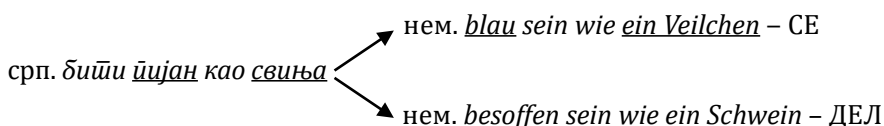
и различитог лексичког састава. У другом циљном фразеологизму је поред придева *besoffen* – „пијан” употребљен у поредбеном делу зооним *ein Schwein* – „свиња”, те су са становишта лексике установљене различите поредбене компоненте, као и разлика у конотацији, с обзиром на то да је лексема *џијан* стилски немаркирана, док лексема *besoffen* са значењем '(salopp): [völlig] betrunken' у дословном значењу „бити скроз пијан” (уп. Дуден 2001: 271) припада нижем стилском слоју:

Са становишта контрастивне анализе, будући да је у полазном фразеологизму употребљен придев *џијан* и квалификатор *чеј*, утврђене су потпуне разлике на лексичком нивоу, као и у сликовитости у првом циљном фразеологизму, док је у односу на други придевски компаративни фразеологизам поред конотативне разлике контрастираних ТК (*џијан*, односно *besoffen*) утврђена лексичка разлика у погледу именичке компоненте у улози компаратума, *чеј* у српском односно *ein Schwein* – „свиња” у немачком језику:

Кад је реч о фразеологизмима *биџи џијан као свиња* у српском и *besoffen sein wie ein Schwein* у немачком језику, заједничко обележје поредбених компонената 'ваљати се по земљи' у основи је фразеолошког значења. Фразеологизам је у немачком језику потврђен још у 16. веку (www.idiome.deacademic.de, 16. 11. 2016). Као основа поређења појављује се, такође, придев *џијан*, док је као компаратум употребљен зооним *свиња*. Поредећи га са циљним фразеологизмима, у првом случају је утврђено потпуно различито лексичко окружење, које мотивише потпуно различиту слику у подлози фразеологизама, док се у другом примеру фразеологизми не поклапају једино на конотативном нивоу контрастираних ТК, као што је објашњено у пређашњем примеру, те је реч о делимичним еквивалентима на лексичком нивоу:

Глаголски компаративни фразеологизми се односе на човека 'који неумерено много пије алкохол' (в. 3.1.1.16). Као основа поређења у српском је употребљен глагол *йиџи* / *найџи* се односно *saufen* у немачком језику који дословно значи „обилно пити, локати”, док се у улози компаратума појављују лексеме *смук*, *свиња*, *земља* односно *ein Loch* – „рупа”, *ein Igel* – „јеж”, *ein Bürstenbinder* – „четкар”. Контрастивна анализа показује лексичке разлике, које се огледају у различитој употреби именичке компоненте у поредбеном делу фразеологизама и разликама између управних глагола контрастираних фразеологизама, стога је реч о семантичким еквивалентима у језику-циљу:

срп. *йиџи* као *смук* // *свиња* // *земља* → нем. *saufen wie ein Loch* // *ein Igel* // *ein Bürstenbinder* – СЕ

3.1.2.18. Однос према раду

Када је реч о односу према раду, ексцерпирани компаративни фразеологизми означавају начин на који се обавља неки физички рад. Фразеологизми у српском језику су *радиџи* као коњ, *радиџи* као црнац, *радиџи* као роб, *ринџаџи* као стока:

1) „Hrvatska predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović rekla je u sredi u Vatikanu u govoru o položaju žena u današnjem društvu i politici, da se žena danas mora 'ponašati kao dama, izgledati kao devojčica, a raditi kao konj.'” (www.blic.rs, 28. 5. 2015)

2) „Rada besna na Grand: Neću više da radim kao crnac.” (www.svet.rs, 31. 10. 2014); „Imamo decu, karijere, radimo ko crnci, pa majku mu, šta treba?!” (www.svet.rs, 27. 8. 2016)

3) „Raditi kao rob je danas uobičajena situacija’, rekao je papa i ponovio osudu koju je letos izneo na italijanskom ostrvu Lampeduza.” (www.nspm.rs, 24. 9. 2013)

4) „Na kraju mi ne bi ostalo ni 500 eura. Pitala sam se, isplati li se za to raditi sada u Njemačkoj i rintati kao stoka po cijele dane?” (www.dnevno.hr, 22. 8. 2015)

У немачком језику фразеологизми су *arbeiten wie ein Pferd* – „радити као коњ”, *arbeiten wie ein Kümmeltürke* – „радити као Турчин”, *arbeiten wie ein Vieh* – „радити као стока”, *arbeiten wie ein Knecht* – „радити као слуга”:

1) „Aufhören? Barbara Müller schaut ihr Gegenüber etwas verwundert an, dann lacht sie. 'Warum denn das?', fragt sie und schüttelt amüsiert die schwarze

Mähne, 'ich kann arbeiten wie ein Pferd und es macht Spaß.'" (www.stuttgarter-zeitung.de, 10. 1. 2017); „Arbeiten wie ein Pferd – In waldreichen und bergigen Gebieten leisten die kräftigen Zugtiere Schwerstarbeit. Aber sie sind selten geworden." (www.sz-online.de, 23. 6. 2015)

2) „Der kann aber auch nicht verhindern, daß Schur von 'den Negern' spricht oder von einem, der 'arbeitet wie ein Kümmeltürke.'" (www.zeit.de, 23. 4. 1998)

3) „[...] und ich strampele mich ab und arbeite wie ein Vieh und gönne mir nichts und komme nicht weiter und komme nicht." (Мразовић, Приморац 1991: 59)

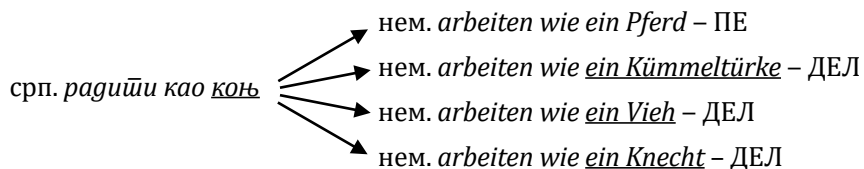
4) „Es geschehen wohl große Dinge auf Eben, während er hier gearbeitet wie ein Knecht und abends sein einziges Hemd über dem Feuer trocknet." (Мразовић, Приморац 1991: 59)

Иако српски речници региструју следеће компаративне фразеологизме којима се изражава начин рада: *радији као коњ//црнац//роб, ринџаји као сџока*³², *џејлији као во* и *радији као сивоња*, можемо закључити да последња два примера упркос употребној вредности у говорном језику нису забележена у контролном корпусу. Приликом поређења човека који обавља тежак физички посао, много и напорно, користе се лексеме које све повезује служење другом човеку у циљу обављања тешких физичких послова. Однос према раду је исказан у немачким фразеологизмима *arbeiten wie ein Vieh // ein Pferd // ein Knecht // ein Kümmeltürke*. Фразеологизми са поредбеним јединицама *ein Vieh* – „стока“ и *ein Knecht* – „слуга“ су застарели, будући да су потврђени само у књижевним делима написаним у првој половини двадесетог века. За разлику од претходних, фразеологизам са саставницом *ein Kümmeltürke* је веома често у употреби, при чему је носилац семантичке транспозиције именичка компонента. Она је изведена од речи *Kümmeltürkei*, настале пошалицом, која се односи на област где се узгаја ким (*der Kümmel*), врста зачина пореклом са истока од ког је прављено одређено алкохолно пиће *кимовача*, те је временом, тачније у 18. веку, настао глагол *kümmeln* са значењем 'пити кимовачу' (www.dwds.de, 25. 1. 2017).

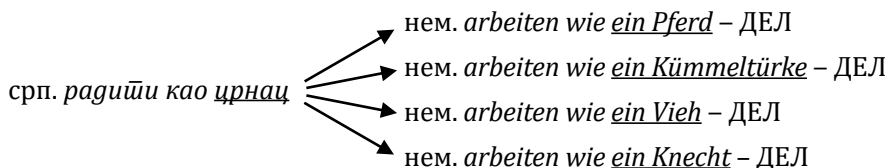
Као основа поређења полазног фразеологизма употребљен је глагол *радији*, односно *arbeiten* у циљним фразеологизмима. Значење управног

³² Напоменућемо да је КФ *ринџаји као сџока* присутан у говорном српском језику, али у језику штампе нема потврда. Контекстуализовани пример је преузет из писаног медија хрватског дијалекта, те можемо рећи да се ради о регионалној употребној вредности компаративног фразеологизма.

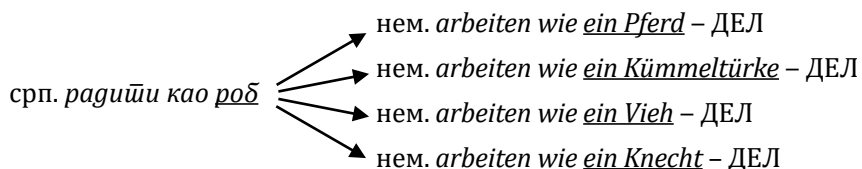
глагола у српском језику модификовано је сем-структуром зоонима *коњ* у смислу 'радити упорно, много и дуго тежак физички посао' (РСЈ 2007: 567; Финк-Арсовски 2002: 51), док се у поредбеним деловима циљних фразеологизама појављују именичке компоненте *ein Pferd*, *ein Kümmeltürke*, *ein Vieh*, *ein Knecht*, које указују на лексичке разлике између фразеологизама, са изузетком првог КФ, који представља потпуни еквивалент:

Следећи полазни КФ у поредбеном делу има лексему *црнац*, те означава 'некога ко ради дуго, напорно и тешко, ропски посао' (РСЈ 2007: 1497). У истом значењу идентификован је компаративни фразеологизам у немачком језику са квалификатором *wie ein Kümmeltürke*, с тим што је у датом случају, као и осталим случајевима, утврђена неподударност на лексичком нивоу, те реч је о делимичним еквивалентима, али са незнатним разликама у слици:

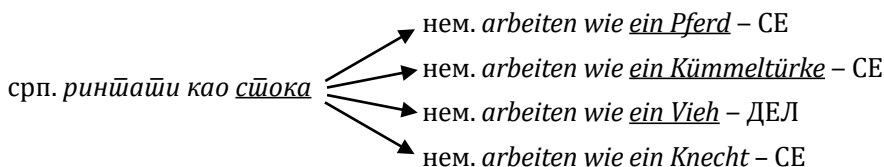

У наредном пару компаративних фразеологизама употребљена је у поредбеном делу лексема *роб* у српском, односно *ein Knecht* – „слуга” у једном од фразеологизама у немачком језику, те су незнатне разлике у сликовитости датих фразеологизама који означавају човека 'који ћутке обавља тежак физички посао много, напорно и дуго' (РСЈ 2007: 1168). Полазни КФ остварује тип делимичне еквиваленције са разликом на лексичком нивоу са осталим компаративним фразеологизмима у немачком језику:

Напоследку, у фразеологизму у српском употребљен је глагол *рин-ша́ти* са значењем 'радити тежак посао запињући из све снаге' (РСЈ 2007: 1168), а у немачком језику глагол *arbeiten* – „радити”, који стоје у односу хипоним→хипероним што указује на делимичне разлике на семантичком

и лексичком нивоу, као и у конотацији, будући да је глагол *ринџајти* у изворном КФ стилски маркиран у односу на стилски неутралан (немаркиран) глагол *arbeiten* из циљног КФ. У немачком језику постоје КФ са управним глаголом *schuften* који је потпуни еквивалент глаголу *ринџајти*, будући да се поклапају и конотативне семе, а КФ су *schuften wie ein Tier* – „ринтати као животиња”, *schuften wie ein Pferd* – „ринтати као коњ”, који су остали непотврђени у језику писаног медија. Зооним *сџока* интензификује значење управног глагола у српском језику. Према сликовитости коју евоцира лексичко окружење и значењу фразеологизам је најближи циљном фразеологизму са поредбеном компонентом *ein Vieh* – „стока” јер она модификује управни глагол *arbeiten* не само квантитативно у смислу ’много’, већ и квалитативно у смислу ’радећи тежак физички посао’. Полазни КФ у односу на друге компаративне фразеологизме у немачком језику гради следеће типове еквиваленције:

У немачким речницима регистровани су и компаративни фразеологизми *arbeiten wie ein Dachs* – „радити као јазавац”, *schuften wie ein Tier// Esel* – „ринтати као животиња//магарац” који нису осведочени писаном потврдом у контролном корпусу.

3.1.2.19. Ружноћа

У оквиру датог концепта издвојени су компаративни фразеологизми са значењем ’који оставља непријатан утисак код других на основу своје спољашњости’ (РСЈ 2007: 1175). У српском језику то су следећи: *биџи ружан као ђоб*, *биџи ружан као лојов*, *биџи ружан као мајмун*, *биџи ружан као ђаво*, *излегдајти као леш*, *излегдајти као сџрашило*, *излегдајти као очерујана кокошка*:

1) „RUŽNE SU KO GROB: Filip pre ulaska vređao Atinu i Mimi, a kada su one to čule [...]” (www.kurir.rs, 8. 5. 2015)

2) „RUŽAN KO LOPOV: Drakula – najgroznija njuška [...] i koji svojim fizičkim izgledom potpuno opravdava izreku ružan kao lopov.” (www.telegraf.de, 30. 9. 2012)

3) „Rodio se 2. februara 1939. godine, ’mali, crn, dlakav i ružan kao majmun i drao se kao majmun.” (www.novosti.rs, 3. 11. 2012)

4) „Jednorozzi su bili stvarni i ružni kao đavo.” (www.novostidana.rs, 28. 1. 2017)

5) „Njene reklame su izazivale sudare, a sada izgleda kao leš.” (www.zena.blic.rs, 15. 4. 2016)

6) „Dejvid ujutru izgleda kao strašilo.” (www.blic.rs, 17. 4. 2016)

7) „U trenucima dok nemilosrdno pegla kartice po trgovinama, Britni je zaboravila koji dolar da izdvoji i za frizera pa je stanje na njenoj glavi i više nego alarmantno – osim što je prilikom poslednjeg bojenja kose, sudeći po fotografijama, izblajhala samo središnji izrastak, otpao joj je i deo ekstenzija pa Brit izgleda kao očerupana kokoška.” (www.vesti.rs, 22. 7. 2010)

У немачком језику су у контролном корпусу потврђени *hässlich sein wie die Nacht* – „бити ружан као ноћ”, *aussehen wie eine Leiche* – „изгледати као леш”, *aussehen wie eine Vogelscheuche* – „изгледати као страшило”, *aussehen wie der Tod in Forchheim* – „изгледати као смрт у Форхајму”, *aussehen wie ein gerupftes Huhn* – „изгледати као очерупана кокошка”:

1) „Hässlich wie die Nacht, aber sehr hart im Nehmen: Nacktmulle können vieles aushalten und spüren kaum Schmerzen. Forscher wollen diese [...]” (www.t-online.de, 11. 10. 2016); „Ein kurzer Blick in den *Spiegel*: Wie würden sie ihr eigenes [...] die sind nun einmal hässlich wie die Nacht, da gibts nichts zu beschönigen.” (www.focus.de, 9. 4. 2015)

2) „Sie setzt sich neben ihn auf die graue Holzbank, intuitiv legt *er* seine Hand in ihre. [...] 'Ich sah wohl aus wie eine Leiche', erinnert sich Iserhot.” (www.waz.de, 10. 1. 2017)

3) „Mutter und Sohn finden am Berliner Flughafen ihre Koffer nicht mehr – oder nehmen sie sogar absichtlich die Koffer von Fremden? Im Hotelzimmer begutachten sie ihre Fundstücke und legen sich Stück um Stück die fremde Kleidung an, bis sie wie Vogelscheuchen aussehen.” (www.zeit.de, 3. 7. 2016)

4) „Ich wollte sie eigentlich nur ein bisschen aufmuntern, weil ich wusste, dass die genauso leiden wie ich. Und dann habe ich ihnen per Internet-Videoclip halt mal erklärt, wie super ich drauf bin. Dabei habe ich ausgesehen wie der Tod von Forchheim.” (www.abendzeitung-muenchen.de, 20. 4. 2011)

5) „Eigentlich hätten wir nie gedacht, dass Beyoncé wie ein gerupftes Huhn aussehen kann.” (www.vip.de, 15. 12. 2016)

За поређење ружног човека у придевским компаративним фразеологизмима у српском језику користе се лексеме *іроб*, *ђаво*, *лојов* и *мајмун*. У основи фразеолошких значења установљена је метонимија, с обзиром на

то да се наведене поредбене компоненте заправо односе на смрт. Представа смрти има антропоморфни облик човечијег костура, као и облик *ѝроба*, док је *мајмун* животиња која је вишеструко блиска са *ђаволом*, чији елемент је смрт, „која долази ненадано као да се прикрада, као лопов” (Мршевић-Радовић 2008: 204, 205).

За разлику од српског, у немачком језику за поређење ружног човека употребљава се лексема *die Nacht* – „ноћ”. Будући да је боја ноћи црна и представља карактеристичну боју *ђавола* и уобичајени епитет уз смрт (Мршевић-Радовић 2008: 205), у мотивационој бази такође је установљен метонимијски пренос значења.

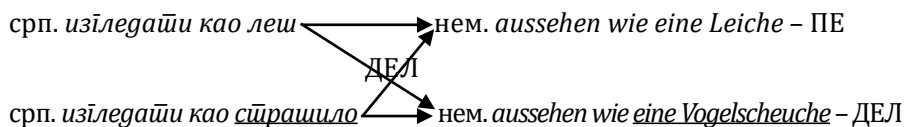
У српском језику потврђена су четири придевска компаративна фразеологизма у којима је употребљен придев *ружан*, а у поредбеном делу се појављују лексеме *ѝроб*, *ђаво*, *лојов* и *мајмун*. У немачком језику забележен је само један придевски компаративни фразеологизам, који има велику употребну вредност у језику писаног медија, у којем је као основа поређења утврђен придев *hässlich*, у дословном преводу „ружан”, али је у поредбеном делу употребљена различита именичка компонента *die Nacht* – „ноћ”, те контрастивна анализа показује да је реч о делимичним еквивалентима са разликама на лексичком нивоу:

срп. *биѝи ружан као ѝроб/ђаво/лојов/мајмун* → нем. *hässlich sein wie die Nacht* – ДЕЈ

На овом пољу оперишу и глаголски компаративни фразеологизми *изѝлегаѝи* као *леш/сѝрашило* односно *aussehen wie eine Leiche // eine Vogelscheuche // der Tod in Forchheim*. С једне стране, лексема *леш* односно *eine Leiche* мотивише фразеолошко значење, будући да представља антропоморфни облик смрти, док је с друге стране у фразеологизму са поредбеном компонентом *сѝрашило* односно *eine Vogelscheuche* сема 'који је толико ружан да се људи плаше од њега' у мотивационој бази и представља асоцијативно-конотативни потенцијал. У поредбеном делу циљног фразеологизма појављује се, такође, именичка фраза *der Tod in Forchheim* – „смрт у Форхајму”, која почива на историјској чињеници да је за време великог тридесетогодишњег рата у Форхајму, где је поред 2000 становника живело и 2000 војника са својим породицама, харала куга и разне болести (www.mundmische.de, 20. 8. 2016).

Глаголски компаративни фразеологизми којима се изражава ружан изглед човека нису у толикој мери фреквентни као придевски компаративни фразеологизми. Основа поређења је глагол *изѝлегаѝи* у српском односно *aussehen* – „изгледати” у немачком језику, док се у поредбеном

делу појављују лексеме *леш* и *сѣрашило* односно *eine Leiche* – „леш“, *eine Vogelscheuche* – „страшило за птице“. У српском језику није реализована лексема *Vogel*, тј. „за птице“, али је пресупонирана у значењу „страшило“, док у немачком језику постоји и варијанта са лексемом *die Scheuche* – „страшило“, тако да се на основу контрастирања јединица следећих компаративних фразеологизама може закључити да су у питању потпуни еквиваленти у првом случају, док је у другом случају и међусобно остварен однос делимичних еквивалената, као што је приказано у шеми:

Уз глагол *aussehen* може се употребити и квалификатор *der Tod in Forchheim* – „смрт у Форхајму“, при чему се са полазним фразеологизмима може установити однос делимичне еквиваленције на лексичком нивоу, будући да су лексичке разлике изражене различитом употребом поредбених јединица:

срп. излѣгаѣи као леш/сѣрашило → нем. aussehen wie der Tod in Forchheim – ДЕЛ

Значење следећег контрастираног фразеолошког пара у односу на претходне глаголске КФ садржи додатну сему 'запуштеност'. Као основа поређења употребљен је глагол *излѣгаѣи*, односно глагол *aussehen*, док су у улози компаратума именичке компоненте *очерујана кокошка* односно *ein gerupftes Huhn* – „очерупана кокошка“, које модификују значење глагола у смислу 'који је ружан, запуштен, изазива неугодан осећај док се посматра'. Фразеологизми представљају семантички провидно поређење и интернационалног су карактера, будући да слика у подлози фразеологизама спада у знање целе језичке заједнице. Фразеологизми се, дакле, поклапају на лексичком, морфосинтаксичком и семантичком нивоу, те је у овом случају остварена потпуна еквиваленција:

срп. излѣгаѣи као *очерујана кокошка* → нем. aussehen wie *ein gerupftes Huhn* – ПЕ

На основу целокупне анализе можемо рећи да је РУЖНОЋА концептуализована као ДОЛЕ / НЕУГОДАН ОСЕЋАЈ.

3.1.2.20. Смрт

Анализом контролног корпуса издвојени су компаративни фразеологизми који се односе на 'престанак физичког постојања човека, што је природан процес који је неминован сваком живом бићу' (РСЈ 2007: 1248). У српском језику забележен је компаративни фразеологизам *ујасиџи се као свећа*:

1) „Jednostavno se ugasio kao sveća. Nije se mnogo mučio. A mnogo je muka prošao u životu. Od proganjanja pa do satanizovanja [...]” (www.telegraf.rs, 18. 9. 2014);

2) „Obavešten je odmah Teslin nećak Sava Kosanović: 'Na stolu je stajala jedna od mnogobrojnih metalnih kutija u kojima je držao svoje papire. Bila je otključana i otklopljena. U njoj su bila pisma jako bliskih ličnosti i neke slike koje su ga morale uzбудити i potresti. I život mu se ugasio kao sveća.'” (www.blic.rs, 5. 6. 2016)

У немачком језику потврђен је компаративни фразеологизам *ausgehen wie ein Licht* у дословном значењу „угасити се као светло”:

1) „Eines Tages schloß auch die Dorth die Augen. Sie war nicht krank gewesen weiter – ein bißchen krächzig in den letzten Tagen, aber eigentlich ohne Klage. Sie war gestorben, ohne daß ihr was gefehlt hatte, sie war ausgegangen wie ein Licht; und wie ein Licht brennt, das sich selbst verzehrt, so hatte sie auch gelebt, sie hatte sich selbst verzehrt. Das wußte aber niemand, außer einem [...]” (Холцамер, www.gutenberg.spiegel.de, 27. 1. 2017)

Као основа поређења полазног фразеологизма употребљен је рефлексивни глагол *ујасиџи се*, односно глагол *ausgehen* у значењу 'aufhören zu brennen od. zu leuchten' – „престати да гори или да светли” (Дуден 2001: 203, 11. а) у циљном фразеологизму, док су у улози компаратума именичке компоненте *свећа* односно *ein Licht* – „светло” које, иако стоје у блиској семантичкој вези, указују на делимичне разлике на лексичком нивоу наведених фразеологизама. На основу утврђених разлика установљен је тип делимичне еквиваленције на лексичком и морфолошком нивоу због рефлексивности глагола полазног КФ:

срп. *ујасиџи се као свећа* → нем. *ausgehen wie ein Licht* – ДЕЛМ

Смрт представља крај живота каквог знамо, те је из страха од непознатог настала човекова потреба да улепша или ублажи ствари које не разуме и које га плаше, тако да компаративни фразеологизми у српском и у немачком језику са значењем 'умрети, без болова, као да је заспао' са аспекта стилских фигура представљају еуфемизме. Узимајући у обзир теорију

појмовних метафора Лејкофа и Џонсона, ЖИВОТ је концептуализован као СВЕТЛОСТ, док је у оба језика на основу значења глагола *ујасиџи* односно *ausgehen* – ‘учинити да нешто престане сијати, горети’ СМРТ концептуализована као МРАК.

3.1.2.21. Спавање

Ексцерпирани фразеологизми означавају ‘физичко стање у коме се човек налази да би се физички и психички регенерисао’ (PCJ 2007: 1191) и то су у српском језику *засјаџи/сјаваџи као заклан*, *сјаваџи као (мала) беба*, *сјаваџи као јајње*, *сјаваџи као шой*, *сјаваџи као клада*:

1) „После ручка смо полегали сви у шаторе и заспали као заклани, уморни од пута и сити пасуља.” (www.politika.rs, 17. 10. 2016)

2) „Neko ko ima zaštitu i ko se oseća kao beli medved ne može da bude četiri meseca [...] Ja, hvala Bogu, spavam kao mala beba’, istakla je Ceca.” (www.mondo.rs, 1. 10. 2016)

3) „Tako, izreka ‘spava kao jagnje’, detetu odraslom u gradu koji i ne zna tačno šta je to jagnje, ništa ne znači.” (www.novosti.rs, 6. 12. 2015)

4) „Ali uveče joj je najvažnije da sedne za kompjuter i uđe na fejsbuk, na kojem provodi sate i sate, dok ja umoran od posla, spavam kao top [...]” (www.telegraf.rs, 27. 7. 2016)

5) „Papa je u intervjuu za italijanski katolički kanal TV 2000, na pitanje novinara ‘kako mu uspeva da izgleda kao da nikada nije pod stresom’ uprkos tome što će 17. decembra napuniti 80 godina, odgovorio da mu u tome ‘pomaže molitva’. ‘Tada spavam dobro, hvala Bogu. Spavam kao klada šest sati dnevno, to verovatno pomaže mom zdravlju’, rekao je papa.” (www.b92.net, 21. 11. 2016)

За дати концепт се у немачком језику употребљавају следећи компаративни фразеологизми: *schlafen wie ein Murmeltier* – „спавати као мрмот”, *schlafen wie ein Baby* – „спавати као беба”, *schlafen wie ein Klotz* – „спавати као клада”, *schlafen wie ein Stein* – „спавати као камен”, *schlafen wie ein Bär* – „спавати као медвед”:

1) „SCHLAFEN WIE EIN MURMELTIER: Sich die Decke über die Ohren ziehen und binnen weniger Sekunden im Land der Träume zu versinken ist für viele Menschen leider nur eine Wunschvorstellung.” (www.schwarz.at, 24. 11. 2016)

2) „Denjenigen, der das Sprichwort ‘Schlafen wie ein Baby’ erfunden hat, hätte ich liebend gern mal zu einem fröhlichen 24-Stunden-Aufenthalt bei der Familie Holzer eingeladen. Kurz gesagt war das Thema Schlaf bei uns das gesamte

erste Jahr lang bestimmt jener Grund, dem die häufigsten Tränenattacken, Nervenzusammenbrüche und Verzweiflungsheuler geschuldet waren." (www.woman.at, 29. 1. 2017)

3) „Aufs Schlafen verstehst du dich! – sagte Sachar, der davon überzeugt war, daß sein Herr ihn nicht hörte. Nun seh einer, er schläft wie ein Klotz [...]" (Гончаров, www.gutenberg.spiegel.de, 29. 1. 2017)

4) „Gutmöglich, dass ihr das aufreibende Tagesgeschäft bei den Skijägerinnen den Schlaf raubte. Das Problem bekam die stets perfekt geschminkte Biathletin aber in den Griff, nach ihrem Sieg im Massenstart berichtete sie: 'Heute Nacht habe ich wie ein Stein geschlafen, zehn Stunden lang.'" (www.tagesspiegel.de, 8. 1. 2017)

5) „Bären, die bekanntlich wie ein Bär schlafen, schlafen noch viel länger durch als der moderne Mensch." (www.fr-online.de, 25. 11. 2014)

С обзиром на то да човек проведе скоро трећину свог живота спавајући, а неки и много дуже, многобројни су компаративни фразеологизми којима се изражава чврст и дуг сан човека: *сјаваџи као заклан* // (мала) *беба* // *јајње* // *шој* // *клада* у српском, односно *schlafen wie ein Baby* // *ein Murmeltier* // *ein Bär* // *ein Klotz* // *ein Stein* у немачком језику.

У немачкој култури концепт дугог спавања приписује се и животињама које већи део времена проводе непокретне, мирујући, лежећи, спавајући током зиме: *ein Murmeltier* – „мрмот“, *ein Bär* – „медвед“ и *ein Dachs* – „јазавац“. За последњи КФ *schlafen wie ein Dachs* нису пронађене потврде у контролном корпусу.

Основа поређења полазног фразеологизма је глагол *засјааџи/сјаваџи*, а у поредбеном делу је употребљен поименичени трпни глаголски придев *заклан*, изведен од глагола *заклаџи*, који је у функцији квалификатора са значењем 'чврсто и дубоко спавати'. КФ има корене у еуфемизму *сјаваџи вечним сном* – 'бити мртав, лежати мртав у гробу', те из тог разлога лексема *заклан* алтернира са лексемом *мрџав* у говорном језику, иако КФ са саставницом *мрџав* није потврђен у контролном корпусу. У немачком језику се као основа поређења појављује глагол *schlafen* – „спавати“, док се у улози компаратума смењују следеће именичке компоненте: *ein Murmeltier* – „мрмот“, *ein Bär* – „медвед“, *ein Baby* – „беба“, *ein Stein* – „камен“, *ein Klotz* – „клада“. Контрастивна анализа указује на различиту употребу поредбених компонената, самим тим су слике у позадини фразеологизама различите, те су у питању делимични еквиваленти:

срп. *сјаваџи као заклан* → нем. *schlafen wie ein Murmeltier* // *ein Bär* // *ein Baby* // *ein Stein* // *ein Klotz* – ДЕЛ

Следећи КФ у свом саставу садржи глаголску компоненту *cūavai̯i* и именичку *мала беба*, где је атрибут *мала* факултативан члан фразеологизма будући да је пресупониран у значењу поредбене компоненте *беба*, која квалификује значење управног глагола у смислу 'који безбрижно и чврсто спава'. Након контрастивне анализе у језику-циљу утврђен је потпуни еквивалент, фразеологизам са поредбеном компонентом *ein Baby*, док су остали компаративни фразеологизми у немачком језику делимични еквиваленти у односу на полазни фразеологизам, с обзиром на различите поредбене компоненте:

срп. *cūavai̯i* као *(мала) беба* → нем. *schlafen wie ein Baby* – ПЕ; *schlafen wie ein Murmeltier // ein Bär // ein Stein // ein Klotz* – ДЕЛ

Уз глаголску компоненту *cūavai̯i* као квалификатор може се појавити зооним *јаиње*, који се односи на дете те је идентичног значења као и претходни компаративни фразеологизам у српском језику, с тим што су у језику-циљу евидентирани делимични еквиваленти због лексичких разлика изражених у поредбеном делу, које неминовно воде до већих или мањих разлика у слици:

срп. *cūavai̯i* као *јаиње* → нем. *schlafen wie ein Murmeltier // ein Bär // ein Baby // ein Stein // ein Klotz* – ДЕЛ

Компаративни фразеологизам *cūavai̯i* као *шoй* значи 'који чврсто спава'. Компаративни фразеологизам је настао синтаксичком транспозицијом израза „кога ни топ не може пробудити”, који је чест у српском језику и користи се за човека који веома чврсто спава. Уколико се узме у обзир ментална слика, евоцирана различитим лексичким окружењем, не подудара се потпуно ни са једним компаративним фразеологизмом у немачком језику, те су у питању делимични еквиваленти у језику-циљу:

срп. *cūavai̯i* као *шoй* → нем. *schlafen wie ein Murmeltier // ein Bär // ein Baby // ein Stein // ein Klotz* – ДЕЛ

Напоследку, за приказани фразеологизам са значењем 'који спава дубоким чврстим сном' утврђен је потпуни еквивалент у погледу морфосинтаксе, семантике и идентичног лексичког састава: управни глагол *cūavai̯i* односно *schlafen*, квалификатор као *клага* односно *wie ein Klotz*, док се са осталим компаративним фразеологизмима који су потврђени у немачком језику делимично подудара на лексичком нивоу:

срп. *cūavai̯i* као *клага* → нем. *schlafen wie ein Klotz* – ПЕ; *schlafen wie ein Murmeltier // ein Bär // ein Baby // ein Stein* – ДЕЛ

С обзиром на то да су поредбене компоненте *шой* и *клада* (одсечен, неотесан комад стабла' (PCJ 2007: 536)), односно *ein Stein* – „камен” и *ein Klotz* – „клада” артефакти, сликовитост коју оне побуђују у фразеологизми-ма је врло блиска.

3.1.2.22. Спорост

Из контролног корпуса издвојени су компаративни фразеологизми који означавају човека 'којем је потребно више времена за обављање рад-њи или активности' (PCJ 2007: 1257). У српском језику су потврђена два компаративна фразеологизма: *биџи сџор као џуж* и *вући се као џуж*:

1) „I taj koji je spor kao puž, i on kaže: Mi hoćemo u Evropu!” (www.blic.rs, 12. 3. 2011); „U nekim klubovima je očigledno ko je najbrži fudbaler, bilo je tako i u [...] A on spor ko puž.” (www.mozzartsport.rs, 6. 2. 2015)

2) „Posle ispražnjenog šaržera, Jhin se kreće malo sporije nego ostali [...] Dakle, heroj koji potencijalno pravi ogroman burst ali se vuče kao puž.” (www.b92.net, 2. 2. 2016)

У немачком језику потврђен је један компаративни фразеологизам, *langsam sein wie eine Schnecke* – „спор као пуж”:

1) 1) „Klimaschutz bewegt sich nun mal langsam wie eine Schnecke – aber es geht voran.” (www.freiepresse.de, 29. 12. 2016)

С обзиром на то да је у основи поређења у српском употребљен придев *сџор* односно у немачком језику *langsam* – „спор”, контрастирани фразеолошки пар представља придевске компаративне фразеологизме. У поредбеним деловима појављује се зооним *џуж* односно *eine Schnecke* – „пуж”, те је слика у подлози фразеологизама идентична, као и морфосинтакса, стога је реч о потпуним еквивалентима:

срп. *биџи сџор као џуж* → нем. *langsam sein wie eine Schnecke* – ПЕ

У српском језику је потврђен глаголски компаративни фразеологизам *вући се као џуж*, за који се у фразеолошком корпусу немачког језика не може наћи одговарајући еквивалент, те је утврђен тип НЕ. Као преводни еквивалент за полазни КФ фунгира глаголска фраза *im Schnecken-tempo gehen* (Вајнбергер 20012: 12).

Зооним *џуж* односно *eine Schnecke* представља еталон за спорост у оба језика, чије је референтно значење у фразеологизму сужено на значење његове доминантне особине *сџоросџи*. Поред наведеног, у српском језику забележен је и компаративни фразеологизам *биџи сџор као корњача*, који није потврђен у оквиру датог концепта.

3.1.2.23. Старост

Приказани компаративни фразеологизми означавају човека 'који је у поодмаклом животном добу, има пуно година' (PCJ 2007: 1267), и у српском језику то су *бићи млад као роса у њогне* и *бићи сџар као Библија*:

1) „I tako je danas velika drugarica i samonazvana miljenica nacije i lepa, mlada kao rosa u podne, uspešna devojka iz Vocina pokazala kakva je zaista.” (www.kurir.rs, 7. 2. 2016)

2) „Glumica Karmen Silvera, koja je glumila Reneovu ženu Edit, u stvarnom životu bila je samo 8 godina mlađa od Rouz Hil, koja je glumila njenu majku Fani i koja u seriji izgleda da je stara kao Biblija.” (www.blic.rs, 23. 1. 2016)

У немачком језику употребљава се КФ *alt sein wie Methusalem* – „бити стар као Метузалем”:

1) „Er wies darauf hin, dass die Versicherten nicht ausbezahlt bekämen, was sie eingezahlt hätten – es sei denn, sie würden so alt wie Methusalem [...] So werde bei der 'überlangen Sterbetafel' tatsächlich eine Lebenserwartung von 100 Jahren angenommen.” (www.berliner-zeitung.de, 29. 4. 2016)

Контрастиране компоненте фразеологизама су: као основа поређења придев у српском *млад* односно *alt* – „стар” у немачком језику, дакле антоними, а у улози компаратума именичке компоненте *роса у њогне* односно *Methusalem*. У српском језику фразеолошко значење почива на иронији, будући да је поредбена компонента *роса у њогне* у супротном значењу од значења управног придева *млад*. Поред тога, старост се може изразити и у поређењу са лексемом *Меџузалем*, као и у немачком језику, будући да је, према Библији, он доживео највећу старост, чак преко 960 година (PCJ 2007: 705), али КФ у српском контролном корпусу није евидентиран. Забележена је употреба лексеме *Меџузалем* у значењу 'бити веома стар' у облику *бићи Меџузалем*.

Значење фразеологизама изражено је различитим компонентама и различита је сликовитост контрастираних КФ. Притом се контрастирани КФ делимично поклапају и на семантичком нивоу, будући да српски КФ има значење 'не бити млад', а немачки КФ има значење 'веома стар'. Дакле, у немачком КФ је присутна сема 'веома', коју српски КФ не подразумева, те говоримо о парцијалним семантичким еквивалентима:

срп. *бићи млад као роса у њогне* → нем. *alt sein wie Methusalem* – ПСЕ

За разлику од претходног случаја, у следећем контрастираном пару присутна је сема 'веома' у оба фразеолошка значења. Човек који је веома

стар се, дакле, пореди са лексемом *Библија*, будући да она представља најстарију књигу на свету, што, уједно, мотивише и настанак датог фразеологизма. Утврђен је тип делимичне еквиваленције са разликом на лексичком нивоу у поредбеном делу, у српском *Библија* односно *Methusalem* у немачком језику:

срп. *бићи сћар као Библија* → нем. *alt sein wie Methusalem* – ДЕЛ

3.1.2.24. Тежина

Када се говори о тежини у физичком смислу те речи, у првом реду издвајају се фразеологизми са значењем 'који има малу тежину тела': *бићи лак као ђеро* и његова варијанта *бићи лак/лаћан као ђерце*, а у другом фразеологизам који означава човека 'који има велику тежину тела' *бићи њежак као шуч*, који су потврђени у следећим контекстима:

1) „Колико дуго не знам, али када сам изашао, осећао сам да сам потпуно празан, лак као перо без икаквог оптерећења и спреман за нови живот. Одједном сам одрастао у човека.” (www.politika.rs, 17. 10. 2016)

2) „Zaustavljamo proces debljanja i živimo život lagani kao perce. [...] Čak polovina ljudi koja izgladnjivanjem nastoji da smrša vrati se na staru kilažu.” (www.b92.net, 2. 11. 2015)

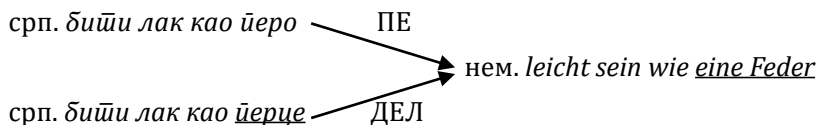
3) „Pojurio je ka davljeniku i uz velike muke ga ubacio u čamac, jer je na sebi imao vuneni skafander koji se potpuno natopio vodom. 'Ne znam kako nije potonuo u tome, bio je težak kao tuč. Sreća pa imam iskustva sa vađanjem velikih somova, pa sam ga nekako prevalio u čamac. Ceo je drhtao od hladnoće.’” (www.blic.rs, 6. 12. 2016)

У немачком језику забележен је једино придевски компаративни фразеологизам *leicht sein wie eine Feder* – „лак као перо”:

1) „Ich fühle mich leicht wie eine Feder, seit ich zehn Kilo abgenommen habe’, sagt der viermalige Olympiasieger.” (www.maz-online.de, 10. 1. 2017); „Federleicht, vogelfrei sein, wenngleich seit Langem frei zum Abschuss. Ein Gegenwartsgedicht, als wäre er noch da. Es ist viel von Leichtigkeit [...]” (www.spiegel.de, 25. 8. 2015)

Придеви *лак* или *лаћан* су у основи поређења полазног фразеологизма, док су у поредбеном делу утврђене лексема *ђеро* и њен деминутив *ђерце*. Будући да је у немачком језику употребљен придев *leicht* – „лак”, а у поредбеном делу лексема *eine Feder* – „перо”, контрастивна анализа показује слагање на свим граматичким нивоима између фразеологизма у

језику-извору и језику-циљу, али у случају где је употребљен деминутив у делу поредбене компоненте утврђују се лексичке разлике, те је онда реч о делимичним еквивалентима:

У српском језику потврђени компаративни фразеологизам *бићи ђежак као ђуч* означава 1) 'особу са којом се не може сарађивати, круту и неприлагодљиву' и 2) 'особу која има велику тежину иако споља не делује тако' (РСЈ 2007: 1307). У језику-циљу не постоји одговарајући фразеолошки еквивалент који је потврђен у контролном корпусу, те је утврђен оптимални лексички еквивалент *sehr schwer sein* – „бити веома тежак”.

Када се пореди човек мале тежине, користе се лексеме *ђеро*, *ђерце* односно *eine Feder*, као у српском фразеологизму *бићи лак/лаћан као ђеро/ђерце* односно *leicht sein wie eine Feder* у немачком језику. С обзиром на то да је мала тежина објективно својство поредбене компоненте *ђеро*, на основу тога је мотивисан настанак датог фразеологизма. У контекстуализованим примерима забележена је придевска сложеница *federleicht*, што је још један у низу показатеља тенденције ка грађењу детерминативних придевских сложеница у немачком језику.

У српском језику се за човека мале тежине још може употребити компаративни фразеологизам *бићи лак као комарац*, али потврде нису забележене у језику писаног медија.

Супротно значење, 'човек или предмет који има велику тежину', изражава се придевским компаративним фразеологизмом *бићи ђежак као ђуч*, у којем се у поредбеном делу појављује лексема *ђуч*, будући да означава легуру бакра и калаја, велике тежине и чврстоће (РСЈ 2007: 1354), што је мотивациона база фразеологизма. У немачким речницима регистрован је компаративни фразеологизам *schwer sein wie ein toter Mann* – „тежак као мртац”, који би са полазним КФ градио однос делимичне еквиваленције, али се доводи у питање његова употребна вредност у језику, како није потврђен ниједан пример у контролном корпусу.

У српским речницима регистровани су и фразеологизми *бићи ђежак као слон*, *бићи ђежак као коњ*, за које није забележена потврда у писаном језику.

3.1.2.25. Умор

Из контролног корпуса српског језика издвајају се компаративни фразеологизми са значењем 'који је без енергије, стање настало психичким или физичким радом' (PCJ 2007: 1397): *биџи уморан као ѓас, биџи исцеђен као лимун, биџи тежак као олово, осећаји се као ѓребијен*:

1) „Kući se vratim umoran kao kuće.” (Михаиловић 2003: 15)

2) „Kad ste isceđeni kao limun: Hronični umor i manjak energije mogu da budu simptomi različitih bolesti. Bar deset bolesti prati hroničan umor, iako se on 'opravdava' mnoštvom obaveza.” (www.novosti.rs, 31. 8. 2013)

3) „Noge teške kao olovo: Tegobe zbog proširenih vena pojačavaju se već sa prvim otopljenjem. Toplo vreme izaziva zaostajanje krvi u venama, a posledice su otoci oko članaka i potkolenica.” (www.novosti.rs, 25. 4. 2012)

4) „[...] ali ako se stalno osećate kao prebijeni i na jedvite jade završavate i ono što [...]” (www.mondo.rs, 29. 4. 2016)

У немачком језику забележени су компаративни фразеологизми *ausgelaugt sein wie ein Lappen* – „бити исцеђен као крпа”, *müde sein wie ein Hund* – „бити уморан као пас”, *schwer sein wie Blei* – „бити тежак као олово” и *schwer sein wie Steine* – „бити тежак као камење”:

1) „Gerade in diesem Augenblick legte sich Grischa in sein Bett, ausgelaugt wie ein Lappen.” (Мразовић, Приморац 1991: 518).

2) „Müde wie ein Hund, also [...] Deutschstunde in der Klasse 4c der 122. Grundschule 'Am [...]’” (www.sz-online.de, 9. 1. 2017); „Und der 49-jährige Walliser sagt, wieso er sich verändern musste. [...] Mir ist manchmal noch gar nicht bewusst, wie sehr ich in der [...] Doch wenn ich dann am Abend nach Hause gehe, aufs Sofa liege, bin ich hundemüde.” (www.bernerzeitung.ch, 19. 1. 2017)

3) „Die Leichtigkeit geht verloren, die Beine werden auf der Schlussrunde schwer wie Blei. Der Schwester des Weltklasse-Kombinierers Fabian [...]” (www.badische-zeitung.de, 10. 1. 2017.); „Doch bis zur Pause schmolz der Vorsprung bereits zusammen. 'Wir haben zu viele Chancen verworfen, und in der Abwehr schienen die Beine meiner Spielerinnen schwer wie Blei zu sein', monierte Stein bereits zu diesem Zeitpunkt.” (www.nwzonline.de, 20. 3. 2017)

4) „Schwer wie Steine werden die Füße unterwegs: Eines der starken, berührenden Steinbilder von Nizar Ali Badr aus dem Buch 'Ramas Flucht’.” (www.luzernerzeitung.ch, 5. 3. 2017)

Уморан човек се може поредити са животињом *ѓас* односно *ein Hund*, као у наведеним фразеологизмима. Међутим, као што је приказано у

контекстуализованом примеру, учесталије се у језику употребљава облик придевске сложенице *hundemüde*, настао композицијом од лексичких компонента компаративног фразеологизма. Зооним *ūac* појављује се у поредбеном делу многих компаративних фразеологизама, који приказују како позитиван тако и негативан аспект лексеме *ūac*, из разлога што је пас представљао неку врсту божанства у српској и у немачкој митологији (Чајкановић 1994: 245–255; Дуден 7, 1989: 295).

Контрастивном анализом уочено је потпуно слагање између фразеолошког пара, будући да је као основа поређења употребљен у српском придев *уморан* а у немачком језику *müde*, док као компаратуми фунгирају зооними *ūac* односно *ein Hund* – „пас”, тако да је остварен тип потпуне еквиваленције:

срп. *биџи уморан као ūac* → нем. *müde sein wie ein Hund* – ПЕ

За разлику од претходног случаја, у следећим фразеологизмима је очувана веза између изворног и циљног домена: *биџи исцеђен као лимун* и *ausgelaugt sein wie ein Lappen*. У питању су семантички провидна поређења, будући да слика у подлози датих фразеологизама почива на ванјезичком искуству. Контрастирани пар фразеологизама представља делимичне еквиваленте са значењем ‘који је исцрпљен, нема енергије’, будући да је у основи поређења полазног фразеологизма употребљен трпни глаголски придев *исцеђен* односно *ausgelaugt* – „исцеђен”, партицип перфекта у улози придева у немачком језику и да су утврђене разлике на лексичком нивоу у поредбеном делу, у српском *лимун* односно *ein Lappen* – „крпа” у немачком језику, уз различиту слику у позадини фразеологизама:

срп. *биџи исцеђен као лимун* → нем. *ausgelaugt sein wie ein Lappen* – ДЕЛ

Осећај умора се изражава и фразеологизмима *биџи њежак као олово* односно *schwer sein wie Blei/Steine*. Објективно својство поредбених компонента је велика тежина, што чини основу фразеолошког значења.

У следећем фразеолошком пару са значењем ‘који је толико уморан да му је тешко да помери ноге’ (PCJ 2007: 1317) остварен је тип потпуне еквиваленције. На основу контекстуализованих примера може се приметити да је у улози компарандума именица која је у множини, у српском *ноје* односно *die Beine* – „ноге” у немачком језику, као и да је лексички састав фразеологизама идентичан: основа поређења је у српском придев *њешке* а у немачком језику *schwer*, док су као компаратуми употребљене именичке компоненте *олово* односно *Blei* – „олово”. Такође, сликовитост датих фразеологизама је подударна:

срп. *бићи тешке као олово* → нем. *schwer sein wie Blei* – ПЕ

За разлику од потпуног еквивалента у језику-циљу, утврђеног у претходном случају, у следећем примеру установљен је делимични еквивалент због лексичких разлика изражених у различитој употреби поредбене јединице, у српском *олово* односно *die Steine* у немачком језику:

срп. *бићи тешке као олово* → нем. *schwer sein wie Steine* – ДЕЛ

У глаголском компаративном фразеологизму *осећајти се као ђреби-јен* поредбена компонента квалификује управни глагол у смислу 'кога све боли и који се једва помера од болова' (РСЈ 2007: 1001). За глаголски компаративни фразеологизам у језику-циљу није утврђен одговарајући фразеолошки еквивалент, те је понуђен оптимални лексички еквивалент у виду глаголске фразе *sich sehr müde fühlen*.

Интересантно је поменути да се у немачком језику умор изражава и фразеологизмом *matt sein wie eine Fliege*, који није осведочен писаном потврдом у језику, али је регистрован у речницима немачког језика. Фразеолошко значење почива на пренесеном значењу придева *matt* (из 13. века) који долази од арапске речи *май* са значењем 'умро, мртав' и појављује се у изразу *шах май* – „краљ је умро” који се још и данас употребљава у шаху (Мразовић, Приморац 1991: 572).

3.1.2.26. Физичка издржљивост

Следећи компаративни фразеологизми издвајају се према свом значењу 'који је јак и спреман да савлада напоре и тешкоће радом својих мишића' (РСЈ 2007: 456, 1437). У српском језику то су: *бићи чврсти као стена*, *бићи чврсти као кремен*, *бићи тврди као орах*, *бићи јак као коњ*, *бићи јак као медвед*, *бићи јак као земља*:

1) „Pele je igrao u vreme kada nije bilo žutog kartona kao kazne [...] Bio je brz kao oko, čvrst kao stena, trčao je 100 metara za 11,2 [...]” (www.novosti.rs, 30. 11. 2016)

2) „Momčilo je bio čvrst kao kremen, živahan i veoma inteligentan, pa se stalno među decom nametao [...]” (www.vesti-online.com, 29. 4. 2016)

3) „Neki simboličan poklončić, u vidu jabuke, oraha, medenjaka, to sve da bi bili rumeni kao jabuka, tvrdi kao orah, da bi bili slatki kao medenjaci’, dodaje Katica.” (www.b92.net, 25. 12. 2016)

4) „Била је то дебела осамнаестогодишња девојка, румена у лицу, свежа, јака као коњ, и чиста, што је реткост.” (Мопасан 2014: 55)

5) „Uочи Andrejevog dana, kuva se kukuruz za medvede koji se ostavlja

ispred kuće preko noći. Kukuruz se takođe ujutru daje deci i veruje se da će tako ona biti zdrava i jaka 'kao medvedi' preko cele godine." (www.pressonline.rs, 13. 12. 2016)

6) „Jak kao zemlja, brz kao puma, neverovatan profesionalac. Trčeći gore-dole, levo-desno, boreći se za svaku loptu znao je da promašuje i ono što su svi već videli u голу, ali i da trese mreže iz svih pozicija." (www.novosti.rs, 22. 1. 2017)

У немачком језику појављују се следећи: *hart sein wie Stahl* – „бити тврд као челик“, *hart sein wie Eisen* – „бити тврд као гвожђе“, *stark sein wie ein Bär* – „бити јак као медвед“, *stark sein wie ein Pferd* – „бити јак као коњ“:

1) „Zäh wie Gabaliers Lederne und hart wie Stahl nach dem Linz-Donawitz-Verfahren habe er sich eigentlich gefühlt, aber bei so einem Gott in [...]“ (www.presse.com, 15. 1. 2017)

2) „Der Outside Linebacker von den Carolina Panthers Thomas Davis ist hart wie Eisen. Der 32-Jährige spielt im 50. Super Bowl für seine Panthers gegen die Denver Broncos – und das mit einem gebrochenen Arm!“ (www.blick.ch, 8. 2. 2016)

3) „Ich beuge mich über das auf dem Wickeltisch liegende Kind. Blitzschnell fixiere ich seine Arme und Beine mit dem Oberkörper. Der Überraschungsmoment will genutzt sein. Doch das Kind liegt längst nicht mehr. Es bäumt sich auf. Es windet sich. Tritt um sich, schreit und zürnt. Es ist keine zweie Jahre alt und stark wie ein Bär.“ (www.derstandard.at, 28. 1. 2017)

4) „Jerry ist stark wie ein Pferd und verträgt deshalb mehr Eiszeit wie andere. Abgesehen von seiner hervorragenden körperlichen Konstitution ist er ein exzellenter Skater und offensiv sehr gefährlich.“ (www.tageszeitung.it, 26. 8. 2015)

Издржљивост човека се изражава придевским фразеологизмима. Фразеолошко значење наведених КФ може се објаснити чињеницом да лексеме (*сѿена*//*кремен*//*орах* односно *Stahl*//*Eisen*) које су употребљене у поредбеном делу фразеологизма означавају материје које су јако тврде.

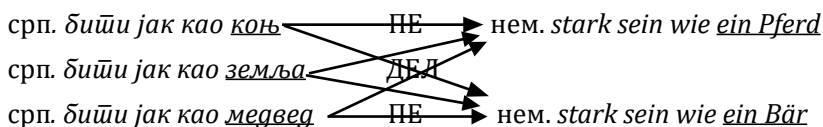
У основи поређења полазних компаративних фразеологизама су придеви, у српском *чврст* односно *hart* – „тврд“ у немачком језику, који стоје у односу синонимије, док су у поредбеном делу употребљене лексеме *сѿена* и *кремен* односно *Stahl* – „челик“ и *Eisen* – „гвожђе“. Анализом јединица компаративних фразеологизама могу се установити семантички еквиваленти:

срп. *бићи чврст као сiena//кремен* → нем. *hart sein wie Stahl//Eisen*
– СЕ

Као основа поређења се у следећем полазном компаративном фразеологизму употребљава придев *ћврг*, док је у поредбеном делу лексема *орак*, те су у односу на компаративне фразеологизме у немачком језику установљене лексичке разлике:

срп. *бићи ћврг као орак* → нем. *hart sein wie Stahl//Eisen* – ДЕЛ

Поред наведених компаративних фразеологизама у оквиру датог концепта појављују се такође *бићи јак као коњ//медвед//земља* у српском, односно *stark sein wie ein Pferd // ein Bär* у немачком језику. Заједничке семе 'величина' и 'снага' повезују зоониме који су у функцији компаратума. При том се зооним *коњ* појављује и као саставни део фразеологизма *рагићи као коњ* односно *arbeiten wie ein Pferd*, будући да означава животињу која служи човеку при обављању тешких физичких послова. Интернационални карактер датих фразеологизама почива на семи колективне експресије. Као основа поређења у српском језику употребљен је придев *јак*, док у поредбеном делу алтернирају лексеме *коњ*, *медвед* и *земља*, које интензивирају значење придева. Анализа циљних фразеологизама указује на то да се придевска компонента у основи поређења, *stark* – „јак“, потпуно подудара са основом поређења полазних фразеологизама. Према томе, будући да су у поредбеном делу установљени зооними *ein Pferd* – „коњ“ и *ein Bär* – „медвед“, могу се констатовати потпуни еквиваленти за полазне фразеологизме који у свом саставу садрже зоониме. Уколико се дати фразеологизми међусобно контрастирају, остварују тип делимичне еквиваленције са лексичким разликама које су изражене употребом различитих поредбених јединица: *коњ* односно *ein Bär* и *медвед* односно *ein Pferd*. У случају фразеологизма са поредбеном компонентом *земља*, која квалификује значење придева *јак* у смислу 'величине и моћи', у језику-циљу установљени су једино делимични еквиваленти на лексичком нивоу, као што је приказано:

3.1.2.27. Физичко пропадање

Кад је реч о физичком пропадању, говоримо о процесу који се дешава услед емотивног стреса или болести, те је према том значењу издвојен у српском језику компаративни фразеологизам *увенући као цвей*:

1) „Видевши ме, она ме позна, али ми не каза ко је. Међутим, ја је не познах. Та и како сам могао познати ону, чија велика лепота увену брзо као цвет! Очи јој беху дубоко упале; од великог и безмерног уздржавања провићаху јој се кости и зглобови лица.” (www.spc.rs, 29. 1. 2017)

Са друге стране, у немачком језику забележен је компаративни фразеологизам *eingehen wie eine Primel* – „усахнути као јаглика”:

1) „Das ist mir schon bewusst. Dennoch kann ich es nicht über das Herz bringen, meine Mutter abzugeben’, so der Sohn. Im Heim würde sie eingehen wie eine Primel. Fast 90 Jahre lebt sie schon unter diesem Dach. Da kann ich sie doch jetzt nicht mehr aus der gewohnten Umgebung holen.” (www.noz.de, 1. 11. 2016)

Глаголске компоненте у улози основе поређења су у српском *увенући*, у свом основном значењу, односно *eingehen* – „усахнути, пропасти” (Дуден 2001: 5.а) у немачком језику, које квалификују именичке компоненте *цвећ* односно *eine Primel*, у дословном преводу „јаглика, јагорчевина”. На основу утврђених лексичких разлика у поредбеном делу, а које подразумевају однос хипероним–хипоним, можемо констатовати однос делимичних еквивалената на лексичком нивоу:

срп. *увенући* као *цвећ* → нем. *eingehen wie eine Primel* – ДЕЛ

У неким културама цвет се сматра сажетим видом животног циклуса и његовог пролазног значаја (Шевалије, Гербран 2004: 116). Пролазност живота се посебно одражава на физички изглед човека ‘који стари и физички пропада’. Приметно је да се у српском човек пореди са општијим појмом него у немачком језику, *цвећ* односно *eine Primel* – „јаглика, јагорчевина”. Именичка компонента у немачком фразеологизму је маркирана и специфична у односу на компаратум *цвећ* у српској култури, и представља друштвени феномен карактеристичан за немачку културу.

3.1.2.28. Физичка сличност

Сличност у спољашњем изгледу се изражава компаративним фразеологизмима у српском језику *личии* као *две њоловине расечене јабуке* и *личии* као *јаје јајету*:

1) „Они су били истог стаса и узраста и уопште су личили један на другог као две половине расечене јабуке.” (Андрић 2014 в: 45)

2) „Мoj brat Faruk Jahić kao učesnik u Nikad nije kasno, napisala je pevačica ispod fotografije objavljene na Instagramu, gde možete videti kako brat i sestra liče kao јаје јајету.” (www.stil.kurir.rs, 24. 11. 2016)

Из немачког контролног корпуса издваја се глаголски компаративни фразеологизам *sich gleichen wie ein Ei dem anderen* – „личити као јаје јајету“:

1) „Wie ein Ei dem anderen: Auf Lothar Matthäus ist Verlass: Wann immer er sich in der Öffentlichkeit äußert, hat er die Lacher auf seiner Seite. Jüngstes Beispiel sind 'Loddars' Sprüche zum Guttenberg-Comeback. Natürlich sollte der auf die politische Bühne zurückkehren. Und zwar 'nicht nur, weil er so gut aussieht wie ich.'“ (www.spiegel.de, 29. 11. 2011); „[...] sie gleichen einander wie ein Ei dem anderen.“ (www.fr-online.de, 17. 11. 2016)

Глаголска компонента у српском је *личии*, а у немачком језику рефлексивни глагол *sich gleichen*. У поредбеном делу је у српском језику употребљена именичка фраза *две ђоловине расечене јабуке* која квалификује глагол у смислу 'врло сличан' и може означавати једино човека, као што наводи Матеших (1982: 208) у објашњењу фразеологизма *као да си јабуку расџоловио*: „врло су слични (два брата, двије сестре, двије особе)“. У немачком језику се као компаратум појављује именичка фраза *ein Ei dem anderen* – „јаје јајету“, те су утврђене разлике на лексичком нивоу, што се може увидети из контекста. Стога је установљен тип делимичне еквиваленције на лексичком и морфолошком нивоу, због рефлексивности глагола:

срп. *личии* као *две ђоловине расечене јабуке* → нем. *sich gleichen wie ein Ei dem anderen* – ДЕМЛ

За разлику од претходног случаја, следећи контрастирани пар представља делимичне еквиваленте са незнатним разликама на лексичком и морфолошком нивоу, с обзиром на то да је у немачком језику употребљен рефлексивни глагол *sich gleichen* и да је у улози компаратума употребљена именичка фраза *јаје јајету* у српском односно *ein Ei dem anderen* у немачком језику:

срп. *личии* као *јаје јајету* → нем. *sich gleichen wie ein Ei dem anderen* – ДЕМЛ

У оба језика се невероватна сличност у физичком смислу између људи изражава наведеним компаративним фразеологизмима. Идентичан облик који сва јаја имају је у мотивационој бази наведених фразеологизама.

3.1.3. Компаративни фразеологизми који квалификују осећања и расположења човека у српском језику и њихови еквиваленти у немачком језику: контрастивна и концептуална анализа

Осећања се не могу описати, могу се описати само ситуације (Драгићевић 2001: 172). Она представљају духовне, психичке доживљаје и расположења. Компаративни фразеологизми се могу односити на бес и љутњу, беспомоћност, бригу, заљубљеност, зачуђеност, збуњеност, љубав, љубомору, мржњу, мрзовољу, надменост, напетост, понос, радост, слободу, срам/стид, страст, страх, тескобу, тугу, узрујаност и хладнокрвност. Треба напоменути да контролни корпус неретко садржи примере који илуструју различита значења једног компаративног фразеологизма, што указује на полисемију, те су компаративни фразеологизми у овом концептуалном пољу често већ обрађени и у оквиру неког другог концепта. У српском језику ексцерпирано је 15 придевских компаративних фразеологизама и 44 глаголска компаративна фразеологизма, док писане потврде нису регистроване једино за два глаголска компаративна фразеологизма. Немачки језик броји 15 придевских и 36 глаголских компаративних фразеологизама у оквиру датог концепта, од којих један придевски и три глаголска компаративна фразеологизма нису осведочени у писаном језику. Као и у претходном концептуалном пољу, и овде ћемо извршити контрастивну и концептуалну анализу оних фразеологизама који су потврђени у контролном корпусу. Анализа се врши у једном смеру, при чему је језик-извор српски, а језик-циљ немачки језик.

3.1.3.1. Бес

На овом концептуалном пољу оперишу компаративни фразеологизми са значењем 'који је незадовољан јер се нешто није догодило како је он желео, те осећа велики гнев и негативну енергију према наводно одговорној особи, предмету или према себи за нежељени догађај' (PCJ 2007: 78, 663). У српском контролном корпусу потврђени су следећи: *биџи бесан као бик*, *биџи бесан као рис*, *рикнуџи као џиџар*, *џичаџи као змија/џија*:

1) „Bлага i prijatna sve dok je neko ne isprovocira, ali 'besna kao bik' kada joj neko stane na žulj.” (www.b92.net, 16. 3. 2016)

2) „Besan kao ris bio je Marko Nikolić na svoje igrače posle utakmice protiv Spartaka i novog poraza njegovog tima.” (www.sportske.net, 24. 8. 2016)

3) „Samo ova sumnja ga razgnevi, on riknu kao tigar kome bi se rugala gazela.” (Балзак 2014: 49)

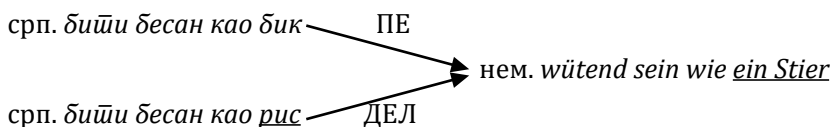
4) „Pa ovo nije moguće!“, urličete kao da vas kolju, čitajući odredbe Ustava. 'Ovo je prljava laž!', cičite kao crna guja ljuta, rizikujući hapšenje zbog napada na Vrhovno Slovo Zakona.” (www.e-novine.com, 20. 8. 2012)

Фразеолошки материјал који је потврђен у контролном корпусу у немачком језику је *wütend sein wie ein Stier* – „бити бесан као бик” и *brüllen wie ein Löwe* – „рикати као лав”:

1) „Er druckste und druckste, gab schließlich zu, dass er wütend werden würde wie ein Stier, müsste er mit ansehen, wie ein anderer Mann mich nimmt.” (www.frauenzimmer.de, 6. 2. 2017)

2) „Die Bayern projizieren nun ihren ganzen *Ärger* über ihre mangelnde [...] Es ist eine alt bewährte Taktik der CSU in Bayern wie ein Löwe brüllen und dann in Berlin wie ein [...]” (www.nzz.ch, 2. 6. 2016)

Полазни компаративни фразеологизми у основи поређења садрже придев *бесан*, док је у немачком потврђен један придевски компаративни фразеологизам са придевом *wütend* – „бесан”. Као компаратуми у српском језику алтернирају зооними *бик* и *рис*, док је у немачком употребљен зооним *ein Stier* – „бик”. Асоцијативно-конотативни потенцијал лексеме *бик* и лексеме *рис* мотивише настанак датих фразеологизама, те је сликовитост (приближно) иста. Контрастивна анализа указује на то да је у првом случају реч о потпуним еквивалентима, док је у другом случају, с обзиром на различите именичке компоненте у функцији компаратума (*рис* односно *ein Stier*), реч о делимичним еквивалентима са разликом на лексичком нивоу:

Глаголски компаративни фразеологизми почивају на оглашавању дивљих животиња, а глаголска компонента у основи поређења је *рикају* у српском односно *brüllen* у немачком језику. У контекстуализованом примеру употребљен је свршени облик глагола *рикају*. Различите поредбене компоненте *џијар* односно *ein Löwe* – „лав” указују на карактеристичности које су везане за појединачне културе. Незнатне су разлике на лексичком нивоу, с обзиром на то да су тигрови и лавови из породице мачака и спадају у грабљивце, те су и разлике у сликовитости датих фразеологизама незнатне. У овом случају је реч о делимичним еквивалентима:

срп. *рикнују* као *џијар* → нем. *brüllen wie ein Löwe* – ДЕЛ

Последњи пример у српском језику такође представља глаголски компаративни фразеологизам са управним глаголом *цичићи* који се односи на оглашавање змија. У контекстуализованом примеру је забележена варијанта са поредбеном јединицом *црна љуја љућа*. Придев *црна* одређује лексему *змија* према врсти, а придев *љућа* има значење 'отровна'. Лексеме *црна* и *љућа* су у функцији атрибута уз именицу *љуја* и факултативне су јер су садржане и имплициране у значењу именице. У немачком језику нисмо пронашли одговарајући еквивалент, премда би се као семантички подударан могао посматрати фразеологизам *brüllen wie ein Löwe*.

Као што је наведено у примерима, бесан човек се у српском језику пореди са животињама *бик* и *рис*. *Бик* представља у многим културама симбол сирове снаге, плодности и борбе (Шевалије, Гербран 2004: 58–63). У српском језику се чак доводи у везу са *йчелом* на основу сродности у називима, јер се раније за пчелу користио назив *букела* или *бучела* који је добила по начину оглашавања букањем, слично као код бика (Шипка 2007: 170). *Бик* представља неконтролисану снагу којом особа жели да овлада. Слика разјареног бика којем из ушију излази пара, а из носа издија ватра, слика која је у циљу промоције кориде и борбе с биковима обишла читав свет, представља део колективне емпирије, на основу које можемо рећи да је емоција *бес* концептуализована појмовном метафором у српском, као и у немачком језику, БЕС ЈЕ НЕКОНТРОЛИСАНА СНАГА. Кад је реч о поредбеној компоненти *рис*, концептуализација *беса* је идентична као у претходном случају, будући да се према средњовековном веровању погледу *риса* приписивала моћ пробијања зидова и бедема, те се на многим ренесансним гравурама које приказују шест чула види *рисов* поглед (Шевалије, Гербран 2004: 784).

Исказивање *беса* се пореди и са *риком* тигра и *цичањем* змије у српском језику у фразеологизмима *рикнући као ѿићар* и *цичаћи као змија*, док се у немачком језику *бес* изражава поређењем са *риком* лавова у фразеологизму *brüllen wie ein Löwe*. Слика дивљих животиња, животињско понашање које је без спрега и суздржавања, мотивише настанак фразеологизма, те би концептуализација *беса* била БЕС ЈЕ ГУБИТАК РАЗУМА/КОНТРОЛЕ.

С друге стране, у случају фразеологизма са саставницом *змија*, дата поредбена компонента представља демонско биће о којем, као и о псу, постоји двоструко тумачење у српској митологији. Она је заштитник куће, али може бити и зао демон, и у том случају се против ње предузимају одређене мере (Булат, Чајкановић 2007: 63). Постоје и забелешке Вука Караџића о једном од значења лексеме *љућ* у којима наводи пример „љута гуја” (Караџић 1935: 351), као и то да је „гуја” отровница (Исто: 495), те можемо

констатовати да је у примеру атрибут *љуџа* факултативан јер има значење 'отрован', а то значење имплицира и сама лексема *јуја*. У српском језику постоји и израз *као га ја је јуја ујела* у значењу 'бити врло узбуђен, бесан', те долазимо до закључка да је зооним *змија/јуја* концептуализован метафором ЧОВЕК ЈЕ ПОСУДА, а осећање беса и љутње метафором БЕС ЈЕ ОТРОВ/СУПСТАНАЦА.

3.1.3.2. Беспомоћност

Када је реч о овом концепту, из контролног корпуса издвајају се компаративни фразеологизми са значењем 'који је немоћан, који не може ни себи ни другима пружити помоћ' (РСЈ 2007: 81). У српском језику то су следећи: *осећајши се као риба на сувом, стојајши као дрвена Марија, стојајши као укојан*:

1) „Raduju se kad sunce sija i vazduh treperi od vrućine, a vi se osećate kao riba na suvom i izlazi vam energija.” (www.wannabemagazine.com, 6. 4. 2016)

2) „Dokle ce ovo trajati, zavisi od društva koje je, na žalost, oguglalo na ovakve događaje, i od države koja bi morala nešto da uradi, a ne da stoји kao дрвена Марија.” (www.rts.rs, 11. 3. 2009). Novinar se posle osvrnuo i na vođenje ekipe Radovana Ćurčića sa klupe. Reкао je da trener likom podseća na Milorada Lukovića Legiju, a umesto autoritativno, on je utakmicu posmatrao kao дрвена Марија.” (www.vesti.rs, 15. 1. 2015)

3) „За то време прамичци гомиле су плутали по Миљацки, сабијајући се према Недељку који је пожелео да Миљацка буде дубља како би се у њој удавио. Неуспели атентат је био изванредан, цијанид није деловао, а бомба коју је бацио према аутомобилу у којем се налазио Фердинанд и његова жена се трапава одбила завршивши у гомили. Васо је и даље стајао као укопан. Улица је била празна. Осећао је како та празна улица надолази.” (www.dnevnik.rs, 25. 6. 2016)

Потврђени компаративни фразеологизми у немачком језику су *sich fühlen wie ein Fisch auf dem Trockenem* – „осећати се као риба на сувом”, *stehen wie ein Ölgötze* – „стојати као дрвени светац”:

1) „Fühlt sich wie ein Fisch auf dem Trockenem, fällt in ein schwarzes Loch und stolpert betäubt durch ihren plötzlich so leeren Alltag als zu gross gewachsene, knochige Aussenseiterin. Zum Glück gibt es da noch ihre Familie, die mit Chaos und Warmherzigkeit für etwas Ablenkung sorgt.” (www.nzz.ch, 7. 9. 2016)

2) „Wie die Ölgötzen stehen Calaf, Liu, Timur und Turandot inmitten einer

hochtechnisierten Bilderwelt aus Leuchtreklamen, gigantischen Eisbergen (Symbol für Turandot) und mit Menschen besetzten, in der Luft hängenden Waben – Einraumwohnungen für die (chinesischen) Menschen der Zukunft (die Bühne entwarf Roland Olbeter, die Kostüme Chu Uroza).“ (www.klassikinfo.de, 4. 12. 2011)

Беспомоћност се у оба језика изражава компаративним фразеологизмима *осећајши се као риба на сувом* односно *sich fühlen wie ein Fisch auf dem Trockenen*. Атрибут на сувом односно *auf dem Trockenen* носилац је семантичке транспозиције датих фразеологизама, будући да је опште позната чињеница да је риба у води заправо у свом елементу. Као основа поређења употребљен је глагол *осећајши се* у српском односно *sich fühlen* у немачком језику, а као компаратуми се појављују именичке фразе *риба на сувом* односно *ein Fisch auf dem Trockenen* – „риба на сувом“, те се у овом случају ради о потпуним еквивалентима:

срп. *осећајши се као риба на сувом* → нем. *sich fühlen wie ein Fisch auf dem Trockenen* – ПЕ

Следећи парови компаративних фразеологизама почивају на гесту, невербалном понашању. Доброволскиј и Пираинен их називају кинеграмима (2009: 27). Компаративни фразеологизми *сјојајши као дрвена Марија* у српском односно *stehen wie ein Ölgötze* у немачком језику дословно означавају 'укочено држање људи' (в. 3.1.2.8), док у пренесеном смислу имају значење 'који је беспомоћан, зачуђен', као што и потврђују контекстуализовани примери. Контрастирани фразеологизми указују на тип делимичне еквиваленције на лексичком нивоу.³³ Када је реч о полазном КФ *сјојајши као укојан* разлика је утврђена једино са аспекта лексике у поређеном делу: у српском трпни глаголски придев *укојан* односно именичка фраза *ein Ölgötze* у немачком језику:

срп. *сјојајши као укојан* → нем. *stehen wie ein Ölgötze* – ДЕЛ

Фразеологизми су мотивисани гестом, тј. представљају кинеграме. Као што је раније поменуто (в. 3.1.2.8), *ein Ölgötze* представља дрвену фигурицу. Поред тог објашњења, напоменућемо да је према етимолошком речнику немачког језика израз такође потврђен на почетку 16. века код Лутера и могуће претпоставке су да представља скраћеницу од именице *Ölberggötze*, која означава немог и укрућеног војника чете у месту *Ölberg* – „Маслинова гора“ у близини Јерусалима (Дуден 7 1989: 497). Заједничко обележје побројаних фразеологизама је 'немогућност реаговања', стога је

³³ Контрастивна анализа је извршена раније у раду (в. 3.1.2.8).

појмовна метафора којом је беспомоћност концептуализована БЕСПОМОЋНОСТ ЈЕ НЕМОГУЋНОСТ РЕАГОВАЊА.

3.1.3.3. Брига

Компаративни фразеологизми у оквиру датог концепта означавају човека 'који се брине да се не деси нешто непријатно и неповољно' (РСЈ 2007: 111). У српском језику потврђен је компаративни фразеологизам *носићи као мору*:

1) „Јер касаблије, трговци који газда-Јеврема носе већ годинама као мору на себи, и рођаци који у својим плановима често узимају у рачун могућност његове смрти, држе га стално на оку.” (Андрић 2014 в: 43)

У немачком језику потврђен је компаративни фразеологизам *lasten wie ein Alp* – „притискати као мора”:

1) „Die Tradition aller toten Geschlechter lastet wie ein Alp auf dem Gehirne der Lebenden’, schrieb Karl Marx.” (www.welt.de, 27. 5. 2015)

У полазном фразеологизму је као основа поређења употребљен глагол *носићи* односно *lasten* – „притискати” у циљном фразеологизму, док се у поредбеном делу у српском појављује лексема *мора* у акузативу односно *ein Alp* – „мора” која је у номинативу у немачком језику, те су сем лексичких установљене и морфосинтаксичке разлике :

срп. *носићи као мору* → нем. *lasten wie ein Alp* – ДЕЛМС

Према веровању српског народа, *мора* с једне стране означава вештицу која се покајала и зарекла да неће више јести људе већ их ноћу гуши и зауставља дах, с друге стране то је „дјевојка која ће постати вјештица док се уда” (Карацић 1935: 380).

У немачком компаративном фразеологизму *lasten wie ein Alp* поредбена компонента означава врсту ноћне утваре која мучи људе у сну и према народском веровању спада у демоне и љуте духове који су у савезу са ђаволом (Дуден 7 1989: 152).

С обзиром на то да су лексеме које су употребљене у поредбеним деловима у српском и немачком језику љути духови и припадају подземном царству, брига је концептуализована оријентационом метафором БРИГА ЈЕ ДОЛЕ.

3.1.3.4. Заљубљеност

Анализирањем контролног корпуса забележени су компаративни фразеологизми са значењем 'који има осећај јаке привржености према некоме, притом верује да та особа нема мана, да је идеална' (РСЈ 2007: 401). У српском језику то је *биџи заљубљен као џејпреб*:

1) „Darka Lazića u ovoj pesmi muči to što je zaljubljen kao tetreb.” (www.blic.rs, 22. 4. 2015)

У немачком језику користи се фразеологизам *verliebt sein wie ein Kater* – „бити заљубљен као мачак”:

1) „Möglicherweise ist das aber auch so: 'Zu Ende des 18. Jahrhunderts wurde nämlich die Redensart besoffen wie ein Kater verwendet, – eine Anlehnung an, verliebt wie ein Kater'. Außerdem sprach der angeheiterte Student zu Zeiten Goethes gerne auch vom 'Kotzen-Jammer'.” (www.kurier.at, 30. 12. 2016)

Контрастирани фразеологизми у српском и у немачком језику су полисемни и имају значења а) махнитост (в. 3.1.1.12) и б) заљубљеност, а о типу еквиваленције је већ било речи и утврђена је делимична еквиваленција на лексичком нивоу, будући да је употребљена различита именичка компонента у поредбеном делу датих фразеологизама.

Компаративни фразеологизми почивају на специфичном понашању људи када су заљубљени или опијени љубављу. Човек се пореди са птицом *џејпреб* у српском односно *ein Kater* – „мачак” у немачком језику, на основу њиховог специфичног понашања у репродуктивном периоду (в. 3.1.1.12). Понашање и поступци заљубљеног човека се могу сматрати и неразумним, чак лудим, те је заљубљеност концептуализована појмовном метафором ЗАЉУБЉЕНОСТ ЈЕ ГУБИТАК РАЗУМА.

3.1.3.5. Зачуђеност

Зачуђеност се изражава компаративним фразеологизмима са значењем 'који осећа неверицу, који тренутно не прихвата да је нека радња истинита' (РСЈ 2007: 424, 461), а у српском језику потврђени су *сџојаџи као укојан* и *сџојаџи као ђромом џојођен*:

1) „Морен је био у таквом стању кад је узео карту за брзи воз који полази за Ла Рошелу у осам сати и четрдесет минута увече; и он се шетао с великим жаљењем и узбуђењем по великој заједничкој чекаоници железничке станице на орлеанској прузи, кад одједном застаде као укопан пред једном младом женом која је љубила неку старицу.” (Мопасан 2014: 33)

2) „Stao sam kao gromom погођен ugledavši na kraju poljane toliko visoko i široko drvo (jablan, kako sam tren potom razabrao), kakvo u životu nisam video – činilo mi se da ni nekoliko ljudi ne bi moglo da ga obujmi.” (www.bonirs, 15. 4. 2016)

Са друге стране, у немачком језику издвојени су компаративни фразеологизми *stehen wie angewurzelt* – „стојати као укореењен”, *stehen wie angedonnert* – „стојати/стајати као громом погођен”:

1) „Ich laufe durch die wie angewurzelt in den Straßen stehenden, im Schock nach oben blickenden Massen zum World Trade Center.” (www.bild.de, 11. 9. 2016)

2) „Er stand wie angedonnert bei ihrem Schmerz. Viebig.” (Мразовић, Приморац 1991: 40)

Треба напоменути да је полазни КФ полисеман, будући да је у контролном корпусу потврђен у значењу а) ’који је беспомоћан’ (3.1.3.2) и б) ’који је зачуђен’, док су циљни КФ потврђени једино у оквиру концепта *Зачуђеносћ*. У датом случају реч је о кинеграмима, пошто наведени фразеологизми почивају на гесту, који представља карактеристичан положај тела који човек има када је зачуђен. Са становишта лексике, установљене су разлике у поредбеном делу: у српском је употребљен трпни глаголски придев *укојан* а у немачком језику *angewurzelt* – „укореењен” у првом циљном КФ и *angedonnert* у другом КФ, који су заправо партиципи перфекта у улози придева. Будући да се контрастирани фразеологизми на морфосинтаксичком и семантичком нивоу потпуно поклапају, може се констатовати тип делимичне еквиваленције на лексичком нивоу:

срп. *сћајајћи као укојан* → нем. *stehen wie angewurzelt//angedonnert* – ДЕЛ

У наредном контрастираном пару полазни компаративни фразеологизам представља редуковану варијанту компаративне реченице *сћајћи као да је іромом ђоіођен*. Контрастивном анализом установљен је тип делимичне еквиваленције на лексичком нивоу, с обзиром на то да су у поредбеном делу употребљене различите компоненте, у српском *іромом ђоіођен* односно *angewurzelt* у немачком језику:

срп. *сћајајћи/сћојајћи као іромом ђоіођен* → нем. *stehen wie angewurzelt* – ДЕЛ

Други пар контрастираних фразеологизама представља делимичне еквиваленте на морфосинтаксичком нивоу, будући да је установљена

следећа разлика за контрастирани фразеолошки пар: у српском придевска фраза *іромом іоіоћен* (нуклеус је глаголски придев трпни) односно партицип прошли у придевској функцији *angedonnert* у немачком језику, при чему је лексема *іром* пресупонирана у значењу *angedonnert*, док у српском није, те је реализована на површинској равни:

срп. *сїајаїши/сїојаїши* као *іромом іоіоћен* → нем. *stehen wie angedonnert*
– ДЕМС

Положај тела који је карактеристичан када се неко изненади у основи је фразеолошког значења. У компаративним фразеологизмима у српском се у поредбеном делу употребљава придев *укоїан* и придевска фраза *іромом іоіоћен*, док се у немачком језику користе придеви *angewurzelt* – „укорењен” и *angedonnert* – „погођен громом”. На основу слике која је у мотивационој бази можемо констатовати да је зачуђеност концептуализована као ЗАЧУЋЕНОСТ ЈЕ ОДСУСТВО РЕАГОВАЊА.

3.1.3.6. Збуњеност

Компаративни фразеологизми у оквиру датог концепта носе значење ‘који под утицајем спољних фактора има помућене мисли или на неко време прекинут нормалан ток мисли и осећања’ (РСЈ 2007: 427). У српском језику је потврђен глаголски компаративни фразеологизам *ілегаїши/зуриїши* као *їшеле у шарена враїа*:

1) „Ali, onda su ga počeli analizirati prorežimski dupeglavci, koji su u to novo kapitalističko čudo zurili očarano kao tele u šarena vrata.” (www.naslovi.net, 20. 10. 2011); „Šaban Šaulić oduševio se mladom Stefanom Pavlović iz Blaca koja je pevala ‘Tužnu pesmu’, Nevernih beba, i tokom njenog nastupa je gledao u nju kao tele u šarena vrata, bar je tako zaključio direktor Granda, a i pevač se sam složio s tim.” (www.kurir.rs, 7. 12. 2014)

Анализом контролног корпуса у немачком језику забележен је један компаративни фразеологизам, *stehen wie der Ochs vorm Berg* – „стојати као во пред брдом”:

1) „Wir müssen einfach das richtig machen, was wir gegen Hamm falsch gemacht haben», sagt Teammanager Matthias Geukes, uns auf spielerische Dinge besinnen und nicht wie der Ochs vorm Berge stehen.” (www.westfalen-blatt.de, 9. 12. 2016); „Er wußte mit der Frage nichts anzufangen und stand da wie der Ochs vorm Berg.” (Мразовић, Приморац 1991: 629)

У оба језика појављују се глаголски компаративни фразеологизми који се својим значењем односе на концепт *збуњеностї*, тј. особу која својим

понашањем одаје збуњеност³⁴:

срп. *Љегајџи/бленујџи* као *џеле у шарена врајџа* → нем. *stehen wie der Ochs vorm Berge* – СЕ

Као основа поређења полазног фразеологизма алтернирају глагол *Љегајџи* и глагол *бленујџи* – ‘упадљиво гледати’, док је у немачком језику употребљен глагол *stehen* – ‘стојати’. У поредбеном делу се појављују именичка фраза *џеле у шарена врајџа* у српском односно *der Ochs vorm Berge* – ‘во пред планином’ у немачком језику. У овом пару семантичких еквивалената имамо пример полисемичности компаративних фразеологизама, будући да се односе на више концепата.

Концепт *збуњеност* се изражава глаголским компаративним фразеологизмима у оба језика. Будући да се приликом поређења човека који је збуњен у српском користи зооним *џеле* а у немачком језику зооним *der Ochs* – ‘во’, ЗБУЊЕНОСТ је концептуализована као ТРЕНУТНИ ГУБИТАК РАЗУМА.

3.1.3.7. Љубав

Када је реч о концептуалном пољу *љубав*, забележени компаративни фразеологизми односе се на човека ‘који се опходи према некоме или нечему са пуно нежности и наклоности’ (РСЈ 2007: 660). У српском језику су потврђени следећи компаративни фразеологизми: *чувајџи као мало воде на длану*, *чувајџи као зеницу ока*, *чувајџи као очи у љави*:

1) „ZADRŽITE GA ZAUVEK: Evo kako da vas muškarac čuva kao malo vode na dlanu! [...] Jednostavno uzmete nekoga ko je 4–5 godina stariji.” (www.telegraf.rs, 24. 7. 2015)

2) „[...] i petak koji pada uoči nekog velikog praznika – Ilindana, Krstovdana, Nikoljdana, [...] sve svoje poslove, a sedmi dan posveti Gospodu Bogu svome! [...] od Turaka, i nošnju i običaje, i navike, ali veru su čuvali kao zenicu oka.” (www.novosti.rs, 14. 11. 2016)

3) „Ali te osobe su pravi prijatelji, osobe koje će uvek biti tu i bez kojih ne želite da ostanete i koje čuvate kao oči u glavi [...]” (www.blic.rs, 1. 2. 2017)

У немачком контролном корпусу је потврђен један глаголски компаративни фразеологизам, *hüten wie seinen/ihren Augapfel* – ‘чувати као своју очну јабучицу’:

³⁴ Наведени КФ су полисемни, те поред описаног имају још и значење ‘који тупо/глупо гледа’, које је анализирано у поглављу 3.1.1.2.

1) „Die Flamme der Liebe glüht weiter: War der Hallodri den Umzug wert? Das muss sich Anita im Stillen fragen, während sie die Flamme der Liebe am Glühen hält. Das Smartphone, das er ihr vor seiner Abreise geschenkt hat, hütet sie wie ihren Augapfel, am liebsten sieht sie sich die Fotos und Botschaften abends im Bett an.“ (www.tagespiegel.de, 19. 10. 2016)

Први полазни компаративни фразеологизам је структурално шири од фразеологизма у немачком језику али је са идентичним значењем. У основи поређења компаративних фразеологизма у српском је глагол *чува̑и* а у немачком језику *hüten* – „чувати“, док се у првом случају у српском у поредбеном делу појављује именичка фраза *мало воде на длану* а у циљном фразеологизму *den Augapfel* – „очна јабучица“, те утврђене лексичке разлике указују на тип делимичних еквивалента:

срп. *чува̑и* као *мало воде на длану* → нем. *hüten wie seinen/ihren Augapfel* – ДЕЛ

У другом случају у поредбеном делу полазног фразеологизма употребљен је соматизам *зеница ока*, што у односу на немачки соматизам *Augapfel* – „очна јабучица“ представља лексичку разлику, те је реч о делимичним еквивалентима:

срп. *чува̑и* као *зеницу ока* → нем. *hüten wie seinen/ihren Augapfel* – ДЕЛ

Уз глаголску компоненту *чува̑и* у српском језику може се употребити и именичка компонента у улози компаратума *очи у љави*, стога је контрастирањем датих фразеологизама установљена делимична еквиваленција на лексичком нивоу:

срп. *чува̑и* као *очи у љави* → нем. *hüten wie seinen/ihren Augapfel* – ДЕЛ

Слика особе која са великом пажњом носи воду на длану и значај који очи имају јер су један од путева спознаје спољног света и знања јесте асоцијативно-конотативни потенцијал којим су мотивисани дати фразеологизми. Ристић у свом раду објашњава да је „somatizam *dlan* konceptualizovan u metafori *DLAN JE POSUDA ZA LJUBAV*, а емоција *ljubavi* u metaforama *LJUBAV JE DRAGOCENOST* i *LJUBAV JE GORE*“ (Ристић 2013: 53, 54, 57).

Фразеологизми који у својој структури имају соматизам *око* воде порекло из Библије, на основу чега се може објаснити и њихова велика сличност са контрастивне и когнитивне тачке гледишта.

3.1.3.8. Љубомора

Следећи концепт региструје компаративне фразеологизме који се односе на особу 'која нема довољно самопоуздања и верује да је вољена особа

вара' (PCJ 2007: 661). У српском језику је забележен компаративни фразеологизам *бићи љубоморан као ѓас*:

1) „Istina, Simeon je љубоморан као пас, ali zna da nijedan drugi muškarac, pa ni Vladimir Putin, pored njega nema šanse – kaže samouvereno loto devojka.” (www.blic.rs. 18. 10. 2014)

У немачком језику издвојен је компаративни фразеологизам *eifersüchtig sein wie ein Türke* – „бити љубоморан као Турчин”:

1) „Denn er war mit seinen neunundsiebzig und einem halben Jahr noch eifersüchtig wie ein Türke [...]” (Мразовић, Приморац 1991: 228)

Као основа поређења полазног фразеологизма појављује се придев *љубоморан* односно *eifersüchtig* – „љубоморан” у циљном фразеологизму, док се у поредбеном делу употребљавају у српском зооним *ѓас* а у немачком језику етноним *ein Türke* – „Турчин”. Према установљеној лексичкој разлици могу се утврдити делимични еквиваленти:

срп. *бићи љубоморан као ѓас* → нем. *eifersüchtig sein wie ein Türke* – ДЕЛ

Неки аутори доводе лексему *ѓас* у везу са придевом *ѓасан* – *шарен* (руски: *ѳѣсѳрѳлѳ*) (Шипка 2007: 180), а будући да *шарен* има значење 'З. неискрен, дволичан, превртљив; који је сумњивог понашања, владања, који је сумњивог морала, морално искварен (обично о жени)' (PCJ 2007: 1531), пас је носилац семе 'који вара', те је концептуализација љубоморе ПРОЈЕКТОВАЊЕ МИСЛИ И ДЕЛА НА ВОЉЕНУ ОСОБУ.

Мотивисаност немачког фразеологизма није јасна, али претпоставка је да се у мотивационој бази налазе обичаји турског народа, тј. културолошке специфичности у вези са њиховом религијом и позицијом жене у друштву. Појмовна метафора у овом компаративном фразеологизму би онда била ЛЈУБОМОРА ЈЕ УСКРАЋИВАЊЕ СЛОБОДЕ.

3.1.3.9. Мржња

У анализираном фразеолошком материјалу потврђен је глаголски компаративни фразеологизам са значењем 'који показује одбојност, нетрпељивост према некоме или нечему' (PCJ 2007: 737). У српском језику то је *мрзећи као кују*:

1) „Sve analize upućuju, kažu njemački analiticari, da se ubojice Zorana Djindjica moraju tražiti u strukturama 'starog režima', u Miloševicevim ljudima, koji su 'mrzili Djindjica kao kugu'. Pri cemu ne treba zaboraviti da su ga mrzili i mnogi drugi, upravo zbog njegovog 'proevropskog kursa' ili što je bio 'njemački prijatelj' i što je 'želio demokraciju i za Balkan'.” (www.pescanik.net, 11. 3. 2008)

У немачком језику је забележен такође један глаголски КФ, *hassen wie die Pest* – „мрзети као кугу“:

1) „Ein mutiges Bekenntnis, für das er viel Kritik einstecken muss: 'Die meisten Deutschen hassen Trump wie die Pest. Jeder findet, er ist ein Depp' [...]“ (www.bild.de, 3. 11. 2016); „Die Kampfflieger lassen wir uns gefallen, aber die Beobachtungsflugzeuge hassen wir wie die Pest; denn sie holen uns das Artilleriefeuer herüber.“ (Мразовић, Приморац 1991: 646); „'Er hat mich noch nie leiden können.' 'Wer er?' 'Herr Wanzka, er hasst mich wie die Pest.“ (Мразовић, Приморац 1991: 646)

Потврђени су у контролном корпусу компаративни фразеологизми који као основу поређења употребљавају глаголску компоненту *мрзећи* односно *hassen*. У поредбеном делу су забележене лексеме *кућа* у српском односно *die Pest* у немачком језику, те се са контрастивне тачке гледишта може констатовати тип потпуне еквиваленције:

срп. *мрзећи као кућа* → нем. *hassen wie die Pest* – ПЕ

Као што је наведено у контрастивној анализи, у поредбеном делу контрастираних фразеологизама употребљена је лексема *кућа*, односно *die Pest*, која се односи на најсмртоноснију болест у 16. веку, а како је односила велики број људских живота представљала је друго име за смрт, свет подземља, те је мржња концептуализована оријентационом метафором МРЖЊА ЈЕ ДОЛЕ.

3.1.3.10. Мрзовоља

У оквиру датог концепта забележени су компаративни фразеологизми са значењем 'који је незадовољан и невољан због неиспуњених жеља и очекивања' (РСЈ 2007: 738). У српском контролном корпусу потврђен је компаративни фразеологизам *изгледати као да су све лађе појонуле*:

1) „Друга ситуација је кад неопрезно испалите да је Mirko/Nikola/Aca (a.k.a. njegov ortak) baš jako zgodan [...] I opet će nastati neprijatni tajac, on će izgledati kao da su mu sve lađe potonule, a u sledećih nekoliko dana moraćete da slušate priče iz detinjstva u kojima je dotični drugar ispao neviđeni 'smrad'.“ (www.novosti.rs, 12. 5. 2016)

У речнику немачког језика регистровани су компаративни фразеологизми *aussehen/dreinblicken wie sieben/drei Tage Regenwetter* – „изгледати/гледати као седам/три дана кише“. Последњи варијантни облик потврђен је у контролном корпусу и има велику употребну вредност:

1) „Werder-Bremen – BREMEN (flü) n Die Sonne strahlte gestern vom

Bremer Himmel, doch Aaron Hunt blickte drein wie drei Tage Regenwetter. Spätestens seit dem DFB-Pokalspiel am Sonntag bei Union Berlin steht fest: Der 22-jährige Mittelfeldspieler hat den Konkurrenzkampf um einen Stammplatz bei Werder verloren und muss sich mit der Reservistenrolle zufrieden geben." (www.kreiszeitung.de, 4. 8. 2009)

Контрастирани фразеологизми у основи поређења имају глаголске компоненте *излѣгаџи* у српском односно *dreinblicken* – „погледати” у немачком језику. Фразеологизам у српском има трodelну реченичну структуру, будући да је у поредбеном делу утврђена компаративна реченица *као да су му све лађе њошонуле*, док је у немачком језику као поредбена јединица употребљена именичка фраза *drei Tage Regenwetter*. Контрастивна анализа показује велике разлике на морфосинтаксичком нивоу, у структури, лексици, као и у сликовитости, али је значење исто, те су у питању семантички еквиваленти:

срп. *излѣгаџи* као *да су му све лађе њошонуле* → нем. *dreinblicken wie drei Tage Regenwetter* – СЕ

Човек који је мрзовољан пореди се са *лађом*, будући да је она, у првом реду, брод којим управља човек, кружећи око средишта земље, а у другом симбол живота какав човек жели да води, тј. она је „слика живота где је човек сам свој кормилар, тј. човек бира средиште и одређује му смер” (Шевалије, Гербран 2004: 476). Отуда је *лађа* концептуализована метафором *ЛАЂА ЈЕ ЖИВОТ КАКАВ ЧОВЕК ЖЕЛИ*, док је *мрзовоља* у датом фразеологизму концептуализована као *МРЗОВОЉА ЈЕ ДОЛЕ*, с обзиром на то да је у центру семантичке транспозиције глагол *њошонуи*.

У немачком језику *мрзовоља* се изражава семантички провидним поређењем, у којем се *мрзовољан* човек пореди именичком фразом *drei/sieben Tage Regenwetter* – „три или седам дана кишовитог времена”, с обзиром на то да је кишовито време тмурно и хладно, нема сунца, што мотивише настанак датог фразеологизма. Појмовна метафора којом је концептуализована *мрзовоља* у немачком језику је *МРЗОВОЉА ЈЕ ОДСУСТВО СВЕЛОСТИ*.

У контролном корпусу немачког језика је забележен такође именички компаративни фразеологизам *ein Gesicht (machen) wie drei Tage Regenwetter*, који такође представља семантички еквивалент у односу на полазни компаративни фразеологизам.

3.1.3.11. Надменост

За концептуално поље *надменосћ* регистровани су компаративни фразеологизми са значењем: а) 'који је надувен и има прекомеран осећај самозадовољства и сигурности због нечега, обично небитног' и б) 'који се понаша према другима охолo и с висине' (РСЈ 2007: 762). У српском контролном корпусу потврђено је шест компаративних фразеологизама: *надући/надуваћи се као ћуран*, *надући/надуваћи се као жаба*, *шећурићи се као ћаун*, *расћи као квасац*, *ћонашаћи се као Боћ*, *ћонашаћи се као Боћом дан*:

1) „[...] samo se naduva ko ćuran, misli da ga se neko boji [...]” (www.paundurlic.com, 14. 4. 2016)

2) „Gospodin akademik sa stažom i iskustvom srednjoškolca. Naduo se ko žaba koliko je pun sebe.” (www.rs.n1info.com, 20. 5. 2015)

3) „Она се понаша као љути рис, севајући мржњом и ароганцијом или се као умишљени паун шепури сценом самоуверено се приказујући околини.” (www.politika.rs, 10. 8. 2016)

4) „U čitavoj priči nije zanemarljiv ni muški ego koji raste kao kvasac zbog činjenice da je uspeo da zainteresuje i 'upeca' ženu koja ni približno nije njegovo godište.” (www.glas-javnosti.rs, 23. 8. 2008)

5) „Aleksandar Vučić: Tadić se ponaša kao Bog.” (www.nspm.rs, 29. 4. 2016)

6) „On želi da zavodi red, da se пита за све, ponaša se kao da je bogom dan.” (www.blic.rs, 24. 3. 2008)

Из немачког контролног корпуса издвојена су четири компаративна фразеологизма: *sich aufblähen wie ein Truthahn* – „надути се као ћурка”, *sich aufblasen wie ein Frosch* – „надути се као жаба”, *sich aufblähen wie ein Pfau* – „надути се као паун”, *sich benehmen wie der liebe Gott* – „понашати се као драги Бог:

1) „Er bläht sich wie ein kleiner Truthahn und kommt sich sehr wichtig vor.” (Хајне, www.gutenberg.spiegel.de, 20. 1. 2017)

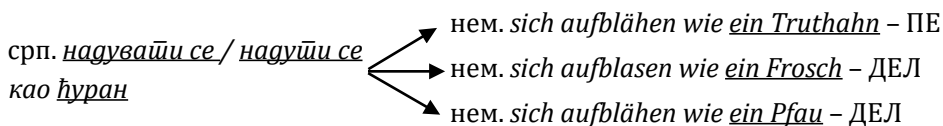
2) „Er hat ja manchmal ganz gute Ideen, wenn er nur sich nicht so aufblasen wollte wie ein Frosch!” (Мразовић, Приморац 1991: 298)

3) „Mein Ego faucht und bläht sich noch auf wie ein Pfau, doch die Federn werden langsam weiß, um sie neu zu bemalen.” (www.sein.de, 12. 7. 2016)

4) „Der Kerl benimmt sich wie der liebe Gott, dachte er [...]” (Мразовић, Приморац 1991: 352)

У контролном корпусу су за концепт *надменосћ* потврђени само глаголски компаративни фразеологизми. Може се приметити да се надменост у оба језика везује за зоониме *џаун* односно *ein Pfau*, *ћуран* односно *ein Truthahn*, *жаба* односно *ein Frosch*, апстрактније појмове *Бої* односно *der Gott* или, у вези са храном, *квасац*. С обзиром на то да српски и немачки глаголски фразеологизми имају исту или сличну лексику, можемо рећи да фразеолошки системи оба језика који се односе на надменост оперишу на истим или сличним лексичким пољима, тако да су слике у позадини контрастираних фразеологизама сличне или исте.

Најпре ће у оквиру концепта *надменосћ* бити контрастирани компаративни фразеологизми који су потврђени у значењу: а) 'који је надувен и има прекомеран осећај самозадовољства и сигурности због нечега, обично небитног'. У случају *надува̑и се као ћуран*, односно *sich aufblähen wie ein Truthahn* утврђен је тип потпуне еквиваленције, јер поређењем јединица наведених фразеологизама добијамо потпуно поклапање на свим нивоима. Другу поредбenu компоненту и у српском и у немачком компаративном фразеологизму чине зооним *ћуран* односно *ein Truthahn*, који квалификују значење глагола *надува̑и се* односно *sich aufblähen* у потцењивачком смислу. Када је реч о циљним фразеологизмима *sich aufblasen wie ein Frosch* и *sich aufblähen wie ein Pfau* утврђена је лексичка разлика у поредбеним деловима у односу на полазни КФ, у српском *ћуран* односно *ein Frosch* и *ein Pfau* у немачком језику, тако да су установљени следећи типови еквиваленције:

Полазни КФ *надува̑и се / наду̑и се као жаба* је такође потврђен у значењу 'који је надувен и има прекомеран осећај самозадовољства и сигурности због нечега, обично небитног' и гради тип делимичне еквиваленције на лексичком нивоу у односу на први и последњи наведени КФ у немачком језику, с обзиром на то да је поредбена компонента у српском зооним *жаба* односно *ein Truthahn* и *ein Pfau* у циљним фразеологизмима. Други фразеолошки пар *надува̑и се / наду̑и се као жаба* односно *sich aufblasen wie ein Frosch* представља случај потпуног подударана на лексичком, морфосинтаксичком и семантичком нивоу, као и у сликовитости, премда је српски компаративни фразеологизам потврђен и у значењу 'угојити се' (в. 3.1.2.7), те је полисеман, што нисмо могли да потврдимо и за фразеологизам у немачком језику. Стога су установљени следећи типови еквиваленције:

срп. *надувајџи се / надујџи се*
као жаба

- нем. *sich aufblähen wie ein Truthahn* – ДЕЛ
- нем. *sich aufblasen wie ein Frosch* – ПЕ
- нем. *sich aufblähen wie ein Pfau* – ДЕЛ

У следећем случају наведени КФ такође су потврђени у значењу а). У полазном фразеологизму као основа поређења фунгира глагол *шејуријџи се*, док је у немачком компаративном фразеологизму утврђена различита глаголска компонента (*sich aufblähen* – „надут се“). Стога контрастирани фразеолошки пар гради тип делимичне еквиваленције на лексичком нивоу, иако у односу на поредбене делове контрастираних фразеологизма имамо потпуно слагање (*џаун* односно *ein Pfau*), при чему се наведени зооними јављају у функцији интензификатора и квалификатора у потцењивачком смислу. С друге стране, полазни КФ остварује тип семантичке еквиваленције у односу на остале циљне КФ због утврђених разлика на лексичком нивоу и у сликовитости фразеологизма:

срп. *шејуријџи се* као џаун

- нем. *sich aufblähen wie ein Pfau* – ДЕЛ
- нем. *sich aufblähen wie ein Truthahn*
// *sich aufblasen wie ein Frosch* – ПЕ

У последњем примеру ради се о полисемном КФ који се, с једне стране, односи на 'особу која се прави важна када је неко хвали', а с друге остварује значење 'који се угојио или се гоји брзо' (в. 3.1.2.7). Његов делимични еквивалент са разликом на лексичком нивоу *aufgehen wie eine Dampfnudel*, који је утврђен у горе наведеном поглављу, није потврђен одговарајућим примером за концепт *надменосџи*, те је контрастирањем полазног КФ са циљним компаративним фразеологизмима који су илустровани и одговарајућим примером у оквиру наведеног концепта установљен тип парцијалне семантичке еквиваленције:

срп. *расџи* као *квасац*

- нем. *sich aufblähen wie ein Truthahn* – ПСЕ
- нем. *sich aufblasen wie ein Frosch* – ПСЕ
- нем. *sich aufblähen wie ein Pfau* – ПСЕ

Последњи контрастирани пар компаративних фразеологизма остварује се у значењу б) 'који се понаша према другима охоло и с висине'. КФ у српском језику *џонашајџи се као Бој* односно *sich behnemen wie der liebe Gott* у немачком језику представљају делимичне еквиваленте са разликом на лексичком нивоу, будући да је у полазном фразеологизму употребљена именица *Бој*, док немачки фразеологизам има и атрибут уз именицу, *der liebe Gott*. У другом случају у српском језику се на глагол надовезује

поредбена реченица као *ga je Boјom gan*, те су поред лексичких установље-
не и морфосинтаксичке разлике:

срп. <i>јонашајџи се као Бој ДЕЛ</i>	→	нем. <i>sich benehmen wie</i>
срп. <i>јонашајџи се као <u>ga je Boјom ga</u> ДЕМСЛ</i>	→	<i>der liebe Gott</i>

Приметно је да су контрастирани компаративни фразеологизми дати у виду паралелног корпуса, у којем је приказан низ синонимних КФ у српском и синонимних КФ у немачком језику који су истог или различитог регистра, што илуструју контекстуализовани примери.

Концептуална анализа показује да компаративни фразеологизми у српском са поредбеним компонентама *ћуран, жаба, ђаун* односно *ein Truthahn, ein Frosch, ein Pfau* у немачком језику припадају лексиси разговорног стила, чак би се могло рећи да је пример српског фразеологизма са поредбеном јединицом *ћуран*, будући да је преузет са сајта влашког речника, карактеристичан за говорнике источне Србије. Такође, *пуран*, тј. *ћуран* је симбол мушке моћи и материнске плодности у племенима северноамеричких Индијанаца, јер „када надме врат евоцира фаличку ерекцију” (Шевалије, Гербран 2003: 489). Референтно значење зоонима *жаба* односно *ein Frosch* своди се на њену способност надувања, што мотивише настанак фразеологизма, док су у народној симболици пауну приписивана значења ароганције, поноса, надмености и хвалисавости, будући да хода раширенога репа. Стога је надменост у овом случају концептуализована онтолошким метафором НАДМЕНОСТ ЈЕ СУПСТАНЦА У ПОСУДИ.

У фразеологизму *расјџи као квасац* објективно својство квасца је у центру семантичке транспозиције. Поредбена компонента интензификује и квалификује значење глагола и односи се на тематску област блиску човеку, а то је кухиња, при чему је НАДМЕНОСТ такође концептуализована као СУПСТАНЦА.

Бог, односно божанство, највише је натприродно биће које је створило и духовни и материјални свет и њиме управља (РСЈ 2007: 96), стога је у фразеологизмима *јонашајџи се као Бој // ga je Boјom gan* у српском односно *sich benehmen wie der liebe Gott* у немачком језику надменост концептуализована оријентационом метафором НАДМЕНОСТ ЈЕ БИТИ ИЗНАД СВИХ.

3.1.3.12. Напетост

Забележени компаративни фразеологизми имплицирају значење 'који има интензиван осећај који се јавља услед ишчекивања некога или

нечега' (PCJ 2007: 782). У српском језику су потврђена три компаративна фразеологизма: *бићи најеи као сѝруна*, *седеи као на илама*, *седеи као на шрњу*:

1) „Bio sam proteklih dana napet kao struna, bio sam do utorka uz suprugu.” (www.blic.rs, 8. 1. 2005); „Nisam znao koga da pitam za savet, a u pravnu terminologiju i zakone razumeo sam se kao u kvantnu fiziku. Celog narednog dana bio sam napet kao struna, a opušteniji nisam ni mogao da budem s obzirom na neprospavanu noć i litre ispijene kafe.” (www.lepotaizdravlje.rs, 6. 9. 2011)

2) „Sedeo sam na ivici stolice kao na iglama, jedva čekajući da baka odreši novčanik koji je držala u rukama i izbroji mi nešto sitnine.” (www.b92.net, 19. 9. 2007)

3) „Prođe u iščekivanju i tih nekoliko dana. Ja – kao na trnju.” (Михаиловић 2003: 41)

У концепт *најеиосѝи* спадају три компаративна фразеологизма у немачком језику: *gespannt sein wie ein Regenschirm* – „бити напет/напрегнут као кишобран”, *sitzen wie auf Nadeln* – „седети као на иглама” и *sitzen wie auf Kohlen* – „седети као на угљу”:

1) „Heute gibt es Zeugnisse. Fritz ist gespannt wie ein Regenschirm, wie seine Noten ausgefallen sind.” (Мразовић, Приморац 1991: 338); „Aber eine kleine Chance hat die Demokratinnen noch, am 20. [...] Da sind wir ja mal gespannt wie ein Regenschirm wie dass ausgehen wird!” (www.focus.de, 25. 11. 2016)

2) „Doch nun bin ich extrem froh, dass es endlich losgehen wird. Denn die Tage vor dem Start in eine Halbsaison sind für einen Fussballer schlimm. Es kribbelt, man sitzt wie auf Nadeln und ist unruhig vor lauter Vorfreude.” (www.bernerzeitung.ch, 1. 2. 2017)

3) „Dennoch sitzt bereits so mancher Fans wie auf Kohlen und zählt ungeduldig die Tage.” (www.sumikai.com, 8. 1. 2017)

С контрастивне тачке гледишта, у првом случају можемо констативати делимичне еквиваленте на лексичком нивоу, с обзиром на то да је у поредбеном делу у српском употребљен артефакт *сѝруна* а у немачком језику *ein Regenschirm* – „кишобран”. Као основа поређења у српском језику је употребљен трпни глаголски придев *најеи* а у немачком језику *gespannt* у пренесеном значењу 'бити јако нервозан', што се може из контекстуализованих примера закључити. У компаративним фразеологизмима носилац семантичке транспозиције је полисемна придевска компонента. У српском језику придев *најеи* је изведен од глагола *најеи* који има дословно

значење 'раширити крајеве нечега тако да дође до потпуног затезања, ра-
запети, растегнути' и пренесено значење 'постати нервозан, напрегнут, на-
пет од узбуђења, узнемирености, страха, ишчекивања' (PCJ 2007: 782), док
се у немачком језику појављује партицип прошли у улози придева *gespannt*,
изведен од глагола *spannen*, чије је основно значење 'нешто раширити, раз-
вући до затегнутости', а пренесено значење 'затегнутост нерава до пуцања'
(Дуден 2001: 1475). Према томе, може се рећи да су фразеологизми моти-
висани посебном врстом метафоричке мотивације, *ићром речима*:

срп. *бићи најей као сћруна* → нем. *gespannt sein wie ein Regenschirm*
– ДЕЛ

Други пар фразеологизама се може односити на човека који је нестр-
пљив и који је у ишчекивању нечега или некога. У основи поређења је у
српском глагол *сегећи* односно *sizten* у немачком језику, док се у поредбе-
ном делу појављују предлошка фраза *на иџлама* односно *auf Nadeln* и *auf*
Kohlen које су у функцији квалификатора управног глагола. С обзиром на
то да се полазни КФ потпуно слаже на лескичком, морфосинтаксичком
и семантичком нивоу са првим циљним фразеологизмом, утврђен је тип
потпуне еквиваленције, док је у односу на други компаративни фразеоло-
гизам у немачком језику утврђена лексичка разлика у поредбеном делу, те
је установљена делимична еквиваленција на лексичком нивоу:

срп. *сегећи као на иџлама* → нем. *sitzen wie auf Nadeln* – ПЕ
→ нем. *sitzen wie auf Kohlen* – ДЕЛ

Последњи компаративни фразеологизам у српском језику у основи
поређења има глагол *сегећи*, док је у поредбеном делу предлошка фраза
на шћрњу. С обзиром на то да су разлике установљене у поредбеном делу
циљних фразеологизама, реч је о делимичним еквивалентима на лексич-
ком нивоу:

срп. *сегећи као на шћрњу* → нем. *sitzen wie auf Nadeln* – ДЕЛ
→ нем. *sitzen wie auf Kohlen* – ДЕЛ

Сликовитост наведених глаголских фразеологизма је (прибли-
жно) идентична, при чему је осећај напетости концептуализован као
НЕПРИЈАТНОСТ/БОЛ.

3.1.3.13. Понос

Понос се изражава компаративним фразеологизмима са значењем 'који има осећај задовољства постигнутим' (PCJ 2007: 972). У српском језику је забележен придевски компаративни фразеологизам *бићи њоносан као њаун*:

1) „Vijeće je odobrilo Delorsov plan tako blistavim izrazima, da je sam izjavio 'da je ponosan kao paun.'” (www.dnevno.hr, 20. 11. 2016); „Носио сам их сваки пут кући, па бих увече, кад сви полежу, навучао фудбалске ципеле и шетао по соби, окретао се на прстима и уживао [...] Био сам заиста поносан као паун [...]” (www.politika.rs, 12. 8. 2016)

У немачком контролном корпусу потврђена су два придевска компаративна фразеологизма *stolz sein wie Oscar* – „бити поносан као Оскар” и *stolz sein wie ein Pfau* – „бити поносан као паун”:

1) „Königlicher Nachwuchs: Schweden ist stolz wie Oskar. Kaum einen Tag alt, aber schon Herzog: Schweden feiert die Geburt des zweiten Kindes von Prinzessin Victoria und Kronprinz Daniel.” (www.spiegel.de, 3. 3. 2016)

2) „Stolz wie ein Pfau fährt er im Schneepflug und mit ordentlich Schwung drüber, hebt die Arme, wenn er oben ist und senkt sie wieder, wenn es [...]” (www.britte.de, 23. 1. 2017) „Nachdem Vater Jos auf dem Circuit de Barcelona-Catalunya sichtlich bewegt war, schilderte auch Opa Frans Verstappen im 'de Volkskrant', wie es ihm bei der Triumphfahrt seines Enkels ging: 'Ich habe geheult wie ein kleines Kind. Ich bin stolz wie ein Pfau auf meinen Enkel.' Mama Sophie Kumpen meinte: 'Ich bin die glücklichste Mutter der Welt. Der Sieg von Max ist unbeschreiblich und unwirklich.'” (www.n-tv.de, 16. 5. 2016)

Као основа поређења употребљени су потпуно еквивалентни придеви: *њоносан* у српском односно *stolz* у немачком језику, чије значење интензификују поредбене компоненте *њаун* односно *ein Pfau*, у смислу 'бити веома поносан', што се може констатовати из контекстуализованих примера. У оба језика су употребљени зооними који такође представљају потпуне еквиваленте. Након контрастирања јединица фразеологизма – *њоносан* односно *stolz*, као и *њаун* односно *ein Pfau*, можемо да контрастирамо фразеологизме и закључимо да су у питању потпуни еквиваленти:

срп. *бићи њоносан као њаун* → нем. *stolz sein wie ein Pfau* – ПЕ

Са контрастивне тачке гледишта, у другом случају је реч о делимичним еквивалентима на лексичком нивоу, будући да су разлике установљене у поредбеном делу фразеологизама, у српском *њаун* односно *Oskar* у немачком језику:

срп. *бићи поносан као ђаун* → нем. *stolz sein wie Oskar* – ДЕЛ

Као што је наведено у контрастивној анализи, поносан човек се пореди са *ђауном* у оба језика. Паун је сматран симболом охолости, али он је пре свега соларни симбол (Шевалије, Гербран 2004: 679). Компаративни фразеологизми имају значење 'који је таштог поноса', а зооним *ђаун* у поредбеном делу интензивира значење придева *поносан*, што се може и закључити из контекстуализованих примера. Осећај поноса се у немачком језику изражава и поређењима са лексемом *Oskar*. Могуће објашњење за настанак овог фразеологизма може се наћи у аналогiji са фразеологизмом *frech sein wie Oskar* – „бити дрзак као Оскар”. Постоје различита тумачења (в. 3.1.1.5), те је такође могуће да се име односи на Оскара Блументала (*Oskar Blumenthal*, 1852–1917) који је писао оштре и дрске критике (Дуден 11 2008: 71). Уколико пођемо од схватања о онтолошким метафорама Лејкофа и Џонсона, ПАУН односно OSKAR СУ ПОСУДЕ, док је понос концептуализован као СУПСТАНЦА/МАТЕРИЈА У ПОСУДИ.

У немачком се употребљава и фразеологизам *stolz sein wie ein Spanier* – „бити поносан као Шпанац” са значењем 'који има јако изражен мушки понос' (Дуден 11 2008: 738), али није потврђен у немачком контролном корпусу. Будући да је лексичка структура фразеологизма пореклом из Шилеровог дела *Don Karlos*, дати фразеологизам је настао на основу интертекстуалне мотивисаности.

3.1.3.14. Радост

Приказани компаративни фразеологизми означавају човека 'који је расположен и задовољан због пријатних ситуација или успеха' (РСЈ 2007: 1105) и то су у српском језику следећи: *бићи срећан као геђе, радовађи се као геђе, осећађи се као ђрејорођен, осећађи се као на седмом небу, осећађи се као риба у води*:

1) „**SREĆAN KAO DETE**: Ovako je Marej proslavio smenjivanje Noleta sa prvog mesta” (www.sport.blic.rs, 7. 11. 2016)

2) „**Radovao sam se kao malo dete**, a izgubili smo.” (www.rs.n1info.com, 13. 12. 2015)

3) „**Sinan Sakić kao preporoђen**: Decenijama sam se trovao alkoholom.” (www.svet.rs, 25. 11. 2014); „Ostavši bez tog prtljaga, **osjećaо se** bolje, **као preporoђen**.” (Вајнбепп 2012: 372)

4) „Zato je prvi solo let, међу pilotima познат као 'лађирање', doneo nikad доживљени осећај. Ko se jednom нађе за командана борбеног авиона, а то санја

celog života, oseća se – kao na nebu.” (www.autentik.jagodina.net, 11. 2. 2017)

5) „Potrebno je da se okolnosti sklope tako da se na sceni osećate kao riba u vodi” – objašnjava Goca i dodaje: – ‘Deca hoće da postanu pevači da bi bila popularna.’” (www.svetplus.com, 10. 2. 2017)

У немачком контролном корпусу потврђени су следећи компаративни фразеологизми: *munter sein wie ein Fisch im Wasser* – „бити ведар, добро расположен као риба у води”, *sich freuen wie ein Schneekönig* – „радовати се као царих”, *sich fühlen wie neugeboren* – „осећати се као препорођен”, *sich fühlen wie im siebten Himmel* – „осећати се као на седмом небу”, *sich wohlfühlen/sich fühlen wie ein Fisch im Wasser* – „осећати се као риба у води”:

1) „Ein Verein – so munter, wie ein Fisch im Wasser: Viele Schwimmer und Erfolge beim Umkircher Verein Neptun.” (www.badische-zeitung.de, 2. 4. 2016)

2) „Und getanzt wurde am Ende auch noch: Falcons-Besitzer Arthur Blank freute sich wie ein Schneekönig über den Super-Bowl-Einzug und legte erneut eine flotte Sohle aufs Parkett.” (www.spo.com, 24. 1. 2017); „Als ich Anni die Karte für die Oper schenkte, freute sie sich wie ein Schneekönig.” (Мразовић, Приморац 1991: 296)

3) „Doch ein gemeinsames Rezept für Fitness und Gesundheit haben die Beiden auch: Sie saunieren in der hauseigenen Sauna. Und es kommt nicht selten vor, dass sie sich dort gegenseitig mit Schnee einreiben. ‘Ein herrliches Gefühl’, schwärmt Reinhard Sotona. ‘Man fühlt sich hinterher wie neugeboren.’” (www.svz.de, 15. 2. 2017)

4) „Hier dürfen sich ‘Star Wars’ – Fans wie im siebten Himmel fühlen: An Bord der Maschine von All Nippon Airways (ANA) werden die Passagiere von den Flugbegleitern stilecht mit Laserschwert und Darth-Vader-Handtasche empfangen.” (www.handelsblatt.com, 6. 12. 2015)

5) „Am Ende sollen sich alle, Sänger und Zuhörer, so wohl fühlen wie der ‘kleine Fisch im Wasser’, von dem die Chorkinder und Singklassen erzählen.” (www.sueddeutsche.de, 9. 3. 2016)

Радост се може изразити придевским и глаголским компаративним фразеологизмима у оба језика. У првом примеру установљени су придевски компаративни фразеологизми, будући да су у основи поређења употребљени придеви *срећан* у српском односно *munter* у немачком језику у значењу ‘heiter, gut gelaunt, aufgeweckt und lebhaft’ (Дуден 2001: 1107), дословно „бити ведар, добро расположен, пробуђен и живахан”, уз које се у улози компаратума појављују лексеме *gehe* односно *ein Fisch im Wasser* – „риба у води”. Значење КФ је блиско, али је исказано делимично

различитим лексичким компонентама и циљни фразеологизам је забележен такође за концептуално поље *живахносћ*, те је реч о парцијалним семантичким еквивалентима:

срп. *бићи срећан као гејџе* → нем. *munter sein wie ein Fisch im Wasser*
– ПСЕ

У придевском фразеологизму *бићи срећан као гејџе*, за поређење радосног човека користи се лексема *гејџе*, која означава безбрижан и опуштен начин радовања који је својствен пре свега деци. Радост је у фразеологизмима са поредбеном компонентом *гејџе* концептуализована као ОДСУСТВО БРИГЕ. За разлику од српског придевског фразеологизма, у немачком фразеологизму *munter sein wie ein Fisch im Wasser* осећај човека који се радује пореди се са осећајем који има риба када је у води.

Други пар фразеолошких јединица представља делимичне еквиваленте са разликом на лексичком нивоу, која је утврђена у различитој употреби именичке компоненте у поредбеном делу, у српском *мало гејџе* односно *Schneekönig* у немачком језику. Атрибут *мало* је већ садржан у значењу лексеме *гејџе*, те спада у факултативну јединицу датог фразеологизма, док је у немачком језику израз *Schneekönig* уобичајени израз птицу *царућ*, врсту птице певачице, који се за разлику од других птица певачица не сели у топлије крајеве, већ зиму проводи у свом крају, те представа о мелодичном цвркуту птица лежи у мотивационој бази датог фразеологизма (Дуден 11 2008: 244). Радост је концептуализована као ПРИЈАТНОСТ:

срп. *раговаћи се као (мало) гејџе* → нем. *sich freuen wie ein Schneekönig*
– ДЕЛ

Значење 'који је постао живахан и активан после периода мировања или назадовања' (РСЈ 2007: 1021) изражено је КФ у којима се као основа поређења у српском појављује глагол *осећаћи се*, а у немачком језику *sich fühlen*, док је у улози компаратума употребљена лексема *прејорођен* односно *neugeboren*. Контрастивна анализа показује слагања на лексичком, семантичком и морфосинтаксичком ниову, те су у питању потпуни еквиваленти:

срп. *осећаћи се као прејорођен* → нем. *sich fühlen wie neugeboren* – ПЕ

Фразеологизми са поредбеном компонентом *на небу* односно у немачком *im siebten Himmel* – „на седмом небу” воде порекло из Библије и делимично су повезани са јеврејским веровањем да је небо састављено из више сфера. У ранохришћанским апокрифним списима *седмо небо* је означавало највишу сферу где живи Бог са анђелима (Дуден 11 2008: 363). Стога је у

овом примеру радост концептуализована појмовном метафором РАДОСТ ЈЕ ГОРЕ. С контрастивне тачке гледишта, следећи пар компаративних фразеологизама са значењем 'који има осећај блаженства и среће' (РСЈ 2007: 807) представља делимичне еквиваленте са незнатним лексичким разликама које се огледају у проширеном облику поредбене компоненте *siebten Himmel* – „седмом небу“ у циљном фразеологизму. Уколико у контрастирању пођемо од нередукване варијанте фразеологизама *осећајши се као на седмом небу* реч је о потпуним еквивалентима:

срп. <i>осећајши се као на небу</i> – ДЕЛ	→	нем. <i>sich fühlen wie im siebten Himmel</i>
срп. <i>осећајши се као на седмом небу</i> – ПЕ		

Последњи контрастирани пар компаративних фразеологизама изражава значење 'који има осећај великог задовољства и расположености, коме је удобно, сигурно' (РСЈ 2007: 1166), и представља потпуне еквиваленте. С контрастивне тачке гледишта, фразеологизми се слажу на свим нивоима:

срп. *осећајши се као риба у води* → нем. *sich fühlen wie ein Fisch im Wasser*
– ПЕ

У мотивационим базама фразеологизма је осећај који риба има док је у води, те је радост концептуализована појмовном метафором РАДОСТ ЈЕ ДРАГОЦЕНОСТ/УНУТРА.

3.1.3.15. Слобода

У оквиру датог концепта забележени су компаративни фразеологизми са значењем 'који је ослобођен од обавеза или стега живота' (РСЈ 2007: 1240) и у српском језику то је *бијши слободан као њица (на ирани)*:

1) „Dodaje da je već sada praktično ostvario svoj san da je tražen kao naučnik, da je slobodan kao ptica i da može da radi po čitavom svetu, jer njegov posao nije vezan za kancelariju već za računarsku tehniku koju nosi sa sobom.” (www.novosti.rs, 6. 10. 2016)

Анализом немачког контролног корпуса потврђен је КФ *frei sein wie ein Vogel (in der Luft)* – „бити слободан као птица (у ваздуху)“:

1) „Wir wollten ihn nicht vereinnahmen, er wird nie uns gehören. Er wird immer frei wie ein Vogel sein. Als er den Nobelpreis entgegennahm, hielt er eine Rede, die sich mit der Phase seines Lebens auseinandersetzte, die wir im Film einfangen. Er sagte, er wisse nicht, ob er sein Leben wirklich gelebt, geträumt oder geschrieben habe. Das war wie ein Schlüssel für unseren Film.” (www.nordbuzz.de, 10. 2. 2017)

С контрастивне тачке гледишта, утврђени су потпуни еквиваленти, с обзиром на то да су проширења у оквиру поредбеног дела, у српском *на ĩрани* односно *in der Luft* – „у ваздуху” у немачком језику факултативне компоненте у фразеологизмима и нису исказане у контекстуализованим примерима:

срп. *бићи слободан као ѿица (на ĩрани)* → нем. *frei sein wie ein Vogel (in der Luft)* – ПЕ

Осећај слободе се пореди са *ѿицом* у оба језика, будући да птица летењем симболизује везу између земље и неба, док у грчком језику може представљати и синоним небеског знака и поруке, као и у таоизму, где бесмртници ставом подражавају птице да би показали како су лагани и ослобођени земљине теже (Шевалије, Гербран 2004: 755). Поред тога, поредбене компоненте нередукованих поредбених делова *ѿица на ĩрани* односно *ein Vogel in der Luft* су носиоци концептуализације слободе, те је слобода концептуализована као СЛОБОДА ЈЕ ВАН/ГОРЕ.

3.1.3.16. Срам/Стид

У српском контролном корпусу забележено је пет компаративних фразеологизама који се својим значењем 'који се устеже и устручава од неке радње или има осећај срама због учињене радње' (РСЈ 2007: 1270) уклапају у дати концепт: *бићи црвен као булка*, *бићи црвен као ѿаѿрика*, *ѿоцрвенеѿи као булка*, *сѿојаѿи/седеѿи као ѿоисла кокош*, *оѿићи као ѿоисла кокош*:

1) „Kada je primetio paparace, popularni pevač, crven kao bulka u licu, роцео је да urla: 'Ne mogu da verujem! Gubite se! Ako ove slike arhiva objavite u novinama, туѿицу вас.'" (www.blic.rs, 24. 7. 2006)

2) „Данима сам спремао говор како да му то предам, а да га не увредим. Не умет ни да дам, ни да узмет. На крају сам морао да се наканим. Са оном кесом, чинило ми се да ме цела болница гледа, образ црвен као паприка. Ушао сам код доктора у канцеларију, он игра шах са медицинским техничарем." (www.vranjske.co.rs, 17. 7. 2014)

3) „Seksualno pomagalo po nesreći ispada pred službena lica koja se grohotom smeju, dok moj nadobudni kolega kao bulka crveni i bradom probija vlastita prsa." (www.blic.rs, 10. 12. 2014)

4) „On je nizak, nabijen, ljutit, običan proleter. I valjda ona jadnica uzela hrenovke kad on planu: botebog više i hrenovke. Znaš li išta drugo osim hrenovki spremit. Neću sad ništa, saću sam hljeb jest. I izađe ispred da zapali. Uzela ga huja, što bi se reklo. Ona tu stoji ko pokisla, s korpom u ruci, i hrenovkama u

njoj pitajući se garant neka hamletovska pitanja.” (Елијевски, www.sic.ba, 13. 2. 2017)

5) „[...] prvom poluvremenu, a kada je u 40. minutu Janis Salibur doveo Gengan u vođstvo činolo se da će navijači Gengana kući da odu kao pokisli.” (www.mozzartsport.rs, 14. 1. 2017)

Анализом контролног корпуса забележени су у немачком језику следећи компаративни фразеологизми: *rot sein wie eine Tomate* – „бити црвен као парадајз”, *dastehen/dasitzen wie ein begossener Pudel* – „стојати/седети као покисла пудла”, *davonschleichen wie ein geprügelter Hund* – „одвући се као пребијен пас”:

1) „Bei diesem Ausblick darf man schon mal rot anlaufen wie eine Tomate! Die schöne Ehefrau von Sänger John Legend (37, 'All of Me') hatte bei den 'American Music Awards' am Sonntag mit einem Schlitz im Kleid schockiert, der an die (Scham-)Grenze ging.” (www.bild.de, 22. 11. 2016)

2) „An der gestrigen Medienkonferenz des Bundesrats war sie dann da, die Elite, die vom Volk gebodigt wurde. Finanzminister Ueli Maurer sass wie ein begossener Pudel da. Neben der wichtigsten Abstimmung als Verteidigungsminister, dem Nein zum Gripen, und seiner wichtigsten Abstimmung als Sportminister, dem Nein zu Olympia vor vier Jahren, verliert er jetzt auch seine entscheidende Vorlage als Finanzminister.” (www.blick.ch, 13. 2. 2017); „Und jetzt stehe ich vor Ihnen 'wie ein begossener Pudel' und schäme mich.” (Мразовић, Приморац 1991: 191)

3) „Der Kellner war wie ein geprügelter Hund auf Seitenpfaden davongeschlichen [...]” (Мразовић, Приморац 1991: 437); „Hannes Balla hatte sekundenlang nachgedacht und mit seinen Augen Jochmann angeflackert [...] Jochmann war wie ein geprügelter Hund davongeschlichen.” (Мразовић, Приморац 1991: 437)

Компаративни фразеологизми са придевом као основом поређења забележени су у оба језика. У српском је употребљена придевска компонента *црвен* односно *rot* – „црвен” у немачком језику, док се као компаратуми у српском појављују лексеме *булка* и *џајрика* односно *eine Tomate* – „парадајз” у немачком језику. На основу лексичких разлика које су изражене употребом различите поредбене јединице утврђује се тип делимичне еквиваленције у оба случаја:

срп. *биџи црвен као булка / џајрика* → нем. *rot sein wie eine Tomate* – ДЕЛ

Придевски компаративни фразеологизми у српском и немачком језику који изражавају осећај стида у поредбеном делу садрже лексеме *булка* и

īaiūrika односно *eine Tomate*, које због своје карактеристичне црвене боје асоцирају на црвену боју коју човек добије у лицу услед осећаја стида, што је у подлози наведених фразеологизама. Различита су тумачења црвене боје: у египатској уметности црвена боја је проклета и означава све што је штетно, док је у Африци она симбол живота, али од посебног значаја за концептуалну анализу осећаја стида је чињеница да она симболише ватру (Шевалије, Гербран 2004: 78), те је СРАМ/СТИД концептуализован као ВА-ТРА КОЈА ИЗБИЈА.

Из контролног корпуса у српском језику издвојен је глаголски компаративни фразеологизам *īoiцрвенеīи као булка*, али одговарајући фразеолошки еквивалент није евидентиран у језику-циљу, те је утврђен оптимални лексички еквивалент, глаголска фраза:

срп. *īoiцрвенеīи као булка* → нем. *heftig, aus Scham erröten* – „јачо због срама поцрвенети” – НЕ

Наредни пар контрастираних фразеологизама са значењем ‘који је посрамљен, обесхрабрен’ представља делимичне еквиваленте на лексичком нивоу, с обзиром на то да је са аспекта лексике утврђена разлика у употреби именичке компоненте у улози компаратума, у српском *īокисла кокош* односно *ein begossener Pudel* – „покисла пудла” у немачком језику. У контекстуализованом примеру је забележена редукована варијанта фразеологизма *сīојаīи као īокисла кокош*.

срп. *сīојаīи/cegeīи као īокисла кокош* → нем. *dastehen/dasitzen wie ein begossener Pudel* – ДЕЛ

Последњи контрастирани пар компаративних фразеологизама поред посрамљености означава и покуњеност, пониженост. Као основа поређења се појављује глаголска компонента, у српском *oiīићи* односно *davonschleichen* у значењу ‘leise und langsam davongehen’ (Дуден 2001: 356) – „тихо и полако отићи” у немачком језику, док је у поредбеном делу у српском употребљена редукована фраза *īокисли* уместо *īокисла кокош* односно *ein geprügelter Hund* – „пребијен пас” у немачком језику. Након контрастирања јединица фразеологизама можемо упоредити наведене фразеологизме и констатовати семантичку еквиваленцију:

срп. *oiīићи као īокисла кокош* → нем. *davonschleichen wie ein geprügelter Hund* – СЕ

Носиоци семантичке транспозиције која је у основи значења глаголских фразеологизама су атрибути *īокисла* односно *begossener* или *geprügelter* у оквирима поредбених делова датих фразеологизама, те је срам

концептуализован као НЕПРИЈАТНОСТ/БОЛ. Фразеологизми који су ексцерпирани из речничког корпуса, али нису и потврђени у контролном корпусу јер немају више исту употребну вредност у језику су у српском *segeћи као млага* и *dasitzen wie ein Brautpaar* у немачком језику са значењем 'седети непомично, стидљиво'.

3.1.3.17. Страст

Када је реч о страственим људима у љубави, у српском језику се употребљавају компаративни фразеологизми *бићи зајалив као баруш*, *зајалији/јалији се као шибица*:

1) „Vulkan, sa svojom ružnoćom i snagom, zar nije simbol ove ružne i jake nacije, božanske po svojoj 'mehaničkoj' inteligenciji, strpljivoj u čekanju, strašnoj jednog dana u veku, *zapaljivoj kao barut*, spremnoj na revolucionarne požare zbog rakije, na kraju dovoljno spiritualnoj da se zapali na jednu dvosmislenу reč koja za njih uvek znači: zlato i zadovoljstvo.” (Балзак 2014)

2) „*PALI SE KAO ŠIBICA*: Tri ekspres načina da uzбудите muškarca” (www.telegraf.rs, 16. 8. 2012); „Пре но што *се запалите као шибица*, наводимо и објашњење да нема доказа да жена која машта о другом фрајеру, жели да превари свог партнера.” (www.pravda.rs, 14. 8. 2016)

Придевски компаративни фразеологизам у српском језику *бићи зајалив као баруш* означава страст као изражену склоност за нешто, велику приврженост нечему. Фразеолошки речници немачког језика не региструју придевске компаративне фразеологизме који се односе на концепт *сйраси*. Стога је у овом случају установљен тип нулте еквиваленције. Оптимални лексички еквивалент у немачком језику је *sehr leidenschaftlich sein* – „бити веома страствен”.

У српском контролном корпусу потврђен је глаголски компаративни фразеологизам *зајалији се / јалији се као шибица* у значењу 'који је страствен у љубави', али у оквиру датог концепта у немачком језику није утврђен одговарајући компаративни фразеологизам, тако да је реч о нултој еквиваленцији. Оптимални лексички еквивалент је *für jemanden Feuer und Flamme sein* – „бити за некога ватра и пламен”.

У немачким речницима регистровани су глаголски компаративни фразеологизми *brennen wie Stroh*, у дословном преводу „горети као слама” и *brennen wie Zunder* – „горети као фитиљ”, чије реално постојање у оквиру датог концепта није осведочено писаном потврдом у језику, те се и њихова употребна вредност доводи у питање. Приметно је да се осећај страсти пореди са лако запаљивим предметима. Различите поредбене компоненте, у

српском *баруџ* и *шибица* односно *das Stroh* – „слама” и *der Zunder* – „фитиљ” у немачком језику, указују на културолошку специфичност, тј. оно што је карактеристично за те језичке заједнице. Страст је јак и интензиван осећај који међутим брзо прође те је концептуализована појмовном метафором СТРАСТ ЈЕ ВАТРА.

3.1.3.18. Страх

Сѣрах је удица ума.

Франк Херберт

Он може бити реалан, уколико постоји реална опасност и претња, а уколико не постоји, онда се ради о нереалном страху као што је страх од испита, од процене других људи итд. Драгићевић објашњава страх на следећи начин: „Х осећа страх = Х се осећа као неко када мисли да му се нешто лоше може догодити а да он не може утицати да се то не догоди и када не жели да се то догоди” (2001: 173). Страх се, осим на душевном, манифестује и на физиолошком плану у виду сушења уста, подрхтавања тела, лупања срца, нездраве боје лица, укоченог положаја тела и изражен је следећим компаративним фразеологизмима у српском језику: *биџи блед као крџа*, *џребдеџи као мрџвац*, *бојаџи се као ђавола*, *џресџи се као џруџ*, *сџојаџи као окамењен*, *сџојаџи као киџ*:

1) „До касарне, регрут је био трезан, блед као крпа и слуђен јер је знао да га чека сусрет са суровим десетарима, амбициозним поручницима и креветима које неће намештати мама, у доба када поштен свет хрче.” (www.politika.rs, 25. 9. 2016)

2) „Шумар пребдеде као мртвац и викну: ’Нађушио га је! И он је био са мном кад сам га убио.’” (Мопасан 2014: 23)

3) „Mnoge je tako osakatio i ljudi su ga se bojali kao đavola.” (Михаиловић 2003: 57)

4) „Policajac koji je slikao mesto, odnosno unutrašnjost stabla, počeo se tresti od straha kao prut, a stalno su me pitali kako će to odneti, šta ako eksplodira i slično.” (www.blic.rs, 4. 2. 2017); „Devojčica se tresla kao prut. Bila je sleđena i toliko uplašena da nije mogla da reaguje iako je završila kurs samoodbrane.” (www.blic.rs, 29. 9. 2016)

5) „U rano jutro 7. aprila našao se pred samom bibliotekom. I gotovo kao okamenjen stao sam kad sam ugledao da ne gori Grafičko odeljenje Državne štamparije nego baš Narodna biblioteka. To su mi bili najteži trenuci koje sam preživeo za vreme celog bombardovanja Beograda.” (www.newesweek.rs, 2. 4. 2016)

6) „Ljudi moji, pa čini mi se da mi je poljubac sa Cecom draži od stana! [...] Stisao buket crvenih ruža i stoji ko kip pred zgradom u ulici Braće Jerković – nadomak svog beogradskog sna. Premro od straha: Mileta čeka Cecu.” (www.alo.rs, 26. 4. 2015)

Из немачког контролног корпуса за дати концепт су издвојени следећи компаративни фразеологизми: *bleich sein wie Kreide* – „бити блед као креда”, *fürchten wie der Teufel das Weihwasser* – „плашити се као ђаво свете водице”, *fürchten wie die Pest* – „плашити се као куге”, *zittern wie Espenlaub* – „дрхати као лист јасике”, *dastehen wie eine Säule* – „стојати као стуб”:

1) „[...] und Julika ist bleich wie Kreide, ob zwar wir nun wieder das grüne Licht haben [...]” (Мразовић, Приморац 1991: 140); „Arthur Guitermann, Der abergläubische Geist: Ich bin ein stiller kleiner Geist tu keinem was zuleide; die andern sagen, ich sei meist aus Angst ganz bleich wie Kreide.” (www.wizelife.de, 30. 12. 2012)

2) „Doch exakt diese PC macht ihnen, den Gefährtinnen des starken Mannes, ihre vaterlandserhaltende Rolle abspenstig, weshalb sie alternative Lebensmodelle fürchten wie der Teufel das Weihwasser. Kinder würden 'per Sexualpädagogik der Vielfalt indoktriniert', behauptet Beverfoerde wider besseren Wissens auf der erzkatholischen 'Tagespost', wobei zu hoffen bleibt, dass die Kleinen in Panik vor der Zwangs-Homosexualität nicht mit Weihrauch vergiftet werden, sollten die mal ihre eigene Sexualität kennen lernen wollen.” (www.m-maenner.de, 27. 1. 2017)

3) „Wer andere kontrollieren will, um daraus einen Nutzen zu ziehen, fürchtet das wie die Pest.” (www.breandeins.de, 28. 7. 2017)

4) „Wortlos tritt Margarete vor. Wortlos nimmt sie die hingehaltene Peitsche. Ihr Blick ist starr nach vorne gerichtet. Nicht länger sieht sie das fünfzehnjährige jüdische Mädel, welches vor ihr wie Espenlaub zittert, als ein menschliches Wesen, als ein Mädchen, welches einmal einen Namen hatte, eine Familie und Eltern, die es liebten.” (www.tips.at, 16. 1. 2017); „Sprach man von ihm, wurde ich kreidebleich und zitterte wie Espenlaub [...]” (Мразовић, Приморац 1991: 252)

5) „Ich stehe wie eine Säule da und zehn Schritte vor mir das Tier und sieht mich an.” (Мразовић, Приморац 1991: 191)

Први контрастирани фразеолошки пар представља придевске компаративне фразеологизме у значењу 'који се јако уплашио да је добио бледу, нездраву боју коже' (РСЈ 2007: 1002). У основи поређења у српском је употребљен придев *блед* а у немачком језику *bleich*, док је са становишта

лексике утврђена различита именичка компонента у поредбеном делу, у српском *крџа* односно *die Kreide* – „креда“ у немачком језику. На морфосинтаксичком нивоу се наведени фразеологизми у потпуности поклапају, те су утврђени делимични еквиваленти са одступањем на лексичком нивоу:

срп. *биџи блед као крџа* → нем. *bleich sein wie Kreide* – ДЕЈ

У српском контролном корпусу потврђен је компаративни фразеологизам у којем је употребљен глагол *џреблегеџи* у чијој се основи налази придев *блед*, док је именичка компонента у поредбеном делу *смрџ*. У недостатку одговарајућег компаративног фразеологизма у језику-циљу попуњен је семантички еквивалент *kreidebleich werden* – „постати блед као креда“, који је забележен у корпусу који се односи на страх (в. пример 4).

Човек који осећа страх губи здраву боју лица и бледи, а будући да је *блед* епитет смрти и да је носилац метафоризације, СТРАХ је у компаративним фразеологизмима *биџи блед као крџа* и *џреблегеџи као мрџвац* концептуализован као УМИРАЊЕ.

Тип делимичне еквиваленције са разликом на морфосинтаксичком и лексичком нивоу утврђен је у следећим случајевима, с обзиром на то да се глаголске компоненте које су у улози основе поређења, у српском *бојаџи се* односно *fürchten* у немачком језику, лексички подударају, али постоји разлика између њих у погледу глаголске рекције и рефлексивности глагола, будући да је глагол у полазном фразеологизму рефлексиван и регира именицу у генитиву, док глагол *fürchten* није рефлексиван и захтева именицу у акузативу. Поред тога, установљене су лексичке разлике у поредбеном делу, тј. у српском језику је употребљена лексема *ђаво* а у немачком језику *der Teufel das Weihwasser* – „ђаво свете водице“, што представља редуковани облик реченице *der Teufel fürchtet das Weihwasser* – „ђаво се плаши свете водице“. Са наведеном поредбеном јединицом у немачком језику уз глагол *fürchten* алтернира лексема *die Pest* – „куга“. Сходно томе, циљни фразеологизми представљају делимичне еквиваленте на лексичком нивоу и морфосинтаксичком нивоу:

срп. *бојаџи се (некоја) као ђавола* → нем. *fürchten (jmdn.) wie der Teufel das Weihwasser // die Pest* – ДЕЛМС

Поредбене компоненте *ђаво* односно *der Teufel das Weihwasser* и *die Pest* повезује појам смрти, јер су оне доносиоци смрти, те је у овом случају страх концептуализован као СТРАХ ЈЕ СМРТ.

Контрастивна анализа следећег фразеолошког пара са значењем 'који се тресе од страха' (PCJ 2007: 1336) указује на то да је реч о делимичним

еквивалентима, с обзиром на то да су у фразеологизмима употребљени глаголи *ћресѝи се* односно *zittern*, а у поредбеном делу лексема *ћруѝ* односно у немачком *Espenlaub* – „лист јасике”, те су утврђене разлике на лексичком нивоу у поредбеном делу и у рефлексивности глагола, што спада у морфолошка својства:

срп. *ћресѝи се* као *ћруѝ* → нем. *zittern wie Espenlaub* – ДЕЛМ

Поредбене компоненте *ћруѝ* и *Espenlaub* представљају човека. Слика прута и листа који се под утицајем ветра и неке спољашње силе јако тресе је асоцијативно-конотативни потенцијал који мотивише дате фразеологизме. СТРАХ ЈЕ у овом случају концептуализован као ГУБИТАК КОНТРОЛЕ НАД ТЕЛОМ / НЕКОНТРОЛИСАНО ДРХТАЊЕ ТЕЛА.

Следећи пар компаративних фразеологизама који је потврђен у контролном корпусу за концепт *сћрах* почива на гесту, тј. укоченом положају који је карактеристичан за некога ко осећа велики страх. Реч је о кинеграмама који у саставу имају глагол, *сћојаѝи* у српском односно *dastehen* у немачком језику, док се као компаратуми појављују придев *окамењен* и именица *киѝ* у српском односно именичка фраза *eine Säule* – „стуб” у немачком језику. Сливитост је јако блиска, те су у питању делимични еквиваленти на лексичком нивоу:

срп. *сћојаѝи* као *окамењен/киѝ* → нем. *dastehen wie eine Säule* – ДЕЛ

Компаративне фразеологизме повезује неживост поредбених компонената, тачније одсуство живота, те је страх концептуализован појмовном метафором СТРАХ ЈЕ ОДСУСТВО ЖИВОТА.

3.1.3.19. Тескоба

Тескоба се односи на ускраћивање личне слободе људи, те поред туге и беспомоћности у регистрованим компаративним фразеологизмима преовладава осећај тескобе: *осећаѝи се као у заѝвору*, *осећаѝи се као ѝѝица у кавезу*:

1) „Људи са којима сам се godinama družila više ne žele da razgovaraju sa mnom – rekla je Šeli, koja danas ima 67 godina, i dodala da ne želi da ide na lečenje jer se u bolnici oseća kao u zatvoru.” (www.blic.rs, 19. 1. 2017)

2) „Pokažite voljenoj osobi da uvek postoji neki lepši put do zajedničke sreće. Možda ćete poželeti da imate malo više slobode jer vas preterana vezanost opterećuje. Ipak, ukoliko se u vezi osećate 'kao ptica u kavezu', ne očekujte razumevanje partnera.” (www.novosti.rs, 20. 4. 2015); „Iako je ispunila svoju dužnost prema kneževini, ostaće večito pitanje da li je Grejs u njoj bila srećna.

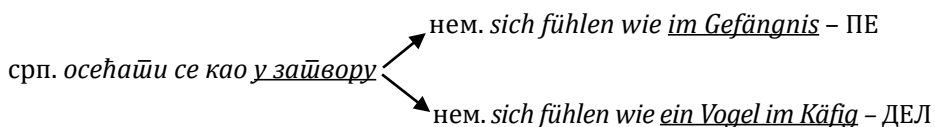
Njeni prijatelji tvrdili su da se do kraja života osećala kao ptica u zlatnom kavezu. Nešto u toj bajci nije ispalo baš onako kako je zamišljala. Pritisnuta dosadom, htela je da se vrati snimanju, ali Renije nije to dopustio.” (www.hellomagazin.rs, 18. 11. 2015)

У немачком контролном корпусу забележени су компаративни фразеологизми *sich fühlen wie im Gefängnis* – „осећати се као у затвору” и *sich fühlen wie ein Vogel im Käfig* – „осећати се као птица у кавезу”:

1) „Wir fühlen uns wie im Gefängnis’, sagt ein syrischer Familienvater gegenüber der Mopo. Bei jedem Betreten der Erstaufnahme werde er durchsucht, auch Kinder werden abgescannt, selbst wenn sie nur kurz vor der Tür waren.” (www.mopo.de, 9. 9. 2016)

2) „Sie fühlt sich wie ein Vogel im Käfig. Sie kann sich nie frei fühlen, und ihre Unsicherheit macht es nur noch schlimmer’, so die Quelle. Denn es gibt zurzeit einiges an ihrer Situation, das die 33-Jährige gerne ändern würde.” (www.bunte.de, 6. 5. 2016)

С контрастивне тачке гледишта, у првом контрастираном фразеолошком пару утврђен је однос потпуне еквиваленције, с обзиром на то да је у фразеологизмима употребљен у српском глагол *осећаићи се* а у немачком језику *sich fühlen* – „осећати се”, док је у поредбеном делу установљена предлошка фраза у *затвору* односно *im Gefängnis* – „у затвору”. За разлику од претходног случаја, контрастирањем полазног КФ са другим КФ у језику-циљу издваја се са аспекта лексике разлика у употреби поредбене компоненте, у српском у *затвору* односно *ein Vogel im Käfig* у немачком језику, те је установљен тип делимичне еквиваленције на лексичком нивоу за дати фразеолошки пар:

Фразеолошки пар *осећаићи се као њица у кавезу* у српском односно *sich fühlen wie im Gefängnis* у немачком језику гради тип делимичне еквиваленције на лексичком нивоу, будући да су утврђене лексичке разлике у поредбеним деловима наведених КФ. Наредни пар контрастираних фразеологизама представља потпуне еквиваленте. Реч је о глаголским компаративним фразеологизмима који у основи поређења имају глагол, у српском *осећаићи се* односно *sich fühlen* у немачком језику, а у поредбеном делу је употребљена именичка фраза, у српском *њица у кавезу* односно *ein Vogel im Käfig* у немачком језику. Поред идентичног значења 'који је потиштен

јер му је ускраћена слобода, наведени фразеологизми се у потпуности слажу и са становишта лексике, те је и сликовитост иста:

срп. *осећаићи се као њица у кавезу* → нем. *sich fühlen wie ein Vogel im Käfig* – ПЕ

Поредбене компоненте у *зајвору* и *њица у кавезу* у српском односно *im Gefängnis* и *ein Vogel im Käfig* у немачком језику квалификују управни глагол *осећаићи се* односно *sich fühlen* у смислу ускраћивања слободе и оне су носиоци семантичке транспозиције, будући да представљају ентитете ограничене простором, те су концептуализоване метафором ЗАТВОР/КАВЕЗ ЈЕ ПОСУДА, док је осећај тескобе концептуализован оријентационом метафором ТЕСКОБА ЈЕ УНУТРА.

3.1.3.20. Туга

„Х осећа тугу. = Х се осећа као неко када мисли да се оно што жели не може и неће остварити” (Драгићевић 2001: 173). У наведеном значењу регистровани су следећи компаративни фразеологизми у српском језику: *изледаићи као да су све лађе њониле* и *илакаићи као киша*:

1) „НИЈЕ ЈОЈ ДОБРО: Marina Perazić zbog Miće PLAČE KAO KIŠA!” (www.srbijadanas.com, 20. 4. 2016); „PLAČE KAO KIŠA: Marija Ana neutešna zbog Filipa, Goga je smiruje!” (www.telegraf.rs, 16. 5. 2016)

2) „Kad mi je rekao da mora nekoliko dana na službeni put, rastužila sam se. Vidjevši tog popodneva moje tužno lice, kolegice su me počele zadirivati. – Izgledaš kao da su ti sve lađe potonule. Hajde, hajde, pa nije otišao zauvijek – rekla mi je Dinka.” (www.jutarnji.hr, 24. 6. 2013)

Анализом немачког контролног корпуса издвојени су компаративни фразеологизми *heulen wie ein Schlosshund* – „јаукати/ридати као пас чувар замка”, *sitzen wie bestellt und nicht abgeholt* – „седети као поручен а непокупљен”, *aussehen wie das Leiden Christi* – „изгледати као патња Христова”:

1) „Da heulten sie wie die Schlosshunde – die starken Männer des ‘Dschungelcamps’: An Tag zwölf wurden den verbliebenen Bewohnern die berühmten Briefe ihrer Liebsten vorgelesen – und die persönlichen Zeilen ließen vor allem die Vertreter des starken Geschlechts einmal mehr laut aufjaulen.” (www.t-online.de, 25. 1. 2017)

2) „[...] den er seit Tagen im Kofferraum seines Wagens durch die Gegend kutscherte. [...] 17 in Eisenach verweilte und dort saß wie bestellt und nicht

abgeholt. [...] Kunst für die Ewigkeit sieht anders aus, aber für die Sprayer liegt der [...]” (www.eisenach.tlz.de, 27. 1. 2017)

3) „Monsieur ist – schwierig! Aber – aber, wir wissen nichts. Er sieht aus wie das Leiden Christi.” (Мразовић, Приморац 1991: 89) „Eugen Drewermann, selbst ein Kleriker und ein grandioser Redner. Aber auch er sieht manchmal aus wie das Leiden Christi.” (www.kgsberlin.de, 7. 12. 2010)

У првом контрастираном пару фразеологизама реч је о семантичким еквивалентима са значењем ‘који јако и гласно плаче јер је тужан’ (Матешкић 1982: 239). У основи поређења употребљен је у српском глагол *џлакаџи* а у немачком језику *heulen* у значењу 1. ‘(von bestimmten Tieren) klagende, lang gezogene, meist durchdringende, hohe Laute ausstoßen’ (Дуден 2001: 764) – „испуштање жалостивих, дугих, продорних, високих звукова (одређених животиња)”, док је у поредбеном делу реализована лексема *киша* односно *ein Schlosshund*. Идентично значење је изражено различитим лексичким окружењем, које евоцира и различиту сликовитост фразеологизама:

срп. *џлакаџи* као *киша* → нем. *heulen wie ein Schlosshund* – СЕ

Физиолошка реакција човека на осећај туге је плакање, што је изражено компаративним фразеологизмом у српском језику *џлакаџи* као *киша*. Асоцијативно-конотативни потенцијал лексеме *киша* квалификује управни глагол у значењу ‘веома, много’. Будући да је *киша* временска непогода која се манифестује у виду падавина на земљу, туга је концептуализована оријентационом метафором ТУГА ЈЕ ДОЛЕ. У речницима је регистрована и регионална варијанта фразеологизма, *џлакаџи* као *љуџа љодина*, која има велику употребну вредност на простору хрватског говорног подручја. Карацић бележи лексему *љуџ* у значењу ‘жесток’ (1935: 351), док лексема *љодина* има значење ‘киша’ (Исто: 95).³⁵ Као што је поменуто, у немачком језику се велика туга изражава компаративним фразеологизмом *heulen wie ein Schlosshund*. Пас као демонско биће у немачкој митологији подразумева веровање народа да је он веран пријатељ и пратилац човека, али да је и презрено, згажено и потучено биће (Дуден 7 1989: 295). С обзиром на то да јаукање („heulen”) производи пас, претпостављамо да је ТУГА концептуализована као СУПСТАНЦА У ПОСУДИ, ПАС ЈЕ ЧОВЕК, а ЧОВЕК ЈЕ ПОСУДА.

Компаративни фразеологизам *изљедгаџи* као *да су све лађе љоџонуле* је полисеман и може се односити на: а) концепт „мрзовоља”, о чему је већ

³⁵ Као полазни компаративни фразеологизам забележен је у фразеолошком речнику такође семантички еквивалент *Rotz und Wasser heulen* – „бале и воду ридати” (Вајнбергер 2012: 79).

било речи (в. 3.1.3.10) и б) концепт „туга”, што је предмет овог поглавља. У оквиру концепта *тужа* установљен је један семантички еквивалент у језику-циљу, с обзиром на то да се дати фразеологизми делимично поклапају на семантичком нивоу, док су велике разлике установљене на лексичком нивоу, као и у структури поредбених компонената (глаголска компонента у српском *излегајући* односно *sitzen* у циљном фразеологизму, поредбене компоненте *га су му све лађе ђошонуле* односно *bestellt und nicht abgeholt*). Контрастивном анализом у другом случају утврђен је тип делимичне еквиваленције са разликама на лексичком и морфосинтаксичком нивоу, будући да је поредбена компонента у српском дата у виду зависне реченице *га су му све лађе ђошонуле* насупротив именичкој фрази у немачком језику *das Leiden Christi*:

срп. <i>излегајући као га су му све лађе ђошонуле</i>	↗	<i>sitzen wie bestellt und nicht abgeholt</i> – СЕ
	↘	<i>aussehen wie das Leiden Christi</i> – ДЕЛМС

Компаративни фразеологизам *излега као га су му све лађе ђошонуле* оперише на више концептуалних поља, као што је напоменуто раније, те је у центру семантичке транспозиције финитни глаголски облик у поредбеном делу *су ђошонуле* и туга је коцептуализована појмовном метафором ТУГА ЈЕ ДОЛЕ, док је у немачком језику у компаративним фразеологизмима *sitzen wie bestellt und nicht abgeholt* и *aussehen wie das Leiden Christi* туга коцептуализована као НЕОСТВАРЕНОСТ/ПАТЊА на основу значења њихових поредбених компонената.

3.1.3.21. Узрујаност

Кад је реч о узрујаности из љутње или неког душевног немира, код људи долази до физиолошких промена у виду прекомерног знојења, што је у српском језику изражено компаративним фразеологизмом *знојући се као свиња*:

1) „Profesorica je bila izrazito ljuta i znojila se kao svinja, a svaki put kada bi pogledala prema meni imala je onaj izraz lica, kao da sam joj ja nešto skrivila.” (Вајнбергер 2012: 46)

У немачком контролном корпусу забележен је компаративни фразеологизам *schwitzen wie ein Schwein* – „знојити се као свиња”:

1) „Trump, der sich in diesen Wahlkampfreden regelmäßig rühmt, mit den ultralinken Demokraten wie Nancy Pelosi und Chuck Schumer gut auszukommen, macht seine Mitbewerber von den Republikanern zur Schnecke. Anfangs

konzentrierte er sich auf Jeb Bush, seit der auf ein bis zwei Prozent abgestürzt ist, richtet Trump seine Attacken auf Cruz (ist in Kanada geboren, darf deshalb nicht kandidieren) und Rubio (schwitzt wie ein Schwein).“ (www.ef-magazin.de, 4. 2. 2016)

Контрастирани фразеолошки пар представља делимичне еквиваленте, с обзиром на то да је у основи поређења употребљен рефлексивни глагол *знојити се* односно *schwitzen* у немачком језику, док се у поредбеном делу појављује зооним *свиња* односно *ein Schwein*. Сликавитост и семантика је идентична, али је утврђена разлика у рефлексивности глагола, те су у питању делимични еквиваленти на морфолошком нивоу:

срп. *знојити се* као *свиња* → нем. *schwitzen wie ein Schwein* – ДЕМ

Будући да се свиње не могу знојити, мотивисаност за настанак датих фразеологизама је нејасна. Претпоставка је да процес клања и печења свиња лежи у основи мотивације настанка датог фразеологизма. Чак се лексема *der Schweiß* – „зној“ у немачком језику доводи у везу са значењем ‘крв која куља код животиња’, при чему је та повезаност из религиозних разлога, с обзиром на то да човек није желео да говори непосредно о крви, те је настала изведеница *schweißig* (у средњевисоконемачком *sweizic* у значењу ‘schweißnass’ – „мокар од зноја”; *blutig* – „крвав”, у старовисоконемачком *sweizig*) (Дуден 7 1989: 658).

Према менталној слици која је у основи фразеолошког значења ЧОВЕК ЈЕ КОНЦЕПТУАЛИЗОВАН КАО ПОСУДА, а УЗРУЈАНОСТ ЈЕ ТЕЧНОСТ КОЈА ПРЕПЛАВЉУЈЕ ПОСУДУ.

3.1.3.22. Хладнокрвност

Компаративни фразеологизми који су потврђени у контролном корпусу су полисемни и могу се односити на: а) карактерне особине човека (в. 3.1.1.22), б) осећај хладнокрвности, што је предмет овог поглавља. Анализом српског контролног корпуса издвајају се *бићи хладан као сiena*, *бићи хладан као лег*, *бићи хладан као шприцер*, *марићи као за лањски снег*:

„1) „А ја хладан као стена. Неумољив.” (Андрић 2014: 15–16); „За mnoge ste hladni kao stena.” (www.kurirs.rs, 3. 6. 2015)

2) „Нешто касније Obama i Putin su ipak nazdravili, ali kako se može videti na fotografijama, američki predsednik je bio ‘hladan kao led’.” (www.blic.rs, 28. 9. 2015)

3) „Међутим, jedan košarkaš Zvezde je ipak bio hladan kao špricer. Boriša Simanić, koji nije bio u konkurenciji za tim. I on se našao na parketu, [...]” (www.telegraf.rs, 14. 1. 2017)

4) „Isto tako se može tumačiti Trampovo neslaganje sa Obaminom reformom zdravstvenog osiguranja kao zalaganje za još sveobuhvatniji sistem. Jer, Tramp ne bi bolesnu osobu, koja nema novaca da plati medicinsku negu, prepustio sudbini, već bi te troškove pokrio iz budžeta. I tako redom, Tramp je zapravo Hilari Klinton sa bombastičnom retorikom, za koju on mari kao i za lanjski sneg. Uz to je spreman da izjavi kako su zakoni – o istopolnim brakovima i o zdravstvenom osiguranju – upravo to, dakle zakoni i da su ugovori, recimo onaj sa Iranom, upravo to, dakle ugovori. Dok Kruz i Rubio govore kao da ih sve to ne obavezuje. Opet, to nema nikakav praktični značaj, ali pomaže ideološkoj identifikaciji.” (www.novimagazin.rs, 8. 2. 2016); „Svako Evropsko prvenstvo je jako, a da li će Španci, Francuzi ili ko već doći u najjačem sastavu, e pa to me brine kao lanjski sneg.” (www.sport.blic.rs, 20. 6. 2011)

У немачком језику забележени су *kalt sein wie ein Fisch* – „бити хладан као риба”, *kalt sein wie eine Hundeschnauze* – „бити хладан као псећа њушка”, *hart sein wie ein Stein* – „бити тврд као камен”, *kalt sein wie Eis* – „бити хладан као лед” и потврђени у контролном корпусу:

1) „Maria Herings (28): Herz ist nicht mehr kalt wie ein Fisch.” (www.bild.de, 22. 11. 2016)

2) „Sean Erten ist ohne Zweifel ein sehr guter Fußballer, ein brillanter Techiker und meistens auch vor dem Tor kalt wie eine Hundeschnauze.” (www.fupa.net, 24. 12. 2016); „Sie haben wirklich keine Angst vor 'Freitag, den 13'. Da ist die Senatorengegemeinschaft 'Die Bernhardiner' eben kalt wie eine Hundeschnauze.” (www.wp.de, 18. 1. 2017)

3) „Kalt wie Eis bestraft Rosberg den Fehler von Hamilton und startet das WM-Duell ganz neu.” (www.spiegel.de, 5. 9. 2016)

4) „Hart wie Stein ist sein Herz, das spüren die Kinder im Storystage-Theater schnell. Nun ist Torsten Kleemann ein erfahrener Schauspieler, [...]” (www.mein-echo.de, 23. 12. 2016)

Контрастивна анализа је показала тип потпуне еквиваленције за контрастирани фразеолошки пар *бићи хладан као лег* односно *kalt sein wie Eis*. Делимична еквиваленција на лексичком нивоу утврђена је у контрастивној анализи осталих придевских компаративних фразеологизмама са основом поређења *хладан* односно *kalt* и поредбеним јединицама у српском *сћена*, *лег* и *шћрицер* односно *ein Fisch* – „риба”, *eine Hundeschnauze* – „псећа њушка”, *ein Eis* – „лед” у немачком језику, осим у случају компаративног фразеологизма *hart sein wie ein Stein* – „бити тврд као камен” који

представља семантички еквивалент у односу на полазне придевске компаративне фразеологизме.³⁶

За глаголски компаративни фразеологизам *маријџи за нешџо као за лањски снеј* не постоји одговарајући фразеолошки еквивалент у немачком језику, те је реч о НЕ. У фразеолошком речнику (Вајнбергер 2012: 348) регистровани су семантички еквиваленти *sich nicht die Bohne um etw. kümmern* и *sich einen Dreck aus etw. machen*.

Вук Стефановић Караџић (1935: 333) бележи изреку у српском језику „прошао као лањски снег”. С једне стране, *лањски* означава прошлогодишњи, а с друге стране, снег је карактеристичан по томе да се брзо топи и пролази, што асоцира на одсуство било каквих емоција према некоме, те је хладнокрвност концептуализована појмовном метафором ХЛАДНОКРВНОСТ ЈЕ ОДСУСТВО ЕМОЦИЈА. С обзиром на то да поредбене компоненте у придевским компаративним фразеологизмима углавном означавају артефакте, концептуализација хладнокрвности је идентична.

³⁶ Детаљнија анализа је у поглављу Карактерне особине (в. 3.1.1.22).

4. ЗАКЉУЧАК

Монографија представља контрастивну и концептуалну анализу компаративних фразеологизама у српском и у немачком језику. На основу морфосинтаксичког критеријума компаративни фразеологизми су подељени на придевске и глаголске компаративне фразеологизме, који су даље класификовани према различитим доменима живота који се односе на човека.

Детаљни теоријски оквир пружа увид у кратку историју, карактеристике компаративних фразеологизама и класификацију компаративних фразеологизама које су етаблиране на основу различитих критеријума. Флајшер (1997) класификује компаративне фразеологизме према поредбеној структури која се везује за неки реченични део, док их Бургер (2010) дели према синтаксичкој функцији коју преузимају у реченици, а Драгана Мршевић-Радовић (1987) их класификује на основу формално-семантичког критеријума.

Велики значај има подела компаративних фразеологизама према одређеним концептима Жељке Финк-Арсовски, која чини окосницу структуре нашег рада.

У оквиру одређених концепата контрастирају се компаративни фразеологизми полазећи од српског језика ка немачком језику. Контрастивна анализа базира се на Бургеровом моделу где су фразеологизми дефинисани као секундарни језички знаци настали из јединица примарних система (синтакса, морфологија и лексика), који могу бити схваћени једино сложеним поређењем јединица примарног система које су учествовале у њиховом грађењу, што значи да се при контрастирању практично увек разликује лексички, структурно-синтаксички (понекад одвојено морфолошки) и структурно-семантички аспект. Циљ контрастивне анализе је утврђивање различитих типова еквиваленције компаративних фразеологизама за језички пар српски–немачки.

Квантитативном анализом лексикографских извора ексцерпирано је 339 компаративних фразеологизама у српском језику и 266 компаративних фразеологизама у немачком језику, који су даље на основу

морфосинтаксичког критеријума подељени на придевске и глаголске компаративне фразеологизме, од којих су на основу семантичког критеријума издвојени они који се односе на карактерне особине, физичке особине и осећања човека. У српском језику пописано је 167 глаголских и 172 придевска компаративна фразеологизма, док је у немачком језику забележен нешто мањи број, тачније 137 глаголских и 129 придевских компаративних фразеологизама. Као што се из приложеног може установити, у српском језику побројано је више компаративних фразеологизама него у немачком језику.

Компаративни фразеологизми илустровани су контекстуализованим примерима из језика писаног медија и књижевних дела писаца чији текстови представљају савремени језик. Анализирано је преко 20 дела српске и немачке литературе и велики број текстова из електронских писаних медија на српском и на немачком језику. У истраживању су коришћени текстови новина које су идеолошки једнако усмерене, а у обзир је узет и степен читаности новина.

Присуство компаративног фразеологизма у речнику знак је његове лексикализованости, али анализирање текстова дозвољава утврђивање евентуалних варијаната и употребних вредности компаративних фразеологизама.

Контролни корпус обухвата 593 контекстуализована примера, у којима су илустрована значења 152 глаголска и 131 придевског компаративног фразеологизма у српском језику и 117 глаголских и 102 придевска компаративна фразеологизма у немачком језику.

Сврставањем компаративних фразеологизама у одређене концепте на основу семантичког спектрума компаративног фразеологизма добијени су низови синонима који припадају различитим регистрима у оба језика.

(1) Лексички аспект

Са аспекта лексике, разлике су пре свега квантитативне природе. У речницима српског језика пронађено је 339 компаративних фразеологизама, док је у речницима немачког језика регистровано 266 компаративних фразеологизама. Утврђено је да се у трећини ексцерпираних фразеологизама оба језика као саставне компоненте појављују зооними, од којих су најпродуктивнији *змија* односно *die Schlange*, *ћас* односно *der Hund*, *риба* односно *der Fisch*.

Након зоонима као поредбених компонената по учесталости појављивања у фразеологизмима следе артефакти, ознаке природних појава,

послова, ознаке за храну, биљке и ретко соматизми и етноними. Рангирање ових компонената у српском и у немачком језику је идентично, што значи да фразеолошки системи оба језика оперишу на истим лексичким пољима, њихова сликовитост је слична.

Када је реч о стабилности компаративних фразеологизама, српски језик као и немачки језик показује склоност ка прављењу варијаната, на пример: *уге као од шале; решавајући као од шале* или у немачком језику *ausehen wie drei/seiben Tage Regenwetter; dreinblicken wie drei/sieben Tage Regenwetter*.

С обзиром на то да се под фразеолошком синонимијом подразумева парцијална синонимија (подударане сема, елемената у центру са незнатним одступањима на периферији значења), у оба језика се могу издвојити:

а) синоними чије су компоненте из истог семантичког поља, на пример: у срп. *дијети љаган као љас* – *дијети љаган као вук* и у нем. *hungrig sein wie ein Wolf* – *hungrig sein wie ein Bär*;

б) синоними чије компоненте припадају различитим семантичким пољима, на пример: у срп. *дијети љуџ као ђускија* – *дијети љуџ као сом* и у нем. *dumm sein wie Bohnenstroh* – *dumm sein wie die Nacht*;

в) синоними који имају исто значење али потпуно другачији лексички састав који евоцира и различиту сликовитост фразеологизма, што условљава и стилистичку различитост, на пример: у срп. *јучицајући као навијен* – *љујајући као Максим ђо гувизију* и у нем. *reden wie aufgezogen* – *eine Fresse wie ein Maschinengewehr haben*.

У вези са антонимијом српски и немачки језик показују истоветност, будући да је она установљена на основу односа супротности првих компонената фразеологизама, тј. основе поређења, на пример: срп. *дијети храбар као лав* – *дијети љлашљив као зец* и *tapfer sein wie ein Löwe* – *furchtsam sein wie ein Hase* или друге поредбене компоненте, тј. компаратума, на пример: срп. *јесући као ала* – *јесући као врабац* и у нем. *essen wie ein Spatz* – *essen wie ein Schwein*.

Постојање писаних потврда одређених компаративних фразеологизама у оквиру различитих концепата јесте доказ полисемичности датих фразеологизма:

срп. *ходајући као ђо јајума* – нем. *gehen wie auf Eiern* 1. Начин кретања,
2. Обазривост.

Упркос сличностима, евидентиране су и делимичне разлике.

а) Компаративни фразеологизми који се разликују на лексичком нивоу могу имати компоненте које припадају истом тематском пољу: *дијети*

швргоїлав као мазїа односно *störrisch sein wie ein Esel* – „бити тврдоглав као магарац”;

б) Компоненте контрастираних фразеологизама могу бити и семантички веома удаљене: *биїи хлаган као лег* односно *kalt sein wie ein Fisch* ;

в) Компоненте фразеологизама могу бити и значењски блиске, али граматички категоријално различите: *уге као їо лоју* односно *es geht wie Mus*;

г) Кад је реч о творбеној структури компонената, у српском језику су углавном забележене фразе, док немачке компоненте показују неупоредиво више сложеница: *сїојаїи као грвена Марија* односно *stehen wie ein Ölgötze*;

д) У немачком језику се, за разлику од српског, запажа тенденција грађења детерминативних придевских сложеница: *müde wie ein Hund => hundemüde; hungrig wie ein Bär => bärenhungrig* и слично. Компаративни фразеологизми у немачком језику нагињу структурно-семантичкој целовитости, чиме се може објаснити описана појава.

(2) Структурно-синтаксички аспект

Сходно природи немачког језика, свакој именици мора претходити члан, што није узето у обзир код утврђивања типова еквиваленције за језички пар српски–немачки. У српском језику је већина компаративних фразеологизама грађена помоћу компаратора *као*, ређе се користе *їоїуї*, *неїо*, *као га*, док је у немачком језику заступљен у највећем броју компаративних фразеологизама компаратор *wie*, ређе *als*, *als ob*.

Након инвентарисања компаративних фразеологизама у контролном корпусу дошли смо до закључка да српски и немачки језик показују незнатно већу склоност према грађењу глаголских компаративних фразеологизама у односу на придевске КФ (у српском контролном корпусу 54% глаголских КФ према 53% глаголских КФ у контролном корпусу немачког језика).

Оба језика показују тенденцију ка грађењу једноставних синтаксичких шема, попут: у српском глагол или придев + *као* + именица или придев (*їиїи као смук* или *биїи гобар као хлед*), односно у немачком глагол или придев + *wie* + именица или придев (*reden wie aufgezogen* или *weich sein wie Butter*). Троделни фразеологизми са реченичном структуром су ретки, на пример: у српском *изїлега као га ни мрава не би зїазіо* односно *er sieht aus, als könnte er keiner Fliege etwas antun* у немачком језику.

(3) Структурно-семантички аспект

На основу истраживања појавних облика људског духа Хумболт ставља акценат на мноштво различитих језика, а тиме и на различите путеве и начине мишљења којима се конципира стварност и свет (Станојевић 2011: 391). Са освртом на Хумболтову теорију језика, могу се објаснити многе разлике семантичких карактеристика фразеолошких система српског и немачког језика, као и непостојање одговарајућег фразеолошког еквивалента у језику-циљу за поједине фразеологизме, тј. њихова непреводивост, што многи лингвисти узимају као категоријално обележје фразеологизама (Мршевић-Радовић 1987: 28).

Упркос национално-језичким специфичностима контрастираних фразеолошких система, велики део српске и немачке фразеологије повезан је са истим тематским областима.

Компаративни фразеологизми из домена интелектуалних и когнитивних способности и фразеологизми који се односе на физички изглед и физичке способности човека доминирају у монографији, а на другом месту су компаративни фразеологизми који се односе на осећања и расположења. Како Станојчић и Поповић (1994: 177) наводе, постоји и емоционално-експресивна подела фразеологизама која је базирана на њиховој сликовитости, те разликујемо фразеологизме са позитивном обојеношћу (шаљиве, фамилијарне, нежне, с изражавањем поштовања и љубави) и фразеологизме са негативном обојеношћу (ироничне, потцењивачке, вулгарне итд.), отуда корпус можемо поделити на компаративне фразеологизме који се односе на позитивне карактерне особине људи и оне који се односе на негативне карактерне особине људи. При томе се могу утврдити одређене појединачне асиметричности. Компаративни фразеологизми који изражавају емоционалну реакцију на негативно су веома заступљени у оба језика.

(4) Когнитивно-лингвистички аспект

Грађење компаративних фразеологизама заступљено је пре свега у сферама које су блиске људској психи, што говори доста о унутрашњем експресивном карактеру компаративних фразеологизама у српском, као и у немачком језику. Концепти као што су брбљивост, верност, глупост, доброта, дрскост, живахност, злонамерност, лажљивост, лењост, лукавост, марљивост, махнитост, наметљивост, невиност, лепота, ружноћа, љубав, љубомора, мржња, мрзовоља, надменост, напетост, понос, превртљивост, радост, слобода, срам/стид, страст, страх и слично представљају теме на

којима почива велики број фразеологизама и спадају у најчешће и најзначајније у људском животу, те дати концепти показују тенденцију ка грађењу синонима.

Један део апсолутно идентичних спојева се своди на заједничке библијске и митолошке изворе, друге можемо интерпретирати као последицу истоветности представа и асоцијација код народа, што смо постулисањем појмовних метафора доказали. Појмовне метафоре су готово универзалне (нпр. БЕС ЈЕ ГУБИТАК РАЗУМА/КОНТРОЛЕ, БРИГА ЈЕ ДОЛЕ, ЗАЉУБЉЕНОСТ ЈЕ ГУБИТАК РАЗУМА, СТРАСТ ЈЕ ВАТРА, СТРАХ ЈЕ ОДСУСТВО ЖИВОТА), разлике су незнатне и у том случају представљају обично културолошке разлике (у српском језику бес се може концептуализовати такође као БЕС ЈЕ ОТРОВ/СУПСТАНЦА у фразеологизму *бићи бесан као црна љуја*).

Кад је реч о концепту Карактерне особине човека, приближно једнак број придевских и глаголских компаративних фразеологизама оперише овим концептом у оба језика. У српском језику 7% глаголских фразеологизама има потпуни еквивалент у немачком језику, 30% КФ има делимични еквивалент на лексичком нивоу, 4% КФ делимични еквивалент на морфолошком нивоу, 4% КФ морфосинтаксичке разлике, 4% КФ делимични еквивалент са утврђеним лексичким и морфосинтаксичким разликама, док за 46% фразеологизама постоји семантички еквивалент, 4% фразеологизама се слаже делимично на семантичком нивоу са циљним КФ, а 1% фразеологизама је преведено слободним спојем речи, тј. описом у немачком језику. У српском језику 21% придевских компаративних фразеологизама има семантички еквивалент, а 19% КФ има парцијалне семантичке еквиваленте, док се 11% фразеологизама потпуно слаже са циљним фразеологизмима, а само се 3% КФ преводи описно и спада у нулте еквиваленте, док 41% придевских фразеологизама има делимичан еквивалент на лексичком нивоу у језику-циљу, а за 5% КФ утврђен је делимични еквивалент са морфолошким и лексичким разликама.

Придевски компаративни фразеологизми оперишу у незнатно већем броју у оквиру концепта *Физичке способности, стања и изглед човека*. За 14% полазних придевских компаративних фразеологизама постоји потпуни еквивалент у немачком језику, док чак 53% КФ има делимичан еквивалент на лексичком нивоу, за 4% КФ утврђен је делимичан еквивалент који поред лексичких садржи и морфолошке разлике, 3% слаже се са немачким фразеологизмом са утврђеним морфолошким или морфосинтаксичким разликама, а 8% КФ има семантички еквивалент у језику-циљу, док се 18% фразеологизама подудара тек делимично на семантичком нивоу. Кад је реч о глаголским компаративним фразеологизмима, 10% се потпуно поклапа

са одговарајућим циљним фразеологизмом, док за 64% фразеологизама постоји делимичан еквивалент на лексичком нивоу, за 4% утврђен је делимични еквивалент са лексичким и морфолошким разликама, а за 17% КФ семантички еквивалент у језику-циљу, док је само за 2,5% КФ утврђена парцијална семантичка еквиваленција и 2,5% фразеологизама нема одговарајући фразеолошки еквивалент у немачком језику.

Инвентарисањем компаративних фразеологизама у оквиру концепта *Осећања и расположења човека* дошло се до закључка да српски као и немачки језик показује склоност ка већем проценту глаголских компаративних фразеологизама, чак 75%. Код 19% глаголских компаративних фразеологизама установљен је потпуни еквивалент, 41% има делимични еквивалент на лексичком нивоу, 14% делимични еквивалент са лексичким и морфолошким или морфосинтаксичким разликама, за 14% глаголских фразеологизама потврђен је семантички еквивалент, 6% фразеологизама се делимично слаже са циљним КФ на семантичком нивоу, док 6% фразеологизама остварује нулту еквиваленцију у језику-циљу. За разлику од глаголских фразеологизама, чак 63% придевских компаративних фразеологизама гради тип делимичне еквиваленције на лексичком нивоу са фразеологизмима у немачком језику, док за 17% постоји потпуни еквивалент, а за 12% семантички еквивалент. На семантичком нивоу само се 4% фразеологизама делимично подудара са циљним КФ и 4% придевских КФ нема одговарајући фразеолошки еквивалент у језику-циљу.

Анализа је такође показала да је интензитет процеса позајмљивања и језичког контакта различит, те да заједничко културно добро води ка потпуним еквивалентима, док национални елементи производе делимичне, семантичке и нулте еквиваленције.

Велика сличност српског и немачког фразеолошког система почива на екстралингвистичким и интралингвистичким својствима. Под екстралингвистичким карактеристикама мисли се на истоветности у свести, друштвеним процесима, култури, услед дуготрајног језичког контакта (нпр. Аустроугарска), док се под интралингвистичким својствима сматрају универзалне законитости и свеопшти механизми семантике, што се односи на семе колективне емпирије, тачније знање које припада целој језичкој заједници.

Материјал који је испитиван обухвата савремени језик који је представљен у текстовима појединих писаца и језик медија. Из тога проистиче да су при поређењу узета у обзир и функционална и текстуално специфична обележја, будући да се на основу контекстуализованих примера може одредити стил компаративног фразеологизма.

Монографија има теоријски и практични значај, с обзиром на то да су, поред детаљне контрастивне и концептуалне анализе компаративних фразеологизама у српском језику и њихових еквивалента у немачком језику, приказани постулати контрастивне и когнитивне фразеологије у сербохрватистици и у германистици. Фразеолошки материјал је дат у виду паралелног корпуса, што је такође од значаја како за лексикографска истраживања тако и за наставу немачког као страног језика.

ИЗВОРИ

Писани медији у електронском издању на српском језику

www.autentik.jagodina.net	www.svet.rs
www.b92.net	www.svetplus.com
www.blic.rs	www.soinfo.org
www.boni.rs	www.spc.rs
www.danas.rs	www.sportske.net
www.dnevnik.rs	www.sport.blic.rs
www.dnevno.hr	www.stil.kurir.rs
www.dnevno.rs	www.story.rs
www.e-novine.com	www.rs.n1info.com
www.glas-javnosti.rs	www.rtvplus.com
www.hellomagazin.rs	www.rts.rs
www.jutarnji.hr	www.telegraf.rs
www.kurir.rs	www.vesti-online.com
www.lepotaizdravlje.rs	www.vesti.rs
www.lokalni.vecernji.hr	www.vijesti.ba
www.mozzartsport.com	www.vranjske.co.rs
www.mondo.rs	www.wannabemagazine.com
www.nasenovine.net	www.zdravljeipriroda.net
www.naslovi.net	www.zdravasrbija.com
www.nezavisne.com	www.zena.blic.rs
www.newesweek.rs	www.yu.com
www.novimagazin.rs	
www.novosti.rs	
www.novostidana.rs	
www.nspm.rs	
www.pescanik.net	
www.politika.rs	
www.pravda.rs	

Писани медији у електронском издању на немачком језику

www.aachener-zeitung.de	www.handelsblatt.com
www.abendzeitung-muenchen.de	www.infranken.de
www.badische-zeitung.de	www.jungefreiheit.de
www.bazonline.ch	www.jungewelt.de
www.berliner-kurier.de	www.kgsberlin.de
www.berliner-zeitung.de	www.klassikinfo.de
www.bernerzeitung.ch	www.kreiszeitung.de
www.bild.de	www.kurier.at
www.blick.ch	www.landbote.ch
www.boulevard-buende.de	www.lokalkompass.de
www.breandeins.de	www.luzernerzeitung.ch
www.britte.de	www.m-maenner.de
www.bvbrambauer.de	www.mdr.de
www.bunte.de	www.mein-echo.de
www.derbund.ch	www.mopo.de
www.derstandard.at	www.morgenpost.de
www.derwesten.de	www.muehlacker-tagblatt.de
www.deutschlandradiokultur.de	www.news.de
www.die-bibel.de	www.neuepresse.de
www.diepresse.co	www.nfz.ch
www.dw.com	www.nordbuzz.de
www.ef-magazin.de	www.nordkurier.de
www.eisenach.tlz.de	www.noz.de
www.eurosport.de	www.n-tv.de
www.faz.net	www.nzz.ch
www.focus.de	www.nnz-online.de
www.frauenzimmer.de	www.onetz.de
www.freiepresse.de	www.presse.de
www.fr-online.de	www.pressonline.rs
www.fupa.de	www.programm.ard.de
www.giessener-anzeiger.de	www.salzburg.com

www.schwaebische.de
www.schwarz.at
www.sein.de
www.spiegel.de
www.spox.com
www.stern.de
www.stimmt.de
www.stuttgarter-zeitung.de
www.sueddeutsche.de
www.sumikai.com
www.svz.de
www.swp.de
www.sz-online.de
www.tagesspiegel.de
www.tageszeitung.it
www.t-online.de
www.tt.com
www.thueringer-allgemeine.de
www.vip.de
www.volksfreund.de
www.volksstimme.de
www.watson.ch
www.waz.de
www.welt.de
www.westfalen-blatt.de
www.wienerzeitung.at
www.wissen.de
www.wizelife.de
www.woman.at
www.wn.de
www.wp.de
www.ww-kurier.de
www.zeit.de

Књижевна дела на српском језику

Андрић (2014): I. Andrić, *Zanos i stradanje Tome Galusa / Pismo iz 1920. godine / Osatičani*, Beograd: Ringier Axel Springer.

Андрић (2014а): I. Andrić, *Ex ponto / Nemiri*, Beograd: Ringier Axel Springer.

Андрић (2014б): I. Andrić, *Mara Milosnica*, Beograd: Ringier Axel Springer.

Андрић (2014в): I. Andrić, *Trup / Nemirna godina / O starim i mladim Pamukovićima*, Beograd: Ringier Axel Springer.

Балзак (2014): O. de Balzac, *Devojka sa zlatnim očima*, Beograd: Ringier Axel Springer.

Гете (2014): J. W. Gete, *Bajka / Novela*, Beograd: Ringier Axel Springer.

Грим (2012): W. Grim, J. Grim, *Снежана и седам ђаћуљака*, Београд: Лагуна.

Елијевски (2017): Alen Alenijević Elijevsky, *Tople ljudske priče*, www.sic.ba.

Михаиловић (2003): Д. Михаиловић, *Каг су цвешале ѿикве*, Београд: Просвета.

Мопасан (2014): G. de Mopasan, *Najlepše priče*, Beograd: Ringier Axel Springer.

Станковић (2014): B. Stanković, *U noći*, Beograd: Ringier Axel Springer.

Књижевна дела на немачком језику

Беч: Roland Betsch, *Die Verzauberten*, www.gutenberg.spiegel.de.

Бихнер: Georg Büchner, *Woyzeck*, www.gutenberg.spiegel.de.

Гете: Johann Wolfgang von Goethe, *West-östlicher Divan*, www.gutenberg.spiegel.de.

Гете (а): Johann Wolfgang von Goethe, *Wilhelm Meisters Lehrjahre*, www.gutenberg.spiegel.de.

Гончаров: Iwan Gontscharow, *Oblomow*, www.gutenber.spiegel.de.

Зола: Emile Zola, *Die Sünde des Abbé Mouret*, www.gutenberg.spiegel.de.

Имерман: Karl (Leberecht) Immerman, *Münchhausen*, www.gutenberg.spiegel.de.

Линдау: Rudolf Lindau, *Der Gast*, www.gutenberg.spiegel.de.

Музил: Robert Musil, *Die Portugiesin*, www.gutenberg.spiegel.de.

Оствалд: Hans Ostwald, *Vernügte Tiere*, www.gutenberg.spiegel.de.
 Рабе: Wilhelm Raabe, *Der Lar*, www.gutenberg.spiegel.de.
 Хајне: Anselma Heine, *Der Zwergenring*, www.gutenberg.spiegel.de.
 Холцамер: Wilhelm Holzamer, *Vor Jahr und Tag*, www.gutenberg.spiegel.de.
 Шперл: August Sperl, *Der Archivar*, www.gutenberg.spiegel.de.

Речници

Булат, Чајкановић (2007): П. Булат, В. Чајкановић, *Миџолошки речник*, Београд: Српска књижевна задруга.

Барих (1991): G. Wahrig, *Deutsches Wörterbuch: mit einem "Lexikon der deutschen Sprachlehre"*, München: Bertelsmann Lexikon Verlag.

Бајнбергер (2012): H. Weinberger, *Kroatisch/Serbisch-Deutsches phraseologisches Wörterbuch: angeordnet nach semantischen Gruppen*, Wien: Facultas.

Дуденов универзални речник (2001): Duden, *Deutsches Universalwörterbuch*, Mannheim: Dudenverlag.

Дуденов фразеолошки речник (2008): Duden 11, *Redewendungen: Worterbuch der deutschen Idiomatik*, Mannheim: Dudenverlag.

Дуденов етимолошки речник (1989): Duden 7, *Etymologie: Herkunftswörterbuch der deutschen Sprache*, Mannheim: Dudenverlag.

Караџић (1935): В. С. Караџић, *Српски рјечник исшумачен њемачкијем и лајинскијем ријечима*, Београд: Штампарија Краљевине Југославије.

Караџић (1986а): В. С. Караџић, *Српски рјечник (1852) I, А-П*, Београд: Просвета.

Караџић (1986б): В. С. Караџић, *Српски рјечник (1852) II, Р-Ш*, Београд: Просвета.

Клајн, Шипка (2010): I. Klajn, M. Šipka, *Veliki rečnik stranih reči i izraza*, Novi Sad: Prometej.

Клуге (2002): F. Kluge, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, Berlin: Walter de Gruyter.

Матешић (1982): J. Matešić, *Frazeološki rečnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, Zagreb: Školska knjiga.

Матешић (1988): J. Matešić, *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik*, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.

Мразовић, Приморац (1991): P. Mrazović, R. Primorac, *Nemačko-srpskohrvatski frazeološki rečnik*, Beograd: Naučna knjiga.

Оташевић (2007): Ђ. Оташевић, *Mali srpski frazeološki rečnik*, Beograd: Alma.

Петерман, Ритгасер (1980): J. Petermann, S. Rittgasser, *Kleines Wörterbuch der kroatisch-serbischen idiomatischen Redewendungen mit deutschen Entsprechungen: Phraseologisches Minimum = Mali rječnik hrvatskosrpskih frazeoloških izraza i njihovi ekvivalenti u njemačkom jeziku: frazeološki minimum*, München: Max Hueber.

Петронијевић (2007): B. Petronijević, *Srpsko-nemački prevodni frazeološki rečnik*, Beograd: Jasen.

РСЈ (2007): *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска.

РСКЈ (1990): *Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika*, Drugo fototipско izdanje, Novi Sad, Zagreb: Matica Srpska, Matica Hrvatska.

Ристић, Кангрга (1963): S. Ristić, J. Kangrga, *Enciklopedijski nemačko-srpskohrvatski rečnik I*, Beograd: Prosveta.

Ристић, Кангрга (2004а): S. Ristić, J. Kangrga, *Enciklopedijski nemačko-srpski rečnik: sa srpskom fonetskom oznakom izgovora književnoga nemačkog jezika*, Beograd: Prosveta.

Скок (1972): P. Skok, *Etimologijski rečnik hrvatskog ili srpskog*, Zagreb: Jugoslovenska akademija znanosti i umetnosti.

Хансен (1988): R. Hansen, *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik*, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske; München: Verlag Otto Sagner.

Хансен-Кокоруш и др. (2005): R. Hansen-Kokorus i dr., *Njemačko-hrvatski univerzalni rječnik*, Zagreb: Nakladni zavod Globus, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Холцамер: Wilhelm Holzamer, *Vor Jahr und Tag*, www.gutenberg.spiegel.de.

Шевалије, Гербран (2004): J. Chevalier, A. Gheerbrant, *Rječnik simbola: mitovi, sni, običaji, postupci, oblici, likovi, boje, brojevi*, Novi Sad: Stylos; Kiša.

Шеман (1992): H. Schemann, *Synonymwörterbuch der deutschen Redensarten*, Stuttgart, Dresden: Klett.

Шипка (2007): М. Шипка, *Приче о речима*, Нови Сад: Прометеј.

Онлајн-речници

Duden online, <http://www.duden.de>, 15.02.2015.

Phraseo-Redewendungen, Redensarten und Sprichwörter, <http://www.phraseo.de>, 15. 1. 2015.

Redensarten-Index, <http://www.redensarten-index.de>, 15. 1. 2015.

Wörterbuch der Idiome, <http://www.idiome.deacademic.com>, 10. 1. 2015.

Vorbar, речник влашкоја језика, <http://www.paundurlic.com>, 10. 6. 2016.

Wikipedia, <http://www.sr.wikipedia.org>, 12. 2. 2015.

Wiktionary, <http://www.de.wiktionary.org>, 12. 2. 2015.

ЛИТЕРАТУРА

Бремер (2009): B. Brehmer, *Äquivalenzbeziehungen zwischen komparativen Phraseologismen im Serbischen und Deutschen*, <http://www.suedslavistik-online.de>, 17. 1. 2012.

Бургрер и др. (1982): H. Burger, A. Buhofer, A. Sialm, *Handbuch der Phraseologie*, Berlin, New York: W. de Gruyter.

Бургрер (2010): H. Burger, *Phraseologie: eine Einführung am Beispiel des Deutschen*, Berlin: Erich Schmidt.

Вујчић (2012): Н. Вујчић, *Wie viel Phraseologie verträgt der DaF-Unterricht?: eine korpusanalytische Studie zur Thematisierung phraseologischer Einheiten im Fach Deutsch als Fremdsprache*, Beograd, 371–391.

Вуловић (2015): Н. Вуловић, *Српска фразеологија и религија: лингвокултуролошка исцртавања*, Београд: Институт за српски језик САНУ.

Доброволскиј, Пираинен (2009): D. Dobrovolskij, E. Piirainen, *Zur Theorie der Phraseologie: kognitive und kulturelle Aspekte*, Tübingen: Stauffenburg.

Драгићевић (2001): Р. Драгићевић, *Придеви са значењем људских особина у савременом српском језику*, Београд: Чигоја штампа.

Драгићевић (2007): R. Dragičević, *Leksikologija srpskog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike.

Ивановић (2005): B. Ivanović, *Frazeologizmi u Luterovom prevodu Biblije iz 1534. godine i njihova zastupljenost u savremenom nemačkom jeziku*, magistarski rad, Beograd.

Ивановић (2012): Б. Ивановић, *Рецесивна обележја немачких фразеологизма и њихова шенгенација нивелације према савременом језичком стању*, докторска дисертација, Београд: Филолошки факултет.

Кевечеш (2008): Z. Kövecses, Culture, Language and Metaphor Variation, *ELLSSAC Proceedings*, Vol. 1, 275–299.

Кликовац (2004): D. Klikovac, *Metafore u mišljenju i jeziku*, Beograd: Biblioteka XX.

Колер (2004): W. Koller, *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*, Wiesbaden: Quelle und Meyer.

Корхонен (1992): J. Korhonen, Idiome als Lexikoneinheiten. Eine Auswahl von Beschreibungsproblemen, *Phraseologie und Wortbildung – Aspekte der Lexikonerweiterung*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Корхонен (2007): J. Korhonen, Phraseme im Sprachgebrauch und in der Übersetzung. In: *Phraseologie – Ein internationales Handbuch der zeitgenössischen Forschung*, Berlin/New York: Walter de Gruyter, 574–589.

Лејкоф, Џонсон (1980): G. Lakoff, M. Johnson, *Metaphors we live by*, Chicago: The University of Chicago Press.

Марјановић (2012): S. Marjanović, Придевске зоонимске поредбене фраземе у српскоме језику и њихови кореспонденти у француском, *Zbornik za jezike i književnosti Filozofskog fakulteta*, 2, Novi Sad, 95–110.

Миленковић (2006): T. Milenković, *Idiomi u srpskom jeziku*, Aleksinac: Atelje 63.

Мршевић-Радовић (1987): D. Mršević-Radović, *Frazeološke glagolsko-imeničke sintagme u savremenom srpskohrvatskom jeziku*, Beograd: Filološki fakultet u Beogradu.

Мршевић-Радовић (2008): D. Mršević-Radović, *Frazeologija i nacionalna kultura*, Beograd: Biblioteka Književnost i jezik.

Пејановић (2010): А. Пејановић, *Фразеологија Горској вијенца: фразеолошки жанрови, културни концепти, руски преводи*, Књ. 1, Književni (standardni) jezik i jezik književnosti, Подгорица: ЦАНУ; Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet u Kragujevcu.

Пејовић (2013): А. Pejović, О еквиваленцији и лаžним пријатељима у шпанској и српској фразеологији, *Srpski jezik*, Filološko-umetnički fakultet u Kragujevcu, 401–414.

Пејовић (2015): А. Pejović, *Kontrastivna frazeologija španskog i srpskog jezika*, Kragujevac: Univerzitet u Kragujevcu, Filološko-umetnički fakultet.

Петровић (2000): С. Петровић, *Културологија*, Београд: Чигоја штампа.

Петронијевић (2002): В. Petronijević, *Nemačko-srpsko-hrvatska leksikografija prve polovine dvadesetog veka – Kulturno-istorijski transfer*, Beograd: Društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika.

Питулаинен (1992): M. L. Piitulainen, Zu den Unterschieden in den äusseren quantitativen Valenz der deutschen und finnischen Verbidiome, *Phraseologie und Wortbildung – Aspekte der Lexikonerweiterung*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Раденковић (1996): Lj. Radenković, *Simbolika sveta u narodnoj magiji Južnih Slovena*, Niš: Prosveta.

Ристић (2011): G. Ristić, Konceptualna analiza nemačkih i srpskih somatizama u semantičkom polju strah, *Zbornik za jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu.

Ристић (2013a): G. Ristić, Frazeologizmi gestovno-mimičke motivacije za izražavanje emocija u nemačkom i srpskom jeziku, *Zbornik radova [elektronski izvor]*, Knj.1, 369–378.

Ристић (2013b): G. Ristić, *Somatizmi u nemačkoj i srpskoj frazeologiji*, doktorska disertacija, Novi Sad: Filozofski fakultet.

Стаменковић (2010): D. Stamenković, Pridevske poredbe s nazivima životinja u engleskom i srpskom jeziku, *Зборник Маџице српске за филологију и лингвистику*, LIII/2, Нови Сад, 169–189.

Станојчић, Поповић (1994): Ж. Станојчић, Љ. Поповић, *Грамаџика српског језика*, Уџбеник за I, II, III и IV разред средње школе, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Станојевић (2011): М. Станојевић, Бењаминов есеј *Zagajak преводиоца* и његова сродност са теоријом језика Вилхелма фон Хумболта, истраживања Крисоле Камбас, *Савремена проучавања језика и књижевности*, књига 1, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, 391–396.

Станојевић (2016): М. Станојевић, Компаративни фразеологизми који се односе на карактерне особине човека и њихови кореспонденти у немачком језику, *Савремена проучавања језика и књижевности*, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, 146–158.

Станојевић Веселиновић (2016): М. Станојевић Веселиновић, Придевски компаративни фразеологизми са зоонимом као саставним делом и њихови кореспонденти у немачком језику, *Узданица, Часопис за језик, књижевност и педагошке науке*, XIII/1, Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 31–52.

Станојевић Веселиновић (2020): М. Станојевић Веселиновић, Придевски компаративни фразеологизми у српском језику за концептуално поље *очиљености* и њихови еквиваленти у немачком језику, *Наслеђе, Часопис за књижевност, језик, уметност и културу*, бр. 47, Крагујевац: Филум, 167–181.

Станојевић Веселиновић (2022): М. Станојевић Веселиновић, Фразеологизми у књижевним делима за децу на немачком и српском језику, у: Ј. Спасић (ур.), *Књижевност за децу у науци и настави*, Зборник радова, Књига 28, Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 179–191.

Стевановић (1964): М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик (грамађички сисђеми и књижевнојезичка норма)*, Београд: Научно дело.

Томић (2012): Г. Томић, *Interkulturalnost u frazeologiji engleskog i srpskog*, master rad, Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet.

Тривић (2013): А. Тривић, Семантичка анализа идеоматских израза с компонентом 'глава' у савременом српском и шпанском језику, у: М. Ковачевић (ур.), *Срђски језик, књижевносђ, умеђносђ*, књ.1: *Традиција и иновације у савременом срђском језику*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 411–420.

Тривић (2015): А. Тривић, *Лексичко-семанђичка анализа сомађизама у фразеолођији савременођ шђанскођ и срђскођ језика: конђрасђивни ѓри-сђуђ*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.

Финк-Арсовски (2002): Ѓ. Fink-Arsovski, *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*, Zagreb: Filozofski fakultet.

Флајшер (1997): W. Fleischer, *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*, Tübingen: Niemeyer.

Хески (1987): R. Hessky, *Phraseologie: linguistische Grundfragen und kontrastives Modell deutsch-ungarisch*, Tübingen: M. Niemeyer.

Чагаљ, Свиткова (2014): I. Čagalj, M. Svitkova, Tipologija frazeološke ekvivalencije na primjeru hrvatskih i slovačkih frazema s ihtionimskom sastavnicom, у: I. Vidović Bolt (ур.), *Ѓivotinje u frazeoloђком рућу*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1–15.

Чајкановић (1994): В. Чајкановић, *Сђуђије из срђске релиђије и фолкло-ра 1925–1942*, Београд: Српска књижевна задруга.

Шипка (2008): М. Шипка, Фраземи са лексемом *образ*, *Јужнословенски филолођ*, 64, Београд, 561–569.

Шипан (2002): T. Schippan, *Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache*, Tübingen: Niemeyer.

БЕЛЕШКА О АУТОРУ

Марија Станојевић Веселиновић рођена је 28. 9. 1983. године у Јагодини. Дипломирала је 2007. године на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу. Докторску дисертацију *Компаративни фразеологизми за језички пар српски–немачки* успешно је одбранила 2018. године под менторством доц. др Данице Недељковић.

У звање наставника немачког језика са методиком наставе на Факултету педагошких наука у Јагодини изабрана је 2015. године. Звање доцента за ужу научну област Немачки језик са методиком наставе стекла је 2019. године. На Факултету педагошких наука реализује наставу предмета *Немачки језик и Методика наставе немачког језика* на основним, мастер и докторским студијама. Као координатор за међународну сарадњу Факултета педагошких наука имала је прилику да држи бројне семинаре у циљу промоције програма мобилности и Факултета.

Искуство у настави немачког језика на свим узрасним групама је полазишна тачка у њеном научно-истраживачком раду. Поред методике наставе немачког језика, поља интересовања су јој фразеологија, контрастивна лингвистика, транслатологија. Предавала је по позиву на Универзитету у Марбургу, у Немачкој, одсек DAF (Немачки као страни језик) и на Високој школи „Етваш Јожеф” у Баји у Мађарској.

Њен рад карактерише и стално стручно усавршавање на Универзитету у Јени, Гетеовом институту у Немачкој. Аутор је бројних научних радова и учесник великог броја стручних конференција и научних скупова у земљи и у иностранству. Добро познавање домаће и стране литературе, владање научном методологијом, као и способност за прецизну лингвистичку анализу основне су карактеристике објављених радова.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

811.163.41'373.7:811.112.2'373.7(0.034.2)

811.112.2'373.7:811.163.41'373.7(0.034.2)

СТАНОЈЕВИЋ Веселиновић, Марија, 1983-

Компаративни фразеологизми у српском и немачком језику [Електронски извор] / Марија Станојевић Веселиновић.

- Јагодина : Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 2023 (Јагодина : Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу). - 1 електронски оптички диск (CD-ROM) : tekst ; 12 cm. - (Едиција Монографије /[Факултет педагошких наука Универзитет у Крагујевцу])

Системски захтеви: Нису наведени. - Насл. са насловног екрана. - Ауторкина слика. - Тираж 50. - Белешка о аутору. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија.

ISBN 978-86-7604-221-0

а) Српски језик -- Немачки језик -- Компаративна анализа б) Немачки језик -- Фразеологија в) Српски језик -- Фразеологија

COBISS.SR-ID 117445129

Монографија *Компаративни фразеологизми у српском и немачком језику* Марије Станојевић Веселиновић научно је врло вредно лингвистичко компаративно дело, чији је предмет анализа компаративних фразеологизама у српском и у немачком језику, и то не свих него оних који се односе на човека. На основу морфосинтаксичког критеријума компаративни фразеологизми су подељени на придевске и глаголске компаративне фразеологизме, који су даље класификовани према различитим доменима живота који се односе на човека. Интерференција синтаксичких, семантичких и когнитивнолингвистичких критеријума примењених у анализи резултирала је свеобухватним осветљењем свих инваријантних и варијантних карактеристика српских и немачких фразеологизама који се односе на семантичко поље „људске карактерне особине”, у анализи раздељено у три потпоља и чак 78 субпоља.

Проф. др Милош Ковачевић

Научни значај је вишеструк. У теоријском смислу она доноси аналитичко-синтетички контрастивни (и компаративни) преглед компаративних фразеологизама, што је и неистражена област са аспекта типа фразеологизама и са аспекта комбиновања методолошких образаца. У том погледу, истичем да је предмету проучавања аутор пришао на комплексан начин, који обједињава лексички састав и структуру самих фразеологизама у српском и немачком језику, те концептуалну анализу и когнитивнолингвистички приступ. У практичном погледу, монографија ће бити применљива и као литература за студенте филологије и као значајан ресурс за истраживаче.

Проф. др Илијана Чушуре

Монографија представља први целовит и систематичан приказ компаративних фразеологизама српског језика и њихових еквивалента у немачком језику. Њен теоријски значај огледа се у прецизном одређењу компаративних фразеологизама српског и немачког језика из угла контрастивне и когнитивне лингвистике. Практичну примену монографија може имати у лексикографији (при изради семасиолошких и ономасиолошких речника), потом у настави српског и немачког језика као страног, као и при проналажењу адекватних еквивалената у преводилачкој пракси.

Доц. др Даница Недељковић

